

Femeia se îndreptă spre Ravic. Mergea repede, dar pașii ei aveau o șovăială ciudată. Ravic o observă abia când ajunse în dreptul lui. Era palidă, cu umerii obrazilor ieșiți în afară și avea ochii larg deschiși. Fața îi era rigidă, aidoma unei măști, goală pe dinăuntru, iar ochii ei aveau, în lumina lămpilor de pe stradă, o expresie atât de sticloasă, încât îi atraseră atenția.

Femeia trecu atât de repede pe lângă el încât îl atinse. El întinse mâna și o prinse de braț; în clipa următoare ea se clătină și ar fi căzut jos, dacă el n-ar fi sprijinit-o.

O ținea strâns de braț.

— Unde mergi? întrebă el după o clipă.

Femeia se întoarse și-l privi.

— Dă-mi drumul! șopti ea.

Ravic nu răspunse. O mai ținea încă strâns de braț.

— Dă-mi drumul! spuse ea abia mișcându-și buzele. Lui Ravic i se păru că nu-l văzuse deloc. Privea dincolo de el, undeva în întunericul nopții. Nu era pentru ea decât cineva care o oprise din drum, căruia îi vorbea.

— Dă-mi drumul!

Ravic înțelese îndată că nu era o femeie de stradă. Nu era nici beată. Nu-i mai ținea acum brațul atât de strâns. S-ar fi putut desface ușor, dar nu încercase. Ravic așteptă puțin.

— Unde Dumnezeu poți să te duci noaptea, singură, la ora asta, în Paris? întrebă el din nou, încet, și-i lăsă brațul.

Femeia tăcea. Dar nu plecă. Rămase pe loc; părea că nu mai era în stare să facă nici o mișcare.

Ravic se apropie de marginea podului. Simțea, sub mâini, piatra umedă și poroasă.

— Poate acolo, jos? Arată cu capul înapoi, în jos, spre Sena, care curgea neliniștită spre întunecatului Pont de l'Alma.

Femeia nu răspunse.

— Prea devreme, zise Ravic. Prea devreme și e mult prea frig, acum în noiembrie.

El scoase un pachet de țigări și căută chibriturile prin buzunare. Văzu că nu mai rămăseseră decât două în cutie, așa că se aplecă cu grijă ca să apere flacăra cu mâinile de vântul ușor ce venea dinspre apă.

— Dă-mi și mie o țigară, zise femeia, cu o voce aproape fără sunet.

Ravic se îndreptă și-i întinse pachetul.

— Algeriene. Tutunul negru al Legiunii Străine. Poate e prea tare pentru dumneata. N-am altele la mine.

Femeia dădu din cap și luă o țigară. Ravic îi ținu chibritul ca să aprindă. Fuma repede, trăgând adânc în piept. Ravic aruncă chibritul peste parapet, urmărindu-l cum coboară prin întuneric, ca o stea căzătoare, până la atingerea apei, când s-a stins.

Un taxi trecu încet pe pod. Șoferul opri. Se uită spre ei și așteptă puțin, apoi apăsă pe accelerator și porni de-a lungul întunecatului și umedului bulevard George al V-lea. Ravic se simți deodată obosit. Lucrase toată ziua și nu putuse să doarmă. Așa că ieșise să bea ceva.

Dar iată că, pe neașteptate, în frigul umed al nopții târzii, oboseala căzu peste el ca un sac.

Se uită la ea. Ce-l făcuse oare s-o oprească? Îi mergea prost, asta se vedea foarte clar. Dar ce-i păsa lui de asta? Văzuse până atunci o mulțime de femei cărora le mergea prost, mai cu seamă noaptea și mai cu seamă la Paris; nici de data asta nu era altceva, iar tot ce voia el era să aibă câteva ore de odihnă.

— Du-te acasă, spuse el. Ce cauți pe străzi la ora asta? Vrei să intri în încurcătură?

Își ridică gulerul pardesiului și se pregăti să plece. Femeia îl privi ca și cum nu l-ar fi înțeles.

— Acasă? repetă ea.

Ravic dădu din umeri.

— Acasă, înapoi în apartamentul dumitale, la hotel, spune-i cum vrei, undeva. Doar nu vrei să te prindă poliția?

— La hotel! Doamne, Dumnezeule! zise femeia.

Ravic făcu o pauză. Încă cineva care nu știe unde să se ducă, se gândi el. Ar fi putut să prevadă asta. Mereu același lucru. Veșnica disperare care vine odată cu întunericul nopții și dispare odată cu el. Aruncă țigara. Ca și cum nu cunoștea senzația asta, ca și cum n-ar fi fost o adevărată obsesie pentru el.

— Hai să mergem undeva să bem ceva, zise el.

Era cea mai simplă soluție. După aceea putea să plătească și să plece, iar ea n-avea decât să hotărască ce să facă.

Femeia făcu o mișcare nesigură și se clătină. Ravic o prinse de braț.

— Obosită? întrebă el.

— Nu știu. Cred că da.

— Prea obosită ca să dormi?

Ea dădu din cap.

Merseră în sus pe bulevardul Marceau. Ravic o simți sprijinindu-se de el. Nu se sprijinea ca și cum ar fi fost obosită — ci parc-ar fi fost gata să cadă și trebuia să se reazime de cineva.

Traversară bulevardul Petru I al Serbiei. În dosul întretăierii cu strada Chaillot, drumul se lărgea în sus, și în depărtare se vedea, ridicându-se și răsărind din cerui ploios, forma masivă și nedeslușită a Arcului de Triumf.

Ravic arătă spre intrarea mică și luminoasă a unui local subteran.

— Acolo o să mai putem găsi ceva.

Era un bistro frecventat de șoferi. Înăuntru, câțiva șoferi și două femei de stradă. Șoferii jucau cărți. Femeile beau absint. O cercetară cu priviri grăbite, pe cea care intra. Apoi întoarseră capul cu nepăsare. Cea mai în vârstă căscă tare; cealaltă începu să se fardeze, alintându-se. Un băiețandru cu o față de șobolan plictisit, stropi și începu să șteargă pe jos.

Ravic și femeia se așezară la o masă lângă intrare. Era mai comod; putea să plece de acolo mai ușor. El nu-și scoase pardesiul.

— Ce vrei să bei? întrebă el.

— Nu știu. Nu vreau nimic.

— Două calvados, spuse Ravic chelnerului, care era în vestă și cu mânecile suflecate. Și un pachet de Chesterfield.

— N-avem, anunță chelnerul. Numai franțuzești.

— Bine, atunci un pachet de Laurens verzi.

— N-avem verzi. Numai albastre.

Ravic privi brațul chelnerului pe care era tatuată o femeie goală pășind printre nouri. Chelnerul îi urmări privirea și-și făcu mușchii să joace. Femeia din nouri își mișcă lasciv șoldurile.

— Bine, albastre, zise Ravic.

Chelnerul rânji.

— Poate ne-au mai rămas unele verzi, încheie el și plecă.

Ravic îl urmări cu privirea.

— Papuci roșii în picioare, zise el, și o femeie goală pe braț! A servit probabil în marina turcească. Femeia își puse mâinile pe masă, ca și cum n-ar mai fi vrut să și le ridice niciodată. Mâinile ei fuseseră cândva îngrijite, dar asta nu însemna nimic. Acum erau totuși mai puțin îngrijite. Ravic văzu că unghia degetului arătător de la mâna dreaptă, era ruptă; rămăsese ruptă fără să mai fi fost din nou pilită. În unele locuri lacul se luase.

Chelnerul aduse paharele și un pachet de țigări.

— Laurens verzi. Am găsit unul, totuși.

— Mi-am închipuit că ai să găsești. Ești din marină?

— Nu. De la circ.

— Și mai bine. Ravic întinse un pahar femeii. Uite, bea asta. E cel mai bun lucru la această oră. Sau vrei mai bine o cafea?

— Nu.

— Bea-l tot, dintr-o dată.

Ea dădu din cap și goli paharul. Ravic o studia. Avea o față ștearsă, aproape inexpresivă. Buzele îi erau pline, dar palide, trăsăturile păreau ofilite, veștejite. Numai părul era foarte frumos — de un blond natural și strălucitor. Purta o bască și, sub haina de ploaie, un taior albastru. Taiorul fusese lucrat de un croitor bun, dar piatra verde de la inelul ce-l purta la mână, era mult prea mare ca să fie veritabilă.

— Mai vrei unul? întrebă Ravic.

Ea dădu din cap.

Ravic chemă chelnerul.

— Încă două calvados. Dar în pahare ceva mai mari

— Pahare mai mari și mai pline?

— Da.

— Asta înseamnă două calvados duble.

— Exact.

Ravic se hotărî să termine repede, să bea și să plece. Era plictisit și obosit. De obicei era răbdător în asemenea împrejurări; avea în urma lui peste patruzeci de ani de viață frământată. Dar era mult prea obișnuit cu astfel de situații. Trăia la Paris de câțiva ani și neputând să doarmă prea mult nopțile, văzuse multe cazuri de felul acesta.

Chelnerul adusesse băuturile. Ravic luă calvadosul cu miros parfumat și pătrunzător și îl puse cu grijă în fața ei.

— Bea și asta. Nu ajută prea mult, dar te mai încălzește. Și, orice-ar fi, — n-o pune prea mult la inimă. Oricât de grav, un lucru nu dăinuie prea multă vreme.

Femeia îl privi fără să bea.

— Adevărat, zise Ravic. Mai cu seamă noaptea. Noaptea te face să exagerezi orice.

Femeia îl mai privea încă.

— N-ai de ce să mă consolezi, zise ea.

— Cu atât mai bine.

Ravic privi împrejur, căutând chelnerul. Se săturase. Cunoștea genul acesta. Probabil rusoaică, se gândi el. Nu le trebuie decât să stea puțin undeva, mai ales dacă sunt ude de ploaie, că pe urmă devin arogante.

— Ești rusoaică? întrebă el.

— Nu.

Ravic plăti și se sculă să-i spună la revedere. În aceeași clipă se ridică și ea. Făcu lucrul acesta în liniște și foarte firesc. Ravic se uită la ea

nehotărât. Foarte bine, se gândi el, pot s-o părăsesc tot atât de ușor și afară.

Începuse să plouă. Ravic se opri în fața ușii.

— Pe unde o iei?

Se hotărâse să meargă în direcție opusă.

— Nu știu. Oriunde.

— Bine dar... unde stai?

Femeia făcu o mișcare grăbită.

— Nu pot merge acolo! Nu, nu! Asta nu pot s-o fac! Nu acolo!

Dintr-o dată ochii i se umplură de o teamă sălbatică. S-a certat, se gândi Ravic, a avut vreun scandal și a fugit. Dar mâine la amiază va uita totul și se va întoarce.

— Nu știi pe cineva la care ai putea merge? O cunoștință? Poți să te lefonezi din local?

— Nu. N-am pe nimeni.

— Dar trebuie să te duci undeva. N-ai bani pentru o cameră?

— Am.

— Atunci du-te la hotel. Sunt o mulțime pe aici.

Femeia nu răspunse.

— Trebuie să te duci undeva, zise Ravic nerăbdător. Nu poți sta pe străzi în ploaie.

Ea își strânse haina în juru-i.

— Ai dreptate. Mulțumesc.

Cu o mână își suci gulerul hainei în jurul gâtului.

— Mulțumesc pentru tot. Se uită în sus spre Ravic cu o expresie de suferință și încercă să surâdă, fără să reușească. Apoi plecă prin ploaia întunecoasă, pășind fără zgomot și fără să șovăie.

Ravic rămase nemișcat timp de o clipă.

— Drace! mormăi el surprins și nehotărât... Nu știa cum se întâmplase și nici ce putea să-nsemne surâsul acela disperat, privirea ei, strada pustie, noaptea... știa doar că n-o putea lăsa pe femeia aceasta să plece singură prin ceață, femeia aceasta care, dintr-o dată, i se păru asemenea unui copil părăsit.

O urmă.

— Vino cu mine, zise el brusc. O să găsim ceva pentru dumneata.

Ajunseră la Etoile. Piața se întindea în fața lor ca o pânză cenușie și ploioasă, enormă și fără de sfârșit. Ceața era acum atât de deasă, încât nu se mai vedeau străzile ce se respirau împrejur. Nu se zărea decât piața largă, cu luminile palide ale felinarelor răspândite de-a lungul străzii și cu Arcul monumental de piatră, ce se înălța în ceață, ca și cum ar fi vrut să sprijine cerul melancolic și să adăpostească sub el flacăra singuratică și slabă de pe mormântul Soldatului Necunoscut, ce părea ultimul mormânt al omenirii în singurătatea nopții.

Traversară piața. Ravic mergea repede. Era prea obosit ca să se mai gândească. Auzea lângă el pașii ușori ai femeii ce-l urma în tăcere, cu capul plecat, cu mâinile ascunse în buzunarele hainei, o mică ființă străină în care pâlpâia flacăra vieții — și, deodată, în singurătatea târzie a pieței, i se păru în chip straniu că îi aparține, deși nu știa nimic despre ea, sau tocmai pentru aceasta. Era o străină pentru el, așa cum el se simțea străin pretutindeni și, într-un mod foarte bizar, lucrul acesta o apropie mai mult de el decât orice cuvinte și decât obișnuința apăsătoare a timpului.

Ravic locuia într-un mic hotel pe o stradă laterală a bulevardului Wagram, în dosul pieței Ternes. Era o clădire cam ruinată, ce nu avea nou

decât firma de deasupra intrării, pe care era scris: *Hotel Internațional*. Sună.

— Aveți o cameră liberă? Întrebă el pe băiatul care deschise ușa.

Băiatul îl privi somnoros.

— Portăreasa nu este aici, mormăi el în cele din urmă.

— Văd asta. Te întreb dacă este vreo cameră liberă.

Băiatul dădu din umeri neputincios. Vedea că Ravic era cu o femeie; dar nu putea înțelege de ce voia o altă cameră. După câte știa el, nu pentru asta erau aduse femeile.

— Madama doarme. Are să se înfurie dacă o scol, zise el. Se scărpină tare.

— Foarte bine. Atunci o să căutăm noi singuri.

Ravic dădu un bacșiș băiatului, își luă cheia și urcă scările urmat de femeie. Înainte de a deschide ușa el o cercetă pe cea de alături. Nu erau pantofi în fața ei. Bătu de două ori. Nu răspunse nimeni. Încercă atunci încet clanța. Ușa era încuiată.

— Camera era goală ieri, murmură el. Să încercăm de cealaltă parte. Proprietăreasa a încuiat-o de frică să nu plece ploșnițele.

El își deschise camera.

— Stai jos un moment.

Îi arătă o sofa de catifea roșie.

— Mă întorc îndată.

Deschise o fereastră mare ce dădea spre un balconș de fier și se cățăără peste grilaj, pe balconul de alături, unde încercă ușa. Era, de asemenea, închisă. Se întoarse resemnat.

— Nu-i chip. Nu-ți pot găsi aici o altă cameră.

Femeia stătea în colț, pe sofa.

— Pot să stau aici o clipă?

Ravic o privi cu atenție. Fața îi era desfigurată de oboseală. Părea că n-ar mai fi fost în stare să se ridice iarăși.

— Poți să rămâi aici, spuse el.

— Numai o clipă.

— Poți să dormi aici. E lucrul cel mai simplu.

Femeia părea că nu-l aude. Încet, aproape automat, ea dădu din cap.

— Trebuia să mă lași în stradă. Acum — cred că n-am să fiu în stare...

— Nu cred nici eu. Trebuie să stai aici și să dormi. E lucrul cel mai bun pe care poți să-l faci. Vom vedea ce va aduce ziua de mâine.

Femeia îl privi.

— Nu vreau...

— Dumnezeule, zise Ravic. N-ai să mă tulburi deloc. Nu e prima oară când stă cineva aici, fiindcă n-are unde se duce noaptea. E un hotel pentru refugiați... Așa ceva se-ntâmplă aproape zilnic. Poți să iei patul, eu voi dormi pe sofa. Sunt obișnuit cu ea.

— Nu, nu, stau unde sunt. Dacă pot sta aici, e tot ce-mi trebuie...

— Bine, cum vrei.

Ravic își scoase pardesiul, și-l atârână în cuier. Apoi luă cuvertura și o pernă de pe pat și împinse un scaun aproape de sofa. Aduse un halat din odaia de baie, și-l puse pe scaun.

— Iată, zise el, asta-i tot ce pot să-ți dau. Dacă vrei pot să-ți dau și o pijama. O găsești acolo, în sertar. Acum n-am să-ți mai port de grijă. Te poți duce la baie... Eu am puțină treabă aici.

Femeia dădu din cap.

Ravic se opri în fața ei.

— Dar să-ți scoatem haina. E udă de tot. Și dă-mi pălăria.

Ea i le dădu pe amândouă. El puse perna în colțul canapelei.

— Asta s-o pui sub cap. Uite și un scaun, ca să nu cazi jos când dormi. Îl împinse aproape de canapea. Și-acum, pantofii dumitale! Plini de apă, bineînțeles! Cea mai bună metodă ca să răcești.

Îi scoase pantofii, găsi o pereche de șosete în sertar și i le trase în picioare. — Acum e mai bine. În vremuri grele e necesar puțin confort. Asta-i o veche maximă soldățească.

— Mulțumesc, zise femeia. Mulțumesc.

Ravic se duse în camera de baie și întoarse robinetul. Apa năvăli în cadă. Își desfăcu cravata și se privi, cu mintea absentă, în oglindă. Ochii îndrăzneți, în orbita adânci și întunecoase, o față prelungă, moartă de oboselă, căreia nu-i dădea viață decât strălucirea privirilor; buze prea blânde pentru cuta adâncă de la nas și până la gură — și deasupra ochiului drept, pierzându-se sub păr, o cicatrice lungă și crestată.

Sunetul telefonului îi întrerupse gândurile.

Drace! Pentru o clipă uitase totul. Erau unele momente ca acestea în care uitai totul. Și mai era și femeia aceea stând în odaia de alături.

— Vin, strigă el. Te-ai speriat? Luă receptorul. Cum? Da. Bine. Da, desigur, imediat, da, merge bine. Unde? Foarte bine, voi fi acolo îndată. Cafea tare, fierbinte, da.

Puse cu grijă receptorul jos și câteva clipe rămase sprijinit de marginea canapelei.

— Trebuie să plec, zise el.

Femeia se sculă îndată. Se clătină puțin și se sprijini de scaun.

— Nu, nu. O clipă Ravic fu înduioșat de această grabă supusă. Poți rămâne aici. Culcă-te. Am să lipsesc o oră sau două. Nu pot ști precis cât. Rămâi aici. Își puse pardesiul. Un gând îi trecu repede prin minte, dar îl uită îndată. Femeia n-are să fure; nu era din acelea. O știa prea bine. Și nici nu prea avea ce să fure.

Era lângă ușă, când ea întrebă:

— Nu pot merge cu dumneata?

— Imposibil. Rămâi aici. Găsești tot ce-ți trebuie. Și patul îți stă la dispoziție. Coniacul e acolo. Culcă-te.

Se întoarse să plece.

— Lasă lumina aprinsă, zise femeia pe neașteptate.

Ravic luă mâna de pe buton.

— Ți-e frică? întrebă el.

Ea dădu din cap. El îi arătă cheia.

— Încuie ușa după mine. Dar nu lăsa cheia în ușă. Mai e o cheie jos, cu care pot intra.

Ea dădu din cap.

— Nu-i asta, dar lasă te rog lumina aprinsă.

— Înțeleg! Ravic o privi stăruitor. Cunoscut senzația asta. Am trecut și eu prin ea.

La colțul străzii găsi un taxi.

— Strada Lauriston. Repede!

Șoferul întoarse, făcând un U, intră în bulevardul Carnot și apoi în bulevardul La Forge. Când traversă aleea Marei Armate, o mașină mică, de două locuri coti spre ei din dreapta. Cele două mașini s-ar fi ciocnit dacă strada n-ar fi fost umedă și netedă. Dar când cel din mașina de două locuri frână, mașinuța deschisă se învârti ca un carusel. Era un mic Renault, condus de un domn cu ochelari și cu melon negru. I se putea vedea fața palidă și indignată. Mașina se opri apoi lângă un stop din fața Arcului, la capătul străzii, asemenea unei insecte mici și verzi, înțepenită în fața porții imense a Infernului și din care se ridica un pumn palid, amenințând spre cerul negru al nopții.

Șoferul întoarse capul.
— Ai mai văzut vreodată așa ceva?
— Da, zise Ravic.
— Dar nu cu o astfel de pălărie. Ce nevoie are cineva, cu o asemenea pălărie, să gonească astfel prin noapte?
— E dreptul lui. Era pe drumul principal. De ce te înfurii?
— Sigur că e dreptul lui. Tocmai de asta mă și înfurii.
— Și ce-ai fi făcut, dacă n-ar fi avut dreptate?
— Tot m-aș fi înfuriat.
— Nu-ți complici deloc viața.
— Nu m-aș fi necăjit totuși atâta, replică șoferul și coti în bulevardul Foch. N-aș fi fost atât de surprins, înțelegi?
— Nu. Trebuie să conduci mai încet la intersecții.
— Așa voiam să fac. De vină-i numai uleiul ăsta blestemat de pe străzi. Dar ce te face să mă întrebi dacă nu te interesează răspunsul?
— Sunt obosit, răspunse Ravic nerăbdător. Fiindcă e noapte. Și pentru că, dacă vrei, nu suntem decât niște scânteii luate de vânt. Mergi mai repede.
— Asta-i altceva. Șoferul își potrivi șapca cu un oarecare respect. — Înțeleg.
— Ascultă, zise Ravic bănuitor. Nu ești rus?
— Nu. Dar am citit mult, tot așteptând clienții.
N-am noroc cu rușii astăzi, gândi Ravic. Se lăsă pe spate. Cafea, gândi el. Cafea neagră foarte fierbinte. Să sperăm că au multă. Mâinile mele trebuie să fie foarte sigure. Dacă nu sunt — Veber ar fi în stare să-l dea afară. Dar are să meargă bine. Coborî fereastra și trase în piept încet, adânc, aerul umed.

2

Mica sală de operație era luminată ca ziua. Arăta ca un abator foarte igienic. Grămezi de vată îmbibată în sânge, bandaje și tampoane, răspândite pretutindeni, contrastau, ca un protest energic și solemn, cu albul strălucitor și neted al sălii. Veber stătea la o masă de metal în anticameră, luând note; o infirmieră fierbea instrumentele; apa clocotea, lumina părea să cânte, numai cadavrul de pe masă zăcea cufundat într-o cu totul altă lume — unde nu-i mai păsa de nimic.

Ravic lăsă săpunul lichid să-i curgă pe mâini și începu să se spele. O făcea cu furie, ca și cum ar fi vrut să-și smulgă pielea.

— Drace! mormăi el. Blestemat lucru!

Infirmiera îl privi cu dispreț. Veber ridică încet capul.

— Calmează-te, soră Eugénie. Toți chirurgii înjură. Mai ales dacă ceva merge prost. Ar trebui să te obișnuiești cu asta.

Infirmiera aruncă instrumentele în apa clocotită.

— Profesorul Perrier nu înjura niciodată, spuse ea cu un ton ofensat.

— Profesorul Perrier era specialist în operații la creier. O mecanică mai subtilă, Eugénie. Noi lucrăm în abdomen. E cu totul altceva. Veber închise carnețelul și se sculă. Ai făcut tot ce-ai putut, Ravic. Dar, oricum, împotriva șarlatanilor nu poți lupta.

— Ba da, câteodată poți. Ravic își șterse mâinile și aprinse o țigară. Infirmiera deschise geamul, dezaprobandu-l în tăcere.

— Bravo, Eugénie, o laudă Veber. Totdeauna, conform regulamentului.

— Eu am răspundere. Nu vreau să fiu dată afară.

— Frumos, Eugénie. Și foarte încurajator.

— Unii n-au deloc simțul răspunderii. Iar alții nu vor să-l aibă.

— Asta-i pentru tine, Ravic, răsese Veber. Mai bine să dispărem. Eugénie e întotdeauna agresivă, dimineața. Oricum, nu mai e nimic de făcut aici.

Ravic se întoarse. Privi spre zeloasa infirmieră. Ea îl înfruntă neînfricată; ochelarii cu rame de metal dădeau chipului ei o asprime rece și tăioasă. Era, ca și el, o ființă omenească, dar lui i se părea mai străină decât un pom.

— Iartă-mă, zise el, ai dreptate, soră.

În lumina albă, zăcea întins pe masă, ceea ce cu câteva ore mai înainte fusese speranță, suflare, grijă și viață. Acum nu mai era decât un cadavru insensibil — și automatul uman numit sora Eugénie, cu răspunderi și cu mult respect pentru ea însăși, ce nu făcuse niciodată vreun pas greșit — îl scoase din odaie. Aceștia sunt cei care trăiesc veșnic, se gândi Ravic — viața nu iubește sufletele acestea de lemn — de aceea le uită și le lasă să trăiască înainte.

— Cu bine, soră, spuse Veber. Încearcă să dormi.

— La revedere, doctore Veber. Mulțumesc.

— La revedere, zise Ravic. Iartă-mi înjurăturile.

— Bună dimineața, răspunse Eugénie, glacial.

Veber zâmbi.

— Un caracter de oțel.

Afară începea o zi cenușie. Camioanele de gunoi se hurducau pe străzi. Veber își ridică gulerul.

— Urâtă vreme! Pot să te duc acasă, Ravic?

— Nu, mulțumesc. Mai degrabă merg pe jos.

— Pe vremea asta? Pot să te las acasă. E în drumul meu.

Ravic dădu din cap.

— Îți mulțumesc, Veber.

Veber îl privi cercetător.

— E curios că te mai impresionează când moare cineva sub cuțit. Nu îți s-a mai întâmplat asta în ultimii cincisprezece ani?

— Ba da. Sunt obișnuit. Și nu-s deloc impresionat.

Veber stătea în fața lui Ravic, spătos și greoi. Fața lui mare și rotundă, strălucea ca un măr de Normandia. Mustața, neagră și scurtă, lucea umezită de ploaie. Buickul ce staționa în colț, strălucea, de asemenea. Acum Veber are să se instaleze comod în mașină, îndreptându-se spre căsuța lui vopsită în roz, de la marginea orașului, unde îl așteptau o soție cu chipul strălucitor, doi copilași strălucind de curățenie și o viață la fel de strălucitoare. Cine ar putea să-i explice lui ceva despre tensiunea aceea care îți taie răsuflarea, când cuțitul face prima incizie și dâra îngustă și roșie urmează apăsării ușoare, când trupul, sub pense, se desface ca faldurile unei perdele, când organe ce n-au văzut niciodată lumina zilei sunt lăsate descoperite, când mergi asemenea unui vânător prin junglă și, deodată, te trezești în fața fiarei sălbatice, moartea, ascunsă în țesuturi distruse, în tumori, în răni, când începe lupta, lupta tăcută și nebunească, în timpul căreia nu se poate folosi o altă armă decât o lamă subțire și o mână sigură — cine îi poate explica ce înseamnă simțământul pe care îl încerci când, dintr-o dată, o umbră neagră străbate albul ochilor — o monstruoasă ironie care parcă amortește cuțitul, acul fragil, și mâna grea — și când viața — pulsând enigmatică și invizibilă — este împinsă înapoia mâinilor fără putere, când se prăbușește, tânără, în vârtejul nebunesc pe care nimeni nu-l poate ajunge sau opri — și când un chip care cu o clipă mai înainte respirase și

purtase un nume, se transformă într-o mască rigidă, fără nume — acea neputință revoltătoare și lipsită de sens — cine ar putea-o explica și ce-ar fi oare de explicat?

Ravic aprinse o altă țigară.

— Douăzeci și unu de ani, zise el.

Veber își șterse cu batista picăturile strălucitoare de pe mustață.

— Ai lucrat minunat, Ravic. Nici eu n-aș fi lucrat mai bine. Că n-ai putut salva ceea ce un șarlatan a cârpit, nu-i treaba ta. Unde am ajunge dacă am gândi altfel?

— Da, zise el. Unde am ajunge?

Veber își vârî batista în buzunar.

— După toate prin câte ai trecut, ar fi trebuit să fii grozav de călit.

Ravic îl privi cu o umbră de ironie.

— Nimeni nu e niciodată tare. Dar cineva se poate obișnui cu o serie de lucruri.

— Asta voiam să spun.

— Da, și cu unele lucruri niciodată. Dar asta e greu de înțeles. Bunăoară cafeaua. Probabil că acum sunt așa de vioi datorită ei. Și noi o confundăm cu însuflețirea.

— A fostă bună cafeaua, nu-i așa?

— Foarte bună.

— Mă pricep să fac cafea. Mi-am închipuit c-o să ai nevoie, de aceea am făcut-o chiar eu. Era cu totul altceva decât zeama aceea neagră, pe care o face de obicei Eugénie, nu-i așa?

— Incomparabil. Ești un maestru în prepararea cafelei.

Veber intră în mașină. Porni motorul și scoase capul pe geam.

— Nu vrei să te duc? Trebuie să fii obosit.

Ca o pecete, gândi Ravic absent. Dar de ce mi se întâmplă mie? Totdeauna gândurile astea ascunse...

— Nu mai sunt obosit, zise el. Cafeaua m-a trezit. Somn ușor, Veber.

Veber râse. Dinții îi străluciră pe sub mustața neagră.

— N-am de gând să mă culc acum. Voi lucra în grădină, vreau să sădesc lalele și narcise.

Lalele și narcise, se gândi Ravic. În straturi netede, despărțite de poteci pietruite și netede. Lalele și narcise — suflul de aur al primăverii.

— Pe curând, Veber, zise el. Ai să te îngrijești dumneata de celelalte, nu-i așa?

— Desigur. Te chem deseară la telefon. Îmi pare rău că onorariul va fi mic. Fata era săracă și, după cum se pare, n-are rude. Mă voi ocupa eu de asta.

Ravic îl întrerupse cu un gest.

— Ea i-a dat lui Eugénie o sută de franci. Se pare că asta e tot ce avea. Înseamnă deci douăzeci și cinci de franci pentru dumneata.

— N-are importanță, zise Ravic, nerăbdător. Pe curând, Veber.

Ravic merse încet de-a lungul străzii Lauriston. Dacă ar fi fost vară s-ar fi așezat pe o bancă în Bois de Boulogne, în lumina soarelui de dimineață, cu mintea goală de gânduri și ar fi privit apa și pădurile tinere, până când s-ar fi destins. Apoi ar fi plecat la hotel și s-ar fi culcat.

Intră într-un bistro, la colțul străzii Boissière. În fața barului stăteau câțiva muncitori și camionagii. Beau cafea neagră, caldă, cu briose. Ravic îi privi câteva clipe. Era viața simplă și obișnuită, muncă ziua, oboseală seara, mâncare, o femeie și apoi un somn fără vise.

— Un kirsch, comandă el.

Fata care murise purta un lanț îngust, o imitație ieftină de aur, în jurul gleznei de la piciorul drept, unul din fleacurile acelea pe care le poate purta cineva numai când e tânăr, sentimental și lipsit de gust. Un lăntșor

cu o placă mică, purtând o inscripție: *toujours Charles*, un lăntșor încheiat în jurul gleznei, în așa fel încât nimeni să nu i-l poată scoate — un lăntșor ce evoca povestea duminicilor petrecute în pădurile din jurul Senei, a dragostei și a tinereții neștiutoare, a unui mic bijutier de undeva din Neuilly, a nopților de septembrie petrecute într-o mansardă — și-apoi, dintr-o dată, teama, așteptarea — *toujours Charles*, care nu s-a mai arătat niciodată, prietena care cunoștea o adresă, o moașă, o masă acoperită cu mușama, o durere ascuțită și sânge, sânge, un chip tulburat de femeie bătrână, brațe împingându-te în grabă într-o mașină ca să scape de tine, zile de mizerie și de rușine, în sfârșit, drumul la spital, suta de franci mototolită într-o mână caldă și umedă de sudoare — prea târziu.

Radioul începu să urle. Un tango, o voce nazală, căutând cuvinte stupide. Ravic se pomeni reproducând întreaga operație. Reluă, în gând, fiecare mișcare. Poate câteva ore mai devreme ar mai fi existat o șansă. Veber îl chemase. El nu fusese la hotel. Așa că fata a trebuit să moară, fiindcă el cutreiera străzile. Veber nu putea face singur astfel de operații. Absurditatea hazardului. Piciorul cu lanțul aurit se îndoi, răsucindu-se.

— Vino în bărcuța mea, cânta fals glasul. Ravic plăti și plecă. Afară, opri un taxi: — La Osiris.

Osiris era un bordel de mâna a doua, cu un bar mare în stil egiptean.

— Tocmai închideam, zise portarul. Nu e nimeni înăuntru.

— Nimeni?

— Numai Rolande. Fetele au plecat, toate.

— Foarte bine.

Portarul, prost dispus, se opri pe trotuar.

— De ce nu rețineți taxiul? N-am să vă pot găsi altul mai târziu!

Închidem.

— Ai mai spus-o odată. Am să găsesc eu un alt taxi.

Ravic puse un pachet de țigări în buzunarul de la piept al portarului și intră pe ușa îngustă de lângă vestiar, în sala cea mare. Barul era gol; făcea impresia obișnuită a rămășițelor unei întruniri burgheze — vin vărsat, două scaune răsturnate, dopuri pe jos și miros de tutun, parfum dulceag și carne.

— Rolande, zise Ravic.

Ea stătea în fața unei mese, pe care era o grămadă de rufărie roză.

— Ravic, zise ea fără să se mire. Târziu. Ce vrei — o fată sau ceva de băut? Sau amândouă?

— Vodcă. Din aceea poloneză.

Rolande aduse o sticlă și un pahar.

— Servește-te. Eu trebuie să aleg și să înscriu rufăria. Cazanul pentru rufărie va fi aici într-o clipă. Dacă n-ar avea cineva grijă de toate, banda asta s-ar apuca să fure ca niște coțofene. Șoferii... Știi, cadouri pentru drăguțele lor.

Ravic dădu din cap.

— Pune muzica, Rolande. Tare.

— Foarte bine.

Rolande întoarse butonul. Sunetul tobelor și trâmbițelor răsună tunător ca o furtună în sala înaltă și goală.

— Prea tare, Ravic?

— Nu.

Prea tare? Prea tare nu putea fi decât liniștea. Liniștea în care te înfunzi ca într-un gol.

— Gata. Ravic se apropie de masa la care era Rolande. Avea o figură blândă, un obraz neted și ochii negri și calmi. Rochia neagră și modestă pe care o purta, o deosebea pe supraveghetoare de prostituatele aproape goale.

— Bea cu mine, Rolande.

— Bine.

Ravic aduse încă un pahar de la bar și turnă. Rolande împinse sticla înapoi, când paharul fu pe jumătate plin.

— Destul. Nu beau mai mult.

— Paharele pe jumătate pline sunt dezgustătoare. De ce nu bei?

— De ce? Asta-i risipă.

Ravic se uită spre ea. Văzu fața sinceră și inteligentă și zâmbi.

— Risipă. Vechea spaimă a francezilor! De ce să cruți? Nimeni nu te cruță!

— Astea-s principii. E altceva!

Ravic râse.

— Să bem un pahar în cinstea lor! Ce-ar deveni lumea fără principii morale! O adunătură de criminali idealști și leneși!

— Îți trebuie o fată, zise Rolande. Pot s-o chem pe Kiki. E strașnică. Douăzeci și unu de ani.

— Așa? Douăzeci și unu? Nu-i de mine astăzi. Ravic își umplu paharul. La ce te gândești tu, acum, Rolande, înainte s-adormi?

— De obicei la nimic. Sunt mult prea obosită.

— Și când nu ești obosită?

— La Tours.

— De ce?

— O mătușă de-a mea are acolo o casă cu prăvălie. Am două ipoteci asupra ei. Când moare — are șaptezeci și șase de ani — capăt casa. Voi face atunci o cafenea din prăvălie. Hârtie colorată cu desene înflorate, o orchestră, trei oameni, pian, vioară, în fund un bar. Mic și drăguț. Cred c-am să pot s-o mobilez, cu nouă mii cinci sute de franci, chiar cu perdele și lămpi. Apoi voi pune deoparte încă cinci mii de franci, pentru primele luni. Și-o să am, bineînțeles, și chiriași la etajul întâi și doi. La asta mă gândesc.

— Te-ai născut în Tours?

— Da. Dar nimeni nu știe unde sunt. Și dacă afacerea merge, n-o să-i pese nimănui de asta. Banii acoperă orice.

— Nu orice. Dar foarte multe.

Ravic simți în dosul pleoapelor o apăsare ce-i îngreua vocea.

— Cred că-mi ajunge, zise el și scoase câteva bancnote din buzunar.

— Ai să te măriți la Tours?

— Nu chiar îndată. Dar după câțiva ani, da. Am un prieten acolo.

— Te duci pe-acolo?

— Rareori. El îmi scrie din când în când... Desigur că la o altă adresă. E însurat, dar nevasta lui e la spital... Ofticoasă. Mai are un an sau doi, cel mult, spun doctorii. Apoi va fi liber.

Ravic se sculă.

— Dumnezeu să te aibă în paza lui, Rolande. Ai mult bun-simț.

Ea zâmbi mulțumită... Credea că el îi dădea dreptate. Obrazul neted nu părea deloc obosit. Părea proaspăt, ca după un somn odihnitor. Viața n-avea secrete față de ea.

Afară era ziuă. Ploaia trecuse. Latrinele de prin colțuri păreau niște foșoare fortificate. Portarul plecase, noaptea dispăruse, începuse ziua și odată cu ea, forfoteala mulțimilor ce se năpusteau, astupând intrările metroului — asemenea unor grote în care oamenii se aruncau de

bunăvoie, sacrificându-se pe altarul unei negre divinități.

Ea se ridică de pe sofa. Nu scoase nici un strigăt — sări în sus cu un suspin înăbușit, se sprijini în coate și rămase nemișcată.

— Liniștește-te, liniștește-te, zise Ravic. Eu sunt. Omul care te-a adus aici acum câteva ore.

Ea răsuflă din nou. Ravic nu putea s-o vadă deslușit. Lumina globurilor electrice, amestecată cu razele dimineții intrau pe fereastră; era palidă, gălbuie și anemică.

— Cred că acum putem stinge, zise el și întoarse butonul.

Simți din nou, de astă dată în dosul frunții, apăsarea băuturii.

— Vrei să mănânci ceva? întrebă el. O uitase și, atunci când ceruse cheia, crezuse că plecase. Ar fi vrut să scape de ea. Băuse îndeajuns, conștiința i se primenise, lanțul răsunător al timpului se rupsesse în două, iar amintirile și visurile îi roiau împrejur, puternice și fără teamă. Voia să fie singur.

— Vrei niște cafea? întrebă el. E singurul lucru destul de bun, aici.

Ea făcu semn că nu. El o privi mai de aproape.

— Ce este? A fost cineva pe aici?

— Nu.

— Dar trebuie să se fi întâmplat ceva. Mă privești ca și cum aș fi o stafie.

Ea își mișcă buzele.

— Mirosul — zise ea.

— Mirosul, repetă Ravic fără să înțeleagă. Vodca abia miroase, kirschul sau coniacul la fel. Țigări fumezi și dumneata. Ce te sperie atunci?

— Nu, este...

— Dar ce atunci, pentru numele lui Dumnezeu?

— E același — același miros.

— Dumnezeule, trebuie să fie eterul, zise Ravic înțelegând, deodată.

Ea făcu semn că da.

— Ai fost vreodată operată?

— Nu, este...

Ravic n-auzi mai departe. Deschise fereastra.

— Trece într-un minut. Fumează totuși o țigară.

Se duse în baie și deschise robinetele. Își văzu fața în oglindă. Cu câteva ore în urmă, stătuse aici în același chip. Între timp o ființă murise. N-avea nici o importanță. În fiecare clipă mor mii de oameni. Există statistici în privința asta. N-avea nici o importanță. Pentru cineva însă, asta însemna totul și era mai important decât pământul care se învâртеște.

Se așeză pe marginea băii și-și scoase pantofii. Toate sunt mereu aceleași. Obiectele și tăcuta lor constrângere. Trivialitatea, vechea obișnuință în lumina experienței trecute. Înflorirea inimii în apele dragostei — dar orice-ar fi cineva, poet, semizeu sau idiot — la câteva ceasuri este chemat din înălțimile lui ca să urineze. Nimeni nu poate scăpa de asta! Ironia na-turii. Curcubeul romantic deasupra reflexelor glandulare și mișcărilor burții. Organele extazului, diabolic destinate în același timp excreției. Ravic aruncă pantofii într-un colț. Groaznic obicei, acela de a se dezbrăca! Nici măcar de el nu putea scăpa nimeni! Numai cineva care a trăit singur, poate înțelege. E asemenea unei resemnări blestemate, unei robii. Dormea deseori îmbrăcat, ca să scape; dar nu era decât o amânare. Nimeni nu poate scăpa de asta.

Deschise dușul. Apa rece țâșni, biciuindu-i pielea. Respiră adânc și se șterse. Plăceri mărunte. Apa, respirația, ploaia mărunță de noapte.

Toate astea erau lucruri pe care numai cineva care trăiește singur le poate înțelege. Pielea respirând mulțumită. Sângele circulând mai ușor prin canalele întunecoase. Să stai întins într-un crâng de mesteceni. Nori de vară. Cerul tinereții. Unde mai sunt poveștile de dragoste? Omorâte de întunecatele povești ale vieții.

Se întoarce în cameră. Femeia stătea ghemuită într-un colț al canapelei, cu plapoma trasă peste ea.

— Ți-e frig? întrebă el.

Ea făcu semn că nu.

— Speriată?

Ea făcu semn că da.

— De mine?

— Nu.

— De ce-i afară?

— Da.

Ravic închise geamul.

— Mulțumesc, zise ea.

Îi privi grumazul. Umerii. Ceva ce respiră. O frântură de viață, străină, însă viață. Căldură. Nu un trup înțepenit. Ce ne putem da unul altuia, decât puțină căldură? Și ce-ar putea fi mai mult?

Femeia se mișcă. Tremura. Se uita la Ravic. El simți valul retrăgându-se. O răceală adâncă, fără apăsare. Tensiunea trecuse. Un spațiu i se deschisese în față. Ca și cum s-ar fi întors, după o noapte petrecută pe o altă planetă. Deodată totul deveni simplu — dimineața, femeia — nimic la care să te gândești.

— Vino, zise el.

Ea îl privi.

— Vino, zise el, nerăbdător.

3

Se deșteaptă cu simțământul că îl veghease cineva. Femeia ședea pe sofa. Dar nu-l privea, privea afară, pe fereastră. Se așteptase să fie plecată. Îl plictisea faptul că mai era încă acolo. Dimineața nu putea să sufere pe nimeni împrejurul său.

Se gândi să încerce să adoarmă din nou; dar se simțea tulburat, știind că femeia putea să-l privească dormind. Își puse în gând să scape imediat de dânsa. Dacă aștepta bani, era mult mai simplu. N-avea să fie prea greu, în orice caz. Se ridică.

— Te-ai sculat de mult?

Femeia tresări și-l privi.

— N-am mai putut dormi. Îmi pare rău că te-am trezit.

— Nu m-ai trezit.

Ea se ridică.

— Voiam să plec. Nu știu ce m-a făcut să mai stau aici.

— Așteaptă. În curând voi fi gata. Ți vei lua micul dejun. Renumita cafea a hotelului. Avem amândoi timp destul pentru asta.

Se ridică și trase clopoțelul. Apoi intră în baie. Observă că o folosisese și ea; dar totul era curat, aranjat și pus la locul lui, chiar și prosoapele de baie întrebuițate. În timp ce se spăla pe dinți, el o auzi pe cameristă intrând cu mâncarea. Se grăbi.

— Ți-e neplăcut? o întrebă el când ieși din baie.

— Ce?

— Faptul că te-a văzut fata. Nu m-am gândit la asta.

— Nu. Și nici ea nu s-a mirat deloc. Femeia privi tava. Era o gustare pentru două persoane, cu toate că Ravic nu spusese nimic.

— Sigur că nu. Așa e Parisul. Hai, bea-ți cafeaua. Te doare capul?
— Nu.
— Bine, pe mine mă cam doare. Dar într-un ceas are să-mi treacă.
la o brișă.
— Nu pot să mănânc.
— Ba poți. Îți închipui doar că nu poți. Încearcă.
Ea luă o brișă. Apoi o puse jos.
— Într-adevăr, nu pot.
— Atunci bea cafeaua și ia o țigară. E o gustare ca la cazarmă.
— Da.
Ravic mâncă.
— Tot nu ți-e foame? întrebă el după câțva timp.
— Nu.
Femeia își stinse țigara. — Cred, spuse ea și se opri.
— Ce crezi? întrebă el fără nici un interes.
— Am să plec.
— Știi drumul? Aici ești aproape de bulevardul Wagram.
— Nu cunosc locul.
— Unde stai?
— La Hotel Verdun.
— E la câteva minute de aici. Am să te-ndrept eu afară. Oricum, ai să treci cu mine prin fața portarului.
— Da — dar nu-i vorba de asta.
Ea tăcu din nou. Bani, se gândi Ravic. — Mi-e ușor să te ajut, dacă ești strâmtorată. Își scoase portmoneul din buzunar.
— Nu. Ce-i asta? spuse femeia aspru.
— Nimic. Ravic puse portmoneul la loc.
— Iartă-mă. Ea se ridică. — Ai fost — trebuie să-ți mulțumesc — ar fi fost — noaptea — singură, n-aș fi știut...
Ravic își aminti cele întâmplate. Ar fi fost ridicol ca ea să aibă vreo pretenție, dar nu se așteptase să-i mulțumească, și lucrul ăsta îl încurca și mai mult.
— Într-adevăr, n-aș fi știut... spuse femeia. Stătea încă în fața lui, nehotărâtă. De ce nu pleacă? se gândi el.
— Dar acum știi, zise el pentru a spune ceva.
— Nu. Ea îl privi cu sinceritate. Nu știu încă. Știu doar că trebuie să fac ceva. Știu că nu pot să scap.
— E destul. Ravic își luă haina. Te voi conduce până jos.
— Nu-i nevoie. Să-mi spui numai... Ezită, căutând cuvintele. Poate știi ce trebuie făcut... dacă...
— Dacă? spuse Ravic după câțva timp.
— Dacă moare cineva, spuse femeia fără să se mai gândească, izbucnind dintr-o dată. Începu să plângă. Nu suspina, plângea aproape fără glas.
Ravic așteptă până ce se calmă.
— A murit cineva?
Ea dădu din cap.
— Noaptea trecută?
Ea dădu iarăși din cap.
— L-ai ucis?
Femeia se uită la el.
— Cum? Ce spui?
— Tu ai făcut-o? Dacă-mi ceri sfatul trebuie să-mi spui.
— A murit! țipă femeia. A murit! Pe neașteptate... Își acoperi fața.
— Era bolnav? întrebă Ravic.
— Da...

— Ai chemat un doctor?
— Da, dar el n-a vrut să meargă la spital.
— Ieri ai chemat vreun doctor?
— Nu. Mai înainte. Cu trei zile mai înainte. El a... a urlat împotriva doctorului și n-a mai vrut să-l vadă...
— N-ai mai chemat alt doctor după aceea?
— Nu mai cunoșteam nici unul. Nu sunt aici decât de trei săptămâni. Pe acela ni-l aduse chelnerul, dar el n-a mai vrut să-l primească, spunea... credea că e mai bine fără el...
— Ce-avea?
— Nu știu. Doctorul spunea că are pneumonie — dar el nu-l credea — spunea că toți doctorii sunt escroci — și ieri se simțea, într-adevăr, mai bine. Apoi, deodată...
— De ce nu l-ai dus la spital?
— N-a vrut să meargă. Spunea că-l voi trăda când va fi plecat... cu el... nu-l cunoști — cu el nu era nimic de făcut...
— E încă la hotel?
— Da.
— Ai spus proprietarului hotelului ce s-a întâmplat?
— Nu. El a tăcut așa, dintr-o dată — și totul era atât de tăcut, ochii lui la fel, încât n-am mai putut răbda și am fugit afară.

Ravic se gândi la cele petrecute în noaptea trecută. Pentru un moment, era încurcat. Dar se întâmplase astfel și n-avea nici o importanță, nici pentru el, nici pentru femeia aceasta. Mai ales pentru ea. În noaptea aceea nu se petrecuse nimic cu dânsa și un singur lucru era important pentru ea: c-a trecut prin toate acestea. Viața înseamnă mai mult decât comparațiile sentimentale. Noaptea în care aflase că i-a murit soția, Lavigne și-a petrecut-o într-un bordel. Femeile decăzute l-au salvat; un preot nu l-ar fi putut ajuta să îndure lucrul ăsta. Oricine poate înțelege așa ceva. Nu e nevoie de nici o explicație. Își luă haina.

— Vino! Merg cu tine. Era bărbatul tău?
— Nu, spuse femeia.

Patronul hotelului Verdun era gras. N-avea un singur fir de păr în cap, dar în schimb avea o mustață neagră, tunsă scurt și sprâncene la fel de negre și stufoase. Stătea în hol; în spatele lui un chelner, o cameristă și casierul lat în spate. Era vădit că aflase totul. Izbucni în insulte cum văzu femeia intrând. Cu fața palidă, cu mâinile scurte și grase, spumega de furie și indignare, dar se mai potoli când îl văzu pe Ravic. Când începu cu poliție, străini, bănuială, închisoare, Ravic îl întrerupse.

— Ești din Provence?
Patronul se opri brusc.
— Nu. Ce vrei să spui? îl întrebă el mirat.
— Nimic, răspuse Ravic. Am vrut să te întrerup. O întrebare fără nici un rost e cel mai bun mijloc. Ai fi vorbit timp de-o oră.
— Cine sunteți, domnule? Ce doriți?
— E prima frază inteligentă pe care-ai spus-o până acum.
Hotelierul se calmă repede.
— Cine sunteți? întrebă el mult mai liniștit, de teamă să nu insulte fără nici un motiv vreun personaj influent.
— Sunt doctorul, răspuse Ravic.
Patronul își dădu seama că nu e nici o primejdie.
— Nu mai e nevoie de doctor acum, izbucni ei din nou. Cazul ăsta e pentru poliție.

Se uită la Ravic și la femeie. Se aștepta să vadă teama în ochii lor, să audă proteste și propuneri.

— E o idee bună. Cum de nu e încă aici? Ai aflat de câteva ore că omul e mort!

Patronul nu răspunse.

— Să-ți spun eu de ce... Ravic făcu un pas înainte. Nu vrei scandal din cauza clienților. Mulți dintre ei se mută când aud asemenea lucruri. Dar poliția trebuie să vină, așa e legea. Ți-ar fi mai la îndemână să mușamalizezi totul. Dar nu asta îți încurcă socotelile. Ți-e frică să nu pățești dumneata ceva. N-ai deloc nevoie de așa ceva. Afară de asta, te gândești la plată. Are să se aranjeze. Și acum vreau să văd cadavrul. De toate celelalte am să mă-ngrijesc eu.

Trecu prin fața hotelierului.

— Care e numărul camerei? o întrebă el pe femeie.

— Patrusprezece.

— N-ai de ce să vii cu mine. Pot să mă descurc și singur.

— Nu. Nu vreau să stau aici.

— Mai bine-ar fi pentru dumneata să nu vezi toate astea.

— Nu, nu vreau să stau aici.

— Bine. Cum vrei.

Era una din camerele din față, cu tavanul scund. Câteva cameriste, ușieri și chelneri, erau înghesuiți în jurul ușii. În cameră se aflau două paturi; în cel de lângă perete zăcea trupul bărbatului. Stătea acolo, în pijama de mătase roșie, înțepenit și galben, cu părul negru și ondulat. Măinile îi erau încrucișate; o madonă mică și ieftină, lucrată în lemn, pe-a cărei față se zăreau urme de buze, era pusă pe masă lângă el. Ravic o ridică — pe spate era scris "*Made in Germany*". Ravic cercetă chipul celui mort; n-avea roșu pe buze și nici nu părea să fie un astfel de om. Ochii îi erau pe jumătate deschiși, unul mai mult decât celălalt, ceea ce dădea corpului o expresie de indiferență, ca și cum ar fi încremenit într-o veșnică plictiseală.

Ravic se aplecă asupra cadavrului și cercetă corpul. Nici o urmă de violență. Se ridică.

— Știi numele doctorului care a fost aici? o întrebă el pe femeie.

— Nu.

Se uită la ea. Era foarte palidă.

— În primul rând stai jos, mai încolo. Pe scaunul acela din colț. Care e chelnerul care l-a chemat pe doctor aici?

Ochii ei trecură în revistă chipurile de lângă ușă. Toate aveau aceeași expresie: groază și lăcomie.

— François era la etajul acesta, spuse servitoarea, care ținea în mână o mătură ca pe-o sulită.

— Unde-i François?

Un chelner își făcu loc prin mulțime.

— Cum îl cheamă pe doctorul care a fost aici?

— Bonnet. Charles Bonnet.

— Îi știi numărul de telefon?

Chelnerul se uită prin buzunare.

— Passy 2743.

— Bine. Ravic văzu chipul patronului țâșnind din mulțime.

— Închide ușa. Sau vrei să între și lumea de pe stradă?

— Nu! Ieșiți! Ieșiți afară! Ce stați aici furându-mi din timpul pentru care vă plătesc?

Patronul alungă personalul afară din odaie și închise ușa. Ravic ridică receptorul. Îl chemă pe Veber și vorbi cu el câtva timp. Apoi chemă numărul din Passy. Bonnet era în camera de consultații. El confirmă ceea

ce spusese femeia.

— Omul a murit, spuse Ravic. Puteți veni să întocmiți un certificat de deces?

— Omul ăsta m-a dat afară în modul cel mai jignitor.

— Acum nu vă mai poate jigni.

— Nu mi-a achitat onorariul. Dar în schimb m-a făcut șarlatan, zgârcit.

— O să veniți, dacă onorariul vă va fi plătit?

— Pot să trimit pe cineva.

— E mai bine să veniți dumneavoastră. Altfel n-o să vă încasați niciodată onorariul.

— Voi veni, spuse Bonnet după oarecare ezitare. Dar nu semnez nimic până nu mi se plătește. Suma se ridică la trei sute de franci.

— Bine. Trei sute. O să-i aveți.

Ravic atârnă receptorul.

— Îmi pare rău c-a trebuit s-ascuți toate astea, spuse el femeii. Dar n-aveam altceva de făcut. Avem nevoie de acest om.

Femeia ținea banii în mână.

— Nu-i nimic, răspunse ea. Astfel de lucruri nu sunt noi pentru mine. Iată banii.

— Nu e nici o grabă în privința asta. O să vină aici. Apoi poți să-i dai banii.

— Dumneata nu puteai să semnezi certificatul? întrebă femeia.

— Nu, spuse Ravic. E nevoie de un medic francez pentru asta. Și e cât se poate de bine că e tocmai cel care l-a îngrijit.

Când ușa se închise în urma lui Bonnet, odaia se liniști dintr-o dată. Mult mai multă liniște decât ar fi putut face cineva ieșind din cameră. Zgomotul mașinilor de pe stradă părea oarecum înăbușit, ca și cum s-ar fi izbit de aerul greu din odaie, prin care nu putea să pătrundă decât anevoie. După toată zăpăceala de până acum, prezența unui om mort se făcea simțită pentru prima oară. Liniștea lui apăsătoare umplea odaia mică și sărăcăcioasă cu toate că era îmbrăcat într-o pijama de mătase de un roșu a-prins. Orice are viață, se mișcă — și tot ce se mișcă poate avea putere, grație, și absurditate — dar niciodată acea stranie măreție a ceea ce nu se mai poate mișca vreodată, a ceea ce nu mai poate decât să piară. Împlinirea nu o poate avea decât atunci, iar omul nu-și găsește împlinirea decât în moarte, și numai pentru un timp destul de scurt.

— Nu erai căsătorită cu el, nu-i așa? întrebă Ravic.

— Nu. De ce?

— Legea. Proprietatea lui. Poliția va face o listă de ceea ce îi aparține lui — și dumitale. Ce-i al lui, va fi reținut de poliție. Pentru rude, dacă se vor ivi. Are pe cineva?

— Nu în Franța.

— Trăiai cu el, nu?

Femeia nu răspunse.

— De mult?

— De doi ani.

Ravic privi înapoi.

— N-aveai nici o valiză?

— Aveam — erau lângă perete — noaptea trecută.

— Înțeleg, patronul.

Ravic deschise ușa. Servitoarea cu mătura sări înapoi.

— Mătușă, spuse el, ești prea curioasă pentru vârsta dumitale. Adu-l pe patron.

Servitoarea se pregătea să protesteze.

— Ai dreptate, o întrerupse Ravic. La vârsta dumitale nu-i mai rămâne cuiva decât curiozitatea. Totuși, adu-l pe patron.

Bătrâna mormăi ceva și dispăru.

— Îmi pare rău, spuse Ravic, dar n-avem ce face. Poate să pară vulgar, dar e mai bine să se facă acum. E mai simplu, deși poate n-ai să înțelegi în clipa asta.

— Ba da, spuse femeia.

Ravic se uită la ea.

— Înțelegi?

— Da.

Hotelierul intră cu o hârtie în mână. Nu bătuse în ușă.

— Unde sunt valizele? întrebă Ravic.

— Mai întâi nota. Uite-o. Trebuie să achitați mai întâi nota.

— Întâi valizele. Nimeni n-a refuzat încă să-ți plătească nota.

Camera e încă închiriată. Și data viitoare să faci bine să bați la ușă când intri. Dă-mi nota și adu-ne valizele.

Omul îi aruncă o privire furioasă.

— O să-ți primești banii, spuse Ravic.

Patronul plecă trântind ușa.

— Ai bani în valize? o întrebă Ravic pe femeie.

— Nu, așa cred.

— Nu știi unde pot fi ceva bani? În hainele lui? Sau nu sunt?

— Avea bani în portmoneu.

— Unde-i portmoneul?

— Sub... Femeia ezită. — Îl ținea sub pernă mai tot timpul.

Ravic se sculă. Dădu la o parte perna pe care zăcea capul mortului și scoase de acolo un portmoneu negru de piele. I-l dădu femeii.

— Scoate banii și tot ce ți se pare important. Repede. Nu-i timp pentru sentimentalisme. Trebuie să trăiești. La ce mai pot servi de altfel? Polițiștilor la comisariat?

Privi afară pe fereastră timp de un minut. Șoferul unei mașini se certa cu conducătorul unui camion de mărfuri trase de doi cai. Îl trata cu superioritatea deplină la care te îndreptățește un motor puternic. Ravic se întoarse.

— Gata?

— Da.

— Dă-mi portmoneul.

Îl vârî la loc sub pernă. Observă că era mai gol decât înainte.

— Pune lucrurile în geantă, spuse el.

Ea făcu ce-i spuse, ascultătoare. Ravic luă nota și-o parcurse.

— Ai mai achitat vreo notă aici?

— Nu știu. Cred că da.

— Nota e pe două săptămâni. A plătit... Ravic ezită. I se părea straniu să-i spună mortului domnul Raszinsky. Notele erau plătite la timp?

— Da, totdeauna. El spunea adesea — în situația noastră e foarte important să plătim repede, dacă avem cu ce.

— Pungașul ăsta de patron! Știi cumva unde poate fi ultima notă?

— Nu. Știu numai că-și ținea toate hârtiile în valiza cea mică.

Se auzi bătând în ușă. Ravic nu se putu opri să nu zâmbească.

Portarul adusese valizele. Patronul intră după el.

— Sunt toate? o întrebă Ravic pe femeie.

— Da.

— Sigur că sunt toate, mormăi hotelierul. Ce-ai fi crezut?

Ravic luă valiza cea mică.

— Ai o cheie? Nu? Unde sunt cheile?

— În haina lui. În garderob.

Ravic deschise garderobul. Era gol.

— Ei bine? îl întrebă el pe patron.

Patronul se întoarse spre portar.

— Ei bine? scuipe el.

— Costumul e afară, se bâlbâi portarul.

— De ce?

— Pentru periat și călcat.

— Nu mai era nevoie, spuse Ravic.

— Adu-l aici îndată, pungaș îndrăcit ce ești, țipă patronul.

Portarul îl privi șiret, îi făcu cu ochiul și ieși. Se întoarse imediat cu costumul. Ravic scutură jacheta, apoi pantalonii. Ceva sună înăuntru. Ravic ezită o clipă. Straniu lucru, să răscolești prin buzunarele de la pantalonii unui mort. Ca și cum hainele ar fi murit odată cu el. Și încă mai straniu e să simți așa ceva. Un costum e doar un costum.

Luă cheile din buzunar și deschise valiza. Deasupra era o despărțitură din pânză.

— Asta e? o întrebă el.

Ea dădu din cap.

Ravic găsi îndată nota. Fusese achitată. O arătă patronului.

— Ai mai încărcat socoteala cu o săptămână întregă.

— Ce? strigă el. Și deranjul! Dezordinea? Agitația? Toate astea nu înseamnă nimic? Și toată supărarea mea nu se pune la socoteală? Dumneata singur ai spus că s-ar putea să mă părăsească clienții. Paguba este cu mult mai mare! Și patul? Odaia care trebuie dezinfectată? Rufăria care e murdară?

— Rufăria de pat e cuprinsă în notă. La fel și o cina de douăzeci și cinci de franci pe care ar fi trebuit s-o ia azi-noapte. Ai mâncat ceva noaptea trecută? o întrebă el pe femeie.

— Nu. Dar nu s-ar putea plăti? Aș vrea să se termine.

Să se termine mai repede, se gândi Ravic. Cunoștea simțământul acesta. Apoi — liniștea și mortul. Zgomotul surd al tăcerii. Mai bine așa, chiar dacă e groaznic. Luă un creion de pe masă și începu să calculeze. Apoi întinse patronului nota.

— Ești de acord?

Acesta se uită la ultima cifră.

— Mă crezi nebun?

— Ești de acord? repetă Ravic.

— Oricum, cine ești dumneata? De ce te amesteci?

— Sunt frate, spuse Ravic. Ești de acord?

— Plus zece la sută pentru servicii și taxe. Altfel nu se poate.

— Bine. Ravic adăugă încă o sumă. Ai de plătit două sute nouăzeci și doi de franci, îi spuse el femeii.

Ea scoase trei hârtii de câte o sută de franci și le dădu patronului, care le luă și se-ntoarse să plece.

— Odaia trebuie golită până la șase. Altfel veți plăti încă o zi.

— Trebuie să dai un rest de opt franci, spuse Ravic.

— Și portarul?

— Ne vom aranja singuri.

Patronul numără posac opt franci și-i puse pe masă.

— *Sales étrangères*¹, mormăi el, părăsind odaia.

— Mândria oricărui hotelier francez stă în ura lui pentru străinii de pe urma cărora trăiește.

1 Străini păcătoși (fr.)

Ravic observă pe portar stând la ușă și așteptând bacșișul.

— Uite...

Portarul privi mai întâi banii.

— *Merci, monsieur*, spuse el și ieși.

— Acum mai avem de furcă cu poliția și după aceea putem s-o ștergem, spuse Ravic privind spre femeie. Ea stătea liniștită în colț, printre valize, în întunericul ce se lăsa încet. Când cineva moare, devine dintr-o dată foarte important — și când e în viață, nimeni nu se uită la el. O privi din nou. Ți-ar place să te duci jos? Trebuie să fie un birou jos.

Ea clătină din cap.

— Te voi lua cu mine. Un prieten de-al meu va veni să aranjeze chestia cu poliția. Doctorul Veber. Putem să-l așteptăm jos.

Ea clătină din cap.

— Nu, aș vrea să stau aici.

— Nu mai e nimic de făcut aici. De ce vrei să stai?

— Nu știu. El n-are să mai fie mult aici. Și eu, adesea... știi, n-a prea fost fericit cu mine. Plecam deseori. Acum am să rămân.

Vorbea liniștită, fără sentimentalisme.

— Nu mai poate ști asta acum, spuse Ravic.

— Nu-i vorba de asta.

— Bine. Atunci vom bea ceva aici. Avem nevoie amândoi. Ravic nu așteptă răspunsul. Sună clopoțelul. Surprins, chelnerul apăru îndată. Adu-ne două coniacuri mari.

— Aici?

— Da. Unde altundeva?

— Foarte bine, domnule.

Chelnerul aduse pahare și o sticlă de Courvoisier. Privi spre colțul unde patul strălucea alb în întuneric.

— Să aprind lumina? întrebă el.

— Nu. Dar poți să lași sticla aici.

Chelnerul puse tava pe masă și plecă cât putu mai repede. Ravic luă sticla și umplu paharele.

— Bea coniacul ăsta, are să-ți facă bine. Credea că femeia va refuza și că va trebui s-o convingă. Dar ea goli paharul fără nici o ezitare.

— Se mai află ceva de valoare în valize, ce nu-ți aparține dumatiale?

— Nu.

— Ceva ce-ai vrea să păstrezi? Ce ți-ar putea fi de folos? De ce nu te uiți puțin?

— Nu. Nu se mai află nimic în ele. Știu.

— Nici chiar în valiza cea mică?

— Poate. Nu știu ce avea în ea.

Ravic luă valiza și o puse pe masa mai mică de lângă fereastră. Câteva sticle; puțină rufărie; câteva carnete; o cutie cu acuarele; perii; o carte; într-un compartiment al despărțiturii de pânză, două bilete de bancă înfășurate în hârtie de mătase. Le ținu mai în lumină.

— Sunt aici o sută de dolari, spuse el. Ia-i. Poți să trăiești din ei câtva timp. Vom pune valiza printre lucrurile dumatiale. Putea foarte bine să-ți aparțină.

— Mulțumesc, spuse femeia.

— Poate că păsești toate lucrurile astea dezgustătoare. Dar trebuiau făcute. E important pentru dumneata. Vei putea avea astfel un oarecare răgaz.

— Nu găsesc nimic dezgustător. Numai că nu le-aș fi putut face eu însămi.

Ravic umplu din nou paharele.

— Să mai bem ceva.

Ea goli încet paharul.

— Te simți mai bine acum? Întrebă el.

Ea privi spre el.

— Nici mai bine, nici mai rău. Nu simt nimic. Întunericul o învălui. Uneori, reflexele roșietice ale luminii de neon îi tremurau pe față și pe mâini.

— Nu pot să gândesc deloc, spuse ea, atâta vreme cât e el aici.

Cei doi oameni dădură plapuma la o parte și puseră targa lângă pat. Apoi coborâră trupul. Făcură asta repede și se vedea că erau obișnuiți. Ravic stătea lângă femeie ca să poată fi aproape în cazul când ar fi leșinat. Înainte ca oamenii să acopere corpul, el se aplecă și luă mica Madonă lucrată în lemn de pe masa de noapte.

— Cred că e a duminică, spuse el. Nu vrei s-o păstrezi?

— Nu.

I-o dădu. Ea n-o luă. Deschise atunci valiza cea mică și-o puse înăuntru.

Oamenii ambulanței acoperiră cadavrul cu un vestmânt. Apoi luară targa. Ușa era prea aproape și coridorul de afară nu era nici el prea larg. Încercară totuși să treacă; dar era cu neputință. Targa se lovea de zid.

— Trebuie să-l luăm pe sus, spuse cel mai bătrân. Nu putem trece colțul în chipul acesta.

El privi spre Ravic.

— Vino, îi spuse Ravic femeii. Vom aștepta jos.

Ea dădu din cap.

— Bine, spuse el omului. Fă ce crezi că e necesar.

Cei doi oameni apucară mortul, ținându-l de picioare și de umeri, și-l puseră pe podea. Ravic voia să spună ceva. El o privi. Ea stătea nemișcată. Tăcu. Oamenii transportară trupul în hol. Apoi dispărură în întuneric, și-l cărară afară prin coridorul abia luminat. Ravic îi urmă. Trebuiau să țină targa foarte sus ca să poată coborî scările. Fețele li se umflară și deveniră roșii și umede de sudoare sub greutate, căci trupul mortului atârna greu deasupra lor. Ravic îi urmări cu privirea până când ajunseră la capătul scărilor. Apoi se întoarse.

Femeia stătea lângă fereastră, privind afară. Mașina era în stradă. Oamenii împinseră trupul înăuntru, așa cum împing brutarii pâinea în cuptor. Apoi se suiră pe scaunele lor, motorul scârțâi ca și cum ar fi țipat de undeva de sub pământ și mașina, în viteză, o luă pe după colțul străzii.

Femeia se întoarse.

— Înainte l-ai fi părăsit, spuse Ravic. De ce trebuia să fii de față acum, când s-au sfârșit toate?

— Nu puteam. Nu puteam pleca înaintea lui. Nu înțelegi asta?

— Ba da. Haide să mai bem ceva.

— Nu.

Veber aprinse lumina când veniseră ambulanța și poliția. Odaia părea mai mare, acum când trupul fusese luat. Mai mare și ciudat de moartă, ca și cum numai corpul ar fi ieșit și moartea ar fi rămas.

— Vrei să rămâi aici, în hotel? Cred că nu.

— Nu.

— Ai prieteni aici?

— Numai unul.

— Știi un hotel unde-ai putea să stai?

— Nu.

— E un hotel mic prin împrejurimi, cam la fel cu ăsta. Curat și îngri-

jit. Hotel Milano. Poți găsi o cameră acolo.

— N-aș putea să merg la hotel unde... la hotelul duminical?

— Internaționalul?

— Da. Acolo, oricum îl știu, e mai bine decât unul complet necunoscut.

— Internaționalul un e un hotel potrivit pentru femei, spuse Ravic.

"Asta ar fi culmea, se gândi el, în același hotel! Nu sunt o infirmieră. Și-a-fără de asta — poate că ea se gândește că sunt într-un anume fel răspunzător..." Apoi tare:

— Te sfătuiesc să nu te duci acolo, spuse el cu o voce mai aspră decât voise. E totdeauna prea aglomerat. Cu refugiați. Rămâi la Hotel Milano. Dacă nu-ți place acolo, te poți muta oriunde vrei.

Femeia îl privi. Simți că ea își dădea seama de gândurile lui și era încurcat. Dar e mai bine să fii o clipă în încurcătură și să fii singur după aceea.

— Bine, spuse femeia. Ai dreptate.

Ravic dădu ordin să se transporte valizele jos și să se caute un taxi. Hotelul Milano era numai la câteva minute de drum cu mașina. Închirie o cameră; apoi urcară sus. Era o cameră la etajul al doilea, cu tapet înflorat, un pat, un șifonier și o masă cu două scaune.

— E-n regulă? întrebă el.

— Da. E perfect.

Ravic privi tapetul. Era groaznic.

— Cel puțin pare să fie curat aici, spuse el. Strălucitor și curat.

— Da.

Valizele fură aduse sus.

— Acum ai totul aici.

— Da, mulțumesc. Mulțumesc mult.

Se așeză pe pat. Fața îi era palidă și lipsită de orice expresie.

— Ar trebui să te culci. Crezi că vei fi în stare să dormi?

— Am să încerc.

Scoase un tub de aluminiu din buzunar și scutură câteva tablete din el.

— Uite ceva care te va face să dormi. Vrei să iei una acum?

— Nu, mai târziu.

— Bine. Eu am să plec. O să te caut într-una din zilele astea.

Încearcă să dormi cât mai curând cu putință. Uite, ai aici o adresă. În caz că se întâmplă ceva. Dar nu te duce acolo. Gândește-te la dumneata. Am să mai trec pe-aici. Ravic ezită o clipă. Cum te cheamă? întrebă el.

— Madou. Joan Madou.

— Joan Madou. Foarte bine. Am să țin minte. El știa că nu-și va mai aduce aminte și că nici nu va mai veni. Dar tocmai fiindcă știa asta ținea să păstreze aparențele. E mai bine să-mi însemn numele spuse el și rupse o foaie din carnetul pe care-l ținea în buzunarul de la vestă. Aici — scrie chiar dumneata. E mai simplu.

Ea luă foaia și-și scrisese numele. El o privi, o îndoi și-o băgă în buzunarul hainei.

— Mâine totul ți se va părea altfel. Poate că ți se pare stupid și banal, dar așa este: n-ai nevoie decât să dormi puțin. Să lași să treacă câtva timp. Știi asta?

— Da, știu.

— Ia tabletele și dormi.

— Da, mulțumesc. Mulțumesc pentru toate. Nu știu ce m-aș fi făcut fără dumneata. Într-adevăr, nu știu.

Ea îi întinse mâna. Era rece. Îi strânse mâna cu aceeași energie.

Bun, se gândi el. Arată încă de pe acum mai hotărâtă.

Ravic ieși în stradă. Respiră aerul umed și plăcut. Automobile, lume, câteva femei de stradă pe la colțuri, cofetării, bodegi, miros de tutun, aperitiv și gazolină — viață trepidantă și variată. Ce plăcut e să fii trecător! Privi în sus spre fațada hotelului. Câteva ferestre luminate. Înapoia uneia stătea ea și privea drept înainte. Luă foaia pe care-i era scris numele, o rupse, și-o aruncă. Să uite. Straniu cuvânt, se gândi el. Populat cu fantome, plin de groază și comod ca o pernă! Cine-ar putea trăi fără să uite? Dar cine oare poate să uite îndeajuns? Cenușa amintirii zace în adâncul inimii fiecăruia. Numai atunci când nu mai ai pentru ce trăi, poți fi liber.

Se îndreptă spre Place de l'Etoile. Piața era plină de lume. În spatele Arcului de Triumf fuseseră așezate torțe. Ele luminau mormântul Soldatului Necunoscut Un steag imens flutura în vânt în fața mormântului. Se sărbătorea cea de-a douăzecea aniversare a Armistițiului din 1918. Cerul era întunecat, și lumina torțelor proiecta drapelul peste norii mișcători, iar umbra lui era tristă, veștejită, și sfâșiată. Arăta ca un drapel zdrențuit ce dispărea ușor în întunecimile cerului. Undeva cânta o orchestră militară. Se auzea încet, ca un vaiet. Mulțimea stătea tăcută. — Armistițiul, spuse o femeie bătrână de lângă Ravic. Mi-am pierdut bărbatul în războiul trecut. Acum e rândul fiului meu. Armistițiul... Cine știe ce ne va aduce anul viitor...

4

Fișa de temperatură de deasupra patului era nouă și curată. Nu avea decât numele scris pe ea. Lucienne Martinet. Buttes-Chaumont, strada Cavel.

Pe pernă, fața fetei era cenușie. Fusesse operată cu o noapte înainte. Ravic îi ascultă inima cu multă grijă. Apoi se ridică.

— Mai bine, zise. Transfuzia de sânge a înfăptuit o mică minune. Dacă mai rezistă încă o zi, are șanse.

— Perfect, spuse Veber. Felicitări. Nu părea să le aibă. Cu un plus de o sută patruzeci și o tensiune ridicată; cofeină, coramină — era al dracului de greu.

Ravic dădu din umeri.

— N-ai de ce să mă feliciți. A venit mai devreme decât cealaltă fată. Cea cu lăntișorul de aur din jurul gleznei. Asta a fost. Îi acoperi fața. E al doilea caz în răstimpul unei săptămâni. Dacă are să mai meargă tot așa, o să ai un spital special pentru avorturile nereușite din Buttes-Chaumont. Nu era și fata cealaltă tot de acolo?

Veber aprobă.

— Da și tot din strada Cavel. Probabil că se cunoșteau și-au mers la aceeași moașă. A venit pe seară, aproape la aceeași oră ca și cealaltă. Noroc c-am putut da de dumneata la hotel. Mi-era teamă că nu te voi găsi.

Ravic îl privi.

— Când cineva trăiește într-un hotel, de obicei nu stă noaptea acasă, Veber. În noiembrie, camerele de hotel nu sunt deosebit de vesele.

— Cred și eu. Dar atunci de ce continui să locuiești într-un hotel?

— E un fel comod și impersonal de a trăi. Ești singur și întotdeauna ai lume împrejurul tău.

— Asta dorești?

— Da.

— Poți să ai toate astea și altfel. Dacă ai închiria un apartament, ar

fi același lucru.

— Poate. Ravic se aplecă din nou asupra fetei.

— Dumneata nu crezi același lucru, Eugénie? Întrebă Veber.

— Domnul Ravic n-are să facă niciodată asta, zise ea cu răceală.

— Doctor Ravic, Eugénie, corectă Veber. Ți-am spus de o sută de ori.

A fost șef-chirurg într-un mare spital din Germania. Ceva mult mai de seamă decât sunt eu.

— Aici..., începu infirmiera și-și îndreptă ochelarii.

Veber o opri repede.

— Foarte bine! Foarte bine! Știi toate astea. Țara noastră nu recunoaște diplomele străine. Idiot lucru! Dar ce te face să fii așa de sigură că n-are să-și ia un apartament?

— Domnul Ravic este un om pierdut. Nu-și va mai face niciodată un rost!

— Bravo, zise Ravic, de lângă patul fetei.

— Cum? Întrebă Veber mirat. Ce tot spui tu acolo?

— Domnul Ravic nu mai are nimic sfânt. Iată cauza.

— N-am mai auzit niciodată așa ceva! Veber o privi pe Eugénie.

— De ce nu-l întrebați chiar dumneavoastră, doctore Veber?

Ravic zâmbi.

— Ai nimerit-o bine, Eugénie. Dar când cineva nu mai are nimic sfânt, orice lucru îi devine pe de altă parte sfânt, într-un fel mult mai uman. Descoperă viața care pulsează chiar într-un vierme și care îl silește să iasă, din când în când, la lumina zilei. Nu fac nici un fel de comparație.

— Nu mă poți insulta. Dumneata n-ai credință. Eugénie își netezi cu energie bluza albă pe piept. Mulțumesc lui Dumnezeu, eu îmi am credința mea!

Ravic se ridică.

— Credința poate face cu ușurință pe cineva fanatic. Din cauza asta toate religiile au costat atâta sânge. Zâmbi amar. Toleranța era frica îndoielii, Eugénie. Asta explică de ce dumneata, cu toată credința dumitale, ești în atât de mare măsură mult mai agresivă față de mine, decât sunt eu, un biet necredincios, față de dumneata.

Veber izbucni în râs.

— Așa-i, Eugénie. Nu mai răspunde! Ai s-o pățești și mai rău!

— Bine, întrerupse Veber. Oprește-te aici. E întotdeauna mai bine așa. Acum trebuie să plec. Mai am câteva lucruri de făcut la birou. Vîno, Ravic. Cu bine Eugénie.

— Cu bine, doctore Veber.

— Cu bine, soră Eugénie, zise Ravic.

— Cu bine, răspuse Eugénie, făcând o sforțare grozavă, și numai după ce Veber se întoarse să se uite la ea.

Biroul lui Veber era încărcat cu mobilă empire, albă-aurie și ușoară. Fotografiiile casei și grădinii sale, îi împodobeau pereții deasupra biroului. Un șezlong lat, modern, era sprijinit de perete. Veber dormea pe ei când rămânea peste noapte. Sanatoriul îi aparținea.

— Ce-ai vrea să bei, Ravic? Coniac sau Dubonnet?

— Cafea, dacă a mai rămas.

— Desigur. Veber așeză cana de cafea pe birou și puse reșoul în priză. Apoi se întoarse către Ravic. Poți să mă înlocuiești azi după-masă la Osiris?

— Bineînțeles.

— Nu te deranjează?

— Cătuși de puțin. Nu aveam alte planuri.

— Perfect. Atunci n-o să mai trebuiască să ies iarăși, ca să merg acolo. Pot să lucrez în grădină la mine. L-am căutat pe Fauchon, dar e în concediu.

— Prostii, zise Ravic. Am făcut-o doar de atâtea ori.

— E drept. Totuși...

— "Totuși" nu mai există astăzi. Cel puțin nu pentru mine.

— Da. E o situație destul de idioată. Nu ți se îngăduie să lucrezi aici în mod oficial și trebuie să te ascunzi ca un chirurg-fantomă.

— Da, Veber! Povestea e de-acum veche. Asta li se întâmplă tuturor medicilor care au fugit din Germania.

— E ridicol! Execuți operațiile cele mai grele în locul lui Durant și el își crează un renume.

— Mai bine așa, decât să opereze el.

Veber râse.

— Tocmai eu vorbesc. Mi le faci doar și pe ale mele. Numai că eu sunt ginecolog, nu specialist în chirurgie.

Infirmiera ridică ochii.

Cana cu cafea începu să clocotească. El scoase niște cești dintr-un dulăpior și turnă cafeaua.

— Un singur lucru nu-l înțeleg, Ravic, zise el. De ce continui să trăiești în acel hotel deprimant, Internațional? De ce nu închiriezi unul din acele apartamente noi de lângă Bois? Ți-ai putea cumpăra o mobilă destul de ieftină. Și cel puțin ai ști că e a dumitale!

— Da, zise Ravic. Aș ști că e a mea.

— Ascultă, de ce n-o faci?

Ravic sorbi din cafea. Era amară și foarte tare.

— Veber, zise el, ești un minunat exemplu de gândire convențională, în timpurile noastre. Pe de-o parte știi că lucrez ilegal — aici — și în același timp mă întrebi de ce nu închiriez un apartament drăguț.

— Ce are a face una cu alta?

Ravic zâmbi răbdător.

— Dacă iau un apartament trebuie să fiu înscris la poliție. Iar pentru asta îmi trebuie un pașaport și o viză specială.

— Adevărat. Nu m-am gândit la asta. Și la hotel nu-ți trebuie?

— Și-acolo, de obicei. Dar, slavă Domnului, sunt câteva hoteluri în Paris care nu iau în serios înregistrările. Ravic turnă câteva picături de coniac în cafea. Unul din ele este și Internaționalul. De aceea stau acolo. Nu știu cum se descurcă proprietăreașă. Dar trebuie să aibă relații. Sau poliția nu știe lucrul ăsta, sau e cumpărată. În orice caz stau acolo de destul de multă vreme, nestingherit.

Veber se lăsă pe spate.

— Ravic, zise el, n-am știut asta. Am crezut numai că nu ți-e îngăduit să profesezi aici. Ce situație infernală!

— E paradisul. În comparație cu un lagăr de concentrare.

— Și poliția? Dacă vine într-o zi?

— Dacă ne prind, căpătăm câteva săptămâni de închisoare și suntem deportați peste graniță.

— Cum?

— Șase luni!

Veber îl privi mirat.

— Bine, dar e imposibil! E inuman!

— Și eu am crezut la fel. Până am experimentat pe pielea mea.

— Ce vrei să spui? Ți s-a întâmplat și dumitale?

— Nu o dată. De trei ori. Tot așa de bine ca și altora. La început, când nu știam rostul și mă bizuiam pe sentimentul de omenie, a fost mai

greu. După aceea m-am dus în Spania — unde nu-mi trebuia nici un pașaport — și am căpătat o altă lecție de omenie aplicată. De la aviatorii germani și italieni. Apoi, mai târziu, când am revenit în Franța, cunoșteam, bineînțeles, toate dedesubturile.

Veber se sculă în picioare.

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu, izbucni el, atunci ai fost închis aproape un an pe degeaba.

— Nu chiar atât. Numai două luni.

— Cum așa? N-ai spus că în caz de recidivă, capeți șase luni?

Ravic zâmbi.

— Nu există recidivă când are cineva experiență. Cineva e deportat sub un nume și se întoarce pur și simplu sub alt nume. Dacă e posibil, printr-un alt punct al graniței. Așa se evită lucrul ăsta. Atâta timp cât nu avem acte, nu putem fi dovediți decât dacă ne recunoaște cineva personal. Asta se întâmplă foarte rar. Ravic este cel de-al treilea nume. Îl folosesc de aproape doi ani. Nu s-a întâmplat nimic în acest răstimp. Se pare că mi-a adus noroc. Începe să-mi placă din ce în ce mai mult, pe zi ce trece. Acum mi-am și uitat numele adevărat.

Veber dădu din cap.

— Și toate astea, pur și simplu, pentru că nu ești nazist.

— Bineînțeles. Naziștii au cele mai bune acte. Și toate vizele pe care le vor.

— Sunt câteva milioane de oameni fără lucru, de care trebuie să aibă grijă. Același lucru se petrece peste tot.

Ravic se sculă.

— Cu bine, Veber. O să vin să văd fata din nou, peste vreo două ore. Și încă o dată în timpul nopții.

Veber îl conduse până la ușă.

— Ascultă, Ravic, zise el. De ce nu vii pe la noi pe-acasă, câteodată? La masă.

— Desigur. Ravic știa că nu se va duce. Am să vin odată. Cu bine, Veber.

— Cu bine, Ravic. Și vino, zău.

Ravic intră în bistroul îngust. Se așeză lângă fereastră, așa ca să poată privi în stradă. Îi plăcea să stea fără să se gândească și să privească oamenii cum trec. Parisul e orașul unde poți să-ți treci foarte bine timpul, fără să faci nimic.

Chelnerul șterse masa și așteptă.

— Un pernod, zise Ravic.

— Cu apă, domnule?

— Nu. Ravic stătu pe gânduri. Să nu-mi aduci un pernod. Simțea nevoia să uite complet unele lucruri, îi trebuia ceva mai tare. Anasonul dulce, era tocmai bun pentru asta. Adu-mi un calvados, zise el chelnerului. Un calvados dublu.

— Am înțeles, domnule.

Invitația lui Veber! Cu nuanța aceea de milă în voce. Să acorzi cuiva o seară de familie. Francezii invită rar pe străini la ei acasă, preferă să-i ducă la restaurante. Nu fusese până atunci la Veber. Era bine intenționat, însă greu de suportat. Te poți apăra împotriva insultelor, însă nu împotriva milei.

Luă o înghițitură de calvados. De ce a trebuit să-i explice lui Veber motivele care îl făceau să locuiască la Internațional? Nu era necesar. Veber știa tot ce avea nevoie să știe. Știa că lui Ravic nu-i era îngăduit să opereze. Era destul. Că totuși lucra cu el, asta îl privea. În felul acesta făcea bani și lua operații pe care el însuși n-ar fi îndrăznit să le facă. Nimeni nu știa lucrul acesta — în afară de el și de infirmieră — și ea

tăcea. Același lucru și cu Durant. Ori de câte ori avea de făcut o intervenție, acesta rămânea cu pacientul până ce-l anestezia. Apoi venea Ravic și opera cazurile pentru care Durant era prea bătrân și prea nepriceput. Când pacientul se trezea mai târziu, lângă el stătea Durant, vajnicul chirurg, deși el nu cunoștea decât fâșia îngustă, unsă cu iod, a corpului pregătit pentru operație. Foarte ades el nici nu știa pe cine opera. Durant îi dădea diagnosticul și el începea să taie. Durant îi plătea lui Ravic o zecime din aceea ce primea el pentru operație. Lui Ravic nu-i păsa. Era mai bine decât să nu opereze deloc. Cu Veber lucra în condiții mult mai prietenești. Veber îi plătea un sfert din ce câștiga el. Era un lucru frumos.

Ravic privi pe fereastră. Și încă mai ce? Nu mai era mare lucru... Dar era în viață și asta era de ajuns. Într-o vreme, când totul se clătina, n-avea dorința să clădească ceva care să se prăbușească iarăși, într-un timp foarte scurt. Era mai bine să acumuleze, decât să risipească energia, era singurul lucru de neînlocuit. A supraviețui, însemna totul, până când va pu-tea întrezări iară un scop. Cât mai puțin energie, ca s-o păstreze pe mai târziu. Tendința perseverentă de a reclădi iarăși și iarăși o viață burgheză într-un secol ce se sfârâma în țândări — îi ruina pe mulți. Era impresionant, ridicol și eroic în același timp — și umil. O avalanșă nu poate fi stăvilită odată ce s-a pus în mișcare; oricine ar încerca, se prăbușește cu ea. E mai bine să aștepti și apoi să dezgropi victimele. La marșuri lungi tre-buie mers încet.

Ravic se uită la ceas. Era timpul s-o vadă pe Lucienne Martinet. Și apoi să se ducă la Osiris.

Femeile de la Osiris așteptau. Cu toate că erau examinate în mod regulat de către un medic oficial, madama nu se mulțumea cu atât. Nu pu-tea să îngăduie să ia cineva o boală în localul ei; pentru acest motiv se înțelese cu Veber ca fetele să fie examinate neoficial, în fiecare joi. Câteodată Ravic îl înlocuia.

Madama mobilase și pregătise o cameră la etajul întâi, destinată consultațiilor. Era mândră de faptul că de mai bine de un an, nici unul dintre clienții ei nu căpătaseră o boală, dar, în ciuda măsurilor de precauție luate de fete, șaptesprezece cazuri de boli venerice fuseseră cauzate de clienți.

Rolande, îi aduse lui Ravic o sticlă de brandy și un pahar.

— Cred că Martha are ceva, zise ea.

— Bine. Am s-o examinez cu atenție.

— De ieri n-am mai lăsat-o să lucreze. Bineînțeles că ea neagă.

— Bine, Rolande.

Fetele veniră dezbrăcate, pe rând, una după alta; Ravic le cunoștea aproape pe toate; numai două erau noi.

— N-ai nevoie să mă examinezi, doctore, zise Léonie, o gasconă cu părul roșu.

— De ce?

— N-am avut clienți toată săptămâna.

— Ce spune madam de lucrul ăsta?

— Nimic. I-am pus să comande foarte multă șampanie. Șapte, opt sticle într-o noapte. Trei negustori din Toulouse. Însurați. La toți trei le-ar fi plăcut, dar nici unul dintre ei nu îndrăznea din cauza celorlalți. Fiecare se teme că, dacă are să vină cu mine, ceilalți vor vorbi despre asta acasă. De aceea au băut; fiecare credea c-o să reziste mai mult decât

ceilalți. Léonie râse și se scărpină leneș. Acela care mai rezistase, nici nu era în stare să stea în picioare.

— Bine. În orice caz te voi examina.

— Îmi merge foarte bine. N-aveți o țigară, domnule doctor?

— Da, uite.

Ravic luă un tampon și-l coloră. Apoi puse placa de sticlă sub microscop.

— Știi ce nu înțeleg? zise Léonie, urmărindu-l cu privirea.

— Ce?

— Că totuși îți mai place să te culci cu o femeie, când faci toate lucrurile astea.

— Martha.

Martha era palidă, subțire și blondă. Avea chipul unui înger de Botticelli, dar vorbea în argoul din strada Blondel.

— N-am nimic, domnule doctor.

— Foarte bine. Totuși, să te examinăm.

— Zău că n-am nimic.

— Cu atât mai bine.

Deodată Rolande apăru în odaie. O privea pe Martha. Fata tăcu. Ea îl privi pe Ravic cu înțeles. El o examinează cu grijă.

— Dar n-am nimic domnule doctor. Știți cât mă păzesc.

Ravic nu răspunse. Fata continuă să vorbească — ezită și începu iarăși.

— Ești bolnavă, Martha, zise el.

— Ce? Ea sări în sus. Nu se poate să fie adevărat.

— E adevărat.

Ea îl privi. Apoi izbucni deodată într-o serie de înjurături și blesteme.

— Porcul! Blestematul acela de porc! Tot nu-l credeam, eu, canalial! Spunea că este student și că se pricepe, student la medicină, ticălosul!

— De ce nu te-ai păzit?

— M-am ferit, dar a mers așa de repede și spunea că el, ca student...

Ravic dădu din cap. Vechea poveste — un student în medicină care s-a tratat singur. După două luni s-a considerat sănătos, fără să mai facă vreo analiză.

— Cât are să țină, domnule doctor?

— Șase săptămâni. Ravic știa că va dura mai mult.

— Șase săptămâni? Șase săptămâni fără să câștig nimic? Spitalul? Trebuie să mă duc la spital?

— Asta o să vedem. Poate că putem să te tratăm mai târziu acasă, dacă făgăduiești...

— Făgăduiesc orice! Orice! Numai nu la spital!

— Trebuie să te duci întâi acolo. Nu există altă cale!

Fata se uită la Ravic. Toate se temeau de spital. Supravegherea era foarte severă acolo. Dar nu era nimic altceva de făcut. Lăsate acasă, după câteva zile ieșeau pe ascuns, cu toate făgăduielile și umblau după bărbați.

— Madama va plăti cheltuielile, zise Ravic.

— Dar eu! Eu! Șase săptămâni fără nici un venit! Și tocmai îmi cum-părasem o vulpe argintie în rate. Rata are să treacă și pierd totul!

Plângea — Vino, Martha, zise Rolande.

— N-ai să mă mai primești înapoi! Nu faci niciodată astfel! O să rămân pe stradă. Și toate astea din cauza câinelui ăluia...

— Te primim înapoi. Clienții te plăceau.

— Adevărat? Martha ridică ochii.

— Sigur. Acum, hai, vino.

Martha plecă cu Rolande. Ravic se uită după ea. Martha n-are să se mai întoarcă. Madama era mult prea grijulie. Următoarea ei etapă avea să fie, probabil, bordelurile ieftine din strada Blondei. Apoi strada, cocaina, spitalul, vânzătoare de flori sau țigări. Sau, dacă e norocoasă, vreun fante care s-o bată, s-o exploateze și apoi s-o gonească.

Sala de mâncare a hotelului Internațional era la subsol. Locatarii îi spuneau Catacomba. În timpul zilei, o lumină tulbure pătrundea prin mai multe ferestre mari, înguste și opace, care dădeau în curte. În timpul iernii trebuia ținută lumina aprinsă toată ziua. Camera fusese pe rând birou, fumoar, auditorium, sală de întrunire și de refugiu pentru acei refugiați care n-aveau acte — când venea vreo inspecție polițienească; fiindcă puteau fugi prin curte într-un garaj și de acolo în altă stradă.

Ravic stătea cu portarul Șeherezadei, Boris Morosow, într-o parte a Catacombei, pe care proprietăreașa o numea Camera Palmierilor; pe o masă, cu un singur picior, un palmier veștejit și singuratic lânzeza într-un vas de majolică. Morosow era un refugiat din primul război și trăise la Paris în ultimii cincisprezece ani. Era unul din pușinii ruși care nu pretindea să fi servit în garda țarului și nu vorbea de originea lui aristocratică.

Stăteau și jucau șah. În Catacombă nu era nimeni, în afară de câțiva inși care stăteau la o masă, bând și vorbind cu voce tare și ridicând câte un toast la fiecare cinci minute. Morosow privi împrejur, supărat.

— Poți să-mi spui, Ravic, de ce e o gălăgie atât de mare astă-seară, aici? De ce nu se duc la culcare refugiații ăștia?

Ravic surâse.

— Cu refugiații din colțul acesta n-am nimic de-a face, Boris. E secția fascistă a hotelului. Spania.

— Spania. N-ai fost și pe-acolo?

— Da, dar de partea cealaltă. Mai mult în calitate de doctor. Aceștia sunt monarhiști spanioli, cu garnitură fascistă. Rămășițele lor. Ceilalți au plecat de mult înapoi. Aceștia n-au fost în stare încă să se hotărăscă. Franco n-a fost destul de gentil cu ei. Maurii care i-au măcelărit pe spanioli, desigur că nu i-au tulburat.

Morosow mișcă pionul.

— Atunci probabil că sărbătoresc masacrul de la Guernica. Sau victoria tunurilor italiene și germane asupra minerilor din Estramadura. Nu i-am mai văzut niciodată pe indivizii ăștia pe aici.

— Sunt aici de ani de zile. Nu i-ai văzut pentru că n-ai mâncat niciodată aici.

— Dumneata mănânci aici?

— Nu.

Morosow zâmbi amar.

— Foarte bine, zise el.

— Hai să oitem următoarea mea întrebare și răspunsul dumitale, care, desigur, va fi insultător. După mine puteau să se fi născut aici, în văgăuna asta. Numai de-ar vorbi mai încet. A! Uite — multîncercatul gambit al damei...

Ravic mișcă pionul din față. Primele mișcări fură făcute repede. Apoi Morosow începu să cadă pe ginduri.

— Asta-i varianta lui Alekhine...

Ravic văzu pe unul din spanioli apropiindu-se. Era cu ochii pe jumătate închiși și se opri la masa lor. Morosow îl privi prost dispus. Spaniolul

nu se ținea prea bine pe picioare.

— Domnilor, spuse el politico, colonelul Gomez vă pofteste la un pahar cu vin.

— Domnule, spuse Morosow, la fel de politico, tocmai jucăm o partidă de șah pentru un campionat. Exprimăm toate mulțumirile noastre, dar nu putem veni.

Spaniolul nici nu clipi. Se întoarse spre Ravic în mod ceremonios, ca și cum ar fi fost la Curtea lui Filip al II-lea.

— I-ați făcut colonelului Gomez un serviciu prietenesc acum câțva timp. I-ar face plăcere să bea un pahar cu dumneavoastră, în semn de prietenie, înainte de plecare.

— Partenerul meu, răspuse Ravic cu acelaș ton ceremonios, v-a explicat chiar acum că trebuie să terminăm această partidă chiar astăzi. Transmite-ți mulțumirile mele colonelului Gomez. Îmi pare foarte rău.

Spaniolul salută și plecă. Morosow râse încet.

— Exact ca rușii în primul război. Țineau la titlurile și manierele lor, ca și cum le-ar fi asigurat viața. Ce fel de serviciu prietenesc i-ai adus acestui hotentot?

— I-am prescris odată un laxativ. Rasa latină ține foarte mult să aibă o digestie bună.

Morosow făcu din ochi către Ravic.

— Vechea slăbiciune a democrației. Un fascist în aceeași situație ar fi prescris un arsenic pentru un democrat.

Spaniolul se întoarse.

— Numele meu e Navarro. Prim-locotenent, declară el cu ardoarea unui om care a băut prea mult și nu-și dă seama de lucrul ăsta. Sunt aghiotantul colonelului Gomez. Colonelul părăsește Parisul la noapte. Pleacă în Spania pentru a se alătura glorioasei armate a generalii-ssimului Franco. Din această cauză ar dori să bea cu dumneavoastră. Pentru libertatea Spaniei și armata spaniolă.

— Locotenente Navarro, zise Ravic scurt. Nu sunt spaniol.

— Știu acset lucru. Sunteți german. Navarro zâmbi cu înțeles.

Aceasta e tocmai cauza dorinței colonelului Gomez. Germania și Spania sunt țări prietene.

Ravic îl privi pe Morosow. Ironia situației era evidentă. Morosow se abținu să nu zâmbească.

— Locotenente Navarro, zise el, regret că trebuia să insist spunând că vreau să terminăm partida astăzi. Rezultatele trebuie comunicate astă- noapte la New York și Calcutta.

— Domnule, răspuse Navarro cu răceală, ne-am așteptat să ne refuzați. Rusia este inamica Spaniei. Invitația era adresată numai doctorului Ravic. Trebuia să vă invităm și pe dumneavoastră, pentru că erați cu dânsul.

Morosow așeză în palma lui mare un pion pe care-l câștigase și privi spre Ravic.

— Nu crezi că trebuie să termini cu bufoneria asta?

— Da. Ravic se întoarse. Cred că lucrul cel mai simplu ar fi să te duci înapoi, tinere. L-ai insultat în mod inutil pe colonelul Morosow.

Se aplecă peste tabla de joc, fără să mai aștepte vreun răspuns. Navarro se opri nehotărât, timp de-o clipă. Apoi plecă.

— Nu știu dacă ai observat că te-am ridicat la gradul de colonel, Boris. După câte știu erai doar un biet locotenent-colonel. Dar mi se părea imposibil să nu-ți atribui același grad militar cu Gomez ăsta.

— Nu mai vorbi așa de mult, Ravic. Uite, tocmai m-am încurcat în varianta lui Alekhine din cauza acestor întreruperi. Nebunul pare pierdut.

Morosow ridică ochii.

- Dumnezeule, uite că vine altul. Alt aghiotant. Ce popor.
- E colonelul Gomez în persoană. Ravic se lăsă comod pe spate.
- Va avea loc o discuție între doi colonei.
- Una foarte scurtă, amice.

Colonelul era chiar mai ceremonios, decât Navarro. Îi ceru scuze lui Morosow pentru greșeala aghiotantului. Scuzele fură acceptate. Acum Gomez îi pofti să bea împreună în cinstea lui Franco, ca semn că toate neînțelegerile au fost înlăturate. De data aceasta refuză Ravic.

— Dar domnule, vă invit în calitate de german și de aliat. Colonelul părea vădit încurcat.

— Colonele Gomez, zise Ravic, care începu să-și piardă din ce în ce mai mult răbdarea, lăsați lucrurile așa cum sunt. Beți în cinstea oricui doriți, iar eu voi juca șah.

Colonelul încercă să se lămurească.

— Atunci sunteți un...

— Mai bine n-ați mai face aprecieri, îl întrerupse Morosow brusc. N-ar duce decât la neînțelegeri.

Gomez era din ce în ce mai încurcat.

— Dar dumneata în calitate de rus, trebuie să fii...

— Nu trebuie să fim nimic. Suntem ființe demodate. Avem opinii politice diferite și cu toate astea nu ne spargem capetele unul altuia...

În sfârșit, Gomez păru că se dumirește. Rămase totuși țeapăn.

— Înțeleg, declară el înțepat, "democrații"...

— Amice, zise deodată Morosow, devenind periculos, șterge-o! Ar fi trebuit s-o ștergi de ani de zile! În Spania. Să lupți; germanii și italienii luptă acolo în locul dumatăle. Adio!

Se sculă. Gomez făcu un pas înapoi. Îl privi pe Morosow, tulburat. Apoi se întoarse brusc și se duse înapoi la masa lui. Morosow se așeză iarăși jos. Oftă și sună chelnerița.

— Adu-ne două calvadosuri, duble, Clarisse.

Clarisse se înclină și dispăru.

— Suflete vitejești de ostași! Ravic râse. O minte simplă și o concepție complicată despre onoare, face viața foarte grea când cineva e beat.

— Așa! Uite că vine acum un altul. Cine e de data asta? Franco în persoană?

Era Navarro. Se opri la doi pași de masă și se adresă lui Morosow.

— Colonelul Gomez regretă că nu-și poate prezenta provocarea. Pleacă din Paris astă-noapte. Dealtfel, misiunea sa e mult prea importantă ca să riște dificultăți cu poliția.

Se întoarse spre Ravic.

— Colonelul Gomez vă mai datorează onorariul pentru o consultație. Aruncă o bancnotă împăturită de cinci franci pe masă și se pregăti să plece.

— Un moment, zise Morosow. Clarisse tocmai venise cu o tavă în mână. Luă un pahar de calvados, îl examinează repede, dădu din cap, și-l puse la loc. Apoi ridică unul din paharele cu apă de pe masă și-l azvârli calm în obrazul lui Navarro.

— Pe viitor să-ți aduci aminte că nu se aruncă astfel banii. Și acum, cară-te de aici, idiot medieval.

Navarro stătea încă pe loc, încremenit. Își șterse fața. Ceilalți spanioli se apropiară. Erau patru. Morosow se sculă încet. Era cu un cap mai înalt decât spaniolii. Ravic rămase pe scaun. Îl privi pe Gomez.

— Nu vă mai faceți de răs, eroi de operetă ce sunteți. Nici unul dintre voi nu e treaz. În câteva clipe o să zăceți aici, cu oasele rupte. Chiar dacă n-ați fi beți, n-ați avea nici o șansă. Se ridică, îl apucă pe

Navarro de coate, îl scutură și-l trânti jos, atât de aproape de Gomez încât acesta fu nevoit să se dea la o parte. Și-acum lăsați-ne în pace. Nu v-am rugat să ne plictisiți. Luă bancnota de cinci franci și o puse pe tavă.

— E pentru dumneata, Clarisse. De la domnii aceștia.

— E prima dată că primesc ceva de la dâșii, declară Clarisse.

Mulțumesc.

Gomez spuse ceva în limba spaniolă. Cei patru se întoarseră și plecară la masa lor.

— Păcat, spuse Morosow. Mi-ar fi plăcut să-i bat pe indivizii ăștia.

Din păcate nu se poate face așa ceva din cauza dumată, copil nelegiuit ce ești. Nu-ți pare câteodată rău că n-o poți face?

— Nu pe ei. Sunt alții pe care aș vrea să-i bat.

Se auziră câteva cuvinte în spaniolă la masa din colț. Grupul se ridică. Un puternic *vive!* a răsunat în aer. Paharele fură puse la loc cu zgomot. Unul se auzi spărgându-se. Apoi, grupul marțial dispăru din odaie.

— Era cât pe-acți să-i arunc acest delicios calvados în față. Morosow luă paharul și-l goli.

— Acesta e spiritul care guvernează acum Europa! Oare am fost și noi vreodată atât de nebuni?

— Da, zise Ravic.

Jucară șah timp de o oră. Apoi Morosow ridică ochii.

— Iată-l pe Charles, zise el. Pare să te caute.

Băiatul de la poartă se îndrepta spre ei. Ținea un pachet mic în mână. Era împachetat în hârtie albă și legat cu o panglică. N-avea nici o adresă.

— Nu aștept nici un pachet. Trebuie să fie o greșeală. Cine l-a adus?

— O femeie — o doamnă — se bâlbâi băiatul.

— O femeie sau o doamnă? Întrebă Morosow.

— Cam-cam, între astea două...

Morosow râse.

— Cam nostim.

— N-are nici un nume pe el. A spus că e pentru mine?

— Nu tocmai. Nu numeie dumneavoastră. A spus că e pentru doctorul care locuiește aici. Și... că o cunoașteți pe doamna...

— A spus ea asta?

— Nu, spuse băiatul fără să se mai gândească. Dar noaptea trecută era cu dumneavoastră.

— Din când în când vin doamne la mine, zise Ravic. Dar ar trebui să știi că prima virtute pentru un funcționar al unui hotel, e discreția. Indiscreția e numai pentru cavalerii din lumea mare.

— Hai, deschide pachetul, Ravic, spuse Morosow. Chiar dacă nu e pentru dumneata. Am făcut lucruri mai rele în deplorabila noastră viață.

Ravic râse și-l deschise. Dezveli un obiect mic. Era Madona de lemn pe care o văzuse în odaia ei — încercă să-și reamintească numele — cum o chema? — Madelaine — Mad — îl uitase. Un nume cam ca acesta.

Cercetă hârtia subțire. N-avea nimic pe ea.

— Bine, zise el. E pentru mine.

Puse Madona pe masă. Părea stranie printre pioni.

— Rusoaică? Întrebă Morosow.

— Nu. Am crezut și eu la fel la început.

Ravic băgă de seamă că roșul de buze fusese șters.

— Ce Dumnezeu să fac cu asta?

— S-o pui undeva. Multe lucruri pot fi puse așa, pe undeva. E foarte mult loc pe aici, pentru orice. Numai pentru ființe omenești, nu.

— Pe el trebuie să-l fi îngropat...

— Ea este?
— Da.
— Ai încercat s-o mai vezi?
— Nu.
— Curios, zise Morosow, totdeauna credem că-i ajutăm pe ceilalți și totuși ne oprim tocmai când e mai multă nevoie.
— Nu sunt o instituție de binefaceri, Boris. Și am văzut cazuri mai grele decât astea, dar n-am făcut nimic. De ce să-i fie mai greu acum?
— Pentru că acum e singură. Până acum bărbatul era acolo, chiar dacă era mort. Era pe pământ. Acum e în pământ, s-a dus, nu mai e aici. Asta — Morosow arată Madona — să nu crezi că exprimă mulțumiri. E un strigăt după ajutor.
— M-am culcat cu ea. Fără să știu ce i se întâmplase. Vreau să uit asta.
— Prostii! E lucrul cel mai puțin important din lume, atâta vreme cât nu e din dragoste. Cunoșteam o femeie care spunea că-i era mai ușor să se culce cu un bărbat, decât să-i spună pe numele cel mic. Morosow se aplecă. Capul lui mare și chel reflecta lumina. Am să-ți spun ceva, Ravic — trebuie să fim prietenoși cu oameni dacă putem și atât timp cât putem, fiindcă o să mai comitem câteva așa-numite crime în viața noastră. Eu cel puțin știu că da. Și probabil că și dumneata.
— Da.
Morosow își petrecu brațul în jurul vasului în care se afla palmierul. Tremura ușor.
— Fiecare ne sprijinim unul pe celălalt. Mici scânteii întâmplătoare de bunătate — sunt lucruri pe care nu e îngăduit să le iei nimănui. Întărește omul pentru viața asta grea.
— Foarte bine, mă duc mâine s-o văd.
— Perfect, zise Morosow. Asta voiam. Și acum să, nu mai vorbim așa de mult. Cine trebuia să mute?

5

Patronul îl recunoscuse numaidecât pe Ravic.
— Doamna e în camera ei, spuse el.
— Poți s-o chemi și să-i spui că sunt jos?
— Camera doamnei n-ar telefon încă. Sunt sigur că puteți merge sus.
— Ce număr are?
— Douăzeci și șapte.
— Nu-i mai știu numele. Care-i?
Patronul un se dădu bătut.
— Madou. Joan Madou, adăugă el. Nu cred că-i numele ei adevărat. Probabil că e numele ei de teatru.
— De ce teatru?
— S-a trecut în registru ca actriță. Chiar și sună astfel, nu?
— Nu știu. Cunosc un actor care-și spunea Gustav Schmidt. În realitate numele lui era Alexandru Maria conte de Zambona. Gustav Schmidt era numele lui de scenă. Nu sună deloc astfel, nu?
— Astăzi se-ntâmplă atâtea, declară patronul filozofic.
— Prea multe nu se mai întâmplă astăzi. Dacă ai studia istoria, ai vedea că trăim într-o epocă relativ liniștită.
— Mulțumesc, mi-e de ajuns câte se-ntâmplă.
— Și mie. Dar fiecare se consolează cum poate. Numărul douăzeci și șapte, spui?

— Da, domnule.

Ravic bătu la ușa. Nici un răspuns. Bătu încă o dată și auzi o voce nedeslușită. Când deschise ușa, o văzu. Stătea pe patul de lângă peretele ce-o despărțea de cealaltă odaie. Era îmbrăcată și purta taiorul albastru de mătase, cu care Ravic o văzuse îmbrăcată prima oară. Ar fi arătat mai puțin nenorocită, dacă ar fi stat întinsă undeva, îmbrăcată într-o rochie de casă. Dar așa, îmbrăcată fără nici un rost și pentru nimeni, mai mult dintr-o obișnuință ce nu mai avea acum nici un sens, avea ceva care-l mișcă pe Ravic până-n adâncul inimii. Era obișnuit cu asta — văzuse sute de oameni stând astfel — refugiați călătorind pierduți prin țări străine. O mică insulă a unei existențe plină de nesiguranță, așa stăteau ei, neștiind unde să se mai ducă — și numai obișnuința părea că-i mai ține în viață.

Închise ușa în urma lui.

— Sper că nu te-am deranjat, spuse el și o dată mai mult simți cât de goale îi erau cuvintele. Ce-ar mai fi putut s-o tulbure pe femeia aceasta? Nimic n-ar fi putut s-o trezească din amorțeala ei.

Își puse pălăria pe un scaun.

— Ai putut să le aranjezi pe toate?

— Da. Nici n-am avut multe.

— Nici o încurcătură?

— Nu.

Ravic se așeză pe singurul scaun cu spetează din odaie. Scaunul scârțâi și el își dete seama că nu era într-o stare prea bună.

— Voiai să ieși? întrebă el.

— Da. Ceva mai târziu. Nu într-un loc — doar așa, ca să ies. Ce altceva aș putea face?

— Nimic. E tocmai ce-ți trebuie, timp de câteva zile. Nu cunoști pe nimeni la Paris?

— Nu.

— Chiar pe nimeni?

Ea ridică obosită capul. — Pe nimeni, în afară de dumneata, de patron, chelner și cameristă.

Zâmbi cu tristețe.

— Nu-s prea mulți, nu-i așa?

— Nu. Domnul... Ravic încercă să-și amintească numele mortului. Îl uitase.

— Nu, spuse femeia. Raszinski avea prieteni aici, dar n-am văzut niciodată pe vreunul din ei. S-a îmbolnăvit îndată ce-am ajuns.

Ravic nu avusese de gând să rămână mult. Acum, văzând-o stând astfel, se răzgândi.

— Ai mâncat? întrebă el.

— Nu. Nu mi-e foame.

— N-ai mâncat nimic toată ziua?

— Ba da. Azi la prânz. Ziua e mai ușor. Seara...

Ravic privi împrejur. Odaia mică și pătrată mirosea a pustiu, și-a noiembrie.

— E timpul să mai ieși, spuse el. Vino. Vom merge să mâncăm ceva.

Se aștepta ca ea să se împotrivească. Părea atât de abătută, încât nimic nu i-ar mai fi putut stârni interesul. Dar ea se ridică numaidecât, și-și luă pardesiul.

— Așa nu, spuse el. Pardesiul e prea subțire. N-ai ceva mai călduros? E frig afară.

— Ploua parcă...

— Plouă și acum. Dar e frig. Nu poți să-ți pui ceva pe dedesubt? O jachetă sau cel puțin un pulover?

— Am un pulover.

Se îndreptă spre valiza mai mare. Ravic observă ca nu despachetase nimic. Luă un pulover negru din valiză, își scoase jacheta și îmbrăcă puloverul. Avea umeri frumoși. Apoi își puse basca, jacheta și haina de ploaie.

— E mai bine așa?

— Mult mai bine.

Coborâra scările. Patronul nu mai era acolo. În locul lui, portarul ședează lângă raftul cu chei. Aranja scrisorile și mirosea a usturoi. O pisică pestriță stătea nemișcata lângă el, urmărindu-l.

— Tot mai crezi că n-ai să poți mânca nimic? întrebă Ravic afară.

— Nu știu. Nu prea mult, cred.

Ravic chemă un taxi.

— Bine, atunci să mergem la Belle Aurore. Acolo nu se iau mese copioase.

La Belle Aurore nu era multă lume. Era prea târziu ca să mai fie multă lume. Găsiră o masă într-o cameră de sus, cu tavanul scund. Afară de ei mai era o singură pereche, care stătea lângă fereastră și mânca brânză și un bărbat singur, înalt, cu un munte de stridii în față. Chelnerul veni și privi cercetător fața de masă. Apoi se hotărî s-o schimbe.

— Două țuici, comandă Ravic. Reci.

— Bem ceva și mâncăm niște *hors d'oeuvres*, îi spuse el. Cred că e tocmai ce-ți trebuie. Restaurantul ăsta e vestit pentru *hors d'oeuvres*. Altceva nici nu prea găsești aici. În schimb aperitive au cu zecile, calde și reci, și toate foarte bune. Le vom încerca.

Chelnerul aduse țuica și-și pregăti carnetul.

— O carafă de vin, *rosé*. Ai Anjou?

— Anjou, vărsat, *rosé*. Perfect, domnule.

— Strașnic. O carafă mare, la gheață. Și *hors d'oeuvres*. Chelnerul plecă.

La ușă aproape că se ciocni de o femeie cu pălărie cu pene roșii, care năvălise înăuntru.

Îl împinse într-o parte și se apropie de omul cel subțire, cu stridiile.

— Albert, spuse ea. Porcule...

— S-s-s-t, gesticulă el și privi împrejur.

— Te rog să nu mai sâsâi. Femeia își puse umbrela udă deasupra mesei și se așeză cu hotărâre pe scaun. Albert nu părea surprins. — *Chérie*, spuse el și începu să șușotească.

Ravic zâmbi și ridică paharul.

— Să bem numaidecât. *Salute*.

— *Salute*, spuse Joan Madou și bău.

Hors d'oeuvres fură aduse pe o masă mică, rulantă.

— Ce ți-ar place? o întrebă Ravic. — Cred că are să fie mai simplu dacă am să-ți umplu eu farfuria. Umplu cu vârful farfuria și i-o întinse.

— N-are să fie nimic dacă n-o să-ți placă nici una din astea, au să mai vină câteva rânduri. Nu-i decât începutul.

Își umplu o farfurie pentru el și începu să manânce, fără să se mai îngrijească de ea. Pe neașteptate se simți grozav de înfometat. Când, după un timp, se uită la ea, văzu că începuse și ea să manânce. Desfăcu o langustă mică și i-o servi.

— Încearc-o. Sunt mai bune decât cele mari. Și acum pateul casei. Cu o coajă de pâine albă. Așa, nu-i rău deloc. Și puțin vin. Limpede, sec și rece.

— Te-ai ostenit mult cu mine, spuse Joan Madou.

— Da — ca un *maitre d'hôtel*, râse Ravic.
— Nu. Dar te-ai ostenit foarte mult pentru mine.
— Nu-mi place să mănânc singur. Asta-i tot. Ca și dumitale.
— Nu sunt deloc o tovarășă bună.
— Ba da, răspunse Ravic. Pentru masă, da. Pentru masă ești un tovarăș de mâna întâia. Nu-i pot suferi pe cei vorbăreți. Sau pe cei care vorbesc cu voce tare.

Privi prin odaie spre Albert. Pălăria cu pene roșii tocmai îi explica, așa ca s-audă toți, de ce era un porc, și bătea ritmic, în același timp, cu umbrela în masă. Albert asculta și nu părea deloc impresionat.

Joan Madou zâmbi ușor.

— Nici mie nu-mi place.
— Acum sosește cel de-al doilea rând de gustări. Vrei să iei ceva îndată sau ai vrea mai întâi o țigară?

— Întâi o țigară.

— Perfect. Astăzi am alt fei de țigări, nu pe cele cu tutun negru.

Îi dădu s-aprindă. Ea se rezemă de speteaza scaunului și trase fumul adânc în piept. Apoi se uită drept la el.

— E plăcut să stai astfel, spuse ea și pentru o clipă lui i se păru că are să înceapă să plângă.

Și-au luat cafeaua la Colisée. Odaia mare, cu fața spre Champs Elysée era foarte aglomerată, dar izbutiră să ocupe o masă jos, lângă bar. Partea de sus a pereților era de sticlă, iar în dosul lor zburau papagali și alte păsări tropicale multicolore, zbenguindu-se înapoi și-ncolo.

— Te-ai gândit la ce-ai să faci? întrebă Ravic.

— Nu, nu încă.

— Aveai de gând să faci ceva precis când ai venit aici?

Femeia ezită. — Nu, nimic special.

— Nu te întreb dis simplă curiozitate.

— Știi asta. Crezi c-ar trebui să fac ceva? Asta doresc și eu, dealtfel. Mi-am spus-o în fiecare zi. Dar...

— Proprietarul hotelului mi-a spus c-ai fi actriță. Nu l-am întrebat. Mi-a spus când l-am întrebat care ți-e numele.

— Îl uitaseși?

Ravic își ridică privirea. Ea se uită la el, liniștită. — Da, spuse el. Am pierdut foaia la hotel, la mine, și n-am putut să mi-l amintesc pe moment.

— Acum ți-l aduci aminte?

— Da. Joan Madou.

— Nu sunt o actriță bună, spuse ea. N-am jucat decât roluri mici. Nimic în ultimii ani. Dealtfel nu vorbesc destul de bine franțuzește.

— Ce limbă vorbești atunci?

— Italiana. Am fost crescută în Italia. Vorbesc, de asemenea, puțin engleza și româna. Tatăl meu era român. A murit. Mama era englezoaică; trăiește încă în Italia; nu știu unde.

Ravic abia mai asculta. Era plictisit și nu știa ce să mai spună.

— Ai mai făcut și altceva? întrebă el, numai așa, ca să întrebe ceva. În afara acestor roluri mici?

— Numai unele lucruri de același gen. Puțin dans și muzică.

Ravic o privi cu neîncredere. Nu părea făcută pentru asta. Avea în ea ceva șters și vag și nu era atrăgătoare.

— Asta ai putea încerca ușor aici, spuse el. Pentru așa ceva n-ai nevoie să vorbești perfect limba franceză.

— Nu. Dar mai întâi trebuie să găsec ceva. E greu dacă nu cunoști pe nimeni.

Morosow, se gândi deodată Ravic. La Șeherezada. Sigur! Morosow

trebuia să se priceapă la așa ceva. Ideea asta îl învioră. Morosow era răspunzător de seara asta plicticoasă — acum i-o putea trece lui și Boris ar fi avut o șansă să arate ce poate.

— Știi rusește? întrebă el.

— Puțin. Câteva cântece. Unele se aseamănă cu cele românești. De ce?

— Știu pe cineva care se pricepe la astfel de lucruri. Poate să-ți fie de folos. Îți voi da adresa lui.

— Nu cred că mă pot baza mult pe asta. Agenți sunt peste tot. Și recomandațiile nu ajută prea mult.

Ravic își dădu seama că femeia credea că vrea să scape de dânsa în chipul cel mai simplu. Din cauza asta protestă.

— Omul de care vorbesc nu e un agent. E portar la Șeherezada. E un club de noapte în Montmartre.

— Portar? Joan Madou ridică iute capul. Atunci e altceva, spuse ea. Portarii sunt mult mai bine informați decât agenții. Poate să ne fie de folos. Îl cunoști bine?

Ravic o privi mirat. Pe neașteptate începuse să vorbească ca o profesionistă.

— Mi-e prieten. Îl cheamă Boris Morosow și lucrează la Șeherezada de zece ani. E un local care arată destul de bine. Schimbă adeseori programul. Morosow e în relații foarte bune cu impresarul. Dacă nu-ți va face rost la Șeherezada, sigur că-ți va găsi altceva, altundeva. Vrei să încerci?

— Da. Când?

— Cel mai potrivit ar fi seara pe la nouă. Atunci nu-i ocupat și are să aibă timp pentru dumneata. Am să-i vorbesc eu. Ravic revăzu chipul lui Morosow. Pe neașteptate, se simți mai bine. Simțământul ușor de răspundere ce-l încercase dispăruse. Făcuse tot ce putea și-acum scăpase de ea.

— Ești obosită? întrebă el.

Joan Madou îl privi drept în ochi.

— Nu sunt obosită, spuse ea. Dar știu că nu-ți face nici o plăcere să stai cu mine. Ai venit fiindcă ți-a fost milă de mine și-ți mulțumesc. M-ai scos din camera mea și mi-ai vorbit. E foarte mult, căci nu mai vorbisem cu nimeni de câteva zile. Acum am să mă duc. Ai făcut prea mult pentru mine. Ce m-aș fi făcut altfel?

Dumnezeule sfinte, se gândi Ravic, acum vrea să-n-ceapă cu asta. Privi stânjenit la peretele de sticlă din fața lui. Un papagal îngâmfat încerca s-ademenească o porumbiță. Porumbița era așa de plictisită încât nici nu încerca să-l alunge. Ciugulea înainte și-l ignora.

— N-a fost din milă.

— Ce altceva atunci?

Papagalul renunță. Sări pe o cracă mai jos și începu să-și scuture pennele. Porumbița își ridică cu indiferență coada și-l murdări.

— Să bem un coniac, spuse Ravic. El cel mai bun răspuns. Dar crede-mă că nu sunt chiar așa de filantrop. Sunt seri când n-am pe nimeni în jurul meu. Crezi că e deosebit de interesant?

— Nu, dar eu nu sunt o parteneră prea plăcută. Asta-i partea proastă.

— Am renunțat să-mi caut parteneri. Uite coniacul dumitale. *Salute!*

— *Salute!*

Ravic puse jos paharul.

— Așa. Și-acum să părăsim menajeria asta. Ai vrea să te întorci la hotel, nu?

Joan Madou făcu semn că nu.

— Perfect. Atunci să mergem în altă parte. La Șeherezada. Vom bea ceva — avem amândoi nevoie de asta — și-n același timp poți să afli cum merg lucrurile pe acolo.

Era aproape trei dimineața. Se opriseră în fața hotelului Milano.

— Ai băut de-ajuns? întrebă Ravic.

Joan Madou ezită.

— Credeam că are să fie de ajuns când încă mai eram acolo, la Șeherezada. Dar acum, uitându-mă la ușa asta — simt că nu.

— Se mai poate aranja ceva. Putem lua ceva aici, la hotel. Altfel vom merge la același bar să mai luăm o sticlă. Vino.

Ea îl privi. Apoi privi ușa.

— Foarte bine, spuse hotărâtă. Totuși continua să stea acolo.

— Să mă urc acolo, spuse ea, în camera aceea goală...

— Voi merge cu dumneata. Și vom lua o sticlă cu noi.

Portarul se trezi.

— Ai ceva de băut? întrebă Ravic.

— Șampanie, cocktail? întrebă numaidecât portarul cu un aer profesional, dar căscând încă.

— Mulțumesc. Ceva mai tare. O sticlă de coniac.

— Courvoisier, Martelle, Hennessy, Bisquit Dubouchée?

— Courvoisier.

— Foarte bine, domnule. Scot dopul și aduc sticla sus.

Urcară scările.

— Ai cheia? o întrebă Ravic.

— Odaia nu e încuiată.

— Ți se pot fura banii și hârtiile dacă nu încui.

— Asta se poate întâmpla chiar dacă încui.

— E foarte adevărat, cu astfel de chei. Totuși, nu chiar așa de ușor.

— Poate. Dar nu-mi place să vin singură din oraș, să iau cheia și să descui ușa unei camere goale — e ca și cum aș descuia un mormânt — în care nu se află nimic afară de câteva valize.

— Nimic nu ne așteaptă, nicăieri, spuse Ravic. Tot deauna trebuie s-aducem ceva cu noi.

— Poate că ai dreptate. Dar câteodată ai cel puțin o iluzie binefăcătoare. Aici nu-i nimic...

Joan Madou își aruncă basca și haina pe pat și privi spre Ravic. Ochiul ei luminoși și mari erau parcă fixați într-o furie disperată. Stătu astfel o clipă. Apoi începu să se plimbe înapoi și încolo prin camera îngustă, cu pașii mari, cu mâinile în buzunarele jachetei, răsucindu-și brusc trupul la fiecare întoarcere. Ravic o urmări cu atenție. Căpătase pe neașteptate forța și grația unei pisici, și camera părea mult prea strâmtă pentru ea.

Se auzi un ciocănit. Portarul aduse coniacul.

— Doamna și domnul vor putea să mănânce ceva? întrebă el.

— Pui rece, un sandviș...

Ravic plăti și-l expedie din odaie. Apoi umplu două pahare.

— Iată. E simplu și barbar, dar în situațiile grele, cu cât e mai primitiv, cu atât e mai bine. Rafinementul e pentru timpuri mai liniștite. Bea.

— Și apoi?

— Vom bea încă anul.

— Am încercat și așa. N-ajută la nimic. Nu-i bine să bei când ești singur. E chiar mai rău.

— Trebuie să bei de ajuns. Atunci îți face bine.

Ravic se așeză într-un șezlong de lângă peretele din față. Nu-l văzuse până atunci.

— Era aici când te-ai mutat? Întrebă el.

Ea făcu semn că nu.

— L-am adus eu. Nu-mi place să dorm în pat. Mi se pare plictisitor. Patul, dezbrăcatul și toate acestea. De ce? Diminețile și ziua încă mai merge. Dar noaptea...

— Trebuie să faci ceva. Ravic aprinse o țigară. E rău că nu l-am întâlnit pe Morosow la Șeherezada. Nu știam că azi e ziua lui liberă. Du-te acolo mâine seară. Pe la nouă. Sunt sigur că-ți va găsi ceva. Chiar ceva la bucătărie. Atunci, cel puțin nopțile vei avea de lucru. Asta-i tot ce vrei, nu?

— Da. Joan Madou se opri din mers. Își bău paharul cu coniac, și se așeză pe pat. M-am plimbat pe stradă în fiecare noapte. Când te plimbi, e parcă mai ușor. Numai când stai și când îți cade tavanul în cap...

— Nu ți s-a întâmpnat niciodată nimic pe străzi? Să-ți fure cineva geanta?

— Nu. Probabil că nu arăt ca o persoană căreia i se poate fura ceva. Îi întinse paharul gol lui Ravic.

— Cât despre altele — am așteptat asta adesea. Cel puțin să am pe cineva care să-mi vorbească! Să fie măcar niște ochi care să se uite la mine, ochi și nu pietre! Cineva care să nu umble împrejurul meu ca un exilat! Ca și cum ar fi de pe o altă planetă! Își aruncă părul pe spate și luă paharul pe care i-l întinsese Ravic.

— Nu știu de ce spun toate astea, zise ea. Nu voiam. Poate fiindcă zilele acestea am tăcut tot timpul. Poate fiindcă astăzi, pentru prima oară...

Se opri.

— Nu asculta ce-ți spun.

— Beau, spuse Ravic. Spune orice vrei. E noapte. N-o să te audă nimeni. M-ascult pe mine însumi. Totul va fi uitat până mâine.

El se lăsă pe spate. Undeva, în casă, se auzea apa curgând. Radiatorul sfârâia, și ploaia bătea blând în fereastră .

— Când te întorci și când stingi lumina — și întunericul te cuprinde ca și cloroformul, — aprinzi din nou lumina și privești, privești...

"Trebuie să fiu beat, se gândi Ravic. Mai devreme decât de obicei. Sau poate că lumina asta e de vină. Sau amândouă. Nu mai este deloc aceeași femeie, oarecare și ștearsă. Este altcineva. Iată că, pe neașteptate, îi văd ochii. Apoi fața. Ceva care mă privește. Trebuie să fie fantome. Focul care a-nceput să pâlpâie sub frunte o iluminează. Primul semn al beției.

Nu asculta ce spunea Joan Madou. Cunoștea toate lucrurile astea și nu voia să mai știe nimic. Să fii singur — eternul refren al vieții. Nu era mai bine sau mai rău decât altceva. Se vorbește prea mult de singurătate. Nu poți fi niciodată singur. O vioară — undeva în amurg — într-o grădină de pe dealurile din jurul Budapestei. Parfumul greu al castanilor. Vântul. Visurile ghemuite pe umerii cuiva, asemenea unei cucuvele, cu ochii strălucitori în întuneric. O noapte care nu e niciodată noapte. Ora când toate femeile sunt frumoase. Deschise ochii.

— Mulțumesc, spuse Joan Madou.

— De ce?

— Fiindcă m-ai lăsat să vorbesc fără s-ascuți. Mi-a făcut bine. Am nevoie de asta.

Ravic dădu din cap. Observă că paharul ei era gol.

— Perfect, spuse el. O să-ți las duminică sticla.

Se ridică. O cameră. O femeie. Nimic altceva. O față palidă, pe care nu mai străluea nimic.

— Vrei într-adevăr să pleci? Întrebă Joan Madou. Privi împrejur ca și

cum cineva ar fi fost ascuns prin odaie.

— Uite adresa lui Morosow. Și numele lui, ca să nu-l uiți. Mâine la nouă. Ravic scrisese totul pe o foaie. Apoi o puse deasupra unei valize.

Joan Madou se ridică. Își luă haina de ploaie și basca. Ravic o privi.

— Nu-i nevoie să mă conduci.

— N-aveam de gând să te conduc. Numai că nu vreau să rămân aici. Nu acum. Vreau să mă plimb pe undeva.

— Dar, oricum, tot are să trebuiască să te întorci. Va fi același lucru. De ce nu rămâi aici? De-abia te-ai obișnuit.

— În curând se va face ziuă. Mă voi întoarce în zori. Atunci e mai ușor.

Ravic se duse la fereastră. Ploua încă. Șiroaie umede și cenușii se amestecau cu vântul prin lumina gălbuie a felinarelor.

— Vino, spuse el, o să mai bei ceva și apoi te vei culca. Nu-i vremea de plimbare.

El luă sticla. Pe neașteptate Joan Madou fu lângă el.

— Nu mă părăsi aici, spuse ea repede și rugător, iar el îi simți răsufierea. Nu mă lăsa singură, noaptea. Nu știi de ce, dar nu noaptea! Mâine voi avea curaj, dar în noaptea asta nu pot să fiu singură, sunt abătută, slăbită, secătuită, nu mai am putere, nu trebuia să ieși cu mine — nu în noaptea asta — nu pot rămâne singură acum.

Ravic puse cu atenție sticla pe masă și-i luă încet mâinile de pe brațul său.

— Ești un copil, spuse el. Uneori trebuie să ne obișnuim cu orice. Pri-vi înspre șezlong. Pot să dorm acolo. N-am să mai plec. Am și eu nevoie de câteva ore de somn. Am o operație mâine, la nouă. Pot să dorm aici, tot așa de bine ca și la mine. Nu va fi prima noapte de veghe. Se poate?

Ea făcu semn că da. Stătea încă aproape de el.

— Trebuie să mă scol la șapte și jumătate. Afurisit de devreme. Am să te trezesc.

— Nu-i nimic. Mă voi scula și-ți voi pregăti gustarea, orice...

— Nici vorbă de așa ceva, spuse Ravic. Îmi voi lua gustarea într-o cafea, ca un om care are de lucru; cafea cu rom și cornuri. Restul pot să-l fac la spital. Are să-mi facă o deosebită plăcere s-o rog pe Eugénie să-mi pregătească o baie. Perfect, vom sta aici. Două suflete pierdute în noiembrie. Te vei culca pe pat. Dacă vrei, pot să mă duc și să stau cu portarul până ce vei fi gata.

— Nu, spuse Joan Madou.

— N-o să plec. Afară de asta avem nevoie de unele lucruri. Perne, cearșafuri și toate astea.

— Pot să-l sun.

— Pot să fac eu însumi lucrul acesta. Ravic privi soneria. E mai bine s-o facă un bărbat.

Portarul veni repede. Avea încă o sticlă de coniac în mână.

— Ne crezi mai grozavi decât suntem, spuse Ravic. Mulțumesc. Aparținem generației de după război. Un cearșaf, o pernă și o cuvertură. Am să dorm aici. E prea frig și plouă prea tare afară. Am avut o pneumonie serioasă și n-am părăsit patul decât de două zile. Poți să aranjezi lucrul ăsta?

— Desigur, domnule. Mă și gândisem la asta.

— Strașnic. Ravic aprinse o țigară. O să ies pe culoar. O să cercetez pantofii din fața ușilor. E o veche manie de-a mea. N-o să plec, spuse el observând expresia ei. Nu sunt sosit din Egipt. N-o să-mi las haina aici.

Portarul se întoarse cu lucrurile cerute. Se opri brusc când îl văzu pe

Ravic pe culoar. Apoi fața i se luminează.

— Nu prea se-ntâmplă adesea așa ceva, spuse el

— Nici eu n-o fac prea des. Numai de ziua nașterii și la Crăciun.

Dă-mi mie lucrurile astea. Le voi duce înăuntru. Ce-i asta?

— O sticlă cu apă caldă. Pneumonia dumneavoastră...

— Strașnic! Numai că eu mă încălzesc cu coniac. Ravic scoase câteva hârtii din buzunar.

— Sunt sigur că n-aveți pijama, domnule. Pot să vă dau una.

— Mulțumesc. Ravic se uită la bătrân. Sigur că are să fie prea mică pentru mine.

— Dimpotrivă, vă vine foarte bine. E absolut nouă. Confidențial vă spun că mi-a dăruit-o un american. O primise de la o doamnă. Nu port asemenea lucruri. Port cămăși de noapte. E absolut nouă, domnule.

— Bine. Adu-o să mă uit la ea.

Ravic așteptă pe culoar. Trei perechi de încălțăminte stăteau în fața ușilor. O pereche de cizme înalte cu elastic. Sforăituri zgomotoase se auzeau din odaia din spatele lor. Celelalte erau o pereche de pantofi maro și o alta de pantofi ușori, montați. Erau amândouă în fața aceleiași uși și păreau grozav de pierdute, cu toate că stăteau alături.

Portarul aduse pijama. Era o pijama minunată. Mătase artificială albastră, cu stele galbene ca desen. Ravic o contemplă un timp, fără să scoată o vorbă. Îl înțelese pe american.

— Grozavă, nu? întrebă mândru portarul.

Pijama era nouă. Era încă în cutia ei de la marele magazin Louvre, de unde fusese adusă.

— E păcat, spuse Ravic. Aș fi vrut s-o văd pe doamna care i-a ales-o.

— Vă împrumut pijama pentru o noapte. N-o vând, domnule.

— Cât îți datorez?

— Cât credeți.

Ravic scoase mâna din buzunar.

— E prea mult, domnule, spuse portarul.

— Nu ești francez?

— Sunt. Din Saint-Nazaire.

— Atunci te-au răsfățat americanii. Afară de asta — nimic nu-i prea mult pentru o astfel de pijama.

— Îmi pare bine că vă place. Noapte bună, domnule. O voi cere doamnei mâine.

— O să ți-o înapoiez chiar eu, mâine. Să mă scoli la șapte și jumătate. Dar să bați încet. Am să te aud. Noapte bună.

— Privește, spuse Ravic către Joan Madou, arătându-i pijama. Un costum pentru Moș Crăciun. Portarul ăsta e un vrăjitor. Chiar o s-o îmbrac. Îți dă curaj și-ți ia frica de-a fi ridicol.

Aranjă cearșaful pe șezlong. Pentru el era același lucru dacă dormea în hotelul lui sau aici. Pe culoar văzuse o baie destul de comodă și luase o perie de dinți nouă de la portar. Celelalte n-aveau importanță. Ea era ca și un bolnav. Umplu un pahar cu coniac și-l așeză lângă celelalte, pe care le adusesese portarul.

— Cred că are să-ți ajungă, spuse el. Așa e mai simplu. N-o să fie nevoie să mă scol și să-l umplu iarăși. O să iau lângă mine sticla și celălalt pahar.

— N-am nevoie de un pahar mic. Pot să beau din celălalt.

— E chiar mai bine. Ravic se aranjă în șezlong. Îi era recunoscător că nu se îngrijea dacă stătea comod. Avea tot ce-i trebuie — slavă Domnului — și n-avea de gând să suporte atențiile superficiale ale unei gazde.

Își umplu paharul și puse sticla pe podea:

— *Salute!*

— *Salute*, spuse Joan Madou. Și mulțumesc.

— Așa e mai bine. Nu e vremea să te plimbi prin ploaie.

— Mai plouă încă?

— Da.

Zgomotul ploii pătrundea liniștit, asemenea cuiva care ar fi vrut să intre, cenușiu, rece și vag, ceva mai trist decât tristețea — o mișcare nelămurită a amintirilor, un val infinit ce se-ndrepta spre ei și care încerca să-i tragă înapoi și să înmormânteze ceva lăsat în voia apelor pe-o insulă și uitat — o tresărare de omenie, de lumină și gânduri.

— O noapte potrivită pentru beție.

— Da, și tristă dacă ești singur.

Ravic rămase tăcut un timp.

— Trebuie să ne obișnuim cu asta, spuse el. Tot ceea ce ne unea, acum a fost distrus. Ne-am făcut țândări, asemenea unei oglinzi ce se prăbușește. Nu mai avem nici un punct de sprijin. Își umplu din nou paharul. Când eram copil, am dormit într-o livadă. Era vară și cerul era senin. Înainte de a ațipi am văzut Orionul la orizont, deasupra pădurilor. N-am uitat niciodată priveliștea. Învățasem că Pământul e o planetă și că se învârtește, așa cum înveți din cărți, fără să înțelegi. Dar atunci, pentru prima dată mi-am dat seama că, într-adevăr, așa era. Vedeam cum Pământul străbătea în tăcere imensitățile spațiului. Am simțit atunci, cu multă putere, că eram cufundat în ceva din care nu mai puteam ieși. Asta s-a întâmplat poate, fiindcă mă trezisem dintr-un somn adânc și-mi pierdusem memoria și obișnuințele, și-am privit cerul imens, mutat din loc. Deodată cerul nu mi s-a mai părut nemișcat și odihnitor, și de atunci nu mi s-a mai părut niciodată astfel.

Goli paharul.

— În acest fel unele lucruri ți se par mai ușor, altele mai greu de suportat. Privi spre ea. Nu știu cât ai băut. Când vei fi destul de obosită, nu-mi mai răspunde.

— Nu încă. E ceva în mine care mai e treaz. Treaz și rece.

Ravic puse sticla jos, pe podea. O oboseală pătrundea încet spre el, din odaia caldă. Veneau și umbrele. Răbufniturile vântului. O odaie ciudată, noaptea, și din afară ritmul monoton al ploii — o colibă slab luminată la marginea haosului, un foc mic într-o sălbăticie absurdă — un chip ne-cunoscut căruia îi vorbea...

— Ai simțit vreodată asta? Întrebă el.

Ea rămase tăcută o vreme.

— Da. Nu chiar așa. Într-altfel. Când nu mai vorbisem nimănui zile întregi și mă plimbam noaptea — și erau oameni ce-și aparțineau unul altuia — care mergeau undeva — care ședeau acasă altundeva. Totul devenea atunci ireal — ca și cum m-aș fi cufundat și-aș fi mers printr-un oraș straniu și apa...

Afară cineva urca scările. Se auzi un scârțâit de cheie și o ușă se închise cu zgomot. Imediat după aceea apa țâșni dintr-un robinet.

— De ce stai la Paris, dacă nu cunoști pe nimeni?

— Nu știu. Ce altceva aș putea face?

— N-ai unde să te întorci?

— Nu. Sunt unii care nu se mai pot întoarce.

Vântul rezezi picăturile de ploaie în fereastră.

— De ce-ai venit la Paris?

Joan Madou nu răspunse. Ravic se gândi că adormise.

— Raszinski și cu mine am venit la Paris fiindcă voiam să ne despărțim, spuse ea după aceea.

Ravic nu fu deloc surprins. Sunt momente când nimic nu te poate surprinde. În cealaltă odaie, omul tocmai începuse să vomite. Auzeau

gâfâielile lui înăbușite prin ușă.

— Atunci de ce erai așa de disperată? întrebă Ravic.

— Fiindcă a murit! Mort! Să dispară așa, deodată! Fără să se mai întoarcă niciodată! Mort! Fără să se mai poată îndrepta nimic. Înțelegi? Joan Madou se ridică în pat și privi spre Ravic.

— Da, spuse el și gândi: Nu-i adevărat. Nu fiindcă murise, ci fiindcă te-a părăsit el, înainte să-l părăsești tu. Fiindcă te-a lăsat singură înainte de-a te fi pregătit...

— Cred — pentru el ar fi fost altceva — era...

— Uită. Regretele sunt lucrurile cele mai inutile din lume. Nimeni nu mai poate reînvia nimic. Și nici să-n-drepte ceva. Altfel am fi cu toții sfinți. Viața nu ne poate face perfecți. Tot ce e perfect aparține unui muzeu.

Joan Madou nu răspunse. Ravic o urmări blând cum se lasă pe pernă. Mai rămăsese ceva — dar era prea obosit ca să mai gândească. Afară de asta, îi era indiferent. Voia să doarmă. Mâine trebuia să opereze. Toate astea nu-l priveau pe el. Puse paharul pe podea lângă sticlă. Ciudate lu-cruri săvârșim uneori, se gândi el.

6

Când Ravic intră, Lucienne Martinet stătea la fereastră.

— Cum îți se pare, acum când te-ai sculat din pat pentru prima dată? întrebă el.

Fata se uită la el; privi afară după-amiaza cenușie și apoi întoarse din nou ochii spre Ravic.

— Nu e o vreme prea frumoasă astăzi, zise el.

— Ba da, răspunse ea. Pentru mine este.

— De ce?

— Pentru că nu trebuie să ies.

Stătea ghemuită pe scaun, într-un chimono ieftin cu buline, strâns în jurul umerilor, o ființă mică, neînsemnată, cu dinți urâți — dar pentru Ravic era mai frumoasă în clipa aceea chiar decât Elena a Troiei. Era un izvor al vieții, salvată cu propriile lui mâini. Nu era nimic de care să fie deosebit de mândru; pe una o pierduse cu puțin înainte; pe cealaltă putea s-o piardă la fel; și până în cele din urmă omul îi pierde pe toți ceilalți și pe el însuși. Dar fata aceasta, pentru moment, era salvată.

— Nu e plăcut să distribui pălării pe-o vreme ca asta, zise Lucienne.

— Distribui pălării?

— Da. Pentru doamna Lanvert. Magazinul acela din alea Martignon. Trebuie să lucrăm până la cinci. Apoi duc cutiile cu pălării la clienți. Acum e cinci și jumătate. Pe vremea asta aș fi fost pe drum. Ea privi afară, pe fereastră. Păcat că nu plouă mai tare. Era mai bine ieri. Ploua cu găleata. Acum, altcineva trebuia să meargă prin ploaie.

Ravic se așeză pe un scaun, în fața ei, lângă geam. Curios, se gândi el. Întotdeauna credem că oamenii trebuie să fie extrem de fericiți, după ce scapă de moarte. Se întâmplase o minune cu ea și singurul lucru care o interesa era că nu trebuia să umble prin ploaie.

— Cum de s-a întâmplat să vii tocmai la spitalul ăsta, Lucienne? întrebă el.

Ea îl privi cu prudență.

— Mi-a spus cineva.

— Cine?

— O cunoștință.

— Ce cunoștință?

Fata ezită.

— O cunoștință care a fost și ea aici. Eu am adus-o. Până la ușă. De aceea s-a întâmplat să cunosc spitalul.

— Când s-a petrecut asta?

— Cu o săptămână înainte să vin eu.

— Era fata care a murit în timpul operației?

— Da.

— Și totuși ai venit aici?

— Da, zise Lucienne cu indiferență. De ce nu?

Ravic nu spuse ceea ce voia să spună. Privi fața mică și rece, care odată fusese blândă și pe care viața o înăsprise atât de timpuriu.

— Ai fost la aceeași moașă? Întrebă el.

Lucienne nu răspunse.

— Sau la același doctor? Nu trebuie să-ți fie teamă să-mi spui. Doar nu știi despre cine e vorba.

— Întâi s-a dus Mary acolo. Cu zece zile înainte.

— Și te-ai dus și dumneata, cu toate că știai ce i se întâmplase.

Lucienne ridică din umeri.

— Ce puteam să fac? Trebuia să risc. Nu cunoșteam pe altcineva. Un copil — ce-aș fi făcut cu un copil? Ea privi iar afară pe fereastră. Pe balconul din față stătea un bărbat cu bretele și cu o umbrelă deschisă.

— Cât o să trebuiască să mai rămân aici, domnule doctor?

— Cam o săptămână.

— Încă o săptămână?

— Nu e mult. De ce?

— Costă și costă...

— Poate putem reduce o zi sau două.

— Crezi că pot plăti atâta, din leafă? N-am atâția bani. E scump, treizeci de franci pe zi...

— Cine ți-a spus asta?

— Infirmiera.

— Care? Eugénie, desigur.

— Da. A spus că operația și pansamentele vor fi socotite în plus.

Costă mult!

— Ai plătit operația.

— Infirmiera mi-a spus că n-am dat destul.

— Infirmiera nu se pricepe la lucrurile astea, Lucienne. Mai bine l-ai întreba pe doctorul Veber, mai târziu. — Aș vrea să știu mai curând.

— De ce?

— Aș vrea să știu cât am de lucrat ca să le plătesc.

Lucienne își privi mâinile. Degetele îi erau subțiri și înțepate.

— Mai am de plătit chiria pe-o lună, zise ea. Când am venit aici, era în treisprezece. Trebuia să fac anunț că mă mut pe cincisprezece. Acum o să trebuiască să plătesc încă o lună, așa, degeaba.

— N-ai pe nimeni care să te ajute?

Lucienne ridică ochii în sus. Dintr-o dată fața ei păru cu zece ani mai bătrână.

— Știți și dumneavoastră, domnule doctor... El a fost atât de supărat... Nu bănuia că sunt așa de neștiutoare. Altfel n-ar fi vrut să aibă de-a face cu mine.

Ravic dădu din cap. Lucrurile astea nu erau noi pentru el.

— Lucienne, zise el, am putea încerca să căpătăm ceva de la femeia care a provocat avortul. A fost greșeala ei. Tot ce trebuie să faci, e să ne spui numele ei.

Fata se ridică brusc. Ființa ei toată nu arăta decât împotrivire.

— Poliție? Nu. O să fiu atunci și eu amestecată.

— Fără poliție. N-o să facem altceva decât s-o amenințăm.

Ea râse cu amărăciune.

— N-ai să obții în felul acesta nimic de la ea. E de oțel. A trebuit să-i plătesc trei sute de franci... Unii oameni n-au într-adevăr noroc, spuse ea ca și cum ar fi vorbit despre altcineva și nu despre ea însăși.

— Dimpotrivă, răspuse Ravic. Ai mult noroc.

O văzu pe Eugénie în sala de operații. Lustruia instrumentele de nichel. Era una din maniile ei. Era atât de absorbită de lucrul ei, încât nu-l auzi când intră.

— Eugénie, o strigă el.

Ea tresări speriată.

— Aaa, dumneata! Întotdeauna trebuie să sperii lumea?

— Nu cred că-i genul meu. Dar dumneata n-ai trebui să sperii pacienții cu poveștile dumitale despre taxe și onorarii.

Eugénie înălță din umeri, cu cârpele de lustruit în mână.

— Bineînțeles, stricata aia trebuia să se plângă.

— Eugénie, zise Ravic, sunt mult mai numeroase stricatele printre femeile care nu s-au culcat niciodată cu un bărbat, decât printre cele care duc o viață atât de grea ca a ei. Ca să nu mai vorbim despre cele măritate. Dealtfel, fata nu s-a plâns. Numai c-ai reușit să-i strici toată ziua. Asta-i tot.

— Și ce-i cu asta? Duce o asemenea viață și mai e și sensibilă!

"Ești un catehism moral ambulant, se gândi Ravic. Un exemplu dezgustător de virtute conștiincioasă — ce știi tu despre deznădejdea miciei modiste care a avut curajul să meargă la aceeași moașă ce i-a nenorocit prietena — și la același spital unde cealaltă murise — și care n-a spus decât: «Ce altceva aș fi putut să fac?» Și: «Cum pot să plătesc atât?»"

— Ar trebui să te măriți, Eugénie, spuse el. Cu un văduv cu copii. Sau cu proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre.

— Domnule Ravic, replică infirmiera cu demnitate, ai să binevoiești să nu te mai amesteci în treburile mele personale? Altfel o să fiu nevoită să mă plâng doctorului Veber.

— Oricum, tot o faci toată ziua. Ravic fu mulțumit să vadă două pete roșii apărând pe obrajii femeii. De ce printre oamenii credincioși se găsesc atât de puțini cumsecade, Eugénie? Cinicii au cel mai bun caracter. Idealiștii sunt cei mai insuportabili. Asta nu te pune pe gânduri?

— Nu, mulțumesc lui Dumnezeu.

— Mi-am închipuit. Mă duc acum la fiicele păcatului. La Osiris. În caz că doctorul Veber are nevoie de mine...

— Nu cred că doctorul Veber să aibă nevoie de dumneata.

— Virginitatea nu presupune întotdeauna clarviziune. Poate să aibă nevoie de mine. O să rămân acolo, cam până la cinci. Apoi mă duc la mine, la hotel.

— Frumos hotel! Cuibul acela de ovrei!

Ravic se întoarse.

— Eugénie, nu toți refugiații sunt evrei. Și nu toți evreii sunt evrei. Am cunoscut chiar, odată, un evreu negru. Era un om foarte singur, înspăimântător de singur. Singurul lucru care-i plăcea, era mâncarea chinezească. Asta e viața.

Infirmiera nu răspuse. Freca un platou de nichel care n-avea nici o pată.

Ravic se afla într-un bistro de pe strada Boissière, privind prin geamurile ude de ploaie, când zări un om. A fost ca o lovitură în plexul solar. În prima clipă nu simți decât șocul, fără să-și dea seama ce era — dar în

clipa următoare dădu masa la o parte, sări de pe scaun și se repezi spre ușă prin mulțimea din local...

Cineva îl prinse de braț și-l ținu strâns. El se întoarse.

— Ce este? întrebă mirat. Ce-i?

Era chelnerul.

— N-ați plătit, domnule.

— Ce? — A, da — mă întorc... Își trase brațul. Chelnerul se înroși.

— La noi nu se admite așa ceva. Trebuie să...

— Uite...

Ravic scoase o bancnotă din buzunar, o aruncă chelnerului și se repezi pe ușa deschisă. Împinse pe câțiva, fugi după colț spre dreapta, pe stradă.

Cineva îl strigă din urmă. Se reculese, se opri din fugă și merse cât putu de repede, căutând să nu pară suspect. "E de necrezut, gândea el, e de necrezut, trebuie să fiu nebun, e imposibil! Fața aceea, trebuie să fie doar o simplă asemănare, o blestemată și diabolică asemănare, o farsă idioată pe care mi-o joacă nervii mei — nu poate fi la Paris chipul acela, el e în Germania, la Berlin — fereastra era udă de ploaie, nu se putea vedea clar prin ea, sigur că m-am înșelat..."

Își făcu loc prin mulțimea care ieșea dintr-un cinema, cercetând fiecare chip pe lângă care trecea; le fixa pe sub pălărie, întâlnea privirile lor mirate și iritate, mergea înainte, tot înainte, alte chipuri, alte pălării, gri, negre, albastre, trecea pe lângă ele, se întorcea iar, le privea fix...

Se opri la întretăierea din bulevardul Kléber. Își reaminti deodată, o femeie, o femeie cu un cățel — și chiar în spatele ei pe omul acela.

Ardea de nerăbdare de când trecuse femeia cu câinele. Se întoarse repede înapoi. Zărind de la distanță femeia cu câinele, el se opri la cotitură. Își încleștă pumnii în buzunare și cercetă cu cea mai mare atenție pe fiecare trecător. Câinele se opri la un felinar, mârâi și-și ridică piciorul din spate cu foarte multă băgare de seamă. Apoi râcăi trotuarul foarte ceremonios și o luă la fugă. Ravic își simți deodată ceafa umedă de sudoare. Mai așteptă câteva minute — chipul nu se arată. Privi mașinile oprite acolo. Erau goale. Se întoarse iarăși și se îndreptă repede spre intrarea metroului din bulevardul Kléber. Coborî, luă un bilet și merse de-a lungul platformei. Era destul de multă lume acolo. Înainte să înceapă să-i examineze, veni un metro, veni și dispăru în tunel. Platforma rămase goală.

Porni încet, înapoi, spre bistro. Se așeză la masa unde stătuse înainte. Paharul cu calvados, pe jumătate plin, era încă acolo. Părea ciudat că mai rămăsese acolo.

Chelnerul veni încurcat spre Ravic.

— Iertați-mă, domnule, n-am știut...

— Nu face nimic! spuse Ravic. Adu-mi un calvados.

— Încă unul?

Chelnerul se uită la paharul pe jumătate plin, de pe masă.

— Nu vreți să-l beți mai întâi pe acesta?

— Nu. Adu-mi altul.

Chelnerul ridică paharul și-l mirosi.

— Nu e bun?

— E foarte bun, numai că vreau altul.

— Bine domnule.

"M-am înșelat, gândi Ravic. Geamul era ud de ploaie, stropit în parte — cum s-ar putea să recunoști pe cineva prin el? Se uita prin geam. Privi atent, ca un vânător, pândind fiecare trecător dar, în același timp, un tablou viu, cenușiu și apăsător trecu ca o umbră prin fața ochilor săi, un crâmpel de amintire..."

Berlin. O seară de vară în 1933. Clădirea Gestapoului; sânge; o cameră goală fără geamuri; lumina tăioasă a globurilor electrice; o masă roșie de metal cu margini de piele; luciditatea nemiloasă a nopții de tortură, conștiința care îi tresărise de nenumărate ori din amorțeala epuizării atunci când era mereu cufundat într-un vas cu apă pentru a-și reveni; răunchii loviți așa de tare încât nu-l mai dureau; chipul disperat și desfigurat al lui Sybil, despre care i s-a raportat cu trei zile mai târziu c-a fost găsită spânzurată..."

Chelnerul apăru și puse paharul pe masă.

— Iată o altă marcă, domnule. Didier din Caen, mai vechi.

— Bine, mulțumesc.

Ravic își goli paharul. Scoase un pachet de țigări din buzunar, luă una și-o aprinse. Măinile însă nu-i erau încă complet sigure. Aruncă chibritul jos și comandă un alt calvados. Chipul acela, chipul acela zâmbitor, pe care a crezut că-l vede din nou — trebuie să se fi înșelat. Era imposibil ca Haake să fie la Paris. Imposibil! Alungă amintirile. N-avea sens să se mai frământa, atâta vreme cât nu mai era nimic de făcut. Va veni vremea când totul se va prăbuși acolo și se va putea întoarce. Până atunci...

Chemă chelnerul și plăti. Dar nu se putu opri să nu cerceteze fiecare chip de pe stradă.

Ședea cu Morosow în Catacombă.

— Crezi că era el? întrebă Morosow.

— Nu. Dar părea să fie el. Blestemată asemănare. Sau nu mai pot să mă încred în memoria mea.

— Ce ghinion că erai într-un bistro.

— Da.

Morosow rămase un timp tăcut.

— Te scoate din sărite, nu-i așa? zise el apoi.

— Nu. De ce?

— Fiindcă nu știi.

— Ba eu știu.

Morosow nu răspunse.

— Stafii, zise Ravic. Crezusem că voi scăpa de ele acum.

— Nimeni nu scapă niciodată de asta.

Tăcură câțva timp.

— Jucăm o partidă? întrebă Morosow.

— Da. Dar nu văd nici o tablă liberă.

— Acolo unde joacă profesorul. A jucat cu Levy. Ca de obicei, a câștigat.

Ravic se apropie de cei ce jucau șah.

— Ați jucat mult, domnule profesor, spuse el.

— Toată după-amiaza.

Bătrânul dădu din cap.

— Mă distrează. Șahul nu se poate compara cu nici un joc de cărți.

La cărți ai noroc sau ghinion. Nu e destul de distractiv. Șahul e o lume aparte. Când joci, te scutește de lumea dinafară... Se sculă cu ochi strălucitori.

— Care nu este chiar așa de desăvârșită...

Levy, partenerul său, începu deodată să râdă. Apoi tăcu, se întoarse speriat și-l urmă pe profesor.

Jucară două partide. Apoi Morosow se sculă.

— Trebuie să plec. Să deschid ușile celor mai alese exemplare ale umanității. De ce nu mai vii deloc pe la Șeherezada?

— Nu știu. Din întâmplare.
— Ce-ai zice, dac-ai veni mâine noapte?
— Nu pot mâine noapte. Iau masa la Maxim.
Morosow râse.
— Pentru un refugiat ilegal, ai foarte mult curaj, dacă te arăți în cele mai elegante localuri din Paris.
— Sunt singurele unde ești în toată siguranța, tu, fericit posesor al pașaportului Nansen. Acel ce se poartă ca un refugiat e prins foarte curând. Trebuie să iei aminte de lucrul ăsta.
— Foarte bine. Atunci cu cine mergi? Cu ambasadorul Germaniei, din motive de securitate?
— Cu Kate Hegstroem.
Morosow șuieră.
— Kate Hegstroem, spuse el. S-a întors?
— Sosește mâine dimineață de la Viena.
— Perfect. Atunci o să te văd mai târziu și la Șeherezada.
— Poate că nu.
— Imposibil! Șeherezada e cartierul general al lui Kate Hegstroem, când vine la Paris. Știi asta tot atât de bine ca și mine.
Morosow nu admise o asemenea posibilitate.
— De data asta e altceva. Intră în spital. Trebuie să fie operată într-una din zilele următoare.
— Tocmai de aceea are să vină. Tu nu înțelegi femeile. Morosow își micșoră ochii. Sau nu vrei ca ea să vină acolo?
— De ce nu?
— Tocmai mă gândeam că n-ai mai venit pe la noi de când mi-ai trimis-o pe femeia aceea, Joan Madou. Nu pare să fie o simplă întâmplare.
— Prostii. Nici n-am știut măcar că mai este la voi. V-a folosit la ceva?
— Da. Mai întâi a fost în cor. Acum a căpătat un mic solo. Două sau trei cântece...
— S-a obișnuit între timp?
— Sigur. De ce nu?
— Era grozav de disperată. O biată nenorocită.
— Ce? întrebă Morosow.
— O biată nenorocită.
Morosow zâmbi. — Ravic, răspunse el pe un ton patern, cu o expresie în care dintr-o dată apărură stepele întinse, spațiul, înțelegerea și toată experiența din lume, nu vorbi prostii. Femeia asta e o pramatie.
— Ce? întrebă Ravic.
— O pramatie. Nu o prostituată. Dacă ai fi rus, ai înțelege.
Ravic dădu din cap.
— Atunci probabil că s-a schimbat foarte mult. Pe curând, Boris. Dumnezeu să-ți aibă ochii în paza lui.

7

— Când va trebui să mă internez la spital, Ravic? întrebă Kate Hegstroem.
— Mâine seară. Te vom opera poimâine.
Stătea în fața lui, slăbuță, copilăroasă, sigură de ea, drăguță, dar nu așa de tânără ca înainte.
— De data asta mi-e teamă, spuse ea. Nu știu de ce. Dar mi-e teamă.
— N-are de ce... E o chestie de obișnuință.

Ravic o operase de apendicită cu doi ani înainte. S-au plăcut și de atunci fuseseră prieteni. Uneori dispărea luni întregi și apoi se întorcea pe neașteptate. Era un fel de mascotă pentru el. Apendicita ei fusese prima operație pe care o făcuse la Paris. Îi adusese noroc. De atunci avea mereu de lucru și nu mai avusese nici încurcături cu poliția.

Ravic se îndreptă spre fereastră și privi afară, în curtea hotelului Lancaster. Un castan bătrân și imens își întindea brațele goale spre cerul umed.

— Ploaia asta, spuse ea. Când am plecat din Viena, ploua. M-am trezit la Zürich, ploua. Și acum, aici... Dădu în lături perdelele. Nu știu ce-i cu mine. Cred că îmbătrânesc.

— Totdeauna când cineva se gândește la asta, e semn că încă n-a îmbătrânit.

— Eu sunt altfel. Am divorțat de două săptămâni. Ar trebui să fiu veselă. Dar sunt obosită. Totul se repetă, Ravic. De ce?

— Nimic nu se repetă. Numai noi înșine ne repetăm, asta-i tot. Zâmbi și se așeză pe o sofa, lângă un cămin artificial.

— Viena devenise un lagăr militar. Tristă. Nemții s-au îngrămădit acolo și cu ei și austriecii. Și austriecii, Ravic. Credeam că un austriac nazist e o contradicție. Dar am văzut și din aceștia.

— Nu-i deloc surprinzător, Kate. Puterea este molima cea mai contagioasă.

— Da. Și cea mai deformantă. De asta am și cerut divorțul. Acest pierde-vară încântător cu care m-am măritat acum doi ani, devenit pe neașteptate un șef brutal și zgomotos, îl pune pe bătrânul profesor Bernstein să măture străzile, în timp ce el stă și râde. Bernstein care, cu un an înainte, îl îngrijise și-l vindecase de o inflamație a rinichilor. Pretindea că onorariul fusese prea mare. Kate Hegstroem strânse buzele: onorariul l-am plătit eu, nu el.

— Bucură-te c-ai scăpat de el.

— A cerut două sute cincizeci de mii de șilingi pentru divorț.

— Ieftin, spuse Ravic. Tot ce poți aranja cu bani e ieftin.

— N-a căpătat nimic. Kate Hegstroem își ridică fața ei ovală, tăiată fin și fără nici un cusur, ca o bijuterie. I-am spus ce cred despre el, despre partidul său, despre șeful lui — și că de acum am s-o spun la toată lumea. M-a amenințat cu Gestapoul și cu lagărul. I-am răs în față. Sunt încă americană și sub protecția ambasadei. Nimic nu mi se va întâmpla mie — lui însă da, deoarece e căsătorit cu mine. Ea râse.

— Nu se gândește la asta. De atunci nu mi-a mai pus nici o piedică.

Ambasadă, apărare, protecție, se gândi Ravic. Era ceva ca dintr-o altă viață.

— Mă mir că Bernstein mai este încă în stare să profeseze, spuse el.

— Nu va mai fi mult. M-a examinat în secret când am avut prima hemoragie. Slavă Domnului că n-o să mai pot avea copii. Un copil cu un nazist... Se înfioră.

Ravic se ridică.

— Acum trebuie să plec. O să te mai examineze Veber încă o dată după-amiază. Așa, de formă.

— Știu. Oricum — de data asta mi-e teamă.

— Dar, Kate — nu e prima dată. E mai simplu decât apendicita.

Ravic o prinse ușor de umeri. Dumneata ai fost primul meu caz de operație aici. E ca și întâia dragoste. O să am grijă de dumneata.

— Da, spuse ea și se uită la el.

— Atunci e bine. Cu bine Kate. Te voi chema la opt, deseară.

— Cu bine, Ravic. Mă duc să-mi cumpăr o rochie de seară la Montbocher. Trebuie să scap de obsesia asta. Și de simțământul de a fi

prinsă într-o pânză de păianjen. Viena asta... spuse ea cu un zâmbet amar.

— Orașul visurilor...

Ravic coborî cu ascensorul și străbătu holul, trecând pe lângă barul unde se aflau câțiva americani. În centru, un buchet enorm de gladiole era așezat pe o masă. În lumina cenușie și difuză, florile căpătară deodată culoarea palidă a sângelui îmbătrânit și numai când veni mai aproape, observă că erau foarte proaspete. Mai curând lumina dinafară le făcea să pară astfel. Le privi câțva timp.

La etajul al doilea al Internaționalului era multă fierbere. O serie de uși stăteau deschise, cameristele și valeții alergau înapoi și încolo, și proprietăreasa supraveghea acest du-te-vino din coridor.

Ravic coborî scările.

— Ce se-ntâmplă aici? întrebă el. Proprietăreasa era o femeie veselă, cu un spate imens și un cap prea mic, cu bucle mărunte, negre.

— Pleacă spaniolii, spuse ea.

— Știu, dar de ce cureți odăile noaptea, târziu?

— Avem nevoie de ele mâine dimineață.

— Noi refugiați nemți?

— Nu, spanioli.

— Spanioli? întrebă Ravic, neînțelegând pentru un moment ce voia ea să spună. Cum asta? De abia au plecat.

Proprietăreasa îl privi cu ochii ei negri și strălucitori și zâmbi. Era un zâmbet de înțelegere și de ironie.

— Vin ceilalți înapoi, spuse ea.

— Care ceilalți?

— Opoziția. Totdeauna se întâmplă așa. Spuse câteva cuvinte unei fete care făcea curățenie. Suntem un hotel vechi, zise ea cu oarecare mândrie. Oaspeții noștri se întorc totdeauna la noi. Cer totdeauna vechile lor odăi. Sigur că parte din ei sunt uciși între timp. Dar ceilalți așteaptă la Bi-arriz și la Saint-Jean-de-Luz până ce camerele sunt libere.

Ravic o privi mirat pe proprietăreasă.

— Când au mai fost înainte? întrebă el.

— Dar bine, domnule Ravic! Era surprinsă că nu înțelegea. Când altă dată decât pe vremea când Primo de Riviera era dictator în Spania? Trebuia să scape și au stat aici. Când Spania a devenit republicană s-au întors, și monarhiștii și fasciștii s-au refugiat aici. Acum aceștia din urmă s-au dus și s-au întors aici republicanii. Aceia care de abia au plecat. Un fel de morișcă.

Proprietăreasa privi într-una din odăi. O fotografie colorată a fostului rege Alfonso atârna deasupra unui pat.

— Dă-o jos, Jeanne, spuse ea. Fata aduse fotografia. Pune-o aici. Proprietăreasa rezemă fotografia de perete și merse mai departe. În odaia cealaltă atârna o fotografie a generalisimului Franco.

— Dă-o și pe asta. Pune-o lângă celelalte.

— De ce oamenii lui Gomez nu și-au luat fotografiile cu ei? întrebă Ravic.

— Refugiații își iau rareori fotografiile cu ei când pleacă, declară proprietăreasa. Fotografiile sunt comode într-o țară străină. Când cineva se întoarce nu mai are nevoie de ele. Apoi e greu să călătorești cu ramele și cu sticla, se pot sparge ușor. Fotografiile rămân mai totdeauna în hotel.

Puse jos două fotografii ale îngâmfatului generalisim; una a lui Alfonso și una mai mică, a lui Qucipo de Llano, le puse în coridor.

— Icoanele pot fi lăsate înăuntru, hotărî ea când descoperi o madonă în culori aprinse. Sfinții sunt neutri.

— Nu totdeauna, spuse Ravic.

— În epocile mai grele, Dumnezeu are totdeauna șanse. Am văzut chiar atei rugându-se aici.

Cu o mișcare energică, proprietăreasa își aranjă bluza.

— Nu te-ai rugat niciodată când ți-a ajuns apa până la gât?

— Sigur. Nu sunt ateu. Sunt doar un credincios răzvrătit.

Valetul urcă scările. Căra o mulțime de fotografii de-a lungul coridorului.

— Vrei să-ți împodobеști din nou odăile? întrebă Ravic.

— Sigur. Trebuie să ai mult tact în treburile astea ale hotelului. Lucrul ăsta dă într-adevăr unei case o bună reputație. Mai ales la genul nostru de clienți, care, pot s-o spun acum, sunt foarte sensibili în astfel de lucruri. Cu greu te poți aștepta ca să-i placă cuiva o odaie în care fostul său dușman se uită la el dintr-un tablou în culori strălucitoare și uneori chiar cu o ramă aurită. N-am dreptate?

— Sută la sută.

Proprietăreasa se întoarse către valet.

— Lasă fotografiile aci, Adolphe. Nu, mai bine pune-le la lumină rezemate de perete, una lângă alta, așa ca să pot să le văd.

Omul mormăi și se aplecă pentru a îndeplini porunca.

— Ce-ai să le atârni acum? o întrebă Ravic, cu interes. Cerbi, castele, erupția Vezuviului și toate celelalte?

— Numai dacă nu ajung. Altfel am să le pun la loc pe cele vechi.

— Care?

— Cele dinainte. Cele pe care le-au lăsat domnii când au preluat puterea. Iată-le.

Arată spre peretele din stânga al coridorului. Valetul așezase noile fotografii în fața celor care fuseseră scoase. Erau câteva fotografii ale șefilor republicanilor spanioli, în rame mai mici. Erau mai puțin arătoase și nici una dintre ele nu era zugrăvită în culori atât de strălucitoare, cu embleme și decorații ca acelea ale lui Alfonso, Franco și Primo care stăteau în fața lor, rezemate de zidul din dreapta. Era o priveliște stranie: cele două șiruri cu filozofiile lor opuse, privindu-se în tăcere în coridorul abia luminat și, între ele, proprietăreasa franceză cu tactul, experiența și înțelepciunea ironică a rasei sale.

— Am salvat lucrurile astea atunci, spuse ea. Când au plecat domnii aceia. În vremurile noastre guvernele nu durează prea mult. Vezi c-am avut dreptate — acum se-ntorc iarăși. În treburile hotelului trebuie să fii prevăzător.

— Ce vei face cu celelalte? întrebă Ravic. Cu Alfonso și cu Francii?

— Îi duc la pivniță. Nu poți să știi dacă nu vom mai avea nevoie de ei într-o zi.

— Pivnița dumitale trebuie să fie un loc minunat. Un mausoleu contemporan. Mai ai și alte fotografii acolo?

— O, firește; avem unele rusești, acelea ale ultimului țar. De la rușii care-au murit aici. Un original minunat în ulei, cu ramă grea, de aur, de la unul care s-a sinucis. Sunt apoi fotografii italiene. Două cu Garibaldi, trei regi și o tăietură din ziar cu fotografia lui Mussolini, din vremea când era socialist la Zürich. Sigur că toate acestea nu mai au nici o valoare — simple curiozități. Nimeni nu le-ar mai atârna pe perete.

— Ai și fotografii nemțești?

— Câteva de-ale lui Marx, sunt cele mai des întâlnite; un Lassalle, un Bebel, — apoi un grup cu Ebert, Scheidemann, Noske și mulți alții. În fotografia asta Noske fusese șters cu cerneală. Domnii mi-au spus că devenise nazist.

— E adevărat. Poți să-l pui la un loc cu Mussolini. Ai și din cei din tabăra opusă în Germania, nu?

— Avem! Un Hindenburg, un Kaiser Wilhelm, un Bismarck, și proprietăreașa zâmbi — chiar un Hitler în haină de ploaie. E o colecție completă.

— Ce? spuse Ravic. Hitler? Când l-ai căpătat?

— De la un homosexual. Venise în 1934 când Roehm și ceilalți fuseseră uciși. Era înspăimântat și se ruga mereu. Mai târziu un argentinian bogat l-a luat cu ei. Numele lui mic era Putzi. Vrei să vezi fotografia? E în pivniță.

— Nu acum. Nu în pivniță. Mai degrabă aș vrea să-l văd când, toate odăile din hotel vor fi pline cu fotografii de-același fel.

Proprietăreașa îl privi o clipă pătrunzător.

— Aha, spuse ea apoi. Crezi c-au să vină ca refugiați...

Boris Morosow, în față la Șeherezada, în uniforma lui cu fireturi auri-te, deschise ușa unui taxi. Ravic păși pe trotuar. Morosow zâmbi.

— M-am gândit c-ai să vii.

— N-aveam de gând.

— L-am luat cu sila, Boris. Kate Hegstroem îl îmbrățișă pe Morosow. Slavă Domnului, că sunt iarăși cu dumneata.

— Ai un suflet de rus, Katia. Numai cerul știe cum de te-ai născut la Boston. Vino, Ravic.

Morosow arătă ușa deschisă de la intrare.

— Omul e mare când e vorba de intenții, și mic atunci când trebuie să le îndeplinească. În asta constă toată nenorocirea și farmecul nostru.

Șeherezada era decorată ca un cort caucazian. Chelnerii erau ruși în uniforme roșii, circasiene. Orchestra era formată din lăutari ruși și români. Lumea stătea la mese mici, înșirate de-a lungul unei bănci lungi așezată lângă perete. Mesele aveau plăci de sticlă luminate de dedesubt. Localul era în întuneric și aproape plin.

— Ce-ai vrea să bei, Kate? întrebă Ravic.

— Vodcă. Și să aud cântece lăutărești. M-am săturat de *Pădurile vieneze* cântate în tempo de marș. Își scoase pantofii și-și puse picioarele pe bancă. Acum nu mă mai simt obosită deloc, Ravic, spuse ea. Câteva ore la Paris și mă simt alta. Încă mi se pare că de abia am scăpat dintr-un lagăr de concentrare. Poți să-ți închipui asta?

El o privi.

— Aproximativ, răspunse.

Circazianul aduse o sticlă mică de vodcă și pahare. Ravic le umplu și-i întinse unul lui Kate Hegstroem. Ea goli paharul repede și cu sete și-l puse jos. Apoi privi împrejur.

— O sală roasă de molii, spuse ea. Dar noaptea devine o peșteră a refugiului și-a vinurilor.

Se rezemă de perete. Lumina blândă de sub placa din fața ei îi însenina chipul.

— De ce, Ravic? Orice devine mai strălucitor noaptea. Nimic nu-ți mai pare greu atunci, crezi că ești în stare să săvârșești orice, și ceea ce nu se poate împlini este înlocuit de visuri. De ce?

El zâmbi.

— Avem visurile fiindcă altfel n-am putea răbda adevărul.

Orchestra începu să-și acordeze instrumentele. Câteva cuvinte și fugi izolate ale unei violine se răspândiră tremurând prin sală.

— Nu arăți ca un om care să se fi amăgit cu visuri, spuse Kate Hegstroem.

Orchestra începu să cânte. La început numai cimbalurile. Loviturile încete și blânde făceau să răsară din întuneric o melodie suspinată,

aproape imperceptibilă.

Țiganul se apropie încet de masa lor, trecând peste platforma de dans. Stătea acolo, zâmbind, cu vioara pe umăr, cu ochi îndrăzneți și-o față negricioasă și arzătoare. Fără vioară ar fi putut fi un negustor de vite, așa era un trimis al serilor spațioase, al orizonturilor largi, și al tuturor acelor închipuiri ce nu se realizează niciodată.

Kate Hegstroem simți melodia răcorind-o ca un izvor în aprilie. Pe neașteptate, se simți cuprinsă de amintiri, dar chipul nimănu n-o chema dintre ele. Erau numai voci abia murmurate, frânturi vagi de amintiri, uneori ceva ca un șal strălucitor, dar toate dispăreau repede și chipul nimănu nu-i chema aducerea aminte.

Țiganul se înclină. Pe sub masă, Ravic îi strecură o hârtie în mână. Kate Hegstroem se mișcă în colțul ei.

— Ai fost vreodată fericit, Ravic?

— Adesea.

— Nu vreau să spun asta. Vreau să spun cu adevărat fericit, respirând fericirea prin toate fibrele ființei dumitale.

Ravic privi chipul agitat din fața lui, care nu cunoștea decât o singură interpretare a fericirii, cea mai schimbătoare dintre toate, dragostea, și nici una dintre celelalte.

— Adesea, Kate, spusese el, înțelegând cu totul altceva.

— Nu mă înțelegi. Sau nu vrei să vorbești despre asta. Cine cântă cu orchestra?

— Nu știu. N-am mai fost de mult pe aici.

— Nu poți s-o vezi de aici. Nu e la un loc cu țiganii. Trebuie să stea la o masă.

— Atunci e foarte probabil să fie o clientă. Se întâmplă deseori aici.

— O voce stranie, spuse Kate Hegstroem.

— Tristă și răzvrătită în același timp.

— Așa-i cântecul.

— Sau eu. Așa, deodată. Înțelegi ce cântă?

— *Ia vas liubil* — te iubesc. Un cântec de Pușkin.

— Știi rusește?

— Numai atât cât am învățat de la Morosow. Mai mult înjurături. E o limbă strașnică în privința asta.

— Nu-ți place să vorbești despre dumneata, așa-i?

— Nici măcar nu gândesc despre mine.

Tăcu câțva timp.

— Uneori cred că viața de altădată s-a dus, spuse ea apoi. Lipsa de griji, așteptarea — tot ceea ce era înainte.

Ravic zâmbi.

— Nu se duce niciodată, Kate. Viața e ceva prea mare, ca să treacă până nu ne stingem noi.

Ea n-asculta ce spunea.

— Simt adesea o teamă, zise ea. O teamă inexplicabilă. Ca și cum lumea dinafară s-ar prăbuși, odată cu noi. Ai simțit și dumneata asta?

— Da, Kate. Fiecare din noi a simțit asta. E o boală europeană. În ultimii douăzeci de ani...

Ea tăcu.

— Dar ăsta nu mai e un cântec rusesc, spuse ea și ascultă muzica.

— Nu. E italian. *Santa Lucia Luntana*.

Reflectorul se deplasă dinspre violonist spre o masă de lângă orchestră. Acum Ravic putu s-o vadă pe cea care cânta. Era Joan Madou. Stătea singură, cu un cot sprijinit de masă, și privea drept înainte, ca și cum ar fi fost pe gânduri și nimeni nu era lângă ea. Fața îi era foarte palidă în lumina albă. Nu mai avea acea privire goală, cenușie, pe care

i-o cunoștea. Pe neașteptate devenise o frumusețe ispititoare și el își amintea că o mai văzuse odată așa — noaptea, în camera ei — dar atunci crezuse că era o amăgire a întunerului, și că avea să se șteargă numaidecât și să dispară. Acum era acolo, reală, și chiar mai mult decât reală.

— Ce-i, Ravic? întrebă Kate Hegstroem.

El se întoarse.

— Nimic. Știu cântecul ăsta napolitan.

— Amintiri?

— Nu. N-am amintiri.

Spusese asta mult mai accentuat decât intenționase. Kate Hegstroem îl privi.

— Uneori aș vrea într-adevăr să știu ce-i cu dumneata, Ravic.

El făcu o mișcare ca și cum ar fi vrut să se apere.

— Nimic mai mult decât cu oricare altul. Astăzi lumea e plină de aventurieri involuntari. Fiecare hotel de refugiați e plin de ei. Și povestea fiecăruia ar fi o adevărată senzație pentru Alexandre Dumas sau Victor Hugo; acum, începem să ne plictisim chiar înainte de-a o începe. Iată încă un pahar de vodcă pentru dumneata, Kate. În ziua de astăzi, cea mai mare aventură e viața adevărată.

Orchestra începu să cânte tangouri. Muzica de dans era cântată destul de prost. Câțiva începură să danseze. Joan Madou se ridică și se îndreptă spre ieșire. Se mișca ca și cum sala ar fi fost goală. Ravic își aminti ce spusese Morosow despre dânsa. Ea trecu aproape de masa lui Ravic. Lui i s-a părut că l-a văzut, dar privirea ei trecu cu indiferență peste el, și ea ieși.

— O cunoști pe femeia asta? întrebă Kate Hegstroem, care-l privea.

— Nu.

8

— Vezi asta, Veber? întrebă Ravic. Aici — aici — și-aici...

Veber se aplecă deasupra inciziei.

— Nodulele astea mici de aici — și aici — astea nu sunt nici umflături și nici aderențe.

— Nu.

Ravic se îndreptă.

— Cancer, spuse el. Un caz de cancer, limpede; e imposibil să mă înșel! Cea mai afurisită operație pe care am săvârșit-o în ultimii ani. Speculul n-a arătat nimic, examinarea pelviană doar o iritare neînsemnată într-o parte, o ușoară umflătură, posibilitatea unui chist sau a unei fibroze, nimic important, dar va trebui să facem o incursie abdominală, așa că tăiem și găsim o canceromă.

Veber îl privi.

— Ce vrei să faci?

— Putem face o tăietură. Ca să obținem un raport microscopic. Boisson e încă în laborator?

— Desigur.

Veber dădu ordin infirmierei să cheme laboratorul.

Ea plecă repede, fără zgomot, în pantofii cu tocuri de cauciuc.

— Va trebui să tăiem mai departe, spuse Ravic. Să facem o hysterectomie. N-avem altceva de făcut. Partea afurisită e că ea nu știe. Ce puls are? întrebă el pe anestezist.

— Normal. Nouăzeci.

— Presiunea sângelui?

— O sută douăzeci.

— Bine. Ravic o privi pe Kate Hegstroem, care, cu capul în jos, zăcea pe masă în poziția lui Trendelengurb. Cel puțin dacă ar fi știut dinainte. Și-ar fi dat consimțământul. Nu putem continua astfel. Sau putem?

— Nu, după lege. Pe de altă parte — am și-nceput.

— Trebuie să continuăm. Nu putem face un avort, fără o incizie abdominală.

— Cred că are încredere în dumneata, Ravic.

— Nu știu. Poate. Dar dacă ar fi acceptat... Oricum, pot să încerc să merg mai departe. Apoi vom hotărî dacă să facem sau nu hysterectomie. Cuțitul, Eugénie.

Prelungi incizia până la ombilic și prinse micile vase de sânge. Apoi închise unul mai mare cu un nod dublu, luă un cuțit și tăie fascia galbenă. Fixă mușchii de dedesubt cu dosul cuțitului, apoi trase peritoneul, deschise și în copcă.

— Depărtătorul.

Infirmiera îl ținea pregătit. Ea aruncă lanțul greu între picioarele lui Kate Hegstroem și-l prinse de partea ascuțită.

— Pansamente.

Apăsă pansamentul umed și cald, îl așeză pe cavitatea abdomenului deschis și aplecă cu multă atenție cleștele. Apoi privi.

— Uită-te, Veber — și aici — întreg ligamentul. Masa asta tare. Cu neputință de aplicat cleștele lui Kocher. A progresat prea mult.

Veber privi locul pe care i-l arăta Ravic.

— Uită-te, spuse Ravic. Nu putem îmbuca arterele. Fragil. S-a întins și-aici... Nici o speranță. Tăie cu atenție o bucățică. Boisson e în laborator?

— Da, spuse infirmiera. A telefonat. Așteaptă.

— Bine. Trimite-i asta. Putem aștepta raportul. N-o să ia mai mult de zece minute.

— Spune-i să telefoneze, zise Veber.

— Imediat. Suspendăm operația.

Ravic se îndreptă.

— Cum e pulsul?

— Nouăzeci și cinci.

— Presiunea sângelui?

— O sută cincisprezece.

— Bine. Veber, nu mai avem nevoie să hotărâști dacă să operăm cu sau fără consimțământ. Nu mai e nimic de făcut.

Veber aprobă.

— O s-o coasem, spuse Ravic. Scoatem fetusul, asta-i tot, o coasem și nu-i spunem nimic.

Stătu acolo o clipă și privi corpul deschis sub cearșafurile albe. Lumina pătrunzătoare făcea cearșafurile să pară și mai albe, asemenea unei zăpezi proaspăt căzute, sub care se căsca craterul răni deschise. Kate Hegstroem, în vârstă de treizeci și patru de ani, capricioasă, subțire, brună, plină de voința de a trăi, — condamnată la moarte de o prezență invizibilă ce-i distrugea țesuturile.

Se aplecă din nou deasupra corpului.

— Mai avem să...

Copilul. Viața care dibuia, oarbă, ce creștea încă în mijlocul acestei dezintegrări a corpului. Condamnat odată cu el. Hrănindu-se încă, su-gând, lacom, doar o tendință spre creștere, ceva care într-o zi ar fi vrut să se joace prin grădini, ar fi vrut să devină cineva, un inginer, un preot, un soldat, un criminal, o ființă omenească, ceva care ar fi vrut să trăiască, să sufere, să fie fericit și să se... Instrumentul alunecă cu grijă

de-a lungul peretelui invizibil, întâlnește rezistență, o înlătură cu atenție, reveni — și termină. Pune capăt frământării inconștiente, răsuflării nedeslușite, veseliei fără de viață, lamentărilor, creșterii. Nu mai era acum nimic altceva decât o bucată palidă de carne moartă și picături de sânge.

— Nici un raport de la Boisson până acum?

— Nu încă. Trebuie să fie aici în câteva minute.

— Mai putem aștepta câteva minute.

Ravic se opri.

— Pulsul?

Privi pe deasupra măștii în ochii lui Kate Hegstroem. Erau deschiși și-i priveau — nu cu o privire mirată, dar ca și când l-ar fi văzut și-ar fi știut totul. O clipă el crezu că era conștientă. Făcu un pas înainte și se opri. Cu neputință. Ce-i trecuse prin cap? Era un accident: lumina. Pupi-lele reacționează la lumină în timpul narcotizării.

— Cât e pulsul?

— O sută. Presiunea sângelui, o sută douăzeci. Coboară!

— Nu mai avem timp prea mult, spuse Ravic.

— Boisson ar trebui să fie gata acum.

Jos se auzi sunetul telefonului. Veber se întoarse spre ușă. Ravic nu-și ridică privirea. Aștepta. Auzi ușa deschizându-se. Infirmiera intră.

— Da, spuse Veber. Carcinoma.

Ravic dădu din cap și-ncepu iarăși să lucreze. Scoase percepturile și copcile. Luă apoi retractorul; pansamentele. Eugénie, lângă el, număra mecanic instrumentele.

Începu să coasă. Ușor, metodic, cu grijă, cufundat în întregime și fără nici un alt gând. Deschizătura se închise, fâșiile de carne erau împreunate: așeză copcile pentru piele și se îndreptă.

— Gata.

Eugénie manevră elevatorul, aduse masa de operație în poziție orizontală și o acoperi pe Kate Hegstroem. Șeherezada, se gândi Ravic, ziua de alaltăieri, o rochie de la Mambocher, ai fost vreodată fericit, adesea, mi-e teamă, chestie de obișnuință, cântecul țiganilor. Privi la ceasul de deasupra ușii. Douăsprezece. Prânzul. Afară, birourile și fabricile își deschideau acum ușile și lumea sănătoasă ieșea. Vremea mesei. Cele două infirmiere scoaseră masa din camera de operații. Ravic își scoase mănușile de cauciuc, se duse la spălător și începu să se spele.

— Țigara, spuse Veber, spălându-se și el la o altă chiuvetă. O să-ți arzi buzele.

— Da, mulțumesc. Cine-o să-i spună, Veber?

— Dumneata, declară Veber fără șovăire.

— Va trebui să-i explicăm de ce a trebuit s-o operăm. Se aștepta să nu fie nevoie. Nu putem să-i spunem adevărul.

— Ai să găsești ceva, spuse Veber cu încredere.

— Crezi?

— Sigur. De altfel, mai ai până mâine seară.

— Și dumneata?

— Nu va crede ce am să-i spun. Știe că dumneata ai operat-o și-o să vrea să audă totul de la dumneata. Va fi mai bănuitoare dacă-i spun eu.

— Adevărat.

— Încă nu înțeleg, zise Veber. Cum s-a putut dezvolta într-un timp așa de scurt?

— Se-ntâmplă. Aș vrea să știu ce să-i spun.

— Te vei gândi la ceva, Ravic. Un chist sau o fibroză.

— Da, spuse Ravic. Ceva în genul ăsta. Un chist sau o fibroză.

Noaptea veni din nou la spital. Kate Hegstroem dormea. Se deșteptase dimineața, vomitase, petrecuse o oră agitată și după aceea adormise din nou.

— A întrebat ceva?

— Nu, spuse infirmiera cu obraji roșii. Era încă amețită și n-a întrebat nimic.

— Cred că va dormi până mâine dimineață. În caz că se trezește și întreabă ceva, spune-i că totul a mers foarte bine. Că trebuie să doarmă. Dă-i cele necesare. Dacă rămâne trează, cheamă-l pe doctorul Veber sau pe mine. Voi lăsa vorbă la hotel unde să mă găsească.

Stătu în stradă asemenea cuiva care-a scăpat pentru câțva timp. Câteva ceasuri de grație, înainte de a trebui să mintă pe cineva care avea încredere în el. Râia cenușie a vieții era încă o dată acoperită cu recunoștință pentru câteva ore ce zburau ca păsările. Chiar și ceasurile astea erau minciuni — erau numai o amânare, dar ce are a face? Nu este orice amânare, o amânare binefăcătoare, asemenea unui drapel strălucitor care acoperă termenul negru, inexorabil, ce se apropie amenințător?

Intră într-un bistro și se așeză la una din mesele de marmoră de lângă fereastră. Odaia era plină de fum și de zgomot. Chelnerul veni.

— Un Dubonnet și un pachet Coloniale.

Deschise pachetul și aprinse o țigară cu tutun negru. La masa de lângă el, câțiva francezi discutau concepția guvernului și pactul de la München. Ravic asculta pe jumătate. Oricine își dădea seama că lumea aluneca apatic într-un nou război. Nimeni nu făcea nimic ca s-o oprească — amânare, un alt an de amânare — iată pentru ce se luptau toți. Amânare, iarăși și iarăși.

Goli paharul de Dubonnet. Aroma aperitivului îl dezgustă nespus. De ce îl comandase? Chemă chelnerul.

— Ceva tare.

Privi spre fereastră și-și alungă gândurile. Dacă nu mai era nimic de făcut, era o adevărată nebulie să se mai gândească. Își aminti de vremea când învățase lecția aceasta. Una din cele mai mari lecții ale vieții lui.

Era în august 1916, lângă Ypres. Compania lui se întorsese de pe front cu o zi înainte. Era un sector liniștit, în care fuseseră folosiți pentru prima dată de când intraseră în luptă. Nu se întâmplase nimic. Acum stăteau în căldura lui august împrejurul unui foc mic, ca să coacă niște cartofi pe care îi găsiseră pe câmp. După un minut n-a mai rămas nimic. Un atac neașteptat de artilerie — o lovitură groaznică în mijlocul focului — când își revenise, întreg, fără nici o zgârietură, găsise doi dintre camarazii săi morți — și ceva mai departe pe prietenul său Messmann, pe care îl știa de când începuseră împreună să se țină pe picioare, cu care se jucase, mersese la școală, de care nu se despărțise niciodată — zăcând acolo cu pântecul deschis și cu intestinele împrăștiate.

L-au transportat pe o brancardă din pânză de cort până la spitalul de campanie, pe cea mai apropiată potecă ce cobora de-a curmezișul unui lan de grâu. Patru oameni l-au transportat, câte unul la fiecare colț, și el zăcea pe targa de pânză cărămizie, apăsându-și cu mâinile intestinele înălbite, rupte și însângerate, cu gura deschisă, cu ochii fixați în neștire, undeva...

A murit peste două ceasuri. Un ceas se zbătuse țipând.

Ravic își amintea cum se întorseseră. Stătea în baracă, abătut și sălbătic. Pentru prima dată fusese martorul unei astfel de scene. Katezinski, șeful grupului, cizmar în viața civilă, îl găsise acolo.

— Vino, spuse el. Astăzi au bere și whisky la cantina bavareză. Și crenvuști. Ravic holbase ochii la el. Nu înțelegea o asemenea nesimțire.

Katezinsky îl privise un timp. Apoi îi spusese:

— Ai să vii cu mine. Chiar dac-ar trebui să te iau pe sus. Astăzi ai să mănânci, ai să bei și-ai să mergi la un bordel. Nu primise nici un răspuns. Katezinsky se așezase jos, lângă el.

— Știu ce se petrece cu dumneata. Știu și ceea ce crezi despre mine. Dar sunt aici de doi ani și două săptămâni. Ascultă... Mai poți face ceva pentru Messmann?

— Nu.

— Nu știi oare că ara fi riscat orice dacă ar fi fost vreo posibilitate să-l salvăm? El ridicase ochii. Da. Știa asta. Știa asta în privința lui Katezinsky.

— A murit. Nu mai e nimic de făcut. Dar, încă două zile și vom pleca pe front. De data asta nu va fi așa de liniștit. Stând aici și gândindu-te la Messmann, îți epuizezi rezistența. Îți ruinezi nervii. Te face să eziți. Poate că tocmai atât cât trebuie să devii mai greoi în timpul viitorului atac. E de ajuns o jumătate de secundă. După asta te vom căra ca și pe Messmann... Cui îi va folosi lucrul ăsta? Lui Messmann? Nu. Altcuiva? Nu. Te vor uide și asta-i tot. Acum înțelegi?

— Da, dar nu pot.

— Taci, trebuie să poți! Și alții au putut. Nu ești primul.

Se simțise mai bine după noaptea aceea. Se dusese cu el; își învățase prima lecție. Ajută pe cineva cât poți și cât timp poți; fă orice atunci — dar când nu mai e nimic de făcut, uită! Întoarce capul! Mergi mai departe. Compătimirea își are rost în vremuri liniștite. Nu când ți-e în joc viața. Îngroapă-l pe mort și trăiește-ți viața! Ai încă nevoie de ea. Tristețea e una, faptele sunt altceva. Nu ești mai puțin trist când înțelegi faptele și le accepți. Așa se supraviețuiește.

Ravic își bău coniacul. Francezii de la masa alăturată vorbeau încă despre guvernul lor. Despre eșecul Franței. Despre Anglia. Despre Italia. Despre Chamberlain. Vorbe, vorbe. Singurii care făceau ceva erau ceilalți. Nu erau mai puternici, dar mai hotărâți. Nici nu erau mai curajoși, dar știau că ceilalți nu vor lupta. Amânare — dar ce făceau ei în acest timp? Se înarmau, câștigau timpul pierdut, căutau să se unească? Priveau pe ceilalți cum se înarmează mereu — și așteptau, sperând cu indolență într-o nouă amânare. Povestea turmei de foci. Stau cu sutele pe plajă; între ele, vânătorul le uide una câte una cu o bâtă. Împreună, ar fi putut ușor să-l strivească — dar ele stau acolo, privindu-l cum le omoară și nu mișcă; nu făcea decât să-l uide pe vecin — un vecin după altul. Povestea focilor Europei. Apusul civilizației. Oboseala confuză din *Götterdämmerung*. Violarea pe față a drepturilor omenești. Îngenuncherea unui continent. Dezastrul fără de sfârșit.

Ultimele încercări. Străvechiul dans al disperării pe marginea vulcanului. Lumea care era iar îndreptată spre măcel. Păduchi i care se vor salva atunci când rufăria va fi sacrificată. Ca totdeauna.

Ravic aruncă țigara. Privi împrejur. Ce înseamnă toate astea? Îngroapă mortul și trăiește-ți viața. Timpul e scurt. Totul este să supraviețuiești. Va veni o vreme când va fi nevoie de tine. Trebuie să te păstrezi întreg și gata pentru acea clipă. Chemă chelnerul și plăți.

Luminile erau aproape stinse la Șeherezada, când intră. Țiganii cântau și fâșia de lumină învăluia masa de lângă orchestră la care stătea Joan Madou. Ravic se opri în ușă. Unul din chelneri se apropie și aranja o masă. Dar Ravic stătea și-o privea pe Joan Madou.

— Vodcă? Întrebă chelnerul.

— Da. O carafă.

Ravic se așeză. Turnă vodca în pahar și-o bău repede. Dorea să scape de gândurile cu care venise de afară. Rânjetul trecutului și al morții — un pântec deschis de schije și altul ros de cancer. Observă că stătea la aceeași masă la care se așezase cu Kate Hegstroem, acum două zile. Alături mai era o altă masă liberă. Dar nu se mișcă de acolo. N-avea nici o importanță. Fie că ar fi stat la masa asta sau la cealaltă, tot nu i-ar fi ajutat cu nimic lui Kate Hegstroem. Ce-i spusese Veber odată? "De ce nu-ți păstrezi firea când o operație n-are nici o șansă? Faci ce poți și te duci acasă, altfel unde am ajunge? Da, unde am ajunge?" Auzi vocea lui Joan Madou lângă orchestră. Kate Hegstroem avea dreptate — era o voce neliniștită. Luă carafa. Era una din acele clipe când culorile se vestejesc și viața devine cenușie în mâinile fără putere. Declinul mistic. Suflul viu care se stinge în tăcere. Timpul care devorează încet inima cuiva. Vocea de lângă orchestră cânta *Santa Lucia Luntana*. Ajungea la el ca și cum ar fi fost dincolo de ocean — dintr-un țărm îndepărtat unde înflorea ceva.

— Cum vă place?

— Cine? Ravic privi în sus. Impresarul stătea lângă el. Ravic i-o arătă pe Joan Madou.

— Mult. Foarte mult. Nu e tocmai o senzație. Dar foarte bine față de celelalte numere.

Impresarul trecu înaintea. Pentru un moment barba lui ascuțită se proiectă neagră în lumina albă. Apoi dispăru în întuneric.

Fâșia de lumină se stinse. Orchestra începu să cânte un tango. Plăcile iluminate ale meselor străluciră din nou și odată cu ele fețele pătate. Joan Madou se ridică și-și făcu drum printre mese. Trebuie să se oprească de câteva ori din cauza perechilor ce se îndreptau spre platforma de dans. Ravic o privi și ea îl privi. Chipul ei nu exprimă nici cea mai mică surpriză. Ea veni drept spre el. El se sculă și împinse masa într-o parte. Un chelner îi veni în ajutor.

— Mulțumesc, spuse el. Pot s-o fac și eu singur. Avem nevoie de încă un pahar.

Dădu masa la loc și umplu paharul pe care îl adusese chelnerul.

— E vodcă, spuse el. Nu știi dacă obișnuiești să bei așa ceva?

— Da. Am mai băut. La Belle Aurore.

— Așa-i.

Am fost aici și mai înainte, se gândi el. De mult. Acum trei săptămâni. Atunci stătea aici, ghemuită în haina de ploaie, în întuneric, un mic simbol al mizeriei și al celor înfrânți.

— Acum *Salute*, spuse el.

O rază îi lumină fața. Nu zâmbea; numai fața îi deveni mai strălucitoare.

— N-am mai auzit asta de mult, spuse ea, *Salute*.

Goli paharul și-o privi. Sprâncenele înalte, ochii întredeschiși, gura — tot ceea ce înainte fusese întunecat și separat, fără contur, acum se contopea alcătuind o față misterioasă — o față a cărei dezvăluire era o taină. Nici nu ascundea și nici nu revela ceva. Promitea totul și nimic în același timp. Ciudat, n-am observat asta înainte, se gândi el. Dar poate că atunci nu exista. Poate că era depășită de confuzie și de teamă.

— Ai o țigară? întrebă Joan Madou.

— Numai algeriene. Acelea cu tutun negru și tare.

Ravic era gata să cheme chelnerul.

— Nu sunt prea tari, spuse Joan Madou. Odată mi-ai dat una. Pe Pont de l'Alma.

— E adevărat.

"E adevărat și nu e adevărat, gândi Ravic. Era o creatură palidă,

hărțuită, nu tu. Erau multe alte lucruri între noi și deodată nici unul dintre ele nu mai fu adevărat."

— Am mai fost pe aici, spuse el. Alaltăieri.

— Știu. Te-am văzut.

N-a întrebat despre Kate Hegstroem. S-a așezat în colț, calmă și distinsă, și fuma, în întregime absorbită de lucrul acesta. Apoi bău, calm și încet, și băutura o absorbea complet. "Pare că orice lucru îl face pe deplin, oricât de puțin important ar fi fost. Pe vremea aceea era disperată, se gândi Ravic — și acum nu mai e deloc." Avea o căldură și o siguranță de sine, plină de calm. Nu știa dacă era datorită faptului că nimic n-o mai impresiona pe moment — simțea numai că el provocase acea strălucire, fără să vrea.

Carafa cu vodcă era goală.

— Să bem oare tot dintr-asta?

— Ce mi-ai dat să beau atunci?

— Când? Aici? Cred că le-am amestecat pe toate.

— Nu, nu aici. În prima seară.

Ravic reflectă.

— Nu pot să-mi mai aduc aminte. Era coniac?

— Nu. Arăta ca și coniacul, dar era altceva. Am căutat să descopăr.

Dar n-am izbutit.

— De ce vrei băutura aceea? Era bună?

— Nu de asta. Era o băutura ce te-ncălzește, așa cum nu m-a mai încălzit nici una.

— Unde am băut-o?

— Într-un mic bistro, aproape de Arcul de Triumf. Trebuia să mergem puțin pe jos. Erau acolo niște șoferi și câteva femei. Chelnerul avea o femeie tatuată pe braț.

— Acum știu. Trebuie să fi fost calvados. Brandy de Normandia, făcut din mere. Ai încercat asta?

— Nu cred.

Ravic chemă chelnerul.

— Ai vreun calvados?

— Nu. Regret. Nimeni nu cere.

— Localul e. prea elegant pentru așa ceva. Trebuie să fi fost calvados. E o rușine că n-am putut găsi. Cel mai simplu lucru ar fi să mergem iarăși acolo. Dar acum nu-i cu puțință.

— De ce?

— Nu trebuie să rămâi aici?

— Nu. Am terminat.

— Strașnic. Vrei să mergi acolo?

— Da.

Ravic găsi bistroul fără prea multă bătaie de cap. Era aproape gol. Chelnerul cu femeia tatuată pe braț îi privi pe fiecare pe rând; apoi ieși din spatele comptuarului său și șterse o masă.

— E un progres, spuse Ravic. Atunci n-a făcut-o.

— Nu la masa aceasta, spuse Joan Madou. Acea de-acolo.

Ravic zâmbi.

— Ești superstițioasă?

— Uneori.

Chelnerul stătea lângă ei.

— Asta e, spuse el, mișcând brațul tatuat. Acolo ați stat ultima oară.

— Îți mai amintești?

— Perfect.

— Ar trebui să fii general, spuse Ravic. Cu o astfel de memorie.
— Nu uit niciodată nimic.
— Atunci mă mir că mai poți trăi. Dar ți-aduci aminte și ce-am băut ultima dată?
— Calvados, spuse chelnerul fără să ezite.
— Așa-i. Am vrea să bem iarăși. Ravic se întoarse către Joan Madou.
— Ce simple sunt unele probleme câteodată. Acum, să vedem dacă are să aibă același gust.

Chelnerul aduse paharele.

— Duble. Ați cerut calvados dublu atunci.
— Mă uimești din ce în ce mai mult, omule. Ți-aduci aminte și cum eram îmbrăcați?

— Haină de ploaie. Doamna purta o bască.

— E păcat să fii aici. Aparții vodevilului.

— Făceam și asta, răspunse chelnerul. La circ. V-am spus-o. Nu vă aduceți aminte?

— Nu. Nu e politicos, dar am uitat.

— Domnul acesta are o memorie slabă, spuse Joan Madou chelnerului. E un expert în arta de a uita, tot așa după cum dumneata ești un expert în aceea de a nu uita.

Ravic ridică ochi. Ea îl privea. El zâmbi.

— Poate că nu, în cele din urmă, spuse el.

— Și-acum să gustăm calvadosul. *Salute!*

— *Salute!*

Chelnerul rămase lângă masa lor.

— Când uiți ceva, ai să regreti mai târziu în viață, domnule, declară el. Proverbul nu era complet în ceea ce-l privea pe el.

— Just. Și cine nu uită, își face din viață un infern.

— Nu-i cazul meu. Mi-am trăit viața. Dar cum poate asta să facă din viață un infern?

Ravic ridică ochii spre el.

— Tocmai din cauza asta, amice. Dar ești un om fericit, nu numai un artist. E același calvados? o întrebă el pe Joan Madou.

— E mai bun.

O privi. Simți o căldură învăluindu-l. Înțelese ce vroia să spună; dar faptul că o spunea era dezarmant. Nu părea să fie vreo legătură între ea și ceea ce spunea. Ședea acolo, în plină lumină, și era toată numai ea însăși. Lumina becurilor electrice era necruțătoare. Sub ele, două femei de stradă, arătau mai bătrâne chiar decât străbunicele lor. Dar asupra ei, lumina n-avea nici un efect. Ceea ce strălucea în ea, în lumina palidă a localului de noapte, se arăta și aici. Strălucirea rece a chipului care nu depindea de nimic, care exista prin el însuși — aștepta — era un chip gol de orice expresie, gândi el; un chip ce putea împrumuta orice expresie. Puteai să-ți închipui în el, orice. Era ca o încăpere goală și frumoasă, ce aștepta să fie moboilată și împodobită cu tablouri. Conținea toate posibilitățile — putea fi un palat sau un bordel. Totul depindea de cel care era în ea. Ce limitat părea, în comparație cu el, tot ceea ce era desăvârșit și determinant...

Observă că ea golise paharul.

— Respectele mele, spuse el. Era un calvados dublu. Mai vrei unul?

— Da. Dacă ai timp.

De ce n-ar fi avut timp? se gândi el. Atunci, își aduse aminte că îl văzuse cu Kate Hegstroem, ultima oară. O privi. Chipul ei nu trăda nimic.

— Am timp, spuse el. Trebuie să operez mâine la nouă. Asta-i tot.

— Poți s-o faci, dacă întârzii atât de mult?

— Da. N-are nici o legătură Sunt obișnuit. Și nici nu operez în fiecare

zi.

Chelnerul le umplu din nou paharele. Aduse, o dată cu sticla, un pachet de țigări și le puse pe masă. Era un pachet de Laurens verzi.

— Cele pe care le-ați fumat rândul trecut. Nu-i așa? îl întrebă el pe Ravic, triumfător.

— Habar n-am. Știi mai bine decât mine. Te cred.

— Așa-i, spuse Joan Madou. Erau Laurens verzi.

— Vedeți! Doamna are o memorie mai bună decât dumneavoastră, domnule.

— Asta rămâne de văzut. Oricum, să folosim țigările.

Ravic deschise pachetul și i-l întinse.

— Stai la același hotel? o întrebă el.

— Da. Am luat doar o cameră mai mare.

Câțiva șoferi intrară. Se așezară la o masă din apropiere și începură să vorbească tare.

— Vrei să pleci? întrebă Ravic.

Ea făcu semn că da.

Chemă chelnerul și plăti.

— Ești sigură că nu trebuie să te-ntorci la Șeherezada?

— Nu.

El îi luă haina. Ea n-o îmbrăcă. Și-o puse doar pe umeri. Era un jder nu prea scump, poate chiar o imitație — dar pe ea nu părea ieftină. Numai ceea ce nu e purtat cu siguranță, este ieftin, gândi Ravic. Văzuse zibeline imperiale, ieftine.

— Acum te voi duce la hotelul duminică, spuse el stând în fața intrării, în ploaia de lumină.

Ea se întoarse încet spre el.

— Nu mergem la dumneata?

Era cu fața întoarsă spre el. Lumina lămpii de la ușă o umplea de strălucire. Picăturile fine de ploaie îi luceau în păr.

— Da, spuse el.

Un taxi se apropie și opri. Șoferul așteaptă un timp. Apoi plescăi din limbă, motorul se urni, și porni înainte.

— Te-am așteptat. Știi? întrebă ea.

— Nu.

Ochii ei scânteiau în lumina felinarelor din stradă; te puteai uita, pierzându-te în ei.

— Te-am văzut astăzi pentru prima oară, spuse el. Nu mai ești cea de până acum.

— Nu!

— Și tot ceea ce a fost înainte e ca și cum nu s-ar fi întâmplat.

— Nu. Le-am uitat.

Îi simți răsuflarea. Vibra spre el, cu o dragoste nevăzută, ușoară, pregătită și plină de încredere — o viață stranie, într-o noapte la fel de stranie. Pe neașteptate îi simți sângele. Urca și urca, dar era mai mult decât atât; viață, de o mie de ori blestemată și binecuvântată, de atât-tea ori pierdută și tot de atâtea ori redobândită — cu o oră înainte asemenea unui ținut limitat, arid, stâncos, fără nimic mângâietor — și acum țâșnind, țâșnind parcă din nenumărate fântâni, răsunând și apropiindu-se de clipa tainică în care cineva, care nu mai credea deloc în puterea ei — era iarăși omul de mai înainte, ieșind din mijlocul valurilor pe țărmul oceanului, alb și strălucitor, întrebare și răspuns în același timp, toate acestea urcau mereu și furtuna se aduna în ochii ei.

— Ține-mă, spuse el.

O privi în față și-o cuprinse cu brațul. Umerii ei se apropiară de el, asemenea unei corăbii gata să ancoreze în port.

— Trebuie să te tină cineva? întrebă el.

— Da.

Mâinile ei stăteau strânse la pieptul lui.

— Te voi ține, spuse el.

Ea făcu semn că da.

Un alt taxi veni spre stopul de lângă o curbă. Șoferul, neclintit, îi privi. Lângă umărul lui stătea un cățeluș într-o vestă tricotată. — Taxi? mormăi el din dosul unei mustăți ca de in.

— Privește, spuse Ravic. Omul ăsta nu știe nimic. Nu știe ce aripi ne-au atins pe noi. Se uită la noi și nu vede că ne-am schimbat. Lucrul ăsta e foarte bizar în lume: poți să devii un arhanghel, un nebun sau un criminal — nimeni nu observă nimic. Dar când îți lipsește un nasture — fiecare observă lucrul acesta.

— Nu e bizar. E bine așa. Putem fi singuri cu noi înșine.

Ravic o privi. Noi — gândi el — ce cuvânt! Cel mai misterios din lume.

— Taxi? mormăi șoferul foarte răbdător, dar mai tare, și aprinse o țigară.

— Hai, spuse Ravic. N-o să ne lase. Se pricepe în meseria lui.

— Nu vreau să merg cu mașina. Mai bine să ne plimbăm.

— Începe să plouă.

— Nu-i ploaie. E ceață. Nu vreau un taxi. Vreau să mă plimb cu tine.

— Bine. Dar mi-ar place să-l fac pe omul acesta să-nțeleagă că s-a întâmplat ceva cu noi.

Ravic merse și-i vorbi șoferului. Omul zâmbi frumos, și-i mulțumi lui Joan cu un gest pe care numai francezii știu să-l facă în astfel de momente și o porni mai departe.

— Cum de i-ai explicat? întrebă ea când el se-ntoarse.

— Cu bani. E lucrul cel mai simplu. Ca toată lumea care lucrează noaptea, e un cinic. Înțelege imediat. Bra binevoitor, cu o nuanță de dispreț amabil.

Ea zâmbi. El îi cuprinse umerii cu brațul. Ea se rezemă de dânsul. Simțea că ceva s-a deschis în el și se răspândea, cald, blând, mângâietor, ceva care îl trăgea în jos cu nenumărate mâini, și-l făcea să nu poată sta în picioarele ce se clătinau, în loc să uite și să meargă pe jos, cedând chemării sângelui, chemarea de dincolo de milenii, când nu existau creier și gânduri, suferință și îndoială, ci numai fericire oarbă și sânge.

— Vino, spuse el.

Merseră de-a lungul străzilor cenușii și goale prin ploaia ușoară și, când au ajuns la capăt, piața era iarăși înaintea lor, și tot înaintea lor, imensă și infinită, ca din argint lucitor, ca și cum ar fi fost suspendată, se ridica forța masivă și cenușie a Arcului de Triumf.

9

Ravic se întoarse la hotel. Joan Madou dormea, când el plecase în dimineața aceea. Crezuse că se va întoarce peste o oră. Dar venise peste trei.

— Helo, doctore, îl strigă cineva pe scări.

Ravic îl privi. O față palidă, un smoc de păr negru și sălbatic, ochelari. Nu-l cunoștea.

— Alvarez, zise necunoscutul. Jaime Alvarez. Nu vă reamintiți?

Ravic dădu din cap.

Omul se aplecă și-și trase pantalonul în sus de-a lungul piciorului. O cicatrice lungă se întindea de la fluier până la genunchi.

— Acum vă reamintiți?

— Am operat eu asta? Omul făcu semn că da.

— Pe o masă de bucătărie în spatele frontului. Într-un spital de campanie improvizat, în fața Aranjuezului. O cabană mică, albă, într-o dumbravă de migdali... Acum vă aduceți aminte?

Deodată Ravic simți parfumul greu al florilor de migdali. Îl miroși ca și cum s-ar fi urcat încet, pe scara întunecoasă, dulce și putred, amestecat cu mirosul și mai dulce, și mai putred al sângelui.

— Da, spuse el. Mi-aduc aminte.

... Răniții erau culcați pe terasa luminată de lună, în șir, unul lângă altul. Opera avioanelor germane și italiene. Copii, femei, țărani, sfâșiați de schijele de la bombe. Un copil desfigurat, o femeie însărcinată, cu pieptul sfâșiat, un bătrân care-și ținea cu grijă într-o mână degetele smulse de la cealaltă, fiindcă credea c-ar fi putut fi cusute la loc. Peste toate acestea, parfumul greu al nopții și rana proaspătă.

— Piciorul dumatăle s-a vindecat de tot? Întrebă Ravic.

— Destul de bine. Numai că nu pot să-l îndoi complet. Omul zâmbi. Dar a fost destul de zdravăn ca să mă treacă Pirineii. Gonzales a murit.

Ravic nu mai știa cine era Gonzales. Dar acum își reaminti de un tânăr student care-l asistase.

— Știi ce s-a întâmplat cu Manolo?

— Închis și împușcat.

— Și Serno? Comandantul brigadei?

— Mort. În fața Madridului. Omul zâmbi din nou. Era un zâmbet rigid și automat ce apărea pe neașteptate și era lipsit de emoție. Mura și La Pena au fost luați prizonieri. Împușcați.

Ravic nu mai știa cine erau Mura și La Pena. Părăsise Spania după șase luni, când frontul fusese spart și spitalul de campanie împrăștiat.

— Camero, Orta și Goldstein sunt într-un lagăr de concentrare, zise Alvarez. În Franța. Și Blatzky a scăpat. Ascuns undeva, peste graniță.

Ravic își reamintea numai de Goldstein. Erau prea multe chipuri pe care le văzuse atunci.

— Locuiești acum aici, la hotel? Întrebă el.

— Da. Ne-am mutat ieri aici. Acolo sus. Omul arătă spre camerele de la etajul doi. Am fost ținuți în lagăr, la graniță, foarte multă vreme. În cele din urmă am fost eliberați. Mai avem încă ceva bani. El zâmbi din nou. Paturi, paturi adevărate. Un hotel bun. Sunt chiar și portretele șefilor noștri pe pereți.

— Da, zise Ravic fără ironie. Trebuie să fie plăcut acolo sus, după toate câte vi s-au întâmplat.

Își luă rămas bun de la Alvarez și intră în odaia lui.

Camera fusese curățită și era goală. Joan plecase. El se uită împrejur. Nu lăsase nici o urmă. Nici nu se așteptase la asta.

Sună. După puțin timp, veni camerista.

— Doamna a plecat, zise ea înainte ca el să aibă timp s-o întrebe.

— Văd și eu asta. De unde știi că a fost cineva aici?

— Dar, domnule Ravic... zise fata fără să mai întrebe nimic și părând ofensată.

— A luat micul dejun?

— Nu. N-am văzut-o. Altfel m-aș fi gândit la asta. Aș fi făcut ca și în alte dați.

Ravic o privi. Nu-i plăcu concluzia. Scoase câțiva franci și-i puse în buzunarul de la șorțul fetii.

— Foarte bine, spuse el. Să faci la fel și data viitoare. Să nu aduci

micul dejun decât când am să-ți spun eu. Și nu veni sus, pentru curățenie, înainte de a te asigura că nu e nimeni înăuntru.

Fata zâmbi cu înțeleles.

— Foarte bine, domnule Ravic.

El se uită după ea stânjenit. Știa ce gândea. Credea că Joan era măritată și nu voia să fie văzută. Înainte ar fi râs de așa ceva. Acum nu-i plăcea. Dar de ce nu? se gândi el. Dădu din umeri și se duse la fereastră. Hotelul e hotel. Asta nu se poate schimba.

Deschise fereastra. O zi înnourată învăluia casele. Vrăbiile ciripeau pe acoperișuri. La etajul de jos, două voci care se certau. Era probabil familia Goldberg. Bărbatul era cu douăzeci de ani mai în vârstă decât nevasta. Un angrosist de cereale din Breslau. Nevasta lui avea legături cu refugiatul Wiesenhoff. Credea că nu știe nimeni. Singurul care nu știa lucrul ăsta era Goldberg.

Ravic închise fereastra. Avusese o operație de ficat în dimineața aceea, pentru Durant. Deschisese, în locul lui Durant, o parte din abdomenul unui bărbat necunoscut. Un onorariu de două sute de franci. După aceea s-a dus s-o vadă pe Kate Hegstroem. Ea avusese febră. Febră prea mare. Stătuse cu ea timp de o oră. Dormise neliniștită. Nu era nimic îngrijorător. Dar ar fi fost mai bine să nu fi avut febră.

Privi pe fereastră. Strania senzație de gol, ce rămânea în urmă. Patul ce nu mai are nici o însemnătate. Ziua, care, fără milă, o rupe pe cea de ieri în bucăți. Ca un șacal care sfâșie o piele de căprioară. Pădurile nopții, miraculos răsărite din întuneric, se îndepărtează din nou, o fata morgana în scurgerea orelor...

Se întoarce. Pe masă, găsi adresa lui Lucienne Martinet. Ieși de câțva timp din spital. Nu i-a lăsat până nu i-au dat drumul. O văzuse cu două zile înainte. Nu mai era necesar să fie examinată din nou; dar nu avea altceva nimic de făcut, așa încât se hotărî să meargă la ea.

Casa era în strada Clavel. Jos era o măcelărie în care o femeie voinică învârtea în mână un satâr și vindea carne. Era în doliu. Soțul ei murise cu două săptămâni înainte. Acum ea era stăpână în prăvălie, cu un ajutor. Ravic o văzu trecând pe acolo. Părea îmbrăcată ca de vizită. Purta o pălărie cu un voal lung, negru, de doliu și reteza grăbită un picior de porc, ca să servească o cunoștință. Voalul flutură pe deasupra carcasei deschise, satârul străluci în lumină și căzu jos cu zgomot.

— Dintr-o lovitură, zise văduva cu un ton satisfăcut și aruncă piciorul pe cântar.

Lucienne locuia într-o odăiță la mansardă. Nu era singură. Un tânăr de vreo douăzeci și cinci de ani se bălăbănea pe un scaun. Purta o șapcă de biciclist, și fuma o țigară făcută de el, ce-i atârna de buza de sus, când vorbea. Rămase jos pe scaun când intră Ravic.

Lucienne era culcată în pat. Era rușinată și se înroși.

— Domnule doctor — nu știam că veniți astăzi. Ea se uită la tânăr.

E...

— Cineva, o întrerupse el morocănos. Nu e nevoie să pronunțăm nume. El se lăsă pe spate. Așadar dumneata ești doctorul!

— Cum te simți, Lucienne? întrebă Ravic fără să-l bage în seamă. Ești cuminte că stai în pat.

— Ar fi putut să se scoale de mult, declară tânărul. Nu mai are nimic. Când nu lucrează, are doar cheltuieli.

Ravic se întoarce și-l privi.

— Lasă-ne singuri, zise el.

— Ce?

— Ieși afară. Afară din odaie. Trebuie s-o examinez pe Lucienne.

Tânărul izbucni în râs.

— Poți s-o faci tot așa de bine, și cu mine aici. Nu suntem așa de delicați. Și de ce s-o examinezi? Ai fost aici abia alaltăieri. Ca să ne mai coste o vizită în plus, nu?

— Ascultă, zise Ravic calm, nu ai aerul c-o plătești dumneata. De altfel, dacă va costa sau nu ceva, asta-i altă chestiune. Și acum ieși afară.

Tânărul rânji și își încrucișă confortabil picioarele Purta pantofi de piele cu vârfurile ascuțite și ciorapi violeți.

— Te rog, Bobo, zise Lucienne. Sunt sigură că nu durează decât o clipă.

Bobo nu-i dădu nici o atenție. Se uita la Ravic.

— Îmi prinde foarte bine că ești aici, spuse el. Acum pot să te dau eu afară. Dacă dumneata crezi, dragă, domnule, că vei putea să ne storci bani pentru taxe de spital, operații și toate astea — apoi, nu-i nimic de făcut, să știi! N-am cerut să fie trimisă la spital — așa că nici vorbă de bani. Trebuie să fii mulțumit că nu-ți cerem despăgubiri! Pentru o operație ilegală? El arată un șir de dinți metalici. E oarecum o surpriză pentru dumneata, nu-i așa? Da, domnule, Bobo știe să se descurce, nu poate fi ușor tras pe sfoară.

Băiatul părea foarte mulțumit. Simțea că ieșise cu succes din afacerea asta. Lucienne se îngălbeni. Privea neliniștită când la Bobo, când la Ravic.

— Înțelegi? întrebă Bobo triumfător.

— El a fost acela? o întrebă Ravic pe Lucienne. Ea nu răspunse. Așa-i că e el? spuse, examinându-l pe Bobo.

Un băiețandru, înalt și slab, cu un fular de mătase încolăcit în jurul gâtului pe care se mișca mereu în sus și-n jos mărunțelul lui Adam. Umerii căzuți, un nas prea lung, bărbie de degenerat — tipul unui pezevenghi de mahala.

— Și ce-i cu asta? întrebă Bobo, provocator.

— Cred că ți-am mai spus să pleci de aici, pentru că vreau s-o examinez.

— Spanac, răspunse Bobo.

Încet, Ravic se îndreptă spre el. Se săturase de Bobo. Băiatul sări în sus, făcu un pas înapoi și deodată o frânghie subțire, de vreo doi metri lungime apăru în mâinile lui. Ravic știa ce avea de gând să facă cu ea. Dacă s-ar fi apropiat de Bobo, acesta ar fi făcut o săritură într-o parte, apoi s-ar fi strecurat repede în spatele lui și i-ar fi aruncat frânghia peste cap, așa ca să-l poată sugruma pe la spate. Ar fi mers, în cazul când celălalt nu cunoștea mișcarea sau ar fi vrut să boxeze.

— Bobo, strigă Lucienne. Nu, Bobo.

— Javră netrebnică! zise Ravic. Trucul ăsta vechi și nenorocit cu frânghia — nu știi ceva mai bun? continuă Ravic râzând.

Bobo se zăpăci pentru moment. Ochi îi deveniră nesiguri. Într-o clipă Ravic îi trase haina jos de pe umeri cu amândouă mâinile, în așa fel încât el să nu poată ridica mâinile.

— Asta n-o știi, nu? zise el deschizând repede ușa, și azvârlindu-l cu putere afară din cameră pe Bobo, speriat și abătut.

— Dacă-ți plac lucrurile astea, fă-te soldat, apașule! Dar nu te purta așa cu oamenii mai în vârstă.

Încuie ușa pe dinăuntru.

— Liniștește-te, liniștește-te. S-a isprăvit. El luă cuvertura uzată de pe pat și-o puse pe scaun. Apoi dădu la o parte plapuma verde. În pijama, de ce? Nu e comodă. Nu trebuie să te miști încă prea mult, Lucienne. O clipă, ea rămase tăcută.

— N-am pus-o decât astăzi, spuse ea.

— Nu ai cămăși de noapte? Pot să aranjez să ți se trimeată două de la spital.

— Nu. Nu din cauza asta. Am pus pijamaua pentru că știam — ea privi spre ușă și ezită — că o să vină. Spunea că nu mai sunt bolnavă. N-ar mai fi vrut să aștepte.

— Cum? Păcat că n-am știut asta mai înainte. Ravic privi ușor spre ușă supărat. O să aștepte.

Lucienne, ca toate femeile anemice, avea pielea foarte albă. Vine albastre se respirau sub epiderma subțire. Era bine făcută, cu oase delicate, subțiri, dar prea slabă.

"Una din nenumăratele fete, se gândi Ravic, care te fac să te miri de ce natura le dă atâta grație, fiindcă se știe ce se întâmplă cu cele mai multe din ele."

— Trebuie să mai rămâi în pat o săptămână, Lucienne. Poți totuși să te scoli și să umbli puțin pe aici. Dar fi cu băgare de seamă, nu ridică nimic greu. Și să nu urci scările astea câteva zile. Ai pe cineva care să-ți poarte de grijă, afară de acest Bobo?

— Proprietăreasa. Dar și ea a început să bombănească.

— Altcineva?

— Nu. Înainte era Marie. A murit.

Ravic cercetă odaia. Era curată, dar mobilată sărăcăcios.

— Și Bobo? spuse el. A apărut din nou după ce totul s-a terminat?

Lucienne nu răspunse.

— De ce nu-l dai afară?

— Nu e așa de rău, domnule doctor, numai cam sălbatic...

Ravic se uită la ea. Dragostea, se gândi el. Și asta e tot dragoste. Eternul miracol. Nu numai că aruncă un curcubeu de vise peste cerul cenușiu al realității — dar învăluiește într-o lumină romantică o grămadă de gunoi — un miracol și o înșelătorie nebunească. Deodată avu senzația ciudată de a-i fi devenit, oarecum, complice.

— Foarte bine, Lucienne, zise el. Nu-l băga în seamă. Mai întâi fă-te sănătoasă.

Ea dădu din cap, ușurată.

— Și în ce privește banii, zise ea stânjenită, nu este adevărat. El spune numai așa. O să plătesc tot. Tot. Din leafă. Când am să pot iarăși să lucrez?

— Peste vreo două săptămâni, dacă ești cuminte. Și cu Bobo, nimic! Absolut nimic, Lucienne! Altfel poți să mori, înțelegi?

— Da, răspunse ea fără convingere.

Ravic îi acoperi cu plapuma trupul subțire. Când ridică capul o văzu plângând.

— Nu se poate mai curând? spuse ea. Pot să stau jos când lucrez. Trebuie...

— Poate. Vom vedea. Depinde de cât de bine ai să te îngrijești. Ar trebui să-mi spui numele moașei care ți-a făcut avortul, Lucienne.

Văzu împotrivire în ochii ei.

— N-ai să mergi la poliție, spuse el. Sigur că nu. Voi încerca numai să obțin banii pe care i-ai plătit. Atunci ai putea fi mai liniștită. Cât i-ai dat?

— Trei sute de franci. N-o să-i luați niciodată înapoi.

— Se poate încerca. Cum o cheamă și unde stă? N-ai să mai ai niciodată nevoie de ea, Lucienne. Nu mai poți avea copii. Așa că n-are la ce-ți mai folosi.

Fata ezită.

— Acolo, în sertar, spuse ea în cele din urmă. La dreapta, în sertar.

— Notița asta de aici?

— Da.

— Foarte bine. Am să mă duc la ea zilele astea. Ce s-a întâmplat? De ce vrei să te scoli? întrebă el.

— Bobo. Nu-l cunoașteți.

El zâmbi.

— Cred că-mi dau seama foarte bine. Stai liniștită în pat. Judecând după ce am văzut, n-avem nevoie să fim îngrijorați. Cu bine, Lucienne. Am să mai trec pe aici din nou, cât de curând. Ravic întoarse cheia și clanța în același timp și deschise brusc ușa. Pe coridor nu era nimeni; nici nu se așteptase la asta; cunoștea genul lui Bobo.

Jos, ajutorul stătea în măcelărie, un bărbat cu o față palidă și lipsit de ardoarea patroanei. Tăia nepăsător carnea. De la moartea patronului, se vedea bine că e obosit. Șansele lui de a se însura cu văduva patronului erau mici. Un negustor de perii din bistroul de peste drum anunța lucrul ăsta cu voce tare, spunând c-o să-l vâre în mormânt înainte să-și poată împlini gândul. Ajutorul slăbise foarte mult tot grăbind căsătoria. Dar văduva începuse să arate grozav de bine. Ravic bău un lichior și plăti. Se așteptă să-l găsească pe Bobo în bistro; dar Bobo nu era acolo.

Joan Madou plecă repede de la Șeherezada. Deschise ușa taxiului în care o aștepta Ravic.

— Hai, zise ea. Să plecăm de aici. Să mergem la tine.

— S-a întâmplat ceva?

— Nu, nimic. Numai că m-am săturat de viața din localurile de noapte.

— O clipă. Ravic chemă bătrâna care vindea flori în fața intrării.

— Bunico, zise el. Dă-mi toți trandafirii. Cât costă? Dar nu cere prea scump.

— Șaizeci de franci. Pentru dumneata. Pentru că mi-ai dat rețeta aceea pentru reumatism.

— Te-a ajutat?

— Nu. Cum să-mi ajute, când trebuie să stau aici noaptea, în umezeală și frig?

— Ești cel mai înțelept pacient pe care l-am întâlnit vreodată.

Luă trandafirii.

— Ți i-am luat pentru că te-am lăsat singură azi-dimineață, spuse el lui Joan și lăsă florile pe podeaua mașinii. Vrei să bei ceva?

— Nu. Aș vrea să mergem la tine. Pune florile aici, lângă mine, nu pe jos.

— Stau foarte bine acolo jos. Trebuie să iubești florile, dar să nu faci prea mult caz de ele.

Întoarse capul repede.

— Vrei să spui că nu trebuie să strici ceea ce iubești?

— Nu. Am vrut numai să spun că lucrurile frumoase nu trebuie dramatizate. De altfel, în clipa de față, e mai bine să nu existe flori între noi.

Joan îl privi o clipă cu îndoială. Apoi fața i se luminează.

— Știi ce-am făcut astăzi? Am trăit din nou. Am respirat. Am respirat din nou. Exist. Exist din nou. Pentru prima oară. Am iarăși mâini, ochi și gură.

Șoferul scoase taxiul dintre celelalte mașini, într-o stradă. Apoi porni brusc înainte. Zguduitura o aruncă pe Joan spre Ravic. O clipă o prinse în brațe și îi simți apropierea. Era ca un vânt cald ce topea amorțeala zilei, răceala ciudată dinlăuntrul lui, stând acolo lângă el și vorbind, dusă de sentimente și pierdută în ea însăși.

— Toată ziua — mi s-a prins de gât și de piept, ca și cum ar fi vrut să mă facă să înmuguresc și să-mi crească frunze și flori — m-a cuprins, m-a cuprins și nu m-a lăsat — și iată-mă acum aici, cu tine...

Ravic o privi. Ea stătea aplecată spre el, pe canapeaua de piele murdară și prin rochia neagră de seară i se vedeau umerii. Era sinceră, deschisă și fără rezerve, spunea ce simțise și el se vedea sărac și uscat în fața ei. "Eu am operat, se gândi el. Te-am uitat. Am fost cu Lucienne. Am fost undeva, în trecut. Fără tine. Apoi când s-a lăsat seara, o oarecare căldură m-a învăluit. N-am fost cu tine. M-am gândit la Kate Hegstroem."

— Joan, spuse el și-i luă mâinile, pe care le ținea pe canapea. Nu putem merge acum la mine, trebuie să merg întâi la spital. Numai pentru câteva minute.

— Trebuie să vezi femeia pe care ai operat-o?

— Nu pe aceea de azi-dimineață. Pe altcineva. N-ai vrea să mă aștepți undeva?

— Trebuie să te duci direct?

— Ar fi mai bine. Nu vreau să fiu chemat mai târziu.

— O să te aștept. Avem destul timp să mergem până la hotel, la tine?

— Da.

— Să mergem întâi acolo. Apoi, vei veni mai târziu. Eu te aștept.

— Bine. Ravic dădu șoferului adresa. Se lăsă pe spate și simți marginea canapelei sub cap. Mâinile lui le țineau încă pe ale ei. Simțea că ea aștepta să spună ceva. Ceva despre el. Nu era așa de mult, se gândi el.

Mașina se opri.

— Tu pleacă, zise Joan. Am să mă descurc eu foarte bine pe aici. Nu mi-e teamă. Dă-mi numai cheia.

— Cheia e la hotel.

— Am să le-o cer. Trebuie să mă obișnuiesc cu lucrul ăsta. Ridică florile de pe jos. Cu un bărbat care mă părăsește pe când dorm și se întoarce iarăși când nu mă aștept — am de învățat multe lucruri. Lasă-mă acum să plec.

— Vin sus cu tine. Nu trebuie să exagerăm nimic. E destul de rău că trebuie să te las singură. Ea râse. Părea foarte tânără. Te rog așteaptă puțin, spuse Ravic șoferului.

Omul clipi încet dintr-un ochi.

— Chiar și mai mult.

— Dă-mi cheia, zise Joan, pe când urcau scările.

— De ce?

— Dă-mi-o.

Ea deschise ușa. Apoi se opri.

— Frumos, spuse ea înspre camera întunecată, în care se vedea pe geam, afară, o rază de lună strălucind printre nori.

— Frumoasă? Vizuina asta?

— Da, e frumoasă. Totul e frumos.

— Poate acum. Când e întuneric. Dar... Ravic căută butonul.

— Nu. Lasă-mă pe mine. Și nu aștepta până mâine la amiază să te întorci.

Stătea în pragul ușii în întuneric. Lumina argintie de la geam era în spatele capului și a umerilor ei. Chipul nu i se putea zări deslușit, era atrăgătoare și misterioasă. Haina îi alunecase jos; era întinsă la picioarele lui, ca o învolburare de spumă. Se sprijini de ușă și unul din brațele ei prinse o dungă subțire de lumină dinspre coridor.

— Du-te și întoarce-te, spuse ea și închise ușa.

Lui Kate Hegstroem îi scăzuse temperatura.

— S-a mai trezit? o întrebă Ravic pe infirmiera pa jumătate adormită.

— Da. La unsprezece. A întrebat de dumneavoastră. I-am vorbit așa cum mi-ați spus.

— A întrebat ceva de pansamente?

— Da. A spus că totul e bine, dacă dumneavoastră găsiți că e bine. Mi-a spus să vă transmit salutări dacă mai veniți astă-noapte și să vă spun că are încredere în dumneavoastră.

— Asta a fost tot?

— Da. I-am spus că ați fost nevoit să-i faceți o incizie. O operație ușoară. Că o să-i explicați mâine.

— Așa că...

Ravic rămase câțva timp tăcut și privi părul negru al infirmierei.

— Câți ani ai?

Ea ridică mirată capul.

— Douăzeci și trei.

— Douăzeci și trei. Și de când ești infirmieră?

— De doi ani și jumătate. S-au împlinit doi ani și jumătate în ianuarie.

— Îți place profesiunea dumitale?

Infirmiera zâmbi cu toată fața ei rotundă.

— Îmi place foarte mult, declară ea pornită pe vorbă. Bineînțeles că unele paciente sunt obositoare, dar cele mai multe sunt drăguțe.

Doamna Brisset mi-a dat ieri, cadou, o rochie aproape nouă, de mătase.

Și săptămâna trecută am primit o pereche de pantofi de piele fină, de la doamna Serner. Acea care, pe urmă a murit acasă. Zâmbi din nou.

N-am nevoie să-mi cumpăr îmbrăcăminte. Aproape întotdeauna primesc câte ceva. Dacă nu le pot folosi, le schimb cu o prietenă care are un magazin. Doamna Hegstroem, la fel, e întotdeauna foarte generoasă. Îmi dă bani. O sută de franci. Numai pentru douăsprezece zile. Cât o să stea aici, domnule doctor?

— Mult. Câteva săptămâni.

Infirmiera părea fericită. Înapoia frunții ei netede și limpezi, calcula cât o să primească. Ravic se mai aplecă o dată peste Kate Hegstroem. Ea respira liniștit. Mirosul ușor de la rană se amesteca cu parfumul uscat al părului ei. Deodată el nu mai putu să-l suporte. Ea avea încredere în el. Încredere. Abdomenul tăiat în care bestia se hrănea. Cusut la loc fără să se poată face nimic. Încredere.

— Noapte bună, soră, spuse el.

— Noapte bună, domnule doctor.

Infirmiera grăsună se instalează din nou pe scaun, într-un colț al odăii. Stinse lumina în partea dinspre pat, își înveli picioarele într-o cuvertură și luă o revistă-magazin. Era una din acele reviste ieftine, conținând povestiri polițiste și informații cinematografice. Se aranjă comod și începu să citească. Lângă ea, pe o măsuță, așeză o cutie deschisă de bomboane cu ciocolată. Ravic o văzu luând una fără să se întoarcă. Câteodată unii nu înțeleg lucruri elementare — se gândi el — în aceeași cameră să zacă un bolnav condamnat și celuilalt să nu-i pese de asta. Închise ușa. Dar nu e la fel și cu mine? Nu plec din camera asta într-o alta în care...

Odaia era cufundată în întuneric. Ușa de la camera de baie era întredeschisă. Se vedea lumină. Ravic ezită.

Nu știa dacă Joan mai era încă în camera de baie. Apoi îi auzi râsul. Trecu prin cameră, la baie. Nu spuse nimic. Știa că ea era acolo și

că nu dormea; ea, de asemenea, nu zise nimic. Deodată încăperea se umplu de tăcere, așteptare și încordare — ca un vârtej ce strigă în tăcere — o prăpastie necunoscută, dincolo de orice gân-duri, acolo unde răsar norii roșietici și amețeala unui tumult roșu.

Închise ușa de la camera de baie. În lumina clară a becurilor albe, fiecare lucru îi părea cunoscut și familiar. Deschise robinetele dușului. Era singurul duș din hotel. Ravic a plătit chiar el instalația. Știa că, în lipsa lui, patroana îl mai arăta încă prietenilor ei ca pe un lucru deosebit.

Apa caldă îi curse în jos pe piele. În camera de alături stătea culcată Joan Madou, așteptându-l. Pielea ei era netedă, părul îi era resfirat pe pernă ca un val impetuos, ochii îi străluceau plini de lumină, chiar pe întuneric, ca și cum s-ar fi oglindit în ei lumina palidă a stelelor de iarnă. Stătea acolo delicată și cu totul alta, atrăgătoare tocmai fiindcă nimic din ființa pe care o cunoscuse acum o oră nu mai rămăsese din ea; era tot ceea ce farmecul și ispita pot da fără dragoste — și, totuși, deodată, timp de o clipă, simți o anumită aversiune față de ea — o stranie împotrivire amestecată cu o dorință puternică și neașteptată. El se uită fără să vrea împrejur, să vadă dacă baia mai avea o ieșire, gândindu-se că s-ar putea îmbrăca — să plece și să bea.

Se șterse și rămase câțva timp pe gânduri. Ciudat, ceva ca o fluturare, așa, de nicăieri! O umbră, nimic. Poate că pentru că o văzuse pe Kate Hegstroem. Sau din cauza celor spuse mai înainte de Joan în taxi. Mult prea mult și mult prea ușor. Sau pur și simplu pentru că cineva aștepta — în loc ca el să aștepte. Își strânse buzele și deschise ușa.

— Ravic, zise Joan din întuneric. Calvadosul e pe masa de lângă fe-reastră.

El rămase tăcut. Își dădu seama că fusese cu nervii încordați. N-ar fi putut suporta multe din câte ar fi putut să-i spună Joan. Spusese tocmai ce trebuia. Încordarea nervilor se risipi într-o ușoară siguranță.

— Ai găsit sticla? întrebă ea.

El umplu două pahare și-i aduse ei unul.

— Iată. E plăcut să bei. Era plăcut că ea găsisese exact ceea ce trebuia să spună.

Ea dădu capul pe spate și bău. Părul îi cădea pe umeri și în acel moment nu părea să facă altceva decât să bea. Ravic observase și înainte lucrul acesta. Se dăruia complet lucrului pe care-l făcea. Lui Ravic îi trecu prin gând că în asta nu era numai farmec ci și primejdie. Astfel de femei nu fac altceva decât să bea, când beau; să iubească, când iubesc; sunt numai disperare când sunt disperate; și nimic altceva decât uitare, când uită.

Joan puse paharul jos și deodată râse.

— Ravic, zise ea. Știu la ce te gândești.

— Adevărat?

— Da. Te-ai simțit acum ca și pe jumătate însurat. Ca și mine. Să fii lăsată la ușă nu e o experiență demnă de invidiat. Lăsată singură, cu trandafirii în brațe. Mulțumesc lui Dumnezeu. Calvadosul era aici. Nu fi așa grijuliu cu sticla.

Ravic îi umplu paharul.

— Ești o ființă minunată, spuse el. E adevărat. Acolo la baie, aproape că nu puteam să te mai suport. Acum te găsesc minunată.

Salute.

— *Salute.*

Își bău calvadosul.

— Ea doua noapte, spuse el. Noaptea primejdioasă. Farmecul necunoscutului s-a dus și farmecul intimității n-a venit încă. Dar o să-i supraviețuim.

Joan își puse paharul jos.

— Pari să știi o mulțime de lucruri în privința asta.

— Nu știu absolut nimic. Nu fac decât să vorbesc. Nimeni nu știe nimic. Orice e totdeauna altfel. Nu e niciodată a doua noapte. E totdeauna ca și acum, prima. A doua ar fi sfârșitul!

— Slavă Domnului! Altfel unde am ajunge? La ceva asemănător cu aritmetica. Acum vino. Nu vreau să mă culc încă. Vreau să beau cu tine. Sticlele stau acolo sus, descoperite în frig. Ce ușor poate să înghețe cineva când este singur! Chiar când este cald. Niciodată însă când sunt doi.

— Doi, chiar împreună, pot îngheța acum de moarte.

— Nu noi.

— Sigur că nu, zise Ravic și, în întuneric, ea nu-i văzu expresia ce-i acoperi fața.

— Noi, nu.

10

— Ce-a fost cu mine, Ravic? Întrebă Kate Hegstroem.

Era culcată în pat, ușor ridicată, cu două perne sub cap. În odaie mirosea a *Eau de Santé* și a parfum. Fereastra era puțin întredeschisă în partea de sus. De afară, venea aer limpede și răcoros, care se amesteca cu căldura odăii, ca și cum nu era luna ianuarie, ci aprilie.

— Ai avut câteva zile temperatură, Kate. Apoi ai dormit. Aproape douăzeci și patru de ore. Acum temperatura a scăzut și totul merge bine. Cum te simți?

— Obosită. Mereu obosită. Dar nu așa ca înainte. Nu atât de încordată ca înainte. Aproape că nu mai am dureri.

— O să mai ai mai târziu. Nu prea multe și vom avea grijă să le poți suporta. Dar n-o să fie ca acum, știi și dumneata.

Ea dădu din cap.

— M-ai tăiat, Ravic.

— Da, Kate.

— A fost necesar?

— Da.

El aștepta. Era mai bine s-o lase să-l întrebe.

— Cât timp o să trebuiască să stau la pat?

— Câteva săptămâni.

Rămase câțva timp tăcută.

— Cred că are să-mi facă bine, am nevoie de liniște. Au fost prea multe. Acum îmi dau seama. Eram obosită. Nu voiam să recunosc. Toate lucrurile astea au vreo legătură cu starea mea?

— Desigur. Bineînțeles că au.

— Și faptul că am avut hemoragii din când în când?

— Și asta, Kate.

— Atunci e foarte bine că am timp. Poate era necesar. Dacă ar fi trebuit să mă scol acum și să încep totul de la capăt... Nu cred că aș mai putea-o face.

— N-ai nevoie s-o faci. Uită toate astea. Gândește-te numai la lucrul cel mai apropiat. De exemplu, la dejunul duminical.

— Foarte bine. Ea zâmbi trist. — Dă-mi oglinda.

li dădu oglinda de mână de pe măsuță. Ea se privi cu multă băgare de seamă.

— Florile sunt de la dumneata, Ravic?

— Nu. Din partea spitalului.

Ea puse oglinda pe pat.

— Spitalele nu trimit liliac în ianuarie. Spitalele trimit crizanteme sau ceva în genul ăsta. Și nici nu se putea ști că liliacul e floarea mea preferată.

— Aici se știe. Aici ești veterană, Kate. Ravic se sculă în picioare. Acum trebuie să plec. Am să mă întorc pe la șase să te văd.

— Ravic.

— Da.

El se întoarse. Acum are să se întâmple, se gândi el. Acum are să întrebe. Ea întinse mâna.

— Îți mulțumesc. Îți mulțumesc pentru flori. Și mulțumesc că ai grijă de mine. Cu dumneata mă simt întotdeauna în siguranță.

— Foarte bine, Kate. Foarte bine. De fapt, n-am de ce să te îngrijesc. Și acum încearcă s-adormi din nou dacă poți. În caz că ai dureri cheamă infirmiera. O să mă ocup de medicamentele dumitale. După masă mă întorc.

— Veber, unde e sticla de brandy?

— A fost așa de greu? Uite sticla. Eugénie, adu-ne un pahar.

Eugénie se duse în silă să caute un pahar.

— Asta-i degetar, protestă Veber. Dă-ne un pahar cumsecade. Sau poate să-ți rupă mâna, lasă că-l iau eu singur.

— Nu știi din ce cauză, domnule doctor Veber, declară Eugénie înțepată, de câte ori vine domnul Ravic, dumneavoastră...

— Bine, bine, o întrerupse Veber. Turnă un pahar de coniac.

— Uite, Ravic. Ce crede ea?

— N-a întrebat nimic, zise Ravic. Are încredere în mine fără să-mi pună întrebări.

Veber ridică iute capul.

— Vezi? replică el triumfător. Ți-am spus că așa are să fie.

Ravic goli paharul.

— Ți-a mulțumit vreodată un pacient când nu mai puteai face nimic pentru el?

— Foarte des.

— Și a crezut orice?

— Desigur.

— Și cum te-ai simțit?

— Ușurat, zise Veber surprins. Extrem de ușurat.

— Mă simt ca și când aș vomita. Ca un escroc.

Veber râse. Puse din nou sticla lângă el.

— Ca și când aș vomita, repetă Ravic.

— E întâiul sentiment omenesc pe care îl descopăr la dumneata, zise Eugénie. Fără a ține seamă, bineînțeles, de felul în oare te exprimi.

— Nu ești un descoperitor, ești o infirmieră, Eugénie, adeseori uiți asta, zise Ravic.

— Chestiunea s-a rezolvat, Ravic, nu-i așa?

— Deocamdată, da.

— Perfect. I-a spus infirmierii azi-dimineață că vrea să meargă la Florența, îndată ce iese din spital. Așa că suntem asigurați. Veber își frecă mâinile. Doctorii de acolo n-au decât, pe urmă, s-o îngrijească. Nu-mi place când cineva moare aici. Așa ceva strică întotdeauna reputația sanatoriului.

Ravic sună la ușa apartamentului femeii care-i făcu avortul lui Luci-

enne. După câțva timp un om cu o înfățișare sinistră deschise ușa. Se opri cu mâna pe clanță când îl văzu pe Ravic.

— Ce vrei? mormăi el.

— Vreau să vorbesc cu madame Boucher.

— N-are timp.

— N-are importanță. O să aștept. Omul era gata să închidă ușa.

Dacă nu pot aștepta mă întorc peste un sfert de oră, spuse Ravic. Dar nu singur. Cu cineva care cu siguranță că va putea s-o vadă.

Omul îl privi.

— Ce înseamnă asta? Ce dorești?

— Ți-am spus. Vreau să vorbesc cu madame Boucher.

Omul stătu puțin pe gânduri. Așteaptă, zise el și apoi închise ușa.

Ravic studie vopseaua cafenie și cojită a ușii, cutia de scrisori și placa rotundă de email cu numele pe ea. Multă suferință și teamă a trecut pe aici. Câteva legi fără sens care pun viețile atâtor în mâinile unor șarlatani, în loc să fie încredințate doctorilor. Câți copii nu se pierd din vina acestora? Oricine nu voia să aibă un copil, găsea un mijloc, legal sau nelegal. Cu singura deosebire că erau distruse, pe an, viețile a câtorva mii de mame.

Ușa fu din nou deschisă.

— Ești de la poliție? Întrebă omul nebărbierit.

— Dacă aș fi de la poliție, n-aș sta aici să aștept.

— Intră.

Omul îl conduse pe Ravic printr-un coridor întunecos într-o cameră încărcată cu tot felul de mobilă. O sofa de pluș și câteva fotolii aurii, un covor, imitație de Aubusson, fel de fel de nimicuri și tablouri pastorale pe pereți.

În fața geamului, pe un suport metalic, o colivie cu un canar în ea. Pe unde mai rămăsese câte un loc, erau bibelouri și figurine.

Madame Boucher intră în odaie. Era îngrozitor de grasă și purta un fel de chimono larg, care nu era tocmai curat. Era ca un monstru, dar fața-i era netedă și drăguță, cu excepția ochilor, care i se mișcau încontinuu

— Domnul? Întrebă ea cu un aer aferat și rămase în picioare. Ravic se sculă.

— Am venit în numele lui Lucienne Martinet. I-ai făcut un avort.

— Prostii! răspunse îndată femeia, cu desăvârșire calmă. Nu cunosc pe nici o Lucienne Martinet și nu fac avorturi. Probabil că ai greșit sau ți-a spus cineva o "minciună".

Ea se purtă ca și cum chestiunea fusese lămurită și era gata să plece. Dar nu pleca. Ravic aștepta. Ea se întoarse.

— Altceva?

— Avortul n-a reușit. Fata a avut hemoragii grave și putea să moară. A trebuit să se opereze. Am operat-o eu.

— E o minciună! izbucni deodată madame Boucher. E o minciună! Șoricioaicele astea! Înnebunesc căutând să găsească pe cineva să le scoată din încurcătură și pe urmă bagă pe alții în belea. Dar, lasă, că-i arăt eu! Șoricioaicele astea! Avocatul meu va aranja totul. Sunt cunoscută și-mi plătesc taxele și am să văd eu dacă o astfel de târfă neobrăzată, care umbla pe aici...

Ravic o privea fascinat. Expresia nu i se schimbase în timpul izbucnirii. Fața îi rămăsese netedă și plăcută — numai gura îi era adâncită și frământată.

— Fata vrea foarte puțin, o întrerupse el pe femeie. Nu vrea decât banii pe care ți i-a plătit.

Madame Boucher râse.

— Banii? Când am primit eu bani de la ea? Are vreo chitanță?

— Sigur că nu. Dumneata n-ai să dai chitanțe.

— Fiindcă n-am văzut-o niciodată! Și cine are s-o creadă?

— Are martori. A fost operată la sanatoriul doctorului Veber.

Diagnosticul a fost clar. Există un raport în această privință.

— Puteți să aveți o mie de rapoarte! Unde spune că eu m-am atins de ea? Sanatoriu! Doctorul Veber! E fantastic. O asemenea nenorocită să meargă într-un spital elegant! N-ai altceva mai bun de făcut?

— Ba da. Ascultă. Fata ți-a plătit trei sute de franci. Poate să te urmărească pentru despăgubiri.

Ușa se deschise. Omul sinistru intră.

— Ce nu merge, Adela?

— Nimic. Urmărire pentru despăgubiri? Dacă merge la tribunal are să fie și ea condamnată. În primul rând ea, fiindcă a cerut să i se facă un avort. Că eu sunt aceea care i l-am făcut, trebuie dovedit. Asta n-are cum.

Omul sinistru rânji.

— Calmează-te, Roger, spuse madme Boucher. Poți să pleci.

— Brunier e afară.

— Foarte bine. Spune-i să aștepte... Știi...

Omul se înclină și plecă. În urma lui rămase un miros puternic de coniac. Ravic adulmecă.

— E un coniac vechi, zise el. Cel puțin de vreo treizeci, patruzeci de ani. Norocos om acela care bea așa ceva, atât de devreme după masă.

Madame Boucher îl privi o clipă, cu gura căscată. Apoi își strânse buzele.

— Așa-i. Bei un păhărel?

— De ce nu?

În ciuda grăsimii ei ajunse la ușă foarte repede și în liniște.

— Roger.

Omul sinistru intră.

— Ai băut iarăși din coniacul ăla bun! Nu minți.

— I-am dat lui Brunier. M-a silit să beau cu el.

Madame Boucher nu răspunse. Ea închise ușa și luă un pahar oval din bufet. Ravic îl privi cu dezgust.

Avea gravat pe el un cap de femeie. Madame Boucher turnă și puse paharul în fața lui, pe fața de masă împodobită cu păuni.

— Pari un om de înțeleș, domnule zise ea.

Ravic nu-i putea refuza un anumit respect. Nu era de fier, cum îi spusese Lucienne; era mai rău — de cauciuc. Fierul se poate sparge. Dar cauciucul nu. Argumentul ei împotriva daunelor era clar.

— Operația dumatăle n-a reușit, spuse el. A avut consecințe serioase. Aceasta ar trebui să fie pentru dumneata un motiv suficient ca să restitui banii.

— Dumneata dai banii înapoi dacă un pacient moare în urma operației?

— Nu. Dar câteodată nu luăm deloc bani de operație. De exemplu, de la Lucienne.

Madame Boucher îl privi.

— Vezi, atunci de ce atâta caz? Ar trebui să fie bucuroasă.

Ravic își ridică paharul.

— Madame, zise el, respectele mele. Nu se poate obține nimic de la dumneata.

Femeia puse încet sticla pe masă.

— Domnule, mulți au încercat până acum. Dar dumneata pari om de înțeleș. Crezi că treaba asta e plăcută? Sau că toți banii sunt ai mei? Poli-

ția primește aproape o sută de franci din acești trei sute de franci. Crezi că aş putea să lucrez altfel? Unul din ei stă acuma afară, ca să capete bani. Trebuie să-i momesc, să-i momesc mereu; altfel nu merge. Îți spun aici, singură, între noi doi, și dacă ai vrea să te folosești cumva de asta, aş nega și poliția nu te-ar lua în seamă. Crede-mă.

— Te cred.

Madame Boucher îi aruncă repede o privire. Când văzu că nu vorbise cu ironie, ea apropie un scaun și se așează lângă el. Mișcase scaunul ca pe o pană, pe lângă grăsime părea să aibă și o mare putere. Ea umplu paharul cu coniacul rezervat polițiștilor.

— Trei sute de franci pare o grămadă de bani — dar mai sunt și alte cheltuieli afară de poliție. Chiria — bineînțeles mai mare pentru mine, decât pentru altcineva — rufe, instrumente — pentru mine de două ori mai scumpe ca pentru alții — comisioane, mită — trebuie să fiu în relații bune cu orișicine — apoi băuturi, cadouri de Anul Nou și de onomastici pentru funcționari și nevestele lor — e ceva domnule! Câteodată aproape că nu-mi mai rămâne nimic.

— Nu te-am întrebat despre asta.

— Atunci ce?

— Că pot să se întâmple cazuri cum a fost cu Lucienne.

— Nu li se întâmplă niciodată așa ceva doctorilor? întrebă madame Boucher.

— În orice caz, nu așa de des.

— Domnule... Ea se ridică. Eu sunt cinstită. Spun fiecăreia din fetele care vin pe aici ceea ce i se poate întâmpla. Și niciuna din ele nu pleacă. Mă imploră să le ajut. Plâng și sunt deznădăjduite. S-ar sinucide dacă nu le-aș ajuta. Ce scene îngrozitoare au avut loc aici! Se tăvălesc pe covor și mă imploră! Vezi colțul bufetului unde placajul este sfărâmat? O doamnă foarte bine a făcut-o în disperare. Am ajutat-o. Vrei să vezi ceva? Uite, kilograme de marmeladă de prune pe care mi le-a trimis ieri... Din pură recunoștință, deși a plătit. Am să-ți mai spun ceva, domnule. Vocea madamei Boucher se ridică și deveni mai plină — poți să mă numești avorționistă — alții mă numesc binefăcătoarea și îngerul lor.

Ea se sculase. Chimonoul cădea majestuos în juru-i. Canarul din colivie începu să cânte, ca la comandă. Ravic se ridică în picioare. Avea senzația unei melodrame. Dar știa, de asemenea, că madame Boucher nu exagerase.

— Foarte bine, zise el. Acum plec. Pentru Lucienne n-ai fost chiar o binefăcătoare.

— Ar fi trebuit s-o fi văzut înainte! Ce mai vrea? E sănătoasă — copilul s-a dus — e tot ce-a vrut. Și n-a fost nevoită să plătească spitalul.

— N-are să mai poată avea niciodată un copil.

Madame Boucher nu ezită decât o clipă.

— Cu atât mai bine, declară ea, fără să tresară. Atunci va fi foarte căutată, stricata asta mică.

Ravic înțelese că nu mai era nimic de făcut.

— *Au revoir*, madame, zise el. Discuția cu dumneata a fost interesantă.

Ea se apropie de el. Ravic ar fi vrut să evite să-i întindă mâna. Dar ea nu intenționa lucrul acesta. Își micșorase vocea și vorbea pe ton confidențial.

— Ești înțelegător, domnule, mult mai înțelegător decât alți doctori. E păcat că dumneata nu...

Ea ezită și-l privi încurajatoare.

— Câteodată e nevoie, în anumite cazuri, de un chirurg priceput și înțelegător. Ar putea fi atunci de mare folos.

Ravic nu se împotrivi. Voia să audă mai mult.

— N-are să te supere cu nimic, adăugă madame Boucher. Numai în cazuri speciale. Ea îl studia ca o pisică care pretinde că iubește păsărelele. Printre ele sunt câteodată și clientele foarte bine — bineînțeles plata e totdeauna înainte și — suntem asigurați, complet asigurați în ce privește poliția. Ai putea pune deoparte câteva sute de franci. Îl bătu pe umăr. Un om arătos ca dumneata... Luă în mână sticla, cu un zâmbet larg. Ei, ce zici?

— Mulțumesc, zise Ravic și o opri să mai toarne. Nu mai vreau. Nu mai pot să rămân. Refuzase în silă, căci coniacul era excelent. Sticla n-avea etichetă și, desigur, provenea dintr-o pivniță particulară de primul ordin. Am să mă gândesc la chestiunea cealaltă. Am să mai vin o dată pe aici. Aș vrea să-ți văd instrumentele. Poate să-ți dau vreun sfat în privința asta.

— Am să-ți arăt instrumentele când mai vii. Apoi ai să-mi arăți actele dumitale. Încredere pe încredere.

— Mi-ai și arătat o oarecare încredere.

— Nicidecum. Madame Boucher zâmbi. Nu ți-am făcut decât o propunere, pe care o pot nega oricând. Nu ești francez, asta se cunoaște, deși vorbești bine franțuzește. Nici nu arăți a francez. Ești probabil un refugiat. Ea surâse mai larg și-l privi cu răceală. Lumea n-are să aibă încredere în dumneata, are să-ți ceară diploma franceză pe care n-o ai. Afară în hol așteaptă un reprezentant al poliției. Dacă vrei, n-ai decât să mă denunți chiar acum. N-ai s-o faci. Inșă, poți să te mai gândești la propunerea mea. N-ai să-mi dai numele și adresa dumitale, nu-i așa?

— Nu, zise Ravic, simțindu-se bătut.

— Mi-am închipuit că nu. Madame Boucher arăta acum întocmai ca o pisică enormă și bine hrănită. *Au revoir, monsieur*. Să-ți aduci aminte de propunerea mea. M-am gândit adesea și înainte, să lucrez cu ajutorul unui doctor refugiat.

Ravic surâse. Știa cauza. Un doctor refugiat va fi complet la discreția ei. Dacă se întâmplă ceva, el va fi vinovatul.

— Am să mă gândesc, spuse el. *Au revoir, madame*.

Merse pe întuneric de-a lungul coridorului. În dosul unei uși auzi pe cineva gemând. Își închipui că odăile erau aranjate ca niște cabine cu paturi. Femeile stăteau acolo înainte să plece acasă.

Un om slab, cu mustață scurtă și cu piele măslinie ședea în hol. Îl studie pe Ravic cu multă atenție. Roger stătea lângă el. Pe masă era o sticlă din coniacul cel vechi. Încercă instinctiv s-o ascundă când îl văzu pe Ravic. Apoi rânji și lăsă mâna în jos.

— *Bonsoir, docteur*, zise el și-și arătă dinții pătați. Părea să fi ascultat la ușă.

— *Bonsoir, Roger*. Lui Ravic i se păru potrivit să fie familiar. Acea femeie indestructibilă l-a transformat în răstimp de jumătate de oră, dintr-un dușman, într-un complice. Și acum simțea o ușurare să nu fie prea ceremonios cu Roger, care, totuși, avea în el ceva surprinzător de omenesc.

La capătul scării întâlni două fete. Căutau de la o ușă la alta.

— Domnule, întrebă una din ele cu hotărâre. Madame Boucher locuiește aici?

Ravic ezită. Ce rost ar avea să le spună ceva? N-avea să ajute la nimic. Tot aveau s-o găsească. Dealtfel nu putea să le dea nici o altă indicație.

— La etajul trei, este o placă pe ușă.

Cadranul luminos al ceasului strălucea în întuneric ca un soare mic, de metal. Era cinci dimineața. Joan trebuia să vină la trei. Mai era posibil

să vină. Poate că fusese prea obosită și se dusesese direct la hotelul ei.

Ravic se strădui să adoarmă din nou. Dar nu putea. Mult timp rămăse treaz, privind tavanul pe care, la intervale regulate, alergau fâșiile roșii ale reclamelor electrice de pe acoperișul din față. Se simțea gol și nu știa de ce. Ca și cum căldura trupului i s-ar fi scurs încet, prin piele, ca și cum sângele lui ar fi vrut să se sprijine de ceva ce nu era acolo și se prăbușea mereu, mereu, într-un gol. Își încrucișă mâinile sub cap și rămase liniștit. Acum știa că așteaptă. Și știa că nu numai conștiința lui o așteaptă pe Joan Madou — dar și mâinile lui, vinele lui, și o dragoste ciudat de străină de el. Se sculă, își puse haina de casă și se așeză lângă geam. Simți pe piele căldura stofei de lână. Haina era veche, o avea de mai mulți ani. Dormise cu ea în timpul refugiului, se încălzise cu ea în timpul nopților reci din Spania, când, mort de oboseală, se întorcea de la spitalul de campanie la barăci. Joana, fetița de doisprezece ani, cu ochi îmbătrâniți ca de optzeci de ani, murise învelită în ea, într-un hotel distrus din Madrid — cu singurele dorinți de a purta o rochie dintr-o asemenea lână moale și de a uita cum fusese răpită mama ei și strivit în picioare tatăl ei.

Privi împrejur. O cameră, câteva valize, câteva lucruri, o mână de cărți citite și răscitite — un om are nevoie de foarte puține lucruri ca să trăiască. Și e bine să nu se obișnuiască cu multe lucruri, când viața nu e sigură. Trebuie să fie pregătit de plecare în orice zi. De aceea trăia singur — când ești pe drumuri nu trebuie să ai nimic care să te lege. Lucrurile ți se pot lua oricând, sau vei fi nevoit să le părăsești. Nu trebuie să ai nimic care să te lege. Nimic care să-ți strângă inima. Aventura — și nimic mai mult. Privi patul. Rufăria șifonată și decolorată. N-avea importanță că aștepta. Așteptase de multe ori câte o femeie. Dar simțea că așteptase în alt fel, simplu, limpede și brutal. Câteodată chiar și cu o dragoste nelămurită, ce învăluiește dorința în argint, dar nu în felul în care aștepta acum. Ceva se strecurase în el, fără să bage de seamă. Îi cuprinde inima? Îl emoționează? De când s-a întâmplat asta? Oare răsare din nou ceva din uitare, din adâncimile albastre, oare din nou suflă peste el, ca o adiere de livadă, plină de mentă, cu un șir de plopi la orizont și cu miros de pădure în aprilie? Nu voia să posede nimic. Nu voia să fie posedat. Era mereu gata de ducă.

Se sculă și începu să se îmbrace. Trebuie să rămână independent. Totul începe cu mici dependențe. La început nu le iei în seamă. Și, apoi, deodată, ești prins în lanțul obișnuinței. Obișnuința pentru care există o mulțime de nume — dragostea este unul din ele. Nu trebuie să te obișnuiești cu nimic. Nici măcar cu un trup.

Nu încuie ușa. Dacă Joan va veni nu-l va găsi. Va putea rămâne, dacă va vrea. O clipă se gândi să lase un bilet. Dar nu voia să mintă, nici nu voia să spună unde se dusesese.

Se întoarce pe la ora opt dimineața. Umblase prin frig, pe stradă, în lumina zorilor și se simțea calm și destins. Dar cum se opri în fața hotelului simți din nou tensiunea.

Joan nu era acolo. Ravic se asigură că nu așteptase nimeni. Dar odaia i se păru mai goală ca de obicei. Privi împrejur, căutând un semn al trecerii ei pe acolo. Nu găsi nimic. Sună camerista.

— Aș vrea micul dejun, zise el.

Ea privi. Nu spuse nimic. Nu voia să-i pună întrebări.

— Cafea și cornuri, Eva.

— Foarte bine, domnule Ravic.

Privi patul. Dacă Joan ar fi venit, nu s-ar fi culcat într-un pat mototolit și gol. Curios, ce mort devine tot ce este în legătură cu trupul, când orice entuziasm dispare — un pat, rufăria, chiar și o baie. E respingător

când nimic nu mai are viață. Aprinse o țigară. Și-a închipuit, probabil, că fusese chemat să vadă un pacient. Dar atunci ar fi putut să lase un bilet. Deodată se crezu un idiot. Dorea să fie independent, dar nu reușea să fie decât nesocotit.

Nesocotit și nebun, ca un tânăr de optsprezece ani, care vrea să-și dovedească lui însuși ceva. Era mai multă dependență în asta, decât în faptul de a fi așteptat.

Fata îi aduse micul dejun.

— Acum pot să fac patul? întrebă ea.

— De ce acum?

— În caz c-ați vrea să mai vă culcați. Se doarme mai bine într-un pat proaspăt făcut.

Ea îl privi fără să exprime nimic.

— A fost cineva aici? întrebă el.

— Nu știu. Am venit abia la șapte.

— Eva, zise el. Ce senzație ai când ai de făcut o duzină de paturi străine, în fiecare dimineață?

— E foarte bine, domnule Ravic. Atâta timp cât lumea nu vrea nimic altceva... Dar sunt totdeauna unii care vor mai mult. Deși bordelurile sunt atât de ieftine la Paris...

— De dimineață nu se poate merge la bordel, Eva. Și unii locatari se simt deosebit de robuști dimineața.

— Da, mai ales bătrânii. Ea dădu din umeri. Pierzi bacșișul dacă n-o faci, asta-i tot. Apoi, unii se plâng mereu după — că odaia nu-i curată, sau că ești nepoliticoasă. Sigur că de ciudă. N-ai ce face. Așa e viața.

Ravic scoase o bancnotă din buzunar.

— Să-ți facem, astăzi, viața puțin mai ușoară, Eva. Cumpără-ti cu asta o pălărie. Sau o jachetă de lână.

— Da.

Ea îl privi.

— Doamna este o doamnă foarte bine, spuse ea. Doamna care vine acum pe aici.

— Încă o vorbă și-ți iau banii înapoi. Ravic o împinse pe Eva afară pe ușă. Bătrânii libidinoși te așteaptă. Nu-i dezamăgi. El se așeză la masă și începu să mănânce. Dejunul nu avea un gust prea bun. Se sculă și continuă să mănânce în picioare. Așa părea mai gustos.

Soarele atârna roșu, deasupra acoperișurilor. Hotelul se deștepta. Bătrânul Goldberg de la etajul de jos își începu concertul de dimineață. Tușea și ofta ca și cum ar fi avut cel puțin șase plămâni. Refugiatul Weisenhoff deschise geamul și fredona un marș. La etajul de sus se dăduse drumul la apă. Ușile erau trântite. Ravic se întinse. Noaptea trecuse. Se isprăvisse cu corupția întunericului. Se hotărî să rămână singur câteva zile.

Afară, vânzătorii de ziare strigau noutățile zilei. Incidente la frontiera cehoslovacă. Trupe germane la granița sudetă. Pactul de la München primejdut.

11

Băiatul nu țipa. Privea doctorii. Era prea amețit ca să mai simtă vreo durere. Ravic se uită la piciorul zdrobit.

— Câți ani are? o întrebă el pe mamă.

— Ce? zise femeia fără să înțeleagă.

— Câți ani are?

Femeia, cu broboadă pe cap, își mișcă buzele. Piciorul! spuse ea.

— Piciorul! L-a călcat un autocamion.

Ravic îi ascultă inima.

— A fost bolnav?

— Piciorul! spuse femeia. Piciorul!

Ravic se ridică. Inima băiatului bătea repede, ca o pasăre, dar nu se auzea nici un zgomot îngrijorător. În timpul anesteziei îl supraveghe pe băiatul care arăta gălbejit și rahitic. Trebuia să înceapă imediat. Piciorul rupt era plin de noroiul de pe stradă.

— Îmi veți tăia piciorul? întrebă băiatul.

— Nu, spuse Ravic fără să creadă.

— Mai bine să-l tăiați, decât să rămână țeapăn.

Ravic privi cu atenție chipul precoce. Nu văzu totuși nici un semn de durere.

— Vom vedea, spuse el. Acum trebuie să te adormim. E foarte simplu. Nu trebuie să-ți fie teamă. Să stai liniștit.

— Un minut, domnule. Numărul este FO 2019. Vreți să-l notați pentru mama?

— Ce? Ce, Jeannot? întrebă mama, tresărind.

— Am observat numărul. Numărul mașinii. FO 2019. L-am văzut aproape de mine. Avea o lumină roșie. A fost vina șoferului.

Copilul începu să respire cu greutate.

— Societatea de asigurări trebuie să plătească... Numărul...

— L-am notat, spuse Ravic. Fii calm. Am scris tot. Îi făcu semn lui Eugénie să-i dea anestezicul.

— Mama trebuie să se ducă la poliție. Societatea de asigurări trebuie să plătească. Picături mari de sudoare îi apărură deodată pe față, de parcă l-ar fi plouat.

— Dacă-mi tăiați piciorul trebuie să plătească mai mult decât dacă rămân țeapăn.

Ochii îi erau cufundați în niște cearcăne învinețite ce-i ieșeau de sub piele. Copilul scânci și încercă, repede, să mai spună ceva.

— Mama nu se pricepe, ajutați-o. Nu putu să continue. Începu să geamă, trist, cu gemete înăbușite, ca și cum un animal torturat ar fi fost doborât în el.

— Cum e lumea afară, Ravic? întrebă Kate Hegstroem.

— Ce dorești să știi, Kate? Mai degrabă gândește-te la ceva mai plăcut.

— Mă simt ca și cum aș fi aici de săptămâni întregi. Orice altceva e atât de îndepărtat... Ca și eum s-ar fi scufundat.

— Lasă să rămână scufundat pentru câtva timp.

— Nu. Altfel mi-e teamă că odaia asta e cea din urmă și că potopul se apropie de fereastră. Ce se petrece afară, Ravic?

— Nimic nou, Kate. Lumea continuă să se pregătească pentru sinucidere și, în același timp, se amăgește singură despre ce e de făcut.

— Va fi război?

— Oricine știe că va fi război. Ceea ce nu știe e când. Fiecare așteaptă o minune. Ravic zâmbi.

— N-am văzut niciodată până acum atât de mulți politicieni ca în prezent, care să creadă atâta în minuni, în Franța și în Anglia. Și niciodată atât de puțin, ca în Germania.

Un timp ea rămase tăcută.

— Când te gândești că ar fi cu putință, spuse ea după aceea.

— Da, pare atât de imposibil să se întâmple vreodată... Tocmai fiindcă unii îl consideră atât de imposibil, nu se apără împotriva lui. Te

doare ceva, Kate?

— Nu așa de tare, ca să nu pot să suport. Își potrivi perna sub cap. Mi-ar place să scap de toate astea, Ravic?

— Da, răspunse el fără convingere. Cui nu i-ar place?

— Când am să ies de aici am să mă duc în Italia. La Fiesole. Am acolo o casă veche și liniștită cu o grădină. Vreau să rămân un timp acolo. Va fi încă rece. Un soare mai voalat și senin. La amiază, primele șopârie pe pereții dinspre sud. Seara, clopotele Florenței. Și noaptea, luna și stelele pe după chiparoși. În casă sunt cărți și un cămin mare, de piatră, cu bănci împrejur. Grătarele pentru lemne sunt așezate în așa chip, încât poți pune pe ele un pahar. Așa se încălzește vinul roșu... Fără lume. Numai o pereche de servitori bătrâni, care să țină lucrurile în ordine.

Privi spre Ravic.

— Frumos, spuse el. Liniște, cămin, cărți și pace. În zilele dinainte, lucrurile astea erau considerate drept burgheze. Astăzi e visul paradisului pierdut.

Ea încuviință.

— Vreau să stau acolo un timp. Câteva săptămâni Poate chiar câteva luni. Nu știu încă. Vreau să mai liniștesc. Apoi mă voi întoarce, voi împacheta și voi pleca în America.

Ravic auzi cum se distribuie cina pe coridor. Zgomotul câtorva farfuri.

— Ai dreptate, Kate, spuse el.

Ea ezită.

— Pot să mai am copii, Ravic?

— Nu chiar acum. Trebuie întâi să te mai întărești.

— Nu vreau să spun asta. Am să mai pot avea cândva? După operația asta? Nu.

— Nu, spuse Ravic. N-am scos nimic. *Nimic!*

Ea respiră adânc.

— Asta era ceea ce doream să știu.

— Dar îți va trebui mult timp până atunci, Kate. Mai întâi, trebuie să ți se schimbe întreg organismul.

— Nu mă interesează cât de mult. Ea își netezi părul. Piatra de la mână îi strălucea în întuneric. E ridicol că te-am întrebat asta, nu? Tocmai acum.

— Nu. Se întâmplă adesea. Mai adesea decât ne-am închipui.

— M-am săturat pe neașteptate de toate astea. Vreau să mă întorc și să mă căsătoresc, după moda veche, dar sănătoasă, să am copii, să fiu liniștită, să mă rog lui Dumnezeu și să iubesc.

Ravic privea pe fereastră. Se uita la roșul sălbatic al soarelui ce atârna deasupra acoperișurilor. Semnalele electrice se pierdeau în el ca niște umbre decolorate și fără sânge.

— Poate să ți se pară absurd, după toate câte știi despre mine, spuse Kate Hegstroem în spatele lui.

— Nu, deloc.

— M-am gândit la toate astea în ultimele două zile. Și m-am simțit mai tânără și mai ușoară, așa cum de multă vreme nu mă mai simțeam. Când am să fiu acolo, am să uit anii petrecuți aici, așa cum uiți visele absurde.

Joan Madou veni la patru dimineața. Ravic se trezi când auzi pe cineva la ușă. Adormise, fără să o aștepte. O văzu stând în ușa deschisă. Încercă să-și facă drum cu brațele pline de crizanteme enorme. Nu-i văzu

fața. Îi văzu numai silueta și imensa strălucire a florilor.

— Ce-i asta? spuse el? Pentru numele Domnului, ce-nseamnă asta? Joan aruncă florile pe pat. Florile erau umede și reci și lăsau în urmă un miros de toamnă, și de pământ.

— Cadouri, spuse ea. De când te cunosc am început să capăt cadouri.

— Ia-le de aici. N-am murit încă. Să zaci între flori — și, ceea ce-i și mai rău, între crizanteme — patul vechi și bun de la Internațional arată, într-adevăr, ca un coșciug.

— Nu! Joan luă florile de pe pat, cu un gest violent și le aruncă pe podea. N-ar fi trebuit... Se ridică. Să nu mai vorbești așa! Niciodată!

Ravic se uită la ea. Uitase cum s-au întâlnit.

— Uită, spuse el. N-am vrut să spun nimic.

— Să nu mai vorbești așa niciodată. Nici chiar în glumă.

Făgăduiește!

Îi văzu buzele tremurând.

— Dar... spuse el. Te-ai speriat într-adevăr?

— Da. Chiar mai rău decât atât. Nu știu de ce.

Ravic se sculă.

— N-o să mai glumesc niciodată cu lucrurile astea. Ești mulțumită acum?

Ea făcu semn că da, sprijinindu-se de umărul lui.

— Nu știu ce-i asta. Pur și simplu nu m-am putut stăpâni. E ca o mână ce se desprinde din întuneric. E teama — teama oarbă de cineva oare zace întins și mă așteaptă. Se strânse mai aproape de el. Să nu lași să se întâmple astfel.

Ravic o ținu strâns în brațe.

— Nu, n-am să las să se-ntâmple.

Ea dădu iar din cap.

— Poți s-o faci?

— Da, spuse el cu o voce plină de răutate și ironie, gândindu-se la Kate Hegstroem. Pot. Sigur că pot.

Ea se mișcă în brațele lui.

— Am fost ieri aici.

Ravic nu se mișcă.

— Ai fost?

— Da.

El tăcu. Deodată ceva pieri. Ce copilăros fusese! Aștepta sau n-aștepta — dar cu ce scop? Un joc copilăros cu cineva care nu se juca.

— Nu erai aici.

— Nu.

— Nu te-ntreb unde ai fost.

— Nu.

Ea se desfăcu din îmbrățișarea lui.

— Aș vrea să fac o baie, spuse ea cu vocea schimbată. Afară ninge. Mi-e frig. Pot să fac o baie sau trezesc tot hotelul?

Ravic zâmbi.

— Când vrei să faci ceva, nu te gândi la urmări. Altfel n-ai să mai faci niciodată nimic.

Ea îl privi.

— Întrebi când e vorba de lucruri mărunte. Niciodată când e vorba de cele importante.

— E just.

Se duse în baie și lăsă apa să curgă. Ravic stătea jos, lângă fereastră; luă o cutie de țigări. Afară, pe deasupra acoperișurilor, se întindea lumina roșie reflectată de oraș și zăpada cădea în tăcere. Un

taxi colinda străzile. Crizantemele străluceau palid pe podea. Un ziar zăcea pe jos, lângă sofa. Lupte la frontiera cehoslovacă. Lupte în China. Un ultimatum. Un cabinet răsturnat. Luă ziarul și-l vârî sub crizanteme.

Joan ieși din baie. Era caldă și se întinse lângă el pe podea, printre flori.

— Unde-ai fost noaptea trecută? întrebă ea.

El îi întinse o țigară.

— Vrei într-adevăr să știi?

— Da.

El ezită.

— Am fost aici, spuse el apoi, și te-am așteptat. M-am gândit că n-ai să vii și atunci am plecat.

Joan așteaptă. Țigara ei străluci în întuneric și se stinse iarăși.

— Asta-i tot, spuse Ravic.

— Te-ai dus să bei ceva?

— Da.

Joan se întoarse și-l privi.

— Ravic, spuse ea, ai plecat într-adevăr din pricina asta?

— Da.

Ea îi cuprinse genunchii cu brațele. Îi simți căldura prin rochia de casă, cu care părea că se obișnuise de ani întregi, și, deodată, i se păru că își aparțineau unul altuia de foarte multă vreme și că Joan se întorsese la el de undeva, din viața lui trecută.

— Ravic, am să vin în fiecare noapte. Trebuia să fi știut că aveam să viu ieri. N-ai plecat fiindcă nu voiai să mă vezi?

— Nu.

— Poți să-mi spui când nu vrei să mă vezi.

— Am să-ți spun.

— N-a fost asta cauza?

— Nu, n-a fost asta.

— Atunci sunt fericită.

Ravic o privi.

— Ce spui?

— Sunt fericită, repetă ea.

El tăcu câțva timp.

— Știi într-adevăr ce spui? întrebă el.

— Da.

Strălucirea palidă de afară i se oglindea în ochi.

— Astfel de lucruri n-ar trebui spuse așa de ușor, Joan.

— N-am spus-o cu ușurință.

— Fericire, spuse Ravic. Unde începe și unde sfârșește?

Piciorul lui atinse crizantemele. Fericire, se gândi el. Orizontul albastru de tinerețe. Legănarea plină de strălucire aurie a vieții. Fericire! Dumnezeu, unde era acum?

— Începe cu tine și se termină cu tine, spuse Joan Madou. Ei simplu. Ravic nu răspunse. Ce spunea ea? se gândi el.

— În curând ai să-mi spui că mă iubești, zise el.

— Te iubesc.

El făcu un gest.

— De-abia mă cunoști, Joan.

— Și ce are a face?

— Mult. Dragostea înseamnă că vrei să îmbătrânești cu cineva.

— Nu știu nimic în privința asta. Dragoste e când nu poți trăi fără cineva. Asta știu.

— Unde-i calvadosul? întrebă Ravic.

— Pe masă. Ți-l dau eu. Rămâi unde ești.

Aduse sticla și un pahar și le așeză pe podeaua cu flori.

— Știu că nu mă iubești, spuse ea.

— Atunci știi mai mult decât mine.

Ea îl privi repede.

— Mă vei iubi, spuse ea.

— Strașnic. Să bei în cinstea dragostei noastre.

— Așteaptă. Ea umplu paharul și-l bău. Apoi îl umplu din nou și i-l întinse. El îl luă și-l ținu o clipă. "Toate astea nu sunt adevărate, se gândi el. Închipuiri într-o noapte ce stă să treacă. Cuvinte spuse în întuneric — cum ar putea să fie adevărate? Cuvintele sincere au nevoie de lumină multă."

— Cum de știi așa de precis? întrebă el.

— Fiindcă te iubesc.

Cum mânua ea cuvântul ăsta, gândi el. Fără să gândească, ca pe un pahar gol. Îl umplea cu ceva, căreia îi dădea numele de dragoste. Cu câte alte lucruri frumoase fusese umplut înainte! Cu teama de a fi singură — cu o tendință spre un alt eu — cu reflecția plină de strălucire a unei fantezii — *dar ce știa ea cu adevărat?* Nu era o prostie ceea ce spusese el, cu îmbătrânitul împreună? Nu era ea mult mai justă în spontaneitatea ei? Și de ce stau eu aici, într-o noapte de iarnă, între războaie, și debitez cuvinte ca un profesor? De ce rezist în loc să mă confund cu însăși neîncrederea?

— De ce te împotrivești? întrebă Joan.

— Ce?

— De ce te împotrivești?

— Nu mă împotrivesc — la ce m-aș împotrivi?

— Nu știu. Ceva s-a închis în tine și nu lasă nimic și pe nimeni să pătrundă înăuntru.

— Hai, spuse Ravic. Să mai beau un pahar.

— Sunt fericită și vreau ca și tu să fii fericit. Sunt pe deplin fericită. Mă trezesc cu tine și adorm cu tine. Nu știu nimic altceva. Capul mi-e parcă de argint când mă gândesc la noi și, uneori, e ca o vioară. Străzile sunt pline de noi, ca și cum ar fi cântec, și, din când în când, lumina pătrunde și vorbește, asemenea unor tablouri searbede, dar cântecul rămâne. Rămâne mereu.

— Cu câteva săptămâni înainte, erai încă fericită, și nu mă cunoșteai. O fericire ușuratică. Goli paharul de calvados. Ai fost deseori fericită? întrebă el.

— Nu de multe ori.

— Dar câteodată... Când ți-a fost ultima dată capul ca de argint?

— De ce mă întrebi?

— Ca să întreb și eu ceva. Fără nici un motiv.

— Am uitat. Și nici nu vreau să știu. Era altceva.

— Totdeauna e altceva!

Ea îi zâmbi. Fața îi era strălucitoare și deschisă, asemenea unei flori cu câteva petale ce nu ascundea nimic.

— Acum doi ani, spuse ea. Nu e mult. La Milano.

— Erai singură atunci?

— Nu. Eram cu cineva. Era foarte nenorocit, gelos și nu înțelegea.

— Sigur că nu.

— Tu ai înțelege. Făcea scene teribile. Se aranjă mai comod, luă o pernă de pe sofa și și-o puse sub ea. Mă numea femeie de stradă, fără credință și nerecunoscătoare. Nu era adevărat. Am fost credincioasă cât l-am iubit. N-a înțeles că nu-l mai iubeam.

— Nimeni nu înțelege asta.

— Ba da, tu ai înțelege. Dar eu te voi iubi întotdeauna. Ești altfel și

orice lucru e altfel la noi. El voia să măucidă. Ea răsese. Totdeauna vor săucidă. Câteva luni mai târziu un altul voia și el să măucidă. Dar n-a făcut-o niciodată. Tu n-ai să vrei nicicând să măucidzi.

— Numai cu calvados, spuse Ravic. Dă-mi sticla. Conversația, slavă Domnului, a devenit ceva mai umană, Acum câteva minute eram de-a dreptul înspăimântat.

— Fiindcă te iubesc.

— Să nu începem iarăși. Asta-i ca și cum ne-am înveșmânta cu redingotă și peruci pudrate. Suntem împreună — mult sau puțin, cine poate ști? Suntem împreună și e destul. De ce trebuie să etichetăm totul?

— Nu-mi place acel "mult sau puțin". Dar astea sunt simple cuvinte. N-ai să mă părăsești. Astea sunt numai vorbe, și tu o știi!

— Firește. Te-a părăsit vreodată cineva pe care l-ai iubit?

— Da. Ea se uiă la el. Totdeauna unul e părăsit de celălalt. Uneori celălalt ți-o ia înainte.

— Și ce-ai făcut?

— Orice! Îi luă paharul din mână și bău restul. Orice! Dar n-ajută la nimic. Am fost grozav de nenorocită.

— Mult?

— O săptămână. Aproape o săptămână.

— Nu e mult.

— E o eternitate dacă ești cu adevărat nefericit. Eram așa de nenorocită că mă simțeam sfârșită după o săptămână. Părul mi-era nenorocit, pielea, patul și chiar și hainele. Eram așa de plină de nenorocirea mea că nimic nu mai exista. Și când nu mai există nimic, atunci nefericirea încetează de a mai fi nefericire — fiindcă nu mai rămâne nimic cu care să o compari. Nu mai rămâne decât o totală istovire. Și atunci trece. Încet, începi să trăiești iarăși.

Ea îi sărută mâna.

— Ce crezi tu despre asta? Întrebă ea.

— Nimic. Nimic, afară doar că ești de o sălbatică nevinovăție. Complet coruptă și totuși deloc coruptă. Cel mai primejdios lucru din lume. Dă-mi înapoi paharul. Voi bea pentru prietenul meu Morosow, cunoscătorul inimii omenești.

— Nu-mi place Morosow. Nu putem să bem pentru altcineva?

— Firește că nu-ți place. Are ochi ageri. Să bem.

— Pentru mine?

— Pentru tine.

— Nu sunt primejdioasă, spuse Joan. Sunt în primejdie, dar nu primejdioasă.

— Faptul că crezi asta arată, de asemenea, că ești. Nu ți se va întâmpla nimic, niciodată. *Salute.*

— *Salute.* Dar nu mă înțelegeți.

— Cine vrea să-nțeleagă? Asta-i cauza tuturor neînțelegerilor din lume. Dă-mi sticla.

— Bei prea mult. De ce bei așa de mult?

— Joan, spuse Ravic, va veni ziua când vei spune: prea mult! Bei prea mult, vei spune și vei crede că-mi vrei binele. În realitate o vei face numai ca să mă împiedici să intru în sfere pe care nu le poți controla. *Salute!* Astăzi sărbătorim... Am ieșit în chip glorios din vârtejul pateticului ce stătea ca un nor încrezut la fereastră. Am ucis patosul. *Salute!*

Ea se îndreptă. Se sprijini cu mâinile de podea și-l privi. Ochii îi erau larg deschiși, capotul de baie îi alunecase de pe umeri, părul îi căzuse pe ceafă și avea ceva din strălucirea unei tinere leoaice în întuneric.

— Știu, spuse ea calm, râzi de mine, știu și nu-mi pasă. Simt viața în

mine: o simt în toată ființa mea, respir altfel și somnul nu mai mi-e ca o moarte, mâinile nu-mai mai sunt goale și nu-mi pasă de ce crezi și de ce-ai să spui, mă las să zbor în voie, să alerg și să mă cufund în simțământul acesta, fără nici un gând, și sunt fericită și nimic nu mă face să-mi fie teamă s-o spun, chiar dacă ai să râzi și ai să glumești...

Ravic tăcu câțva timp.

— Nu râd de tine, Joan, spuse el apoi. De mine însumi râd, Joan.

Ea se strânse lângă el.

— De ce? E ceva înăuntrul frunții tale care se împotrivesc. De ce?

— Nimic nu se împotrivesc. Sunt însă mai încet decât tine.

Ea făcu semn că nu.

— Nu-i numai asta, zise ea. E ceva care ține la singurătate. Simt asta. E oa o barieră.

— Nu-i nici o barieră. Sunt poate cei cincisprezece ani mai mulți decât ai tăi. Nu orice viață e ca o casă care îți aparține și pe care poți s-o împodobesti totdeauna cu amintiri mai bogate. Unii oameni trăiesc în hoteluri, în prea multe hoteluri. Anii se închid în urma lor ca și ușile unui hotel — și ceea ce rămâne e doar puțin curaj și nici un regret.

Ea nu răspunse câțva timp. Nu știa dacă îl asculta sau nu. Privi afară, prin fereastră, și simți calm căldura caloadosului în sânge. Inima îi bătea încet și liniștea i se răspândea în tot trupul. Luna se ridica, un disc roșu și melancolic pe deasupra norilor ca o cupolă a unei moschei, pe jumătate ascunsă printre ei, străbătând încet spațiile, în timp ce pământul cădea odată cu ninsoarea.

— Știu, spuse Joan, că e o nebunie să-ți spun toate lucrurile astea despre mine. Puteam să tac sau să mint, dar nu vreau. De ce să nu-ți spun tot despre viața mea și de ce să spun mai mult? Nu-ți pot spune poate totul fiindcă totul mi se pare ridicol acum și fiindcă nu mai înțeleg, iar tu poți să râzi...

Ravic o privi. Unul din genunchii ei strivise câteva flori pe ziarul pe care-l adusese. "Stranie noapte, se gândi el. Undeva se trage cu pușca, oamenii sunt urmăriți și închiși, torturați și omorâți, un ținut pașnic este călcat în picioare undeva, un altul o știe, fără să poată face nimic, și viața clocotește în bistrourile luminate, oamenii se duc liniștiți să se culce, iar eu stau aici cu o femeie între palidele crizanteme, cu o sticlă de calvados, și umbra dragostei se ridică, tremurătoare, singuratică, stranie și tristă, ca un exilat din grădinile pline de siguranță ale trecutului, timidă, sălbatică și grăbită, ca și cum n-ar avea nici un drept".

— Joan, spuse el încet și voi să spună cu totul altceva, e atât de bine că ești aici...

Ea îl privi.

Îi luă mâinile.

— Înțelegi ce vreau să spun? Mai mult decât ar spune mii de cuvinte?

Ea făcu semn că da. Deodată ochii i se umplură de lacrimi.

— Asta nu înseamnă nimic, spuse ea. Știu.

— Nu-i adevărat, răspunse Ravic, dar știa că ea avea dreptate.

— Nu, nimic. Trebuie să mă iubești. Asta e totul.

El nu răspunse.

— Trebuie să mă iubești, repetă ea. Altfel sunt pierdută.

Pierdută — se gândi el. Ce cuvânt! Cu câtă ușurință îl folosea ea. Cine e, într-adevăr, pierdut, nu vorbește...

— Mi-ați tăiat piciorul? Întrebă Jeannot.

Fața lui subțire era fără pic de sânge, albă ca pereții unei case bătrânești. Pistruii, mari și învinețiți, îi erau ieșiți în afară, de parcă n-ar fi aparținut obrazilor, ci ar fi fost niște picături de vopsea răspândită pe față. Bucata de picior zăcea sub o rețea de sârmă peste care fusese aruncat un cearceaf.

— Ai vreo durere? Întrebă Ravic.

— Da. În picior. Piciorul mă doare rău. Am întrebat infirmiera.

Bătrânul soldățoi n-a vrut să-mi spună.

— Piciorul ți-a fost amputat, spuse Ravic.

— Deasupra genunchiului sau sub genunchi?

— Zece centimetri deasupra. Genunchiul ți-era sfărâmat și n-a putut fi salvat.

— Bun, spuse Jeannot. Asta înseamnă că cincisprezece la sută mai mult de la Societatea de asigurare. Foarte bine. Un picior artificial, fie că e deasupra sau sub genunchi. Dar cincisprezece la sută e o sumă pe oare poți s-o încasezi în fiecare lună.

El ezită un moment. — Ar fi poate mai bine ca deocamdată să nu-i spunei nimic mamei. Tot nu poate să vadă nimic cât timp piciorul e așa îmbrobodit.

— N-o să-i spunem nimic, Jeannot.

— Societatea de asigurare trebuie să plătească o sumă pe viață.

Așa e corect, nu?

— Cred că da.

Chipul lui se-ncruntă.

— N-o să le placă. Am treisprezece ani. O să trebuiască să plătească prea multă vreme. Nu știți încă ce-i cu Societatea de asigurare?

— Nu încă. Dar avem numărul camionului. O să avem grijă de asta. Poliția a fost pe aici. Voiau să-ți ia un interogatoriu. Dormeai însă. Vor veni iarăși la noapte.

Jeannot deliberă.

— Martori, spuse el. E foarte important pentru noi să avem martori.

Avem pe cineva?

— Cred că mama ta are două adrese. Avea foile de hârtii în mână.

Copilul se neliniște.

— O să le piardă. Dacă nu le-a și pierdut. Știți cum sunt oamenii în vârstă. Unde-i ea acum?

— Mama ta a stat toată noaptea lângă tine, și astăzi până la nouă. Abia atunci am putut s-o scoatem de aici. Dar o să se întoarcă în curând.

— Să sperăm c-o să mai aibă adresele. Poliția. Făcu un gest ușor cu mâna lui îngălbenită. Escroci, murmură el. Toți sunt escroci. S-au înțeles cu Societatea de asigurare. Dar dacă ai martori buni... Când se întoarce mama?

— Curând. Nu te-ngriji de asta. Au să fie toate cum trebuie.

Jeannot mișca buzele ca și cum ar fi mestecat ceva.

— Uneori plătesc toate despăgubirile dintr-o dată. Un aranjament în locul anuității. Mama și cu mine am putea pune la cale o afacere cu suma asta.

— Acum odihnește-te, spuse Ravic. Ai timp să te gândești la asta mai târziu. Copilul dădu din cap. Vei avea, repetă Ravic. Trebuie să fii odihnit când are să vină poliția.

— Așa este, aveți dreptate. Ce să fac?

— Să dormi.

— Dar atunci...

— Au să te trezească.

— Lumină roșie. Sunt sigur că era o lumină roșie.

— Desigur. Acum încearcă s-adormi. Ai un clopoței la îndemână în caz că ai nevoie de ceva.
— Domnule doctor...
— Da? Ravic se întoarse.
— Dacă totul merge bine... Jeannot stătea pe pernă și un zâmbet îi lumina fața lui încruntată de copil precoce. Uneori ai noroc, nu?

Seara era umedă și călduroasă. Norii zdrențuiți pluteau deasupra orașului. În fața restaurantului Fouquet fuseseră așezate cuptoare. În jurul lor, se instalaseră câteva mese și scaune. Morosow stătea la una din ele. Îi făcu semn lui Ravic.

— Vino, să bem ceva împreună.

Ravic se așeză lângă el.

— Stăm prea mult în cameră, declară Morosow. Așa făceai totdeauna?

— Dar dumneata în orice caz nu. Stai mereu în fața ușii, la Șeherezada.

— Băiete dragă, scutește-mă de logica ta mizerabilă. Seara la Șeherezada sunt un fel de-al doilea stâlp la ușă, nu un om. Am spus, trăim prea mult închiși între patru pereți. Facem dragoste prea mult în odaie. Disperăm prea mult în odaie. Poți să fii disperat afară?

— Și încă cum! spuse Ravic.

— Numai fiindcă trăim prea mult în odăi. Nu se-ntâmplă asta celui ce e obișnuit c-un orizont mai larg. Disperarea e mult mai decentă într-un spațiu mai liber decât într-un apartament cu două camere și-o chicinetă. Mult mai comodă, chiar. Nu mă contrazice! Deprinderea de a contrazice e semn de îngustime spirituală occidentală. Cine nu vrea să aibă dreptate? Azi e ziua mea liberă și vreau să respir viața. Dealtfel, și bem prea mult în odăi.

— Și urinăm, prea mult, în odăi.

— Lasă ironiile. Faptele vieții sunt simple și triviale. Numai imaginația noastră le însuflețește. Asta face din busola simplă a faptelor, un stindard al visurilor. Am dreptate?

— Nu.

— Sigur că nu. Și nici nu voiam să am.

— Atunci firește că ai.

— Bine, prietene. Dormim, de asemenea, prea mult în odăi. Suntem aidoma unor mobile. Clădirile de piatră ne-au rupt șira spinării. Ne transformăm în canapele, mese, dulapuri, chirii, lefuri, oale de bucătărie și toalete.

— Just. Plimbări în grup, fabrici de muniții, institute pentru orbi și aziluri de nebuni.

— Nu mă întrerupe. Bea, stai liniștit și trăiește, ucigaș cu scalpelul ce ești! Vezi unde-am ajuns? După câte știu eu, numai vechii greci aveau zei ai beției și ai plăcerilor: Bacchus și Dionysos. Noi îl avem în schimb pe Freud, cu complexe de inferioritate, dorinți refulate și psihanaliză. Ne speriem de cuvintele mari în dragoste și nu ne-nspăimântăm deloc de ele în politică. Nenorocită generație! spuse Morosow — clipind șiret.

— Cinism bătrânese și visător, zise Ravic cu aceeași gest. Ți-ai pus în gând să schimbi iarăși lumea?

Morosow zâmbi amar.

— Mi-am pus în gând s-o simt, romantic, fără de iluzii, de câtva timp pe pământ și numit Ravic.

Ravic râse.

— De foarte puțin timp. Asta-i cea de-a treia viață, dacă le socotim

după nume. E vodcă poloneză?

— Estoniană. De la Riga. Cea mai bună. Toarnă — și apoi să stăm liniștiți aici, să admirăm cea mai frumoasă stradă din lume, să laudăm seara blajină și să scuipăm în obrazul deznădejzii.

Focul din cuptoare troznea. Un om cu o vioară se așeză lângă colț și începu să cânte *Auprès de ma blonde*. Trecătorii îi împingeau, arcușul scârțâia, dar continua să cânte de parcă ar fi fost singur. Cântecele răsuna subțire și a gol. Vioara parc-ar fi fost înghețată. Doi marocani mergeau de la masă la masă, vânzând covoare colorate și mătase artificială.

Băiatul cu ziarele trecu cu ultimele ediții. Morosow cumpără *Paris Soir* și *l'Intransigent*. Citi titlurile și le aruncă la o parte.

— Sunt niște mistificatori îndrăciți, mormăi el. Ai observat cumva că trăim în epoca mistificărilor?

— Nu. Mă gândeam că trăim în epoca bidoanelor.

— Bidoane? Cum așa?

Ravic arată ziarele.

— Bidoane. Nu mai avem nevoie să mai gândim deloc. Orice lucru este premeditat, preconcept, presimțit. Nu mai ai altceva nimic de făcut decât să-l deschizi. Distribuit acasă de trei ori pe zi. Nici vorbă de o cultivare proprie, de dezvoltare, de fierberea lăuntrică la focul întrebărilor, al îndoielii și al dorinței. Bidoane. Zâmbi amar. Nu trăim ușor, Boris. Dar ieftin.

— Bidoane cu etichete false. Morosow lăasă ziarele. Mistificare! Uită-te la asta! Își construiesc uzine de armament pentru că vor pace, lagăre de concentrare pentru că îndrăgesc adevărul; dreptatea este anihilată de orice interes de partid; gangsterii politici au devenit salvatori; și libertatea a devenit cuvântul-firmă, în spatele căruia s-ascunde orice lăcomie și poftă de putere. Monedă falsificată! Monedă spirituală falsificată! Machiavelismul măcelarilor. Idealismul încăput pe mâinile unor brute. Dacă cel puțin ar fi cinstiți. Strânse ziarele ghemotoc și le aruncă jos.

— E foarte probabil că citim prea multe ziare în odăi, spuse Ravic și râse.

— Firește. Afară n-ai nevoie de ele decât ca să aprinzi un foc.

Morosow se opri brusc. Ravic nu mai ședea lângă el. Sărise de la masă și-și făcea drum prin mulțimea din fața cafenelei în direcția bulevardului George al V-lea.

Morosow rămase o clipă, locului, mirat. Apoi scoase niște bani din buzunar, îi aruncă în farfuria de lângă pahare și-l urmă pe Ravic. Nu știa ce se întâmplase, dar îl urma, oricum, ca să-i fie la îndemână dac-ar fi avut nevoie de el. Nu văzu nici un polițist. Nici vreun detectiv în civil urmărindu-l pe Ravic. Trotuarele gemeau de lume. Cu atât mai bine pentru el, se gândi Morosow. Dacă l-ar fi recunoscut vreun polițist, putea să scape ușor. Îl văzu pe Ravic din nou, numai când ajunse în bulevardul George al V-lea. Luminile stopului tocmai se schimbaseră și mașinile porniseră toate deodată. Totuși, Ravic încercă să traverseze. Un taxi era cât pe-acum să-l trântescă. Șoferul era furios. Morosow îl apucă de braț și-l trase pe Ravic înapoi.

— Ești nebun? strigă el. Vrei să te sinucizi? Ce este?

Ravic nu răspunse. Privi în partea cealaltă a străzii. Circulația era prea mare. Automobil după automobil, patru șiruri lungi. Era imposibil de trecut.

Morosow îl zgâlțâi.

— Ce s-a întâmplat, Ravic? Poliția?

- Nu, spuse Ravic fără să-și ia ochii de la mașinile care treceau.
- Ce este, ce e Ravic?
- Haake.
- Ce? Ochii lui Morosow se îngustară. Cum arată? Repede, repede,

Ravic.

- O haină gri...

Fluieratul polițistului de la circulație veni dinspre Champs Elysées. Ravic trecea strada printre ultimele mașini. O haină gri-închis — asta era tot ce știa. Traversă bulevardul George al V-lea și strada Bassano. Deodată apărură o duzină de haine gri. Înjură și merse cât putu mai repede. Circulația fusese oprită în dreptul străzii Galilée. Traversă repede și-și făcu loc prin mulțime, de-a lungul lui Champs Elysées. Intră în strada Presbourg, o traversă și deodată se opri locului. În fața lui era Place de l'Etoile, imensă, plină de mașini, cu străzi care se îndreptau în toate direcțiile. S-a dus. Nimeni nu mai poate fi găsit aici.

Se întoarse încet — cercetând încă chipurile trecătorilor — dar agitația îi trecuse. Deodată avu simțământul unui gol teribil. Probabil că se înșelase din nou — sau Haake i-a scăpat pentru a doua oară. Dar se poate înșela cineva de două ori? Poate cineva să dispară de pe suprafața pământului de două ori? Mai rămâneau străzile laterale. Haake putea să fi apucat pe una dintre ele. Privi de-a lungul străzii Presbourg. Mașini și iarăși mașini, lume și iarăși lume. Cea mai aglomerată oră a serii. N-avea nici un sens să mai caute. Din nou, prea târziu.

- Nimic? îl întrebă Morosow când îl ajunse din urmă.

Ravic dădu din cap.

- Am văzut probabil iarăși fantome.

— L-ai recunoscut?

— Așa credeam cu un minut înainte. Acum — acum nu mai știu nimic.

Morosow îl privi.

- Multe chipuri seamănă între ele, Ravic.

— Da, dar sunt unele pe care nu le uiți nioiodată!

Ravic stătea încă în loc.

- Ce vrei să faci, întrebă Morosow.

— Nu știu. Ce pot să fac acum?

Morosow privi prin mulțime.

- Afurisit ghinion! Tocmai acum. Peste tot e înghesuială.

— Da.

- Și mai ales, lumina! Aproape întuneric. Ai putut să-l vezi bine?

Ravic nu răspunse.

Morosow îl luă de braț.

— Ascultă, spuse el. N-are sens s-alergi așa, pe străzi. În timp ce vei căuta pe-o stradă, te vei gândi că poate să fie în cealaltă. Nu-i nici o șansă, să ne întor-cem la Fouquet. E cel mai bun loc. Poți să cercetezi mai bine de acolo, decât dacă alergi pe aici. În caz că se întoarce, poți să-l vezi de acolo.

Se așezară la o masă, cu fața spre stradă.

— Ce aveai de gând să faci dacă îl întâlneai? îl întrebă Morosow, în cele din urmă. Mai știi încă?

Ravic dădu din cap.

— Gândește-te la asta. E mai bine pentru tine să știi lucrul ăsta dinainte. N-are nici un sens să te lași surprins și să faci vreo nebunie. Mai ales în situația ta. Vrei să capeți câțiva ani de închisoare?

Ravic se uită la el. Nu răspunse. Se uită numai la Morosow.

— Pentru mine n-ar avea importanță, spuse Morosow. Dacă aș fi eu. Dar mi-ar păsa grozav dacă aș fi în locul tău. Ce-ai fi făcut dacă ar fi fost

el, și dacă l-ai fi prins la un colț de stradă?

— Nu știu, Boris. Într-adevăr, nu știu.

— N-ai nimic la tine?

— Nu.

— Dacă l-ai fi atacat fără să te gândești, ați fi fost despărțiți într-o clipă. Acum ai fi la poliție și probabil că el ar fi scăpat cu câteva vânătăi. Așa-i?

— Da. Ravic privea în stradă.

Morosow delîbera.

— Cel mai bun lucru ar fi fost să încerci să-l vâri sub un automobil la întretăiere. Dar nici asta n-ar fi fost sigur. Putea să scape cu câteva zgârieturi.

— Nu l-aș fi împins subun automobil, răspunse Ravic fără să-și ia ochii de la stradă.

— Știu asta. Nici eu n-aș fi făcut-o.

Morosow tăcu un timp.

— Ravic, spuse el apoi. Dacă era, într-adevăr, el și dacă l-ai fi întâlnit, ar fi trebuit să știi precis ce vei face...

— Da, știu. Ravic continuă să privească spre stradă.

— Dacă îl vezi, urmărește-l. Dar nu face altceva. Numai să-l urmărești. Află unde stă. Nimic altceva. Restul poate fi făcut mai târziu. Nu face vreo nebunie. Auzi?

— Da, spuse Ravic cu gândul în altă parte și privind mereu în stradă.

Un om ce vindea fistic și nuci veni la masa lor. Era urmat de un băiat cu jucării. Le făcea să danseze pe marmora mesei și-și ridică mâneca. Cel cu vioara apăru pentru a doua oară. Acum purta o pălărie și cânta *Parlez moi d'amour*. O doamnă bătrână, cu un nas sifilitic, mirosea niște violete.

Morosow își privi ceasul.

— Opt, spuse el. N-are sens să mai aștepți, Ravic. Stăm aici de aproape două ore. Omul nu se va întoarce acum. Oricine, în Franța, la ora asta cinează undeva.

— De ce nu pleci Boris? De ce stai cu mine pe aici?

— N-are nimic de-a face cu asta. Pot să stau aici cu tine cât îți place. Dar nu vreau să te comporti ca un nebun. E absurd din partea ta să aștepți ore întregi. Șansele de a-l întâlni sunt acum egale, oriunde. Nu, sunt chiar mai mari în orice restaurant. În orice club de noapte, în orice bordel.

— Știu, Boris. Ravic privea în stradă. Traficul era mai puțin aglomerat.

Morosow își puse mâna lui mare și păroasă pe brațul lui Ravic.

— Ravic, spuse el, ascultă. Dacă ți-e scris să-l întâlnești pe omul ăsta, îl vei întâlni — și dacă nu, poți să aștepți ani întregi. Știi ce vreau să spun. Ține-ți ochii deschiși oriunde. Să fii pregătit pentru orice. Dar altfel, continuă să trăiești ca și cum te-ai fi înșelat. Asta-i singurul lucru pe care-l poți face. Altfel te vei distruge singur. Halucinații. Își goli paharul. Blestemate halucinații. Și acum vino cu mine. Vom merge undeva să mâncăm.

— Du-te să mănânci, Boris. Voi veni mai târziu.

— Ai de gând să rămâi aici?

— O clipă numai. Apoi mă duc la hotel. Am ceva de făcut acolo.

Morosow îl privi. Știa ce voia să facă Ravic la hotel, Dar el știa, de asemenea, că altceva nu mai putea face, Asta îl privea numai pe Ravic...

— Bine, zise el. Mă găsești la Mère Marie. Mai târziu la Butlieski. Telefonează-mi sau vino acolo. Își ridică sprâncenele stufoase. Și nu risca

nimic. Nu fi un erou inutil! Nu trage decât dacă ești sigur că poți să scapi. Țsta nu e joc de copii și nici un film cu gangsteri.

— Știi asta, Boris. N-avea grijă.

Ravic se duse la hotelul Internațional și se întoarse numaidecât. În drum, el trecu pe la hotel Milano. Se uită la ceas. Era opt și jumătate. Putea încă s-o găsească pe Joan acasă.

Ea veni spre el.

— Ravic, spuse ea surprinsă. Ai venit aici?

— Da.

— N-ai mai fost niciodată aici, știi asta? De-atunci, de când m-ai adus...

El zâmbi cu gândul aiurea.

— E-adevărat, Joan. Ducem o viață stranie.

— Da. Ca și cârțițele. Sau ca liliiecii. Sau ca bufnițele. Nu ne vedem decât când se lasă întunericul.

Se plimba prin cameră cu pași lungi și mlădioși. Purta o rochie de casă de un bleu-închis, prinsă-n șolduri c-o cingătoare. Rochia neagră de seară pe care o purta la Șeherezada era întinsă pe pat. Joan era foarte frumoasă și arăta cu mult mai bine.

— Nu trebuie să pleci, Joan?

— Până într-o jumătate de oră nu. E vremea cea mai plăcută pentru mine. O oră înainte să plec. Vezi ce am? Cafea și timp cât vreau. Și acum ești și tu. Am și calvados.

Ea aduse o sticlă. El o luă și-o puse, fără s-o deschidă, pe masă. Apoi îi luă mâinile.

— Joan, spuse el.

Lumina se întuneca în privirile lui. Ea se apropie de el.

— Spune-mi dintr-o dată tot ce este.

— De ce? Ce-ar putea să fie?

— Ceva. Totdeauna e ceva când ești astfel. De asta ai venit?

El simți mâinile ei încercând să-l îndepărteze. Ea nu mișcă. Nici mâinile nu i se mișcă. Era numai ca și cum ceva în ele ar fi vrut să-l îndepărteze.

— N-am să pot veni la noapte, Joan. Nici la noapte și poate că nici mâine sau chiar câteva zile.

— Trebuie să rămâi la spital?

— Nu. E altceva. Nu pot să-ți spun. Dar e ceva care n-are nimic de-a face cu mine și cu tine.

Ea rămase nemișcată câțva timp.

— Bine, spuse ea apoi.

— Înțelegi?

— Nu. Dar dacă spui tu, așa este.

— Nu ești supărată?

Ea îl privi.

— Dumnezeule, Ravic, spuse ea. Cum m-ai putea tu mâhni vreodată cu ceva?

El își ridică privirile. Parcă o mână i-ar fi apăsât tare inima. Joan vorbea fără nici o intenție, dar nimic nu putea să-l miște mai mult. Punea puțin preț pe ceea ce murmură și șoptea ea noaptea; uita imediat ce zorii cenușii se iveau la fereastră. Știa că entuziasmul acelor ore în care se strângea lângă el sau stătea alături de el, era un simțământ personal, și el îl considera ca o nevoie de mărturisiri de moment, dar nimic mai mult. Acum, pentru prima dată, înțelegea mai mult, asemenea unui aviator care, printr-o spărtură a norilor strălucitori în care lumina se joacă de-a v-ați ascunselea, zărește pe neașteptate pământul sub el, verde, cărămiziu și solid. Înțelegea că entuziasmul ascundea

devotament, dragoste, simțăminte adevărate, iar cuvintele încredere sinceră. Se așteptase să fie bănuț, întrebant — se așteptase la lipsă de înțelegere — dar nimic din toate acestea nu se întâmplaseră — niciodată cele mari. Cele mari sunt prea legate de gesturile dramatice și ispita minciunilor.

O odaie. O odaie de hotel. Câteva valize, un pat, lumină, singurătatea neagră a nopții și-a trecutului străjuind dincolo de fereastră — și, înăuntru, un chip strălucitor, cu ochi cenușii și sprâncene arcuite și undulațiile îndrăznețe ale părului — viață, viață ce se pleacă, îndreptându-se sincer spre el, ca un oleandru spre lumină — era aici, stătea aici, plină de așteptare tăcută, strigându-i: "Ia-mă! cuprinde-mă!"

Se ridică.

Noapte bună, Joan.

— Noapte bună, Ravic.

Stătea în față, la Café Fouquet. La aceeași masă de mai înainte. Stătea acolo de ceasuri întregi, îngropat în negura trecutului, în care nu pălpâia decât o singură lumină: speranța răzbunării.

Îl arestaseră în august 1933. Ținuse, ascunși la el, pe doi prieteni căutați de Gestapo și îi ajutase să fugă. Unul dintre ei îi salvase viața în 1917, la Birschoote, în Flandra și-l adusese cu el tot drumul, la retragere, după ce-l găsisese aproape mort, în țara nimănu. Celălalt era un scriitor evreu, pe care-l cunoștea de ani de zile. Fusesse chemat la interogatoriu; voiau să afle în ce direcție fugiseră cei doi, ce hârtii aveau asupra lor și ce le-ar putea fi de folos pe drum. Haake îl interogase. După ce leșinase prima dată, încercase să-l împuște sau să-l lovească pe Haake cu propriul său revolver. Provocase, înnebunit și cu mintea întunecoasă, o catastrofă; era o încercare inutilă împotriva a patru oameni puternici și înarmați. Trei zile s-a zbatut între inconștientă și slabe înzestrări lucide, în care, din chinurile pline de furie, apărea zâmbetul rece al lui Haake. Timp de trei zile aceleași întrebări — timp de trei zile același trup torturat până la istovire, aproape incapabil de a îndura suferința. Și apoi, în după-amiaza celei de-a treia zile, a fost și Sybil. Nu știa nimic. El i-a fost arătat, pentru a fi forțată să mărturisească. Era o ființă plină de dragoste și frumusețe, care dusese o viață lipsită de griji și superficială. Se așteptase să țipe și să cedeze. N-a cedat. A fost supusă torturilor. A pronunțat cuvinte ucigătoare. Ucigătoare pentru ea și și-a dat seama de asta. Haake încetase de a mai zâmbi. A întrerupt repede interogatoriul. Ziua următoare i s-a explicat lui Ravic ce o aștepta pe ea în lagărul de concentrare pentru femei, dacă nu mărturisea. Ravic nu răspunsese. Încercase să-l convingă pe Haake că femeia aceasta nu știa nimic. Îi spusese că n-o cunoștea decât superficial. Că însemnase mai puțin decât o fotografie frumoasă în viața lui. Că nu i-ar fi încredințat nici un secret. Toate acestea erau adevărate. Haake nu făcuse decât să zâmbească. Trei zile mai târziu Sybil era moartă. Se spânzurase ea singură în lagărul de concentrare pentru femei. O zi mai târziu, unul dintre fugari fusese adus înapoi. Era scriitorul evreu. Când l-a văzut, Ravic n-a mai putut să-l recunoască, nici măcar după voce. A trecut încă o săptămână până ce-a murit în chinurile interogatoriului lui Haake. Apoi a urmat lagărul de concentrare pentru Ravic. Spitalul Fuga de la spital.

Luna era ca un disc de argint deasupra Arcului de Triumf. Felinarele ce se înșirau în Champs Elysées pălpâiau în bătaia vântului. Luminile nopții se reflectau în paharele de pe masă. "Ireale, se gândi Ravic, ireale

— și una și celalaltă. Ireale aceste pahare, luna, strada, noaptea, și ceasul ăsta ce mă atinge cu răsuflarea lui, stranii și familiare ca și cum s-ar fi aflat aici într-o altă viață, pe o altă planetă — ireale aceste amintiri ale anilor trecuți, țâșnind, pline de viață și moarte în același timp, strălucind numai în mintea mea și pietrificate în așteptarea lor — ireal acest fluid ce se rostogolea în adâncul întunecat al vinelor mele neliniștite, patru litri de secreție și forță, sânge, și reflectarea lor în ganglioni, invizibilul depozit de nimicuri, numit memorie. Stea după stea, ridicându-se an după an, una strălucitoare, cealaltă sângeroasă, ca Marte deasupra străzii Berri, și multe strălucind întunecate și pline de pete — cerul amintirilor sub care neliniștea prezentului își târăște viața ei întunecoasă.

Lumina verde a răzbunării... Orașul plutind liniștit în lumina lunii și în hurelul motoarelor de automobile. Șiruri lungi de case, întinzându-se fără de sfârșit, șiruri de ferestre și înapoia lor legăturile destinului, adunate la un loc. Bătăile de inimi ale milioane de oameni, bătăile nesfârșite ale unui motor de un milion de cai putere, mișcându-se încet, de-a lungul străzilor vieții, la fiecare bătaie cu un milimetru mai aproape de moarte."

Se sculă. Champs Elysées era aproape pustiu. Numai câteva femei de stradă pândeau pe la colțuri. Merse în josul străzii, trecu de străzile Pierre Charron, Marbeuf Marignan spre Rond Point și ajunse la Arcul de Triumf. Păși peste lanțuri și se opri în fața mormântului Soldatului Necunoscut. Mica flacăra albastră pâlpaia în umbră. O coroană era așezată în față. Traversă Place de l'Etoile și se duse la bistroul de unde îl văzuse prima dată pe Haake. Câțiva șoferi mai erau încă acolo. Se așeză lângă fereastra unde stătuse înainte și-și bău cafeaua. Afară, strada era pustie. Șoferii vorbeau despre Hitler. Îl găseau ridicol și profetizau căderea lui imediată, dacă ar îndrăzni să se apropie de Linia Maginot.

"De ce stau aici? se gândi el. Puteam sta oriunde în Paris; șansele sunt același." Se uită la ceas. Era aproape trei. Prea târziu. Haake — dacă fusese el — n-ar fi rătăcit pe străzi la ora asta.

Afară văzu o femeie de stradă dând târcoale. Privi înăuntru, prin fereastră, și merse mai departe. — Dacă se întoarce, am să plec, își zise el. Femeia se întoarce. El nu plecă. Dacă se mai întoarce o dată plec sigur, hotărî el. Atunci înseamnă că Haake nu e în Paris. Femeia se întoarce. Ea făcu semn și trecu. El rămase acolo. Ea se mai întoarce o dată. El nu.

Chelnerul puse scaunele pe masă. Șoferii plătiră și părăsiră bistroul. Chelnerul stinse luminile deasupra tejghelei. Odaia se cufundase în semiîntuneric. Ravic se uită împrejur.

— Plata, spuse el.

Afară, vântul bătea mai tare și mai rece. Norii pluteau înalți și repezi. Ravic se duse la hotelul lui Joan și se opri. Totul era cufundat în întuneric, în afară de o fereastră la care o lampă strălucea după perdele. Știa că ea nu poate suferi să intre singură într-o odaie întunecată. Lăsase lumina, fiindcă n-avea să vină azi la el. Se uită în sus și, deodată, nu se mai înțelese. De ce nu voia s-o vadă? Amintirea celeilalte femei murise de mult; nu mai rămăsese decât amintirea morții ei.

Și celălalt lucru? Ce legătură avea cu ea? Și ce legătură avea chiar cu el? Nu era oare un nebun, să urmărească o iluzie, reflexul unor memorii încâlcite și întunecate, o reacție întunecoasă — să înceapă a răscoli din nou poezia anilor morți, răvășiți mai mult de-o întâmplare, de o asemănare întâmplătoare — să lase rădăcinile trecutului să iasă din nou la suprafață, abcesul unei nevroze aproape vindecate — și prin asta să dărâme ceea ce clădise în el însuși, propriul lui eu, acea fărâma de viață limpede, despărțită de ceea ce fusese el înainte, viața pe care o

făurise numai pentru el și numai pentru ființa apropiată de el? Ce legătură aveau una cu alta? Nu se legase singur, iarăși? Cum altfel ar fi putut să scape? Și unde ar ajunge fără asta?

Simți cum greutatea ca de plumb din creier i se topește. Respiră a-dânc. Vântul porni cu răbufniri ușoare, de-a lungul străzii. Privi iar în sus, spre fereastra luminată. Acolo era cineva pentru care el însemna ceva, cineva pentru care viața lui avea importanță, cineva al cărui chip se schimba când îl privea el — și el fusese pe punctul de a-l sacrifica pentru o iluzie chinuitoare, pentru o speranță de răzbunare, nerăbdătoare și brutală...

Ce voia el cu adevărat? De ce se împotriva? Ce voia el să cruțe? Viața i se oferea de la sine și el ridica obiecții. Nu fiindcă era prea puțin — ci fiindcă era prea mult. Furtuna sângeroasă a trecutului său trecuse peste el, de putea s-o recunoască? Dădu din umeri — Inimă, se gândi el, inimă! Cum s-a deschis de la sine! Cum bate! Fereastra, își zise, fereastra singuratică, aprinsă în noapte, reflecta viața unei alte ființe care i se dăduse lui plină de pasiune, așteptând, deschisă, până se va deschide și-a lui. Flacăra dragostei — focul iubirii de la Saint Elmo — strălucirea, sprintena lumină a sângelui — cineva știa lucrul acesta, cineva îl știa, chiar orice în legătură cu el, cineva știa atât de multe despre toate acestea — și atunci, pe neașteptate, într-o noapte, cineva stătea în fața unui hotel de clasa a treia și parcă se ridica ceva, ca o negură, din asfalt, și acel cineva simți lucrul ăsta, cu toate că venea dinspre celelalte meleaguri ale pământului, dinspre insulele albastre ale nucilor de cocos, dinspre căldura verii tropicale, ca și cum ar fi trecut oceane, stânci de corali, lavă, și neguri și s-ar fi îndreptat impetuos, spre Paris, în meschina stradă Poncelet, cu parfum de mimoze, într-o noapte plină de trecutul răzbunător, irezistibilă, neînfrântă și enigmatică reînviere a emoției.

Șeherezada era plină de lume. Joan stătea la o masă cu câțiva inși. Ea îl văzu pe Ravic de îndată. El rămase în ușă. Localul era plin de fum de tutun și de muzică. Spuse ceva celor de la masa ei și veni repede spre el.

— Ravic!

— Mai e încă nevoie de tine aici?

— De ce?

— Vreau să te iau cu mine.

— Dar n-ai spus...

— S-a terminat. Mai e nevoie de tine aici?

— Nu. Numai să le spun că plec.

— Repede — am să te-aștept într-un taxi afară.

— Da. Ea rămase locului. Ravic...

El o privi.

— Ai venit pentru mine? Întrebă ea.

El ezită o secundă.

— Da, spuse el încet în timp ce obrazul ei se apropia de al lui. Da, Joan. Pentru tine! Numai pentru tine!

Taxiul mergea de-a lungul străzii Liège.

— Ce s-a întâmplat, Ravic?

— Nimic.

— Mi-a fost teamă.

— Uită. N-a fost nimic.

Ea îl privi.

— Am crezut că n-ai să mai vii niciodată.

El se aplecă spre ea. O simți tremurând.

— Joan, spuse el, nu te mai gândi la nimic și nu te mai întreba nimic. Vezi lumina felinarelor și miile de semnale colorate acolo? Trăim într-o epocă de agonie și orașul acesta freamătă de viață. Să nu ne mai gândim la nimic altceva și s-ascultăm pornirea inimilor noastre. Am fost în împărăția de gheață a lunii și m-am întors, și aici ești tu, și tu ești însăși viața. Nu întreba nimic mai mult. Sânt mai multe taine în părul tău, decât se pot ascunde într-o mie de întrebări. În fața noastră e noaptea, câteva ore și totuși o eternitate, până ce zorile vor începe a murmura pe la ferestre. Când oamenii iubesc, fiece lucru are un sens; o minune și lucrul cel mai evident din lume, iată ceea ce simt eu astăzi, când noaptea se topește într-un crâng înflorit și când vântul poartă parfumul fragilor, iar fără dragoste un om nu poate fi decât morți sau în convalescență, nimic altceva decât o bucată de hârtie cu câteva date și un nume scris pe ea, și el poate foarte bine să moară.

Lumina felinarelor trecu prin fereastra, taxiului ca raza circulară a unui far prin întunericul unei cabine de pe un vapor. Ochii lui Joan erau când străvezii, când foarte întunecați pe chipul ei palid.

— Nu vom muri, șopti ea în brațele lui Ravic.

— Nu. Nu noi. Numai timpul. Blestematul de timp. Totdeauna moare. Noi trăim. Când te scoli, e primăvară, iarnă și vară, și când ne iubim unul pe celălalt suntem nemuritori și indestructibili, ca și bătaia inimii, ca ploaia și ca vântul, și așa de mult. Zi de zi suntem cuceritori, iubiți, și an de an suntem înfrânți, dar cine vrea să-și dea seama de aceasta și cui îi pasă? Ora este viață, clipa este cea mai apropiată de eternitate, ochii îți strălucesc, steaua se pierde pulverizându-se în infinit, zii pot îmbătrâni, dar gura ta e plină de tinerețe, enigma tremură înaintea noastră, Tu și Eu, Chemare și Răspuns, dincolo de seri, dincolo de întuneric, dincolo de extazurile tuturor îndrăgostiților, alungați de strigătele" brutale ale poftelor în furtunile aurii, calea nesfârșită de la ameobă până la Ruth și Esther și Helen și Aspasia, până la Madonele albastre din capelele de la marginea drumurilor, de la junglă și animal spre tine, spre tine...

Ea stătea în brațele lui, nemișcată, cu fața palidă, atât de tristă încât părea pierdută — și el se apleca asupra ei și vorbea și vorbea — și la început simți ca și cum cineva îl privea peste umăr, o umbră care vorbea și ea în tăcere, o umbră cu un zâmbet slab, și el se aplecă mai mult și mai mult spre ea, și umbra încă mai era acolo, dar apoi se duse...

13

— E scandalos, spuse femeia cu smaraldele, șezând în fața lui Kate Hegstroem. Ochii îi străluciră. Un scandal extraordinar. Tot Parisul râde de asta. Te gândeai că Louis este homosexual? Cred că nu! Nimeni dintre noi n-o știa; masca lucrurile foarte bine. Lina de Newburg era considerată metresa lui oficială — și închipuie-ți, acum o săptămână, întorcându-se de la Roma cu trei zile mai devreme decât anunțase, Louis s-a dus în apartamentul lui Nicky, în aceeași seară — cu intenția să-i facă o surpriză — și pe cine crezi că a găsit acolo?

— Pe soția lui, zise Ravic.

Femeia cu smaralde se uită în sus. Deodată arătă ca și cum i s-ar fi anunțat ruina bărbatului său.

— Cunoșteai povestea? întrebă ea.

— Nu. Dar trebuia să fie așa.

— Nu înțeleg. Îl privi pe Ravic iritată. În definitiv, era foarte improba-

— Tocmai de aceea.

Kate Hegstroem zâmbi.

— Doctorul Ravic are o teorie, Daisy. Îi spune sistematica probabilității. Conform acestei teorii originale, lucrul cel mai imposibil este în fapt totdeauna cel mai logic.

— Asta-i interesant. Daisy zâmbi politicoș și fără nici cel mai mic interes. N-ar fi dus la nimic, continuă ea calmă, dacă Louis n-ar fi făcut o scenă îngrozitoare. Își ieșise complet din fire. Acum locuiește la Crillon. Nicky vrea să divorțeze. Amândoi așteaptă probe. Ea se lăsă pe scaun, plină de așteptare. Ce spuneți?

Kate Hegstroem îl privi repede pe Ravic. El examina un fir de orhidee, aflat pe masă, printre cutiile de pălării și un coș cu struguri și piersici — floare albă, ca un fluture cu inimă desfrânată, pătat cu roșu.

— E de necrezut, Daisy, zise ea. Într-adevăr, de necrezut!

Daisy își savură triumful.

— Sunt sigură că asta n-ai fi putut-o știi dinainte, nu-i așa? îl întrebă ea pe Ravic.

El puse cu grijă floarea înapoi în vasul îngust de cristal.

— Nu, sigur că nu.

Daisy dădu din cap, satisfăcută, luându-și geanta și mănușile.

— Trebuie să plec. Am întârziat. Louise are un *cocktail party*. Vine ministrul ei. Sunt fel de fel de șoapte în privința asta. Ea se sculă. Apropo, Ferdy și Marthe s-au despărțit din nou. Ea i-a trimis înapoi toate bijuteriile. De data asta pentru a treia oară. Și-l mai impresionează încă.

Sărmanul nebun. Crede că este iubit pentru ochii lui. Îi va da totul înapoi și încă o bijuterie pe deasupra. Ca de obicei. El nu știe — dar ea și-a ales numai ceea ce ar vrea să aibă de la Ostertag. El totdeauna cumpără de acolo. O broșă cu rubine; cu pietre mari, pătrate, cele mai bune *sang de pigeon*. E deșteaptă.

O sărută pe Kate Hegstroem.

— La revedere, puișorule. Acum ești oarecum la curent. Nu poți să ieși mai curând de aici? Ea se uita la Ravic.

El prinse privirea lui Kate Hegstroem.

— Nu chiar acum, zise el, din păcate.

O ajută pe Daisy să-și pună haina. Era un vizon negru fără guler. O haină pentru Joan, se gândi el. Daisy era foarte bine, subțire, delicioasă, cu un nas mic și încheieturi fragile, dar fără *sex-appeal*.

— De ce nu vii să iei ceaiul cu Kate? zise ea. Nu sunt decât câteva persoane miercuria; așa că putem flecări nestingheriți. Operațiile mă interesează foarte mult.

— Cu plăcere.

Ravic închise ușa în urma ei și se întorse.

— Frumoase smaralde, zise el.

Kate Hegstroem râse.

— Da, așa era viața mea, înainte, Ravic. Poți înțelege așa ceva?

— Da. De ce nu? E minunat, cu condiția s-o poți face. Te apără împotriva multor lucruri.

— Nu pot s-o mai înțeleg. Ea se sculă și se îndreptă, cu grijă, spre patul ei.

Ravic zâmbi.

— N-are nici o importanță unde trăiești, Kate. Unele locuri sunt mai plăcute decât altele, dar nu e niciodată important. Singurul lucru important e ce faci acolo.

Ea își întinse picioarele ei lungi și frumoase peste pat.

— Totul este atât de nelogic, zise ea, când ai stat în pat câteva săptămâni și poți din nou, să umbli...

Ravic luă o țigară.

— Nu trebuie să mai stai aici, dacă nu vrei. Poți să stai la Lancosta, dacă îți iei o infirmieră.

Kate Hegstroem clătină din cap.

— Voi sta aici până când voi putea călători. Aici sunt mai protejată împotriva nenumăratelor Daisy.

— Dă-le afară când mai vin, zise Ravic. Nimic mai obositor decât s-ascuți flecăreli.

Ea se întinse cu grijă în pat.

— Ai să crezi, e o mamă minunată, în ciuda flecărelilor ei. Își crește minunat cei doi copii.

— Se poate întâmpla, spuse Ravic, fără să fie impresionat.

Kate Hegstroem zâmbi. Trase cearșaful peste ea.

— Un spital este aidoma unei mănăstiri, spuse ea. Înveți să prețuiești iarăși lucrurile simple. Plimbarea. Respirația. Priveliștea.

— Da. Fericirea ne înconjoară. N-avem decât s-o luăm.

Ea se uită la el. — Cred, într-adevăr, lucrul ăsta.

— Și eu, Kate. Numai lucrurile simple nu ne dezamăgesc niciodată. Și în ceea ce privește fericirea, nu există o astfel de limită.

Jeannot stătea întins în pat, cu un vraf de prospecte răspândite pe cearșaful lui.

— De ce nu aprinzi lumina? întrebă Ravic.

— Pot să văd încă destul de bine. Am ochi buni.

Prospectele conțineau descrieri de picioare artificiale. Jeannot le obținuse cum putuse. El îi arătă lui Ravic un picior de lemn splendid colorat. Ravic aprinse lumina.

— E cel mai scump, spuse Jeannot.

— Nu, e cel mai bun, răspunse Ravic.

— Dar e cel mai scump. Voi explica societății de asigurare că trebuie să-l capăt. Societatea de asigurare îl va plăti. Vreau și un picior de lemn și bani.

— Societatea de asigurări are și ea medici care te pot înșela, Jeannot.

Băiatul se îndreptă în pat.

— Crezi că n-au să-mi ia un picior?

— Ba da. Poate că nu pe cel mai scump. Dar bani nu-ți vor da.

— Atunci îl iau și-l vând numaidecât. Desigur că nu cu prețul lui întreg. Crezi că douăzeci la sută ar fi de ajuns? Poate că pot vorbi cu proprietarul magazinului înainte. Ce-i pasă societății de asigurare dacă iau sau nu piciorul? Ei sunt datori să plătească; altceva nu-i interesează, nu?

— Sigur că nu. Poți să încerci.

— S-ar ridica la o sumă destul de bună. Am putea cumpăra comptoarul și mobilierul pentru o mică patiserie, cu banii ăștia.

Jeannot zâmbi șiret.

— Un picior ca ăsta, cu încheietură, este un obiect scump. Lucru de precizie. E strașnic.

— A venit cineva de la societatea de asigurări pe aici?

— Nu, nu încă în privința piciorului și-a daunelor. Numai în privința operației și a spitalului.

Infirmiera veni cu cina. O puse pe masă lângă Jeannot. Băiatul nu spuse nimic până plecă ea.

— Îți dă mult de mâncat aici, declară el apoi. N-am mâncat niciodată așa de mult. Nici nu pot să termin toate astea. Mama vine

totdeauna și mănâncă restul. E de ajuns pentru noi amândoi. În felul ăsta face economic. Camera, oricum, costă foarte mult aici.

— Asta plătește societatea de asigurare. N-are importanță unde ești.

Un zâmbet lumină chipul băiatului.

— Am să-i vorbesc doctorului Veber. Îmi va da zece la sută. Va trimite nota de plată societății de asigurare. Ei plătesc; dar el îmi va da zece la sută.

— Ești practic, Jeannot.

— Trebuie să fii practic când ești sărac.

— Așa-i. Ai dureri?

— La piciorul pe care nu-l mai am.

— Nervii mai există totuși.

— Știu. E nostim. Să ai dureri în ceva ce nu mai există. Poate că sufletul piciorului meu e încă acolo. Jeannot zâmbi sarcastic. Făcuse o glumă. Luă capacul de pe farfuriile cu mâncare. Supă, pui, legume, budincă. Asta-i ceva pentru mama. Îi place puiul. N-avem prea des acasă. Se lăasă comod pe spate. — Uneori mă trezesc noaptea și mi se pare că trebuie să plătim chiar noi toate astea. Asta numai noaptea; în primul moment. Apoi mi-amintesc că stau întins aici oa și fiul unui om bogat și am dreptul să cer orice, că pot să sun infirmierele și ele trebuie să vină și alții plătesc pentru toate astea. E minunat, nu?

— Da, răspunse Ravic. Minunat.

Stătea în sala de examinare de la Osiris.

— Mai e cineva acolo? întrebă el.

— Da, spuse Léonie. Yvonne. E ultima.

— Trimite-o. Ești în regulă, Léonie.

Yvonne avea douăzeci și trei de ani, trupeșă, blondă, cu un nas mare, mâini scurte și picioare lungi. Se mișca leneș în odaie și-și scoase rochia de mătase pe care-o purta.

— Acolo, spuse Ravic. Acolo sus.

— Nu se poate aici? întrebă ea.

— Nu. De ce?

În loc să răspundă, Yvonne se întoarse în tăcere și-și arătă spatele. Era acoperit de vânătăi. Primise o bătaie strașnică de la cineva.

— Sper că ți-a plătit bine clientul pentru asta, spuse Ravic. Nu-i glumă.

Yvonne clătină din cap.

— Nici o centimă, doctore. N-a fost un client.

— Atunci e nostim. Nu știam că te amuză.

Yvonne clătină din cap iarăși, cu un zâmbet satisfăcut și misterios. Ravic observă că o distra situația. Se simțea importantă.

— Nu sunt o masochistă, spuse ea. Era mândră că știa cuvântul.

— Atunci ce e? O ceartă?

Yvonne așteptă o secundă.

— Dragoste, spuse ea și-și întinse umerii cu voluptate.

— Era gelos?

— Da. Yvonne strălucea.

— Te-a durut rău?

— Așa ceva nu doare. Se așeză încet, cu atenție. Știi, doctore, că madame Rolande la început nu voia să mă lase să lucrez? Numai o oră, i-am spus eu; încercă numai o oră! Ai să vezi! Și iată că acum, am mult mai mult succes cu vânătăile astea pe spate.

— De ce?

— Nu știu. Sunt tipi foarte curajoși în chestia asta. Îi excită. În ultimele trei zile am câștigat cu două sute de franci mai mult. Cât crezi c-au să țină?

— Cel puțin două săptămâni.

Yvonne plescăi din limbă.

— Dacă va continua așa să pot să-mi cumpăr o blană.

— Dacă nu durează destul, prietenul tău poate să-ți vină ușor în ajutor cu o altă bătaie strașnică.

— N-are s-o facă, spuse Yvonne repede. Nu-i genul ăsta. Nu e un tip calculat! N-o face decât din pasiune. Când are el chef. Altfel, pot să-l rog în genunchi și n-ar face-o.

— Caracter. Ravic se uită în sus. Ești gata, Yvonne. Se ridică singură.

— Atunci lucrul poate să înceapă. Un bătrânel mă așteaptă de pe-acum pe scări. Un om cu o barbă cenușie și ascuțită. Totdeauna vine după vizitele astea. Să fie primul, fiindcă vrea să fie asigurat. I-am arătat loviturile. E nebun după ele. Visează la ce-ar putea păți bătrâna lui nevastă. Izbucni într-un râs limpede ca un clopoțel. Doctore, lumea e nostimă, nu-i așa?

leși leneș, afară din odaie.

Ravic puse deoparte lucrurile pe care le folosise și trecu la fereastră. Întunericul atârna cenușiu și argintat deasupra clădirilor. Copacii goi se ridicau, prin asfalt, spre cer, ca niște mâini negre ale morții. Avusese și el odată astfel de mâini în tranșeele săpate în pământ. Deschise fereastra și privi afară. Ceasul ireal, șovăind între ziuă și noapte. Ceasul iubirii în hotelurile mici — pentru acei ce erau căsătoriți și-și prezidaseră cu demnitate familiile lor. Ora aperitivelor. Ora în care pământul își prinde propria-i răsuflare. Ora în care italiencele, în partea de jos a Lombardiei, și începuseră să spună *felicissima notte*. Ora disperării și-a făuririi visurilor.

Închise fereastra. Deodată odaia păru prea întunecoasă. Umbrele fluturau și se culcau prin colțuri tăcute. Sticla de coniac pe care o adusese Rolande strălucea- pe masă ca un topaz lustruit. O clipă Ravic rămase nemișcat, apoi coborî.

Patefonul cânta și odaia mare era puternic luminată încă de pe acum. Fetele stăteau pe scăunelele lor plușajte, în două șiruri, în cămășile lor scurte de mătase roz. Aveau toate sânii goi. Clienții doreau să vadă ce cumpărau. Vreo șase sosiseră, cei mai mulți negustori de vârstă mijlocie. Erau experți prudenți; ei știau când avea loc examinarea și veneau la ora asta ca să fie siguri că nu se aleg cu vreo boală. Yvonne era cu bătrânelul ei. Omul stătea la o masă cu un Dubonnet în față. Ea stătea lângă el, cu un picior pe scaun, și bea șampanie. Primea zece la sută de fiecare sticlă. Omul trebuia să fie nebun ca să cheltuiască atâta. Numai străinii făceau astfel. Yvonne știa lucrul ăsta.

— Mai vrei un calvados? întrebă Ravic.

Joan făcu semn că da.

— Da, mai dă-mi unul.

Chemă pe chelner.

— Ai un calvados mai vechi?

— Nu e bun?

— Ba da. Dar poate mai ai încă unul în pivniță.

— Voi vedea.

Chelnerul merse la biroul de casă, unde proprietăreașa adormise cu pisica ei. După aceea dispăru printr-o ușă de sticlă în odaia unde se afla, printre cunoștințele sale, proprietarul. După un timp chelnerul se

Întoarse cu un aer important și studiat și coborî în pivniță, fără să-l privească pe Ravic.

— Se pare că merge.

Chelnerul se întoarse cu o sticlă, pe care o ținea în brațe ca un copil. Era o sticlă murdară; nu una dintre sticlele pitoresc încrustate pentru turiști, ci una murdară, ce sta în pivniță de ani de zile. O deschise prudent, scoase dopul și apoi aduse două pahare mari.

— Domnule, spuse el către Ravic și turnă câteva picături.

Ravic luă paharul și mirosi parfumul, se lăsă pe spate, și dădu din cap. Chelnerul imită solemn încuviințarea și umplu pe trei sferturi paharele.

— Înearcă-l, spuse Ravic către Joan.

Ea sorbi o dată și puse paharul jos. Chelnerul o urmărea. Privi spre Ravic, mirată.

— N-am mai băut niciodată așa ceva, spuse ea și bău a doua oară. Nu se bea — se soarbe numai parfumul.

— Exact, doamnă, spuse chelnerul satisfăcut. Ați ghicit.

— Ravic, spuse Joan, e primejdios ceea ce faci. După un asemenea calvados n-am să mai beau altul.

— Ba da, vei mai bea și altele.

— Dar mă voi gândi la acesta.

— Strașnic. Te face romantică. Un calvados romantic!

— Dar atunci n-au să-mi mai placă celelalte.

— Dimpotrivă. Ți se va părea chiar mai bun. Va fi un calvados cu făgăduința altuia. Numai faptul acesta îl va face mai puțin obișnuit.

Joan râse.

— E absurd, știi și tu.

— Firește că e absurd. Dar trăim din absurdități. Nu din pâinea anostă a faptelor. Altfel, cum am mai iubi?

— Ce legătură are cu dragostea?

— Multă. Îli asigură continuarea. Altfel n-am iubi de-cât o dată și am îndepărta pe oricare, altă dată. Dar așa, regretul după cel pe care l-am iubit, sau pe care l-am părăsit, devine o chemare către un altul. Când pierzi pe cineva mai înainte de a-l avea pe deplin, ești totdeauna îndemnat spre un altul. Ademenirea iluziei.

Joan îl privi.

— Găsesc că e groaznic să vorbești astfel.

— Și eu.

— N-ar trebui. Nici chiar în glumă. Faci din miracol o farsă.

Ravic nu răspunse.

— E ca și cum ai fi obosit și te-ai gândi să mă părăsești.

Ravic o privi cu o dragoste reînnoită.

— Nu e nevoie să te gândești la lucrul ăsta, Joan. Când o să ajungem acolo, tu vei fi cea care mă vei părăsi. Nu eu pe tine. E mult mai probabil.

Ea trânti paharul pe masă.

— Ce absurditate! N-am să te părăsesc niciodată. Ai de gând să-mi vorbești iarăși astfel?

"Ochii aceștia, se gândi Ravic. Ca și cum ar arde lumini în ei. O strălucire blondă, roșietică, întocmai ca o izbucnire furtunoasă."

— Joan, spuse el, nu vreau să vorbesc în nici un fel. Îți voi spune povestea valului și-a stâncii. E o poveste veche. Mai veche decât noi. Ascultă. A fost odată un val ce s-a îndrăgostit de-o stâncă înconjurată de mare, să spunem în golful Capri. Valul spumega și se rotea împrejurul stâncii, o săruta zi și noapte, o îmbrățișa cu brațele lui albe, o privea, o uda și-o implora să vină după el. O iubea și se spârgea spumegând în

jurul ei și astfel o surpa pe nesimțite, până când, într-o zi, ea a țipat, complet sfărâmată și i-a căzut în brațe.

El luă puțin calvados.

— Și? întrebă Joan.

— Și, deodată, n-a mai fost nici o stâncă cu care să se joace, pe care să o iubească, la care să viseze. Era doar o îngrămădire de pietre în fundul mării, cufundată în ea. Valul s-a simțit dezamăgit și întristat și-a plecat să caute altă stâncă.

— Și? Joan îl privi bănuitoare. Ce-nseamnă asta? Ar fi trebuit să rămână o stâncă.

— Valul spune totdeauna astfel. Dar lucrurile care se mișcă sunt mult mai tari decât cele neschimbătoare. Apa e mai tare decât stânca.

Ea făcu un gest de nerăbdare.

— Ce legătură au toate astea cu noi? E numai o poveste fără sens. Îți râzi iarăși de mine. Când o să se-ntâmple asta, ai să mă părăsești, sunt sigură.

— Așa, spuse Ravic râzând, îți va fi ultimul cuvânt când vei pleca, îmi vei arăta că eu te-am părăsit. Ai să găsești motive — și eu le voi crede — și vei câștiga procesul în fața celui mai vechi tribunal din lume: natura.

Chemă chelnerul.

— Putem cumpăra sticla asta de calvados?

— Vreți s-o luați cu dumneavoastră?

— Exact.

— Domnule, e împotriva regulilor noastre. Nu vindem sticle întregi.

— Întrebă patronul.

Chelnerul se întoarse cu un ziar. *Era Paris Soir.*

— Patronul va face o excepție, explică el, pe când puneă dopul la sticlă și-o înfășură în *Paris Soir*, din care rupsesse prima pagină și o vârâse în buzunar. Poftim, domnule. Trebuie s-o păstrați la loc rece și întunecat. E din pivnița bunicului patronului.

— Bun. Ravic plăti. Luă sticla de pe masă și se uită la ea. Soarele și albastrul cerului ce-au copt un măr într-o grădină veche din Normandia, vin cu noi. Avem nevoie de ele! O furtună băntuie undeva, în lume.

leșiră în stradă. Începuse să plouă. Joan se opri.

— Ravic. Mă iubești?

— Da, Joan. Mai mult decât crezi.

Se strânse lângă el.

— Uneori nu s-ar părea.

— Dimpotrivă. Altfel nu ți-aș fi spus astfel de lucruri.

— Mai bine mi-ai spune altele.

El privi ploaia și zâmbi.

— Dragostea nu este un lac în care celălalt se poate oglindi totdeauna, Joan. Dragostea are fluxul și refluxul ei. Naufragii, cetăți scufundate, caracatițe, furtuni, cufere cu aur și cu perle. Dar perlele zac în adâncuri.

— Nu știu nimic din toate astea. Dragoste înseamnă să fii al altuia. Pentru totdeauna.

"Pentru totdeauna, se gândi el. Vechea poveste. Când uneori nu poate dăinui nici chiar o clipă..."

Tremurând ea își încheie haina.

— Aș vrea să fie vară, spuse ea. Niciodată n-am așteptat-o atât de mult ca anul acesta.

Își luă rochia de seară din garderob și o puse pe pat.

— Cât o urăsc uneori. Totdeauna aceeași rochie neagră! Totdeauna

același local! Totdeauna același lucru!

Ravic se uită spre ea. Nu spuse nimic.

— Nu înțelegeți? întrebă ea.

— O, da.

— De ce nu mă duci departe de aici, iubitele?

— Unde?

— Oriunde.

Ravic despachetă sticla de calvados și scoase dopul. Apoi aduse un pahar și îl umplu.

— Haide, spuse el. Bea.

Ea clătină din cap.

— N-ajută la nimic. Uneori poți să bei și e-n zadar. Uneori nimic nu te poate ajuta. Nu vreau să mă duc acolo, la idioții aceia, astă-noapte.

— Rămâi aici.

— Și-atunci?

— Telefonezi că ești bolnavă.

— Ce folos, dacă va trebui să mă duc mâine. Va fi chiar mai rău atunci.

— Poți fi bolnavă câteva zile.

— E același lucru. Ea îl privi. Ce-i de făcut? Ce-i cu mine, Ravic? E ploaia? E întunericul umed? Uneori parc-ai fi închis într-un coșciug. După-amiezile cenușii, care mă-năbușă... Le uitasem câtva timp, eram fericită cu tine în restaurantul acela mic — de ce trebuie să vorbesc de lucruri care nu mai sunt și n-au să mai fie? Nu vreau să știu și s-aud nimic despre toate astea. Mă întristează și-mi trezesc imagini pe care nu vreau să le văd, și care mă neliniștesc. Știi că nu poți pricepe asta, dar mă doare. Mă doare, și atunci vine ploaia și vine întunericul. Nu poți înțelege toate astea. Tu ești tare.

— Tare? repetă Ravic.

— Da.

— De unde știi?

— Tu nu te temi.

— Nu mai am de ce să mă tem. Nu-i același lucru, Joan.

Ea n-asculta ce spune. Se plimba cu pași mari prin odaia prea mică. Mergea totdeauna ca și cum îi sufla un vânt nevăzut în față.

— Aș vrea să plec departe de toate astea, spuse ea. Departe de hotelul ăsta, de localul ăla de noapte, cu ochi lacomi, departe de toate. Se opri. Ravic! Trebuie să ducem viața asta? Nu putem trăi ca ceilalți oameni care se iubesc? Nu putem fi împreună și avea în jurul nostru lucruri care să ne aparțină, nu putem avea seri liniștite și sigure, în locul acestor valize, acestor zile pustii și acestei camere de hotel unde te simți străin?

Fața lui Ravic era de nedescifrat. Așadar a sosit și momentul acesta. Îl așteptase câtva timp.

— Ne vezi tu, acum, pe noi astfel, Joan?

— De ce nu? Altă lume are toate astea! Căldură, lucruri comune, câteva odăi unde dacă închizi ușa neliniștea se duce și nu se strecoară pe lângă pereți, ca aici.

— Vezi într-adevăr lucrul ăsta? întrebă Ravic.

— Da.

— Un apartament mic și curat, o curățenie de burghezi cuminți. O siguranță meschină pe marginea unui abis. Vezi într-adevăr asta?

— Poți să-i spui foarte bine și altfel, spuse ea neîncrezătoare. Ceva care să nu arate atâta dispreț. Când cineva e-ndrăgostit numește altfel lucrurile acestea.

— Tot același lucru rămâne. Vezi într-adevăr asta? Nici unul din noi

nu e făcut pentru asta.

Ea se opri.

— Eu sunt.

Ravic zâmbi. În zâmbetul lui era dragoste, ironie și o umbră de tristețe.

— Nici tu nu ești, Joan, spuse el. Tu chiar mai puțin decât mine. Dar nu e singurul motiv. Mai e și un altul.

— Da, răspunse ea cu amărăciune. Știu.

— Nu, Joan. Nu știi. Dar am să-ți spun. E mai bine așa. N-ai să mai crezi ce-ai crezut acum.

Ea stătea în fața lui.

— Să trecem repede peste asta, spuse el. Și nu mai pune multe întrebări după aceea.

Ea nu răspunse. Chipul îi era gol de orice expresie. Avu deodată înfățișarea de mai înainte. El îi luă mâinile.

— Stau ilegal în Franța, spuse el. N-am acte. Âsta-i adevăratul motiv. Iată de ce nu voi putea niciodată să închiriez un apartament. Nici nu mă pot căsători cu cea pe care o iubesc. E nevoie de identitate și de dovezi pentru asta. Nu le am. Nici nu mi-e îngăduit să lucrez. Trebuie s-o fac clandestin. N-am să pot trăi niciodată altfel.

Ea se uită la el.

— E-adevărat?

El dădu din umeri.

— Sunt mii de oameni care trăiesc la fel. Sunt sigur că și tu știi asta. Oricine știe asta în zilele noastre. Eu sunt unul dintre ei. Zâmbi și-i lăsă mâinile. Un om fără viitor, după cum spune Morosow.

— Da, dar...

— M-am descurcat chiar foarte bine. Lucrez, trăiesc, te am pe tine — ce înseamnă câteva mici neplăceri?

— Și poliția?

— Poliția nu-și bate prea mult capul cu lucrurile astea. Dacă se-n-tâmplă să mă prindă, voi fi doar deportat, asta-i tot. Dar nu e probabil. Acum du-te și telefonează la local că nu vii. Seara asta va fi numai a noastră. Toată. Spune-le că ești bolnavă. Dacă vor cere certificat, pot să-l iau de la Veber.

Ea nu plecă.

— Deportat, spuse ea, ca și cum ar fi înțeles cu mare greutate. Deportat? Din Franța? Și atunci ai să fii departe?

— Pentru câtva timp, doar.

Nu părea să-l audă.

— Departe! repetă ea. Departe! Și ce-am să fac eu atunci?

Ravic zâmbi.

— Da, spuse el. Ce-ai să faci tu atunci?

Ea stătea acolo, sprijinindu-se în coate, ca paralizată.

— Joan, spuse Ravic. Sunt aici de doi ani și nu s-a Sntâmplat nimic. Fața ei rămase aceeași.

— Și dacă are să se întâmple, totuși?

— Atunci am să mă întorc curând. O săptămână sau două. O călătorie, nimic mai mult. Și acum cheamă localul.

Ea se ridică, ezitând.

— Ce-am să spun?

— Că ai bronșită. Vorbește ca și cum ai fi răgușită. Se duse spre telefon. Apoi se-ntoarse repede.

— Ravic...

El se desfăcu ușor.

— Haide, spuse el. Uită. E o adevărată binecuvântare. Ne scutește

să devenim rentieri ai dragostei. Păstrează dragostea curată — rămâne doar flacăra — și n-o transforma într-un cuptor pentru bucătăria familiei. Acum du-te și telefonează.

Ea luă receptorul. El o privea în timp ce ea vorbea. La început nu punea suflet, se uita încă la el ca și cum ar fi trebuit să fie arestat imediat. Apoi începu treptat să mintă, ușor și cu nepăsare. Apoi minți mai mult decât era nevoie. Fața i se înviora și oglindea durerea de gât pe oare o descria. Vocea îi deveni mai obosită, răgușită și din când în când era întreruptă de tuse. Nu se mai uita la Ravic, privea drept înaintea și era în întregime absorbită de rolul ei. O urmărea în tăcere și apoi bău cu sete din pahar. "Nici un complex, se gândi el. O oglindă ce poate reflecta minunat — dar nimic altceva."

Joan puse jos receptorul și-și netezi părul.

— Au crezut tot.

— Ai jucat strașnic.

— Mi-au spus să stau în pat. Și că, dacă nu-mi trece nici mâine, să mai rămân.

— Vezi! Se-ngrijesc și de ce are să fie mâine!

— Da, spuse ea, posomorâtă. Dacă o iei astfel... Veni spre el. M-ai înspăimântat, Ravic. Spune-mi că nu e adevărat. Spui deseori unele lucruri, numai așa, ca să le spui. Spune-mi că nu e adevărat. Nu pot să trăiesc fără tine, Ravic.

Ravic se uită la ea.

— Joan, spuse el. Uneori parcă ești fiica unui paracliser și alteori Diana pădurilor. Și, câteodată, amândouă.

Capul ei rămase nemișcat pe umeri.

— Ce sunt acum?

El zâmbi.

— Diana cu suflet de argint. Invulnerabilă și amenințătoare.

— Ar trebui să-mi spui asta mai adesea.

Ravic tăcu. Nu înțelesese ce-a vrut să spună. Nici nu era necesar. A înțeles ce i-a plăcut, și cum i-a plăcut, și nu se mai frământa cu altceva. Dar nu tocmai lucrul acesta îl atrăgea la ea? Cine se-ndrăgostește de cineva care îi seamănă? Și cine pretinde morală în dragoste? E o invenție a celor slabi. Și un cântec de jale al celor înfrânți.

— La ce te gândești? întrebă ea.

— La nimic.

— La nimic?

— La ceva, spuse el. O să plecăm de aici câteva zile, Joan. Undeva unde e soare. La Cannes sau la Antibes. La dracu cu înțelepciunea! Cu visurile despre, apartamente cu trei odăi! Cu întunericul, cu frigul și cu ploaia! Nu ești tu Budapesta și parfumul castanilor în floare, noaptea, când întregul oraș, cald și așteptând vara, adoarme odată cu luna?

Ea se ridică repede.

— Vorbești serios?

— Da.

— Dar — poliția...

— La dracu cu poliția. E mai primejdios aici decât acolo. Localitățile pentru turiști nu sunt așa de mult controlate. Mai ales, nu hotelurile scumpe. N-ai fost niciodată acolo?

— Nu, niciodată. Am fost numai în Italia, pe coasta Adriaticei. Când plecăm?

— Peste două sau trei săptămâni. E sezonul cel mai bun.

— Dar avem bani?

— Avem ceva. În două săptămâni vom avea destui.

— Putem trăi într-o pensiune modestă, spuse ea repede.

— Nu e genul tău. Tu ești potrivită pentru o vizuină ca asta sau pentru un hotel de mână întâia. O să stăm la Cap Hotel în Antibes. Acesta e cel mai bun lucru. Hotelurile sunt absolut sigure și nimeni nu întreabă de acte acolo. În câteva zile trebuie să deschid stomacul unui personaj important, un guvernator sau un ministru; el ne va procura banii care ne trebuie.

Joan se ridică repede. Era schimbată la față.

— Vino, spuse ea. Mai toarnă-mi din calvadosul cel vechi, Ravic! Pare, într-adevăr, un calvados al visurilor. Se duse spre pat și-și luă rochia de seară. Dumnezeuule! Și n-am decât cârpele astea învechite!

14

André Durant era sincer afectat.

— Nu se mai poate lucra cu dumneata, declară el.

Ravic dădu din umeri. Aflase de la Veber că Durant trebuia să primească zece mii de franci pentru operație. Dacă nu ar fi aranjat înainte cât trebuia să primească, Durant i-ar fi trimis numai două sute de franci. Așa făcuse ultima oară.

— O jumătate de oră înainte de operație. Nu m-aș fi gândit niciodată la așa ceva, din partea dumitale, doctor Ravic.

— Nici eu, spuse Ravic.

— Știi că totdeauna te poți baza pe generozitatea mea. Nu înțeleg de ce ești atât de comercial acum. Chiar în clipa în care pacientul știe că viața lui e în mâinile noastre, mi-e penibil să-i vorbesc de bani.

— Pentru mine nu e, răspuse Ravic.

Durant îl privi un timp. Fața lui zbârcită, cu barba de țap, exprima demnitatea și indignarea. Își așează ochelarii cu ramele de aur.

— Cam la cât te-ai gândit dumneata? întrebă el nemulțumit.

— Două mii de franci.

— Ce? Durant arăta ca și cum ar fi fost lovit și nu-i venea să creadă. E ridicol, spuse el apoi scurt.

— Perfect, răspuse Ravic. Poți găsi ușor pe altcineva. Ia-l pe Binot; e excelent.

Își luă haina și-o îmbrăcă. Durant se uita mereu la el. Fața lui demnă se străduia de zor.

— Așteaptă un minut, spuse el, când Ravic își luă pălăria. Nu poți să mă lași așa! De ce nu mi-ai spus, ieri?

— Ieri erai la țară și n-am putut să dau de dumneata.

— Două mii de franci! Știi că nici chiar eu nu cer atât de mult? Pacientul este un prieten de-al meu, căruia nu-i pot socoti decât cheltuielile. Durant arăta ca un Părinte Ceresc dintr-o carte pentru copii. Era în vârstă de șaptezeci de ani, un destul de bun diagnostician, dar un prost chirurg. Excelenta lui carieră și practică se bazase mai ales, pe lucrul fostului său asistent, Binot, care, de doi ani, reușise, în sfârșit, să devină independent. De atunci, Durant îl angajase pe Ravic pentru operațiile mai grele. Ravic era cunoscut ca unul care făcea operațiile cele mai fine și lucra în așa fel, că abia dacă rămânea o cicatrice. Durant era un excelent cunoscător al vinurilor de Bordeaux, un oaspe favorit al întrunirilor elegante și cei mai mulți pacienți îi avea din acest mediu.

— Dacă aș fi știut, murmură el.

El știuse totdeauna. Din cauza asta, în ajunul operațiilor mai importante, el rămânea o zi sau două în casa lui de la țară. Voia să evite discuția retribuției, înainte de operație. După aceea era mai simplu — atunci putea să promită mai mult la viitoarea operație — și, apoi, data

viitoare avea să fie același lucru. De data asta, spre mirarea lui Durant, în loc să vină în ultimul moment, Ravic sosise cu o jumătate de ceas înaintea orei fixate pentru operație, așa ca să poată obține ceea ce voia de la el, înainte ca pacientul să fie anesteziat. Nu era dar nici o posibilitate de a folosi motivul acesta pentru a întrerupe discuția.

Infirmiera își vârî capul pe ușa deschisă.

— Începem anestezierea, domnule profesor?

Durant o privi. Apoi pe Ravic, implorând și plin de suferință. Ravic răspunse privirii îndatoritor, dar ferm.

— Ce crezi, doctor Ravic?

— Hotărârea rămâne s-o iei dumneata, profesore.

— Numai un minut, soră. Nu ne-am lămurit încă asupra procedurii. Sora ieși. Durant se întoarse către Ravic.

— Acum, spune cât? întrebă el pe un ton plin de reproș.

Ravic își puse mâinile în buzunar.

— Amână operația până mâine — sau pentru o oră și ia-l pe Binot.

Binot săvârșise aproape toate operațiile lui Durant, timp de douăzeci de ani și nu-și făcuse nici an rost, fiindcă Durant făcea sistematic să dea greș toate încercările lui de a deveni independent și îl caracterizase totdeauna ca pe un subaltern foarte priceput. Îl ura pe Durant și i-ar fi cerut cinci mii de franci; Ravic știa toate astea prea bine. Durant o știa și el, de asemenea.

— Doctor Ravic, spuse el. Profesiunea noastră n-ar trebui să fie târâtă în astfel de discuții comerciale.

— Sunt de acord cu dumneata.

— De ce nu mă lași pe mine să aranjez eu chestiunea aceasta? N-ai fost mulțumit totdeauna până acum?

— Niciodată, spuse Ravic.

— Nu mi-ai spus-o niciodată.

— Fiindcă n-ar fi fost de nici un folos. Afară de asta, nu eram așa de mult interesat. De data asta sunt. Am nevoie de bani.

Infirmiera veni din nou.

— Pacientul este neliniștit, domnule profesor.

Durant îl privi pe Ravic. Ravic îl privi și el. Era greu să obții bani de la un francez, știa lucrul ăsta. Mult mai greu decât de la un evreu. Un evreu se uită la tranzacție, francezul numai la banii pe care trebuie să-i scoată.

— Un minut soră, spuse Durant. Ia pulsul, presiunea sângelui și temperatura.

— Le-am luat.

— Atunci începe anestezierea.

Infirmiera plecă.

— Bine, atunci, spuse Durant. Îți voi da o mie.

— Două mii, îl corectă Ravic.

Durant nu consimți. Își frecă barba.

— Ascultă, Ravic, spuse el cu căldură. Pentru un refugiat căruia nu-i este îngăduit să profeseze...

— N-ar fi trebuit să-ți execut nici o operație, îl întrerupse Ravic, calm. Acum trebuia să asculte tradiționalul comentariu asupra faptului că se cuvinea să fie recunoscător că e tolerat în țară.

Dar Durant trecu peste asta.

— Două mii, spuse el amărât, ca și cum fiecare cuvânt ar fi fost o bancnotă ce i-ar fi ieșit din gâtlej. Va trebui să plătesc suma asta de la mine. Cred că-ți vei aminti de ceea ce fac pentru dumneata.

Așteptă. Stranie predică, se gândi Ravic, din partea unui astfel de om. Acest bătrân escroc, cu rozeta Legiunii de onoare la butonieră, să-i

reproșeze că e exploatat, în loc să fie rușinat. Și era în stare chiar s-o creadă.

— Bine, două mii, spuse Durant. Două mii, repetă el. Ca și cum ar fi spus cămin, dragoste, Dumnezeu, sparanghel, pui de potârniche. Ei bine, putem începe?

Omul avea abdomenul umflat, picioarele și mâinile subțiri. Se întâmplase ca Ravic să știe cine este. Se numea Leval și era un înalt personaj oficial, al cărui departament rezolva chestiunea refugiaților. Veber îi spusese aceasta cu intenție. Leval era un nume foarte cunoscut tuturor refugiaților de la Internațional.

Ravic făcu repede prima tăietură. Pielea se deschidea ca o carte. Tăie cu dibăcie și privi grăsimea galbenă ce atârna.

— Îi vom lua câteva kilograme. Pe urmă le pune la loc, îi spuse el lui Durant.

Durant nu răspunde. Ravic scoase straturile de grăsime pentru a se apropia de mușchi. Micul Dumnezeu al refugiaților zăcea acum aici, în nesimțire. Omul care ordonase deportarea bătrânului Meyer, cel care nu mai avusese tăria să mai îndure o dată chinurile calvarului și care se spânzurase într-un closet al hotelului Internațional, cu o zi înainte de deportare. În closet, fiindcă în altă parte nu mai era nici un cârlig. Putea s-o face; era așa de slăbit, că putea să-l țină și un cârlig pentru haine. Nimic mai mult decât o legătură de haine cu o fărâmă de viață sugrumată înăuntru — iată ceea ce găsisese camerista dimineața. Dacă acest pântec ar fi avut milă, Meyer ar fi încă în viață.

— Copci, spuse el. Tampon.

Continuă să taie. Precizia cuțitului ascuțit. Senzația unei tăieri îngrijite. Cavitatea abdominală. Sulurile albe ale intestinelor. Omul care zăcea acolo cu abdomenul deschis, își avea și el principiile sale morale. Simțise multă compătimire pentru Meyer, dar simțise de asemenea ceva pe care el o numea datoria sa față de patrie. Există totdeauna un paravan, înapoia căruia cineva se poate ascunde — un superior care la rândul lui are superiorul său — ordine, instrucții, datorii, comandamente — și în sfârșit monstrul cu multe capete, morală, necesitate, greaua realitate, responsabilitate, sau oricum s-ar numi — se găsește totdeauna un paravan înapoia căruia să calci legea simplă a umanității.

Iată bășica fierii. Putrezită și bolnavă. Asta se datora sutelor de *tour-nedos Rossini*, plus măruntaiele *à la mode de Caen*, fazani, pui de găină, sosuri grase, la care trebuie adăugat un temperament aprins și mii de pahare din strașnicele vinuri de Bordeaux. Profesorul Meyer n-avusese astfel de griji. Dacă ar fi fost cineva acum, care să greșească și să taie prea adânc, prea departe — atunci peste o săptămână un alt om, mai cu milă, ar fi stat în acea odaie capitonată ce mirosea a molii, în care refugiații tremurau așteptând sentințele ce-i destinau vieții sau morții. Unul mai bun — sau altul mai rău. Acest corp inconștient, de șaiszeci și trei de ani, ce zăcea aici, pe masă, sub lumina strălucitoare, se considera fără îndoială uman. Sigur că era un soț amabil, un părinte bun — dar în clipa în care intra în birou se transforma într-un tiran ascuns înapoia frazelor: "Nu putem face lucrul acesta" și "Unde am ajunge dacă" și așa mai departe. Franța n-ar fi pierit, dacă Meyer ar fi continuat să-și consume mesele lui sărăcăcioase; dacă văduvei Rosenthal i s-ar fi îngăduit să continue să-și aștepte fiul mort, în odaia unei cameriste de la Internațional — dacă negustorul tuberculos și slab, Stallman, n-ar fi fost închis timp de șase luni pentru intrare ilegală, pentru a fi lăsat să moară înainte de a fi aruncat peste bord.

Strașnică, incizia era strașnică. Nu prea adâncă. Nici prea largă. Bine tăiat. Bășica fierii. I-o arătă lui Durant. Strălucea plină de grăsime în lumina albă. O aruncă la găleată. Ducă-se. De ce oare în Franța se coase cu rever? Afară copcile! Abdomenul cald al unui funcționar mijlociu, cu un salariu de treizeci sau patruzeci de mii de franci anual. Cum poate el să plătească zece mii de franci pentru operație? De unde obține restul? Pântecul acesta costa și el mult, desigur. O împunsătură foarte bună. O împunsătură după alta. Cele două mii de franci erau întipărite pe chipul lui Durant, deși nu i se vedea barba ascuțită. Erau în ochii lui. Câte o mie de franci în fiecare ochi. Dragostea corupe caracterul oamenilor. "L-aș fi stors eu altfel pe acest rentier și i-aș fi zdruncinat credința lui în ordinea restabilită și divină a exploatării în lume? Măine va sta curtenitor lângă acest pântec și va primi discursuri recunoscătoare pentru opera sa. Atenție, mai e o copcă. Abdomenul rotund înseamnă o săptămână la Antibes, pentru mine și Joan. O săptămână luminoasă în ploaia de cenușă a vremurilor noastre. Un fragment de cer albastru înainte de furtună. Acum, cusutul peritoneului. Prea bine făcut pentru cele două mii de franci. Aș fi cusut și o pereche de foarfeci înăuntru, în amintirea lui Meyer. Murmurul alb al luminii... De ce oare gândim așa de disperat? Probabil din cauza ziarelor. Radio. Nesfârșitele țipete ale escrocilor și ale mincinoșilor. O totală lipsă de concentrare sub avalanșa de cuvinte. Capete confuze. Expuse tuturor minciunilor demagogiei. Pierderea obișnuinței de a mesteca pâinea aspră a cunoașterii. Creiere fără dinți. Nonsens. Așa, acum s-a terminat. Mai e încă pielea moale. În câteva săptămâni va putea să deporteze din nou refugiați, tremurând de frică. Dacă nu moare. Dar nu va muri. Oameni ca el mor la optzeci de ani, onorați, respectați, și cu copii mari și mândri. S-a terminat acum. Poate să-l ia!"

Ravic își scoase mânușile din mâini și masca de pe față. Înaltul și oficialul personaj fu scos afară din sala de operație, pe roțile de cauciuc. Ravic se uită lung după el. "Leval, se gândi el, dacă ai ști! Că legala dumitale bășică a fierii mi-a procurat mie, refugiat ilegal, câteva splendide zile ilegale pe Riviera!"

Începu să se spele. Lângă el, Durant își spăla mâinile, încet și metodic. Mâinile unui om bătrân cu presiunea sângelui ridicată. În timp ce-și freca cu îngrijire degetele, mesteca ritmic cu falca de jos, încet, ca și cum ar fi măcinat grâu. Când se oprea din frecat, înceta și mestecatul. Cum începea din nou să se frece, relua, de asemenea, și mestecatul. De data aceasta, se spăla grozav de încet și cu intenție. Vrea să păstreze încă câteva minute cele două mii de franci, se gândi Ravic.

— Ce mai aștepti, întrebă Durant după un timp.

— Cecul dumitale.

— Ți voi trimite banii imediat ce plătește pacientul. La câteva săptămâni după ce iese din spital.

Durant începu să-și șteargă mâinile. Apoi luă o sticlă de Eau de Cologne d'Orsay și-și frecă mâinile cu ea.

— Ai atâta încredere în mine, nu? întrebă el. "Minciună, se gândi Ravic. Vrea să-mi stoarcă o nouă umilință."

— Ai spus că e prietenul dumitale și că va plăti numaidecât cheltuielile.

— Da, răspunse Durant fără bunăvoință.

— Ei bine — cheltuielile se ridică la câțiva franci pentru materiale și pentru infirmieră. Ești proprietarul spitalului. Dacă socotești o sută de franci în total, vei putea să scazi suma asta și să mi-o dai mai târziu.

— Cheltuielile, doctor Ravic, declară Durant, îndreptându-se, sunt, și regret că trebuie să-ți spun, mult mai mari decât m-am așteptat. Cele

două mii de franci fac parte din ele. În consecință, trebuie să le pun în contul pacientului. Mirosi apa de colonie de pe mâini. Vezi...

Zâmbi. Dinții îngălbeniți contrastau violent cu barba lui albă ca zăpada. Ca și cum cineva ar fi urinat în zăpadă. Fără îndoială că-i va plăti. Veber îmi va da banii pe baza aceasta. N-am să-i fac țapului acesta bătrân favoarea de a mă ruga pentru ei acum.

— Bine, spuse el. Dacă ți-e așa de greu, atunci trimite-mi-i mai târziu.

— Nu mi-e greu. Cu toate că cererea dumitale vine pe neașteptate și în chip de surpriză. Dar totul trebuie să decurgă în ordine.

— Bine, atunci fă astfel pentru ca totul să decurgă în ordine, e același lucru.

— Nu e absolut același.

— Efectul este același, spuse Ravic. Și acum te rog să mă scuzi. Vreau să beau ceva. Adio.

— Adio, spuse Durant surprins.

Kate Hegstroem zâmbi.

— De ce nu vii cu mine, Ravic? Stătea în fața lui, subțire, sigură de ea, pe picioarele-i lungi, cu mâinile în buzunarul hainei.

— Forsythia trebuie să fie în floare acum, la Fiesole, ca un foc galben, de-a lungul zidului grădinii. Un cămin. Cărți. Liniște.

Afară, un camion zguduia pavajul. Geamurile tablourilor zăngăneau în mica odaie de primire a spitalului. Erau fotografiile catedralei din Chartres.

— Liniștea nopților. Departe de orice, spuse Kate Hegstroem. Nu ți-ar place?

— Da. Dar n-aș putea să suport.

— De ce nu?

— Liniștea e bună numai atunci când tu însuți ești liniștit.

— Nici eu nu-s liniștită.

— Dar știi ce vrei. E aproape același lucru.

— Nu vreau nimic.

Kaite Hegstroem își încheie încet haina.

— Ce e, Ravic? Fericire sau deznădejde?

El zâmbi nerăbdător.

— Probabil amândouă. Ca totdeauna, amândouă. N-ar trebui să ne gândim prea mult la asta.

— Ce altceva ar trebui să facem?

— Să fim fericiți. Ea îl privi. N-ai nevoie de nimeni pentru asta, spuse el.

— Totdeauna ai nevoie de cineva pentru a fi fericit.

El tăcu. "Ce tot vorbesc? gândi el. Urări pentru călătorie, îmbrățișări de adio, predici ipocrite."

— Nu pentru micile fericiri de care vorbeai odată, spuse el. Ele înfloresc oriunde, ca violetele împrejurul ruinelor. Cineva care nu se așteaptă la nimic, nu va fi dezamăgit — iată un bun punct de plecare. Atunci orice altceva ce-ar putea să survină, e binevenit.

— Nu e nimic din toate astea, răspunse Kate Hegstroem. Ți se pare astfel, doar când stai în pat și vorbești înțelept. Când pleci, nu mai rămâne nimic din ceea ce ai gândit. Atunci te pierzi iarăși. Vrei totdeauna mai mult.

O rază oblică de lumină trecu prin fereastră luminându-i fața. Ochii ei însă, rămaseră în umbră; numai gura îi înflorea în lumină.

— Cunoști vreun doctor în Florența? întrebă Ravic.

— Nu. O să am nevoie?
— Totdeauna e posibil să se ivească unele complicații după. Orice. M-aș simți mult mai bine să știu că ai un doctor acolo.
— Mă simt foarte bine. Și mă voi întoarce dacă se întâmplă ceva.
— Desigur. E vorba doar să fim prudenți. E un doctor bun în Florența. Profesorul Fiola. O să-ți amintești? Fiola.
— Am să uit. Nu e deloc important, Ravic.
— Ii voi scrie. Are să aibă grijă de dumneata.
— Dar de ce? Îmi merge foarte bine.
— Prudență profesională, Kate. Nimic altceva. Îi voi scrie să-ți telefoneze.
— Dacă ții... Își luă geanta. Adio, Ravic. Te las. Poate că de la Florența plec direct la Cannes. Și de acolo spre New York, pe *Conte di Savoia*. Dacă ți se va întâmpla să vii în America, vei găsi o femeie, într-o casă de țară, cu bărbat și copii, cai și câini. Mă despart de Kate Hegstroem pe care ai cunoscut-o până acum. Are un mic cavou la Șeherezada. Bea ceva în amintirea ei când te vei duce pe acolo.
— Bine. Vodcă.
— Da. Vodcă. Stătea nehotărâtă în întunericul camerei. Acum raza de lumină cădea, pe după ea, pe una din fotografiile catedralei din Chartres. Altarul înalt cu cruce. — Straniu, spuse ea. Ar trebui să fiu fericită. Dar nu sunt.
— Așa se-ntâmplă când îți iei rămas bun. Chiar când spui rămas bun deznădejdiei.
Stătea în fața lui, ezitând, plină de-o viață senină, hotărâtă și puțin melancolică.
— Cel mai bun lucru e, când ai spus adio, să pleci, zise Ravic. Vino, ies cu dumneata.
— Da.
Aerul era călduț și umed. Cerul atârna deasupra acoperișurilor ca o oglindă de metal.
— Să chem un taxi, Kate.
— Nu. Merg până la colț. Voi găsi unul acolo. E prima dată când ies.
— Cum te simți?
— Ca și cum aș fi băut.
— Vrei să chem o trăsură?
— Nu. Merg pe jos.
Privi în jos la strada umedă. Apoi zâmbi.
— Undeva, simt o teamă nelămurită. Trece și ea?
— Da. Va trece.
— Adio, Ravic. — Adio, Kate.
Stătu încă o clipă, ca și cum ar fi vrut să spună ceva. Apoi coborî scările cu pași atenți, subțire, încă zveltă, și o luă de-a lungul străzii, spre scara colorată în violet și spre moarte.
Ravic se întoarse. Când trecu pe lângă odaia în care stătuse Kate Hegstroem, auzi muzică. Surprins, se opri. Știa că nu fusese ocupată încă de vreun nou pacient. Deschise ușa încet și-o văzu pe infirmieră, în genunchi, în fața unui patefon. Era o placă veche: *La dernière valse*.
Fata își aranjă rochia.
— Miss Hegstroem mi-a făcut cadou patefonul, spuse ea. E o marcă americană. Nu poate fi cumpărat aici, la Paris. E singurul aici. L-am încercat numaidecât. Cântă automat cinci plăci. Face cel puțin trei mii de franci. Și cu toate plăcile. Sunt douăzeci și șase. Afară de asta are și un radio. Strașnic noroc.
Noroc, se gândi Ravic. Fericire... Iarăși... De data asta era vorba de un patefon. Se opri și ascultă. Vioara se ridica din orchestră, ca un

porumbel, plângătoare și sentimentală. Era una din acele arii languroase, care uneori ne mișcă inima mai mult decât toate nocturnele lui Chopin. Ravic privi împrejur. Patul era strâns și salteaua fusese scoasă. Rufăria era înghesuită lângă perete. Ferestrele erau deschise. Seara privea ironic în odaie. O urmă ușoară de parfum și ultimele tresăriri ale unui vals, asta era tot ce mai rămăsese din Kate Hegstroem.

— Nu pot să iau totul cu mine, deodată, spuse infirmiera. E prea greu. Voi lua întâi patefonul și apoi am să mă-ntorc să iau plăcile. Poate voi veni chiar de trei ori. E minunat. Poți să deschizi o cafenea cu așa ceva.

— O idee bună, spuse Ravic. Fii atentă să nu spargi ceva.

15

Ravic se trezi foarte greu. Câtva timp, mai fu cufundat încă în amurgul bizar dintre vis și realitate — visul era încă aproape, palid și sfâșiat — și în același timp el își dădea seama că visa. Era în Pădurea Neagră, aproape de frontiera germană, la o mică stație. Prin apropiere se auzea zgomotul unei cascade. Parfumul pinilor venea dinspre munți. Era vară și valea era plină de mirosul rășinei și al livezilor. Șinele căii ferate străluceau roșii în soarele ce apunea ca și cum ar fi trecut un tren din care picura sânge.

— Ce fac eu aici, în Germania? Am fost în Franța La Paris... Pluti pe deasupra unui val molcom ce-l făcu să adoarmă mai adânc. Parisul — acum dispărea, nu mai era decât o ceață, dispărea. Nu era la Paris. Era în Germania. Dar pentru ce se întorsese el aici?

Se plimba pe mica platformă. Conducătorul stătea în fața unui indicator. Citea: *Völkischer Beobachter*; un om de vârstă mijlocie, gras la față și cu sprâncene blonde.

— Când pleacă trenul următor? întrebă Ravic.

Conducătorul îl privi nepăsător.

— Unde mergeți?

Deodată Ravic se simți cuprins de un val de panică. Unde era? Care era numele acestui loc? Care era numele acestei stații? Să spună Freiburg? Drace, pentru ce nu știa unde se află? Privi de-a lungul platformei. Nici o firmă. Numele stației nu era nicăieri. Zâmbi.

— Sunt în concediu, spuse el.

— Unde doriți să mergeți? întrebă conducătorul.

— Tocmai treceam pe aici. Am pierdut trenul printr-o întâmplare. Îmi place să privesc drumul de la fereastră. Acum nu-mi mai place. Nu pot să suport cascadele. Acum vreau să plec mai departe.

— Unde vreți să mergeți? Trebuie să știți unde vreți să mergeți.

— Poimâine trebuie să fiu la Freiburg. Am timp până atunci. E plăcut să călătorești fără scop.

— Linia aceasta nu merge la Freiburg, spuse conducătorul, privindu-l.

Ce înseamnă absurditatea asta? Ce mi-a venit să întreb? Cum de-am ajuns aici?

— Știu, spuse el. Am destul timp. Aveți cumva Kirsch pe aici? Kirsch curat de Pădurea Neagră?

— Acolo, în restaurantul gării, spuse conducătorul, privindu-l încă.

Ravic traversă încet platforma. Pașii lui răsuna pe ciment, sub acoperișul deschis al gării. Văzu doi bărbați stând în sala de așteptare la clasa întâi. Simți, în spate, privirile lor. Câteva rândunici zburară pe sub acoperișul stației. Ceva îl făcu să creadă că era observat de ei și privi cu coada ochiului spre conducătorul care-și strângea ziarul. Apoi îl urmă pe

Ravic. Ravic se duse la restaurant. Localul mirosea a bere. Nu era nimeni acolo. Părăsi localul. Conducătorul stătea afară. Îl văzu pe Ravic ieșind și se duse în sala de așteptare. Ravic începu să meargă mai repede. Își dădu seama, deodată, că dăduse de bănuț. La colțul clădirii se întoarse. Pășii în graba prin fața camerei de expediție și a biroului de bagaje care erau goale. Se vârî pe sub platforma de bagaje pe care nu se afla decât câteva bidoane cu lapte și se strecură pe după fereastra camerei de expediție, până ajunse de cealaltă parte a clădirii. Se întoarse atent înapoi. Apoi traversă în grabă calea ferată și alergă printr-o livadă înflorită spre pădurea de pini. Vârfurile pudrate ale păpădiilor zburau în sus în timp ce alerga, traversând livada. Când ajunse în pădurea de pini, îi văzu pe conducător și pe cei doi bărbați stând pe platformă. Conducătorul arătă spre el și cei doi începură să alerge. Se întoarse brusc și-și făcu drum printre pini. Ramurile coniferelor îi zgâriau fața. Alergă, făcând un ocol mare și apoi se opri puțin ca să afle unde-i sunt următorii. Auzi pe cei doi rupând crăcile și continuă să alerge. Asculta mereu. Uneori n-auzea nimic; atunci tot ce putea să facă era să aștepte. După câțiva timp se auzea iarăși un zgomot de crăci rupte și atunci continua să se strecoare, de data asta de-a bușilea, ca să facă mai puțin zgomot își strângea pumnii ca să-și țină răsuflarea în timp ce asculta; simțea o dorință năvalnică să se ridice și să se repeadă înainte — dar asta l-ar fi descoperit. Nu se putea mișca decât când se mișcau și ceilalți. Stătea într-un tufiș printre florile albastre. *Hepatica tribola*, se gândi el. *Hepatica tribola*. Pădurea aceasta i se părea nesfârșită. Acum, se auzeau zgomote din toate părțile. Simți sudoarea curgându-i prin toți porii, de parcă tot trupul îi era ud de ploaie. Și deodată picioarele i se tăiară ca și cum i s-ar fi moleșit toate încheieturile. Încercă să se ridice. Dar parcă era înghițit de pământ. Era ca o mlaștină. Privi în jos. Pământul era solid. Picioarele lui erau de vină. Erau ca niște cârpe. Acum își auzi următorii mai aproape. Veneau drept spre el. Se târî iar, dar își simți din nou genunchii ca de cârpă. Își târî picioarele, înaintă cu greu, chinuitor, și auzi pârâiturile apropiindu-se din ce în ce, apoi, deodată, un petec de cer albastru apăru printre crăci, un luminiș și el își dădu seama că e pierdut dacă nu reușea să-l traverseze, se târî mereu, și, întorcându-se, văzu în spatele lui figura cuiva, zâmbind viclean, fața lui Haake; se cufunda mereu, în jos, fără apărare, fără scăpare, se-năbușea, se apuca cu mâinile de piept; gemu...

Gemuse? Unde era? Își duse mâinile la gât. Mâinile îi erau umede. Gâtul îi era umed. Pieptul îi era umed, fața... Deschise ochii. Nu-și dădu încă bine seama unde era, în mlaștina dintre pini sau altundeva? Nu-și dădea seama că e la Paris. O lună albă atârna deasupra unei lumi necunoscută. O lumină palidă atârna peste întuneric, aidoma chemării unui martir. O moarte albă țipa fără glas pe cerul palid, de culoarea fierului. Luna plină, înapoia pădurilor, se zărea prin fereastra unei camere a hotelului Internațional din Paris. Ravic se ridică. Ce fusese oare? O cale ferată plină de sânge, de sânge curgând, o goană nebună într-o seară de vară, de-a lungul șinelor însângerate — visul de sute de ori repetat, când se făcea că este iarăși în Germania, că e înconjurat, persecutat, urmărit de călăii unui regim sângeros ce legalizase omorul; cât de adesea trecuse prin toate acestea! Privi luna, vampirul alb ce absorbea culorile lumii cu lumina ei împrumutată. Visurile acestea, pline de spaima lagărelor de concentrare, pline de figurile înțepenite ale prietenilor uciși, pline de chipurile fără lacrimi, pietrificate de durere ale aceluia care mai supraviețuiau, pline de despărțirile deznădăjduite și de singurătatea mai presus de orice lamentare; în timpul zilei putea reuși să treacă bariera, zidul mai înalt decât ochii — zidul pe care reușise să-l clădească în

timpul unor ani plini de sfortări, dorinți gătuite de cinism, amintiri înmormântate, călcate în picioare, când ți-ai rupt din tine totul, până și numele, ciment zidit peste propriile-ți sentimente — și când, în ciuda tuturor acestora, din timp în timp, țâșnește fața lividă a trecutului într-o clipă de delăsare, dulce, ademenitoare și plină de chemări, când te cufunzi în băutură până la nesimțire. În timpul zilei — dar nopțile ești la cheremul lor, frânele disciplinei îți scapă și căruța începe să alunece, înapoia orizontului conștiinței, se ridică iarăși, sparg mormintele, piedicile se desfac, umbrele se-ntorc, sângele îți fierbe, spaimetele aleargă și furtuna neagră trece peste toate întăriturile și baricadele! Să uiți — e ușor atâta vreme cât farurile voinței iluminează lumea — dar când se sting și zgomotul viermilor devine perceptibil, când o lume distrusă iese din valuri ca o Vineta scufundată și trăiește din nou — atunci e cu totul altceva. Poți să bei, să te amețești, să pleci noapte după noapte, ca să învingi toate astea — poți să schimbi nopțile în zile și zilele în nopți — în timpul zilei visezi altfel decât noaptea, fără să pierzi, desprins de toate. Nu făcuse el toate astea? De câte ori nu se întorsese la hotel când culorile cenușii ale dimineții se strecurau de-a lungul străzilor? Sau n-așteptase el în Catacombă, împreună cu cineva care primea să bea cu el până când venea de la Șeherezada, Morosow care continua să bea cu el sub palmierul artificial, în odaia aceea fără ferestre, unde numai ceasul arăta cât de mult crescuse lumina afară? Să te îmbeți într-un submarin, asta era. E ușor să dai din cap și să spui că trebuie să-ți păstrezi sensibilitatea. Dar, drace, nu era chiar așa de ușor! Viața era viață, bună de nimic și mai presus de orice; poți să te scapi de ea, e ușor și lucrul ăsta. Dar nu-ți arunci, odată cu ea și speranța de răzbunare și nu arunci, odată cu ea și acel lucru scuipat, batjocorit, ridiculizat zi de zi și oră de oră, ce se cheamă, fără îndoială în chip grosolan, credința în omenie și umanitate! O viață searbădă — n-o poți arunca așa, ca pe-o cartușieră golită! Mai e încă destul de bună ca să lupti cu ea, când va veni vremea și când va fi nevoie. Nu din motive personale, nici chiar din răzbunare, nici din egoism, și nici din motive altruiste, totuși e atât de mult pentru tine să întorci roata, pentru a împinge lumea dincolo de sânge și de sfărâmături — pentru nici un alt motiv în afară de luptă, lupta continuă, și să aștepti posibilitatea de a lupta până la ultima răsufare. Dar așteptarea te macină și poate fi fără speranță, și la asta se adaugă teama nemărturisită că, atunci când va veni în sfârșit vremea, vei fi prea zdrobit, prea ros, prea inert de atâta așteptare, prea obosit ca să poți merge împreună cu ceilalți. Nu e acesta motivul pentru care cufunzi în uitare orice lucru ce-ți poate ațâța nervii, desființându-l, definitiv și pe nesimțite, cu ironie, sarcasm și chiar contra-sentimentalitate, cu evadarea într-o altă ființă omenească, într-un eu străin? Până când să ajungi în starea asta, neputința brutală are să revină în timp ce te lași în voia somnului și-a fantomelor.

Luna rotundă se strecură prin traversa de la fereastră. Nu mai era aidoma unei chemări crucificate, ci unui *voyageur*, gras și obscen, privind indiscret în camere și prin paturi. Ravic era acum pe deplin conștient. Acesta fusese un vis relativ nevinovat. Avusese și altele.

Dar era mult timp de când nu mai visase deloc. Socoti — era o veșnicie de când încetase să mai doarmă singur. Căută dibuind pe lângă pat. Sticla nu era acolo. Nu mai stătea acolo de câțva timp. Era pe masa din colțul odăii. Șovăi un moment. Nu era necesar să bea. Știa asta. Dar nici nu era necesar să se stăpânească. Se sculă și se îndreptă, în picioarele goale, spre masă. Găsi un pahar, destupă sticla și bău. Era rămășița vechiului calvados. Ținu paharul în sus, spre fereastră. Luna îl făcea să pară ca de opal. Brandy-ul nu trebuie ținut la lumină, gândi el.

Nici la soare și nici la lună. Soldații răniți care zăcuseră afară, sub o lună plină, erau mai slăbiți decât în nopțile fără. Clătină capul și goli paharul. Apoi își umplu un altul. Ridicându-și privirile văzu că Joan deschisese ochii și se uita la el. Nu știa dacă era trează și dacă îl văzuse într-adevăr.

— Ravic, spuse ea.

— Da.

Tremura ca și cum abia acum s-ar fi deșteptat.

— Ravic, spuse ea cu o voce schimbată. Ravic, ce faci acolo?

— Beau.

— Dar de ce? Ea se ridică. Ce s-a întâmplat? spuse ea mirată. Ce s-a întâmplat?

— Nimic.

Își netezi părul.

— Dumnezeule, spuse ea, cât m-am speriat!

— N-am vrut. Credeam c-o să continui să dormi.

— Te-am văzut așa, deodată, stând acolo, în colț, complet schimbat...

— Îmi pare rău, Joan. Nu m-am gândit c-ai să te trezești.

— Am simțit că plecaseși. Era rece. Ca un vînt. O adiere rece. Și apoi te-am văzut, deodată, stând acolo. S-a întâmplat ceva?

— Nu, nimic. Absolut nimic, Joan. M-am trezit și-am vrut să beau ceva.

— Lasă-mi și mie puțin.

Ravic umplu paharul și merse spre pat.

— Acum, arăți ca un copil, spuse el.

Ea luă paharul cu amândouă mâinile și bău. Sorbea încet și privea peste marginea paharului, la el.

— Ce te-a trezit? întrebă ea.

— Nu știu. Cred că luna.

— Urăsc luna.

— N-ai s-o mai urăști la Antibes.

Ea lăsă paharul jos.

— Mergem într-adevăr?

— Da, vom merge.

— Departe de ceață și de ploaie?

— Da — departe de blestemata asta de ceață și de ploaie.

— Mai dă-mi un pahar.

— Nu vrei să dormi?

— Nu. E păcat să dormi. Pierdem prea mult din viață dormind. Dă-mi un pahar. E din cel bun? Aș vrea să-l avem mereu.

— Nimic nu trebuie avut prea mult.

Ea îl privi.

— Niciodată?

— Niciodată.

Ravic se duse la fereastră și lăsă perdelele. Acestea se închiseră numai pe jumătate. Lumina lunii intra prin deschizătură, ca un mănunchi de raze și împărțea odaia în două jumătăți de întuneric difuz.

— De ce nu vii în pat? întrebă Joan.

Ravic stătea pe sofa, de cealaltă parte a luminii. O vedea pe Joan, nedeslușit, stând în pat. Părul îi atârna întunecos și totuși strălucitor, peste gât. Era goală. Între ei și ea înflorea lumina rece, ca între două țărături întunecoase, strălucind numai în ea însăși. În spațiul odăii, plin de mirosul cald al somnului, se revărsa, ca de pe o cale nesfârșită, prin eterul întunecat și fără aer, o lumină sfâșiată, venind de la o stea îndepărtată și transformată magic, din strălucirea caldă a soarelui, în râuri ce curgeau reci — revărsându-se, revărsându-se mereu, stând încă

acolo și fără să umple niciodată odaia.

— De ce nu vii? întrebă Joan.

Ravic străbătu odaia, trecând din întuneric în lumină și iar în întuneric — erau numai câțiva pași, dar Joan părea departe de el.

— Ai adus sticla cu tine?

— Da.

— Vrei paharul? Cât o fi ceasul?

Ravic privi cadranul fosforescent al ceasului său.

— Aproape cinci.

— Cinci. Putea tot atât de bine să fie și trei. Sau șase. Noaptea, timpul stă pe loc. Numai ceasurile se mișcă.

— Da. Și totuși toate lucrurile se-ntâmplă noaptea. Sau tocmai de aceea.

— Ce?

— Ceea ce mai târziu devine vizibil, ziua.

— Nu mă speria. Crezi că se-ntâmplă asta în timp ce dormi?

— Da.

Ea-i luă paharul din mână și bău. Era foarte frumoasă și simți că i-e dragă. Nu era frumoasă așa cum e frumoasă o statuie sau un tablou; avea frumusețea unei livezi prin care adie vântul. Era ca și viața din ea și care făcuse din ea ceea ce era, o formase prin întâlnirea misterioasă a două celule, din nimicnicia unui pântec. Era aceeași enigmă de neînțeles, ca și la sămânța care conține un arbore întreg, pietrificat, microscopic, predestinat, încă de pe acum — coroana, fructele și ploaia de flori din diminețile de aprilie — și asta într-o noapte de dragoste și din întâlnirea unei bucăți de lut din care răsare o față, umeri și ochi, și tocmai acei ochi și acei umeri, după ce-au rătăcit aiurea, printre milioanele de oameni din lume, să stea într-o noapte de noiembrie pe Pont de l'Aima, la Paris, și să vină spre tine...

— De ce noaptea? întrebă Joan.

— Fiindcă — vino aproape de mine, iubito, fă să nu mă mai întorc pe meleagurile prăpăstioase ale somnului, să mă întorc de prin livezile hazardului poleite de lună — fiindcă noaptea și somnul sunt trădători. Îți amintești cum am adormit azi-noapte, unul aproape de celălalt, cât de aproape pot fi oamenii. Frunțile noastre, pielea noastră, gândurile noastre, răsuflarea noastră ce ne atinge pe fiecare, cufundați unul într-altul — și apoi somnul începe treptat să se strecoare între noi, cenușiu, decolorat, la început numai câteva pete, apoi mai multe, se întinde peste gândurile noastre ca o râie, în sângele nostru, picură mereu întunericul orb al inconștientului în noi — și apoi, deodată, fiecare dintre noi rămâne singur, plutim singuratici aiurea, de-a lungul unor canale întunecate, pradă forțelor necunoscte și amenințărilor neconturate. Când m-am deșteptat, te-am văzut. Dormeai. Erai încă departe. Alunecaseși toată departe de mine. Nu mai știai nimic de mine. Erai undeva unde nu te puteam urma. Îi sărută părul. — Cum mai poate fi desăvârșită dragostea, când în fiecare noapte te pierd în somn?

— Stau aproape de tine. Lângă tine. În brațele tale.

— Erai într-o țară necunoscută. Erai lângă mine, dar mai departe decât dacă ai fi fost pe Sirius. Când ești departe de mine ziua, nu-nseamnă nimic — fiindcă ziua pot fi conștient de orice. Dar cine își dă seama de ceva în timpul nopții?

— Eram cu tine.

— Nu erai cu mine. Stăteai doar alături de mine. Cine știe cum te vei întoarce de pe acel tărâm unde nu ai nici un control? Te schimbi fără să-ți dai seama.

— Tu, de asemenea.

— Da, și eu, spuse Ravic. Și acum dă-mi iar paharul. În timp ce eu debitez absurdități, tu să bei. Ea îi întinse paharul.

— E bine că te-ai trezit, Ravic. Binecuvântată fie luna. Fără de ea am fi dormit și n-am fi știut nimic unul de celălalt. Intr-unul dintre noi, poate fi aruncată sămânța despărțirii, în timp ce suntem fără apărare. Și treptat, pe nesimțite, poate crește, până când, într-o zi, iese la lumină.

Ea râse mângâietor. Ravic o privi.

— Nu iei asta prea în serios, nu?

— Nu. Dar tu?

— Nici eu. E însă ceva aici. De aceea noi n-o luăm în serios. Prin asta e mare omul.

Ea râse din nou.

— Nu mă tem. Am încredere în trupurile noastre. Ele știu mai bine ce vor, decât gândurile, care noaptea ne hărțuiesc mintea.

Ravic goli paharul.

— Bine, spuse el. Și, de asemenea, foarte just.

— Să nu mai dormim deloc astă-noapte.

Ravic ținu sticla în lumina argintie a lunii. Rămăsese doar o treime.

— Nu mai e mult, spuse el. Dar putem încerca.

O puse pe masa de lângă pat. Apoi se întoarse și privi spre Joan.

— Întruchipezi toate dorințele unui bărbat și chiar pe cele de care nu-și dă seama.

— Bine, spuse ea. Ne vom trezi în fiecare noapte, Ravic. Noaptea ești altfel decât cel din timpul zilei.

— Mai bun?

— Altfel. În timpul nopților ești nebănuț. Vii totdeauna de undeva, de undeva despre care nimeni nu știe nimic.

— Și în timpul zilei, nu?

— Nu totdeauna. Uneori.

— Mărturisirile dragostei, spuse Ravic. Nu mi-ai fi spus asta acum câteva săptămâni.

— Nu. Atunci te cunoșteam mai puțin.

El își ridică privirile. Pe fața ei nu era nici umbră de ipocrizie. Credea astfel și găsea că e firesc. Nici nu voia să-l impresioneze, să-i spună ceva important.

— Are să meargă strașnic atunci, spuse el.

— De ce?

— În câteva săptămâni mă vei cunoaște mai bine și îți voi părea mult mai puțin plin de surprize.

— Întocmai ca și mine, spuse Joan și râse.

— Tu nu.

— De ce?

— Lucrul acesta își are temeiul în cei cinci mii de ani de evoluție biologică. Dragostea ascute simțurile femeii și-l zăpăcește pe bărbat.

— Mă iubești?

— Da.

— N-ai spus-o prea adesea. Se întinse. Ca o pisică satisfăcută, gândi Ravic. Ca o pisică satisfăcută, sigură de victima ei.

— Uneori aș fi în stare să te arunc pe fereastră, spuse el.

— De ce n-o faci?

El o privi.

— Ai putea s-o faci? întrebă ea.

El nu răspunse. Ea stătea întinsă pe spate, pe pernă.

— Distrugi pe cineva pentru că îl iubești? Îl ucizi pentru că îți prea mult la el?

Ravic luă sticla.

— Doamne, spuse el. Ce-am făcut ca să merit toate astea? Să mă trezesc noaptea și să fiu nevoit să ascult așa ceva?

— Nu-i adevărat?

— Da. Pentru poeții de rangul al treilea și pentru femeile cărora nu li se întâmplă asta.

— Pentru cei care-o fac, de asemenea.

— Fie.

— Ai putea s-o faci?

— Joan, spuse Ravic. Încetează cu flecăreala asta de fată în casă. Nu sunt eu omul cel mai nimerit pentru astfel de speculații. Am ucis până acum prea multă lume. Ca amator și ca profesionist. Ca soldat și ca chirurg. Toate astea mă fac să privesc viața cu dispreț, nepăsare și respect. Nu distrugi mult omorând. Cine a ucis adesea, n-ar mai ucide din dragoste. Ridiculizezi și pângă-rești moartea, astfel. Și moartea nu e niciodată, nici fără importanță, nici comică. Și lucrurile astea nu privesc femeile; e treaba bărbaților. Rămase tăcut un timp. Despre ce vorbeam? spuse el apoi și se aplecă deasupra-i. Nu ești tu fericirea mea desprinsă de pământ? Fericirea pe care mi-o aflu printre nori; fericirea tinzând către lumină? Vino, lasă-mă să te sărut. Viața nu mi-a fost niciodată mai de preț ca astăzi — când are atât de puțină importanță.

Lumina. Totdeauna lumina. Venea zburând dinspre orizont aidoma unei dantele albe de spumă, între albastrul adânc al oceanului și albastrul și mai senin al cerului, venea zburând, fără să răsuflă și răsuflând adânc în același timp, contopind în răspândirea razelor și în oglindirea lor, fericirea simplă, primordială, de a fi așa de strălucitor, așa de aprins, de a pluti imaterial...

"Cum îi înconjoară strălucirea capul, se gândi Ravic. Ca o cunună incoloră! Spațiu fără perspectivă! Cum îi joacă pe umeri! Laptele Canaanului, mătase toarsă din raze! Nimeni nu poate fi gol în lumina asta. Pielea o ascunde și-o radiază, ca și stâncile și marea de colo, cea mai transparentă confuzie, haina cea mai fină din pulberea cea mai luminoasă!"

— De cât timp suntem aici? întrebă Joan.

— Opt zile.

— Parc-ar fi opt ani. Nu crezi?

— Nu, spuse Ravic. Mai degrabă opt ore. Opt ore și trei mii de ani. Aici unde stai, stătea la fel o tânără etruscă acum trei mii de ani — și vântul venea la fel dinspre Africa și alunga lumina de peste ocean.

Joan se ghemui lângă el.

— Când ne vom întoarce la Paris?

— Vom afla astă-noapte la Cazino.

— Ai câștigat?

— Nu destul.

— Joci ca și cum ai fi obișnuit. Poate că ești. Nu știu într-adevăr nimic despre tine. De ce te salută crupierul ca pe un bogat fabricant de muniții?

— Mă confundă cu un bogat fabricant de muniții.

— Nu-i adevărat. Te-a recunoscut.

— Era mai politicos să spună așa.

— Când ai fost aici ultima oară?

— Nu știu. Odată, sunt mulți ani de atunci. Ce neagră ești! Ar trebui să fii totdeauna la fel de bronzată.

— Atunci ar trebui să trăiesc tot timpul aici.

— Ți-ar place?

— Nu tot timpul. Dar aș vrea să trăim totdeauna, așa cum trăim aici. Își aruncă părul peste umeri. Sunt sigură că găsești lucrul ăsta foarte su-

perficial, nu?

— Nu, spuse Ravic.

Ea zâmbi și se întoarse spre el.

— Știu că e superficial, dar, Dumnezeuule, avem atît de puțina superficialitate în frămîntatele noastre vieți. Am avut destule războaie, foamete, răsturnări și revoluții, inflații — dar niciodată puțînă siguranță, lumină, liniște și timp. Și acum. spui că vine un nou război, într-adevăr, părinții noștri au dus-o mai ușor, Ravic.

— Da.

— N-avem decît viața asta scurtă — și ea trece... Nu sunt cine știe ce, Ravic. Nu țin să trăiesc într-o epocă istorică. Vreau să fiu fericită și doresc lucruri care să nu fie atît de apăsătoare și de complicate. Asta-i tot.

— Cine n-ar vrea asta, Joan?

— Și tu?

— Firește.

"Albastrul acela, se gîndi Ravic Albastrul aproape incolor al orizontului, unde cerul se cufundă în mare, și apoi această furtună din adînc, dintre mare și zenit, oglindite în acești ochi mai albaștri decît au fost vreodată la Paris!"

— Aș vrea să putem trăi astfel, spuse Joan.

— Dar facem asta — pentru un moment.

— Da, pentru un moment, pentru cîteva zile, dar apoi ne vom întoarce iar la Paris, la clubul acela de noapte, unde totul e mereu același; la viața aceea într-un hotel murdar.

— Exagerezi. Hotelul tău nu e murdar. Al meu e destul de murdar — cu excepția odăii mele.

Își sprijini coatele de genunchi. Vîntul îi sufla prin păr.

— Morosow spune că oști un doctor minunat. E păcat că lucrurile stau astfel cu tine. Altfel ai putea să câștigi bani mulți. Mai ales ca chirurg. Profesorul Durant...

— Cum de-ai dat de el?

— Uneori vine la Șeherezada. René, directorul spune că nu mișcă un deget pentru mai puțîn de zece mii de franci.

— René e bine informat.

— Și uneori face trei sau patru operații pe zi. Are o casă minunată, un Packard...

Straniu, se gîndi Ravic. Fața nu i s-a schimbat. Nimic mai captivant decît așa cum era ea înainte de a frămîntă aceste nonsensuri milenare ale femeilor. Arată ca o amazoană cu ochii albaștri, în timp ce, cu instinctul matern, predică idealuri de bancher. Dar n-are oare dreptate? Nu are totdeauna dreptate o atît de mare frumusețe? Și n-are ea toate scuzele din lume?

Văzu o barcă cu motor ce se apropia într-un val de spumă. Nu se mișcă; știa de ce venea.

— Iți vin prietenii, spuse el.

— Unde? Joan văzuse însă barca. De ce prietenii mei? întrebă ea. Sunt, la drept vorbind, mai mult prietenii tăi. Te-au cunoscut înaintea mea.

— Cu zece minute mai înainte.

— Oricum, mai înainte.

Ravic rîse.

— Fie, Joan.

— Nu mă duc. E foarte simplu. Nu merg.

— Sigur că nu.

Ravic se întinse pe stîncă și închise ochii. Soarele deveni deodată

un cearceaf călduros de aur. Știa ce avea să urmeze.

— Nu ești prea politicos, spuse Joan după un timp.

— Îndrăgostiții nu sunt niciodată politicoși.

— Au venit amândoi aici pentru noi, ca să ne cheme. Dacă nu vrei să faci o plimbare, cel puțin să cobori și să le spui.

— Bine. Ravic deschise ochii pe jumătate. Să simplificăm lucrurile. Du-te tu jos, spune-le că am de lucru, și du-te cu ei, ca și ieri.

— De lucru — asta sună bizar. Cine lucrează aici? De ce nu vii cu noi? Le ești foarte simpatic. Au fost foarte dezamăgiți ieri că n-ai venit.

— O, Dumnezeule! Ravic deschise ochii de tot. De ce dragostea femeilor nu constă decât, în astfel de conversații idioate? Ție ți-ar plăcea să te plimbi, eu n-am barcă, viața e scurtă, suntem aici numai de câteva zile, de ce trebuie să mă comport eu atât de mărinos și să te determin să faci ceea ce vei face oricum, tocmai ca să te simți mai bine?

— N-ai de ce să mă determini. Pot s-o fac și singură.

Ea îl privi. Ochii ei aveau aceeași imensitate iradiantă, numai gura i se lăsă în jos timp de o secundă — era o expresie care-i trecuse atât de repede pe față încât Ravic putea să creadă că se înșelase.

Oceanul se iovi cu zgomot de stâncile digului. Se sparse tare și vântul aduse o bură de picături scânteie-toare. Ravic simți pe piele ceva asemenea unui scurt fior.

— Era valul tău, spuse Joan. Valul din povestea pe care mi-ai spus-o la Paris.

— Înțeleg — o mai ții minte?

— Da. Dar nu ești o stâncă. Ești un bloc de beton.

Cobora spre chei și cerul întreg se sprijini pe umerii ei. Ga și cum l-ar fi purtat ea. Avea scuză. "Are să stea în barca albă, cu părul fluturând în vânt — și sunt un idiot că n-am mers cu ei, se gândi Ravic. Dar nu sunt încă pregătit pentru un astfel de rol. Ar fi o sfidare prea arogantă a zilelor uitate, dar ce altceva rămâne? Smochinii înfloriți în nopțile cu lună, filozofia lui Seneca și Socrate, concertul de vioară al lui Schumann, și prevederea sfârșitului dobândită mai de timpuriu decât alții."

Vocea lui Joan se auzi de jos. Apoi auzi bâzâitul ușor al motorului. Nu se ridică. Avea să ocupe locul de lângă pupă. Era o insulă cu o mânăstire undeva, în mare. Uneori se auzea de acolo cântecul cocoșilor. Ce roșu strălucea soarele printre pleoape! Livezile mătăsoase ale tinereții, cu florile sângelui care așteaptă. Eterna legănare a mării. Clopotele de la Vineta. Fericirea magică a neantului. Adormi repede.

După-amiază se duse să aducă mașina de la garaj. Era un Talbot pe care-l închiriasse Morosow pentru el la Paris. Venise în el, cu Joan.

Merse cu automobilul de-a lungul coastei. Ziua era foarte limpede și aproape prea strălucitoare. Traversă Cornișa de mijloc spre Nisa și Monte Carlo, apoi spre Villefranche. Îi plăcea portul mic și bătrân, și stătu câțva timp în fața unuia din birourile de pe chei. Se plimbă prin grădina din fața Cazinoului de la Monte Carlo și prin cimitirul sinucigașilor, dinspre mare; cercetă un mormânt, stătu multă vreme în fața lui și zâmbi. Se plimbă pe vechile străzi strâmte ale Nisei și traversă cartierul modern al orașului, apoi prin piețele cu monumente; pe urmă porni înapoi spre Cannes și dincolo de Cannes, acolo unde stâncile erau cărămizi și unde satele de pescari aveau nume biblice.

O uită pe Joan. Uită de el însuși. Simțurile lui se revărsau spre ziua aceasta limpede, spre treimea soarelui, a mării și-a pământului ce era alcătuit dintr-o coastă înflorită, în timp ce drumurile de munte, de deasupra mării, erau încă pline de zăpadă. Ploaia deasupra Franței, furtuna se aduna deasupra Europei — dar coasta aceasta strimță părea

să nu fi aflat nimic. Parc-ar fi fost uitată; viața era altfel aici; și în timp ce-n țara dinapoia ei ceața cenușie a mizeriei creștea mereu, plină de amenințări și de primejdii, aici soarele strălucea senin, iar în strălucirea lui se adunau ultimele raze ale unei luni muribunde.

Un dans de-o clipă, al moliilor și al țânțarilor în văpaia ultimei lumini — absurd, ca orice dans al țânțarilor; neghioabă ca și muzica ușoară a cafenelelor — o lume care devenise de prisos ca și fluturii în octombrie, cu micile lor inimi înghețate încă de pe acum, astfel dansau, flecăreau, flirtau, iubeau, trădau, și-și amăgeau simțurile, înainte să vină secerișul și marile vânturi.

Ravic coti cu mașina în St. Raphael. Mica întindere a portului era plină de vapoare și bărci cu motor. Cafenelele de pe chei instalaseră umbrele strălucitoare. Femei bronzate stăteau la masă. — Cum se repetă totul, se gândi Ravic — mersul plăcut și ușuratic al vieții. Ispita veselă, destinderea, jocul — cum se repetă, nu se știe de cât timp încoace. Pe vremuri încercase și el existența aceasta de fluture și se gândise că se săturase de așa ceva. Mașina trecu de cotitură, de-a lungul străzii, în ploaia de lumină a apusului.

Se întoarse la hotel și găsi o scrisoare de la Joan. Fusese chemată și lăsase vorbă că nu se va întoarce la masă. Cobori la Eden Rose. Era foarte puțină lume la masă. Cei mai mulți mergeau la Juan-les-Pins și la Cannes. Se așeză lângă paramalâcul unei terase clădită pe o stâncă. asemenea unei punți de corabie. Jos, stânca ieșită din apă, spumega. Valuri țâșneau din amurg, de un roșu întunecat și de un albastru aproape verde, ca să se schimbe apoi în roșu-galben deschis și portocaliu, apoi luau întunericul pe crestele lor subțiri și-l împrăștia în spuma apusului.

Ravic stătu multă vreme pe terasă. Simțea că i-e frig și-l apăsa singurătatea. Vedea ce se întâmplă limpede și fără nici un fel de tresărire de emoție. Știa că nu va putea împiedica prea mult lucrul ăsta; farse și șiretlicuri se puteau inventa. Le cunoștea și nu voia să le folosească. Mersese altă dată prea departe în privința asta. Farsele pot fi folosite în lucrurile fără însemnătate. Un singur lucru putea să facă: să lupte pe față împotriva lor. Să ie stea în față sincer, fără dezamăgiri și fără ezitări.

Ravic ținu paharul cu vinul ușor, limpede în lumină. "O noapte friguroasă, o terasă înconjurată de mare, cerul plin de surâsul soarelui ce apune și de clinchetul stelelor îndepărtate, și, rece ca și mine, o făclie ce pătrunde tăcerea lunilor ce au să vină, trecând peste ele și lăsându-le din nou în întuneric, dar îmi dau seama, de asemeni, că nu vor trece fără să-și lase urmele durerii, și iarăși viața îmi stă aidoma unui pahar, în mână, transparent, umplut cu un alt vin ce nu poate fi păstrat fiindcă ar deveni searbăd, fiindcă n-ar mai fi decât rămășița acră a unei pasiuni moarte."

N-avea să întârzie. Nu putea să mai întârzie. Cu nevinovăție și pe negândite, ca o plantă spre lumină, se îndrepta spre ispită și spre varietatea miilor de aspecte ale unei vieți ușuratice. I se cerea viitorul, iar el nu putea să-i ofere decât un prezent păcătos. Nimic nu se întâmplase, totuși. Dar nici nu era nevoie să se întâmple. Lucrurile sunt întotdeauna hotărâte de mai înainte. De obicei nu se observă și iei un sfârșit zgomotos drept rezultatul unei hotărâri neașteptate care, cu luni înainte, se închegea în tăcere.

Ravic goli paharul. Vinul ușor părea să-și fi schimbat gustul. Umplu din nou paharul și bău iarăși. Încă o dată, vinul avea gustul lui de mai înainte, se topea ca zăpada și era rece.

Se sculă și porni spre Cannes, la Cazino.

Juca liniștit și pe sume mici. Simțea încă aceeași răceală în el și știa că poate să câștige cât avea să dureze. A jucat pe ultimul doisprezece,

douăzeci și șapte pătrat, douăzeci și șapte. După o oră câștigase trei mii de franci. Își dublă mizele și jucă pe patru.

O văzu pe Joan intrând. Își schimbase rochia, așa că trebuia să se fi întors imediat ce părăsise el hotelul. Era cu cei doi bărbați care o invitaseră în barca cu motor. Îi cunoștea pe unul sub numele de Le Clerq, un belgian, pe celălalt, Nugent, un american. Joan părea foarte frumoasă. Purta o rochie albă, de seară, cu flori mari, cenușii. O cumpărase pentru ea cu o zi înainte de plecarea lor. O văzuse și se repezise s-o ia.

— Cum de te pricepi așa de bine la rochiile de seară? întrebă ea. E mult mai bună decât mi se cade. Și foarte scumpă.

"Pasăre, se gândi el, încă pe ramurile mele, dar cu aripile pregătite pentru zbor."

Crupierul împinse banii spre el. Pătratul câștigase. Ravic își retrase câștigul și lăasă mizele. Joan se duse spre mesele de bacara. Nu știa dacă îl văzuse. Unii bărbați, care nu jucau, -întorceau capul după ea. Mergea întotdeauna ca și cum ar fi avut în față un vânt ușor și ca și cum n-ar fi avut nici o țintă. Întoarse capul și-i spuse ceva lui Nugent — și deodată Ravic simți, plin de mânie, nevoia de a arunca banii, de a pleca de la masa verde; să se ridice, s-o ia repede pe Joan, pe sus, peste toată lumea asta și peste uși, s-o ducă departe, pe o insulă, poate pe acea insulă ce se zărea la orizont, spre Antibes, departe de toate, lucrurile astea, s-o despartă de lume și s-o păstreze...

Miză din nou. Șapte. Insulele nu izolează. Și neliniștea inimii nu poate fi stăvilită; pierzi totdeauna ceea ce ții în mână — niciodată ceea ce lași. Bila se opri încet. Doisprezece. Parie din nou.

Când își ridică privirea se trezi uitându-se în ochii lui Joan. Stătea de cealaltă parte a mesei și îl privea. O salută și zâmbi. Ea îl privea mereu. El arăta spre cercul ruletei și dădu din umeri. Ieși nouăsprezece.

Își aranjă mizele și privi iarăși în sus. Joan nu mai era acolo. Se strădui să stea pe loc. Luă o țigară din pachetul de lângă el. Unul dintre cei ce priveau îi dădu un foc. Era un bărbat gras, chel și în uniformă.

— Timpurile s-au schimbat, spuse el.

— Da, spuse Ravic. Nu-l cunoștea.

— Era altfel în douăzeci și nouă.

— Da.

Ravic nu mai știa dacă fusese la Cannes în 1929 sau dacă omul vorbea numai așa. Văzuse că ieșise patru fără să fi observat și încercă să se concentreze mai mult. Dar, deodată i se păru stupid să joace aici, pe câțiva franci, ca să mai poată sta câteva zile. Cu ce scop? Nu era decât slăbiciune, nimic altceva. Sunt anumite lucruri ce se trezesc în noi încet, în tăcere și nu ne dăm seama de ele decât dacă avem dorința de a ne împinge pe noi înșine la extrem, de a izbucni. Morosow avea dreptate. Cel mai bun mijloc de a pierde o femeie e să-i arăți un fel de viață pe care nu i-l poți oferi decât câteva zile. Ea are să încerce să-l redobândească — dar cu cineva care este în stare să trăiască astfel tot timpul. "Am să-i spun că trebuie s-o rupem, se gândi el. Mă voi despărți de ea la Paris, înainte de a fi prea târziu."

Se gândi să joace la o altă masă. Dar, pe neașteptate dorința de a continua îl părăsi. Nu trebuie să joci pe o carte mică, când altul joacă în stil mare. Privi împrejur. Joan nu se vedea. Merse la bar și bău un coniac. Apoi se duse să-și ia mașina pentru a se plimba o oră prin împrejurimi.

Pe când pornea mașina, o văzu pe Joan venind. El ieși. Ea veni repede spre el.

— Voiai să pleci acasă fără mine? întrebă ea.

— Voiam să mă plimb prin munți cu mașina timp de o oră și apoi să

mă întorc.

— Minți! N-aveai de gând să te întorci! Voiai să mă lași aici cu idioții ăștia!

— Joan, spuse Ravic. Curând ai să pretinzi că e vina mea că ești cu idioții ăștia.

— E vina ta! M-am dus cu ei în barcă fiindcă eram mâhnită! De ce nu erai la hotel când m-am întors?

— Ai luat masa cu idioții aceștia.

Rămase câțva timp nedumerită.

— Am făcut-o numai pentru că nu erai acolo când m-am întors.

— Bine, Joan, spuse Ravic. Să nu mai vorbim despre asta. Te amuză?

— Nu.

Ea sta în fața lui, cu răsuflarea oprită, agitată, impetuoasă, în întunericul albastru al nopții blânde, cu luna în păr; cu fața palidă și cu buzele aproape negre din cauza roșului închis; era în februarie 1939, și la Paris inevitabilul avea să înceapă încet, strecurându-se ca un șarpe, cu toate micile minciuni, umiliri și certuri; voia s-o părăsească înainte să înceapă toate astea și totuși ea era aici și mai aveau să treacă încă multe zile până atunci.

— Unde vrei să mergi? întrebă ea.

— Nicăieri. Numai să merg.

— Am să vin ou tine.

— Dar ce vor spune idioții?

— Nimic. Mi-am luat rămas bun, dealfel. Le-am spus că mă aștepți.

— Nu-i rău, zise Ravic. Ești copilăroasă cu intenție, așteaptă până trag capota.

— Las-o jos! Haina o să-mi țină destul de cald. Mergi încet. Treci de toate cafenelele unde oamenii n-au altceva de făcut, decât să stea și să fie fericiți, fără să se certe.

Se strecură lângă el pe scaun și-l sărută.

— E prima oară când am fost pe Riviera, Ravic, spuse ea. Nu fi aspru cu mine! E prima oară când am fost într-adevăr cu tine și nopțile n-au mai fost friguroase și sunt fericită.

Ieși cu mașina din traficul aglomerat, și se îndreptă spre șoseaua de dincolo de hotelul Carlton și apoi spre Juan-les-Pins.

— Prima oară, repetă ea. Prima oară, Ravic, și știu ce-ai putea să-mi răspunzi, dar nu-mi pasă. Se strânse lângă el și-și puse capul pe umerii lui. Uită ce s-a întâmplat astăzi! Nu te mai gândi. Șofezi minunat, Ravic, știi asta? Tot ce faci tu e frumos. Idioții spuneau același lucru. Ieri au văzut cum poți conduce tu o mașină. Ești fantastic. N-ai nici un fel de trecut. Nu se știe nimic despre tine. Am aflat de o mie de ori mai multe lucruri despre idioții ăia, decât despre tine. Pot să beau puțin calvados undeva? Simt nevoia după toată enervarea din seara asta. E greu să trăiască cineva cu tine.

Mașina fugea pe șosea ca o pasăre care zboară pe jos.

— Prea repede? întrebă Ravic.

— Nu! Mergi mai repede! Așa de repede, încât să ne simțim ca arborii prin care suflă vântul. Cum alungă noaptea trecutul! Mă simt pătrunsă de dragoste. Poți să privești prin mine datorită iubirii mele. Te iubesc așa de mult, încât sufletul meu se revarsă asemenea unei femei dintr-un lan de grâu, în fața bărbatului care o privește. Sufletul meu vrea să zacă întins pe pământ. Ar vrea să stea culcat și să zboare. Într-o livadă. E trist. Se-ndrăgostește de tine când conduci. Să nu ne mai întoarcem la Paris. Să furăm o casetă cu bijuterii sau să spargem o bancă, să luăm mașina asta și să nu ne mai întoarcem niciodată.

Ravic opri în fața unui mic han. Zgomotul motorului se stinse și din depărtare se auzi, deodată, răsuflarea adâncă a mării.

— Vino, spuse el. Putem lua un calvados aici. Cât ai băut până acum?

— Prea mult. Din cauza ta. Afară de asta, la un moment dat n-am mai putut asculta bâlbâiala idioților acelora.

— De ce n-ai venit atunci la mine?

— Am venit.

— Da. Când ai crezut c-am să plec. Ai mâncat ceva?

— Nu prea mult. Mi-e foame. Ai câștigat?

— Da.

— Atunci să mergem la cel mai luxos restaurant și să mâncăm icre negre, să bem șampanie, să fim așa cum erau părinții noștri înainte de toate războaiele astea, fără griji, sentimentali și fără temeri, fără refulări și plini de prost-gust, ou lacrimi, lună, oleandri, viori, și ocean și dragoste. Și aș vrea să-mi închipui că avem copii, o grădină, o casă, că vom avea un pașaport și un viitor, că am renunțat la o carieră strălucită pentru tine, că ne vom iubi în liniște chiar și după douăzeci de ani, că ești gelos și că încă mă mai crezi frumoasă, că nu pot s-adorm când nu vii o noapte acasă, și...

El văzu cum i se prelingeau lacrimile pe obraji. Ea zâmbi.

— Și ele se datoresc tot prostului gust — iubiture, tot prostului gust...

— Vino, spuse el, vom merge spre Chateau Madrid. E-n munți, sunt muzicanți ruși acolo și vei avea tot ce vrei...

16

Era dis-de-dimineată, devreme. Jos, marea era cenușie și fără valuri. Cerul n-avea nici nori, nici culoare. Numai la orizont, o dungă subțire de argint răsărea din apă. Era atâta liniște, încât se auzeau respirând. Fuseră ultimii clienți acolo. Muzicanții trecuseră înaintea lor, într-un Ford vechi, mai jos de serpentina de pe șosea. Chelnerul, într-un Citroën. Bucătarul, ca să ia provizii, într-un Delahaye 1929, de șase persoane.

— Se crapă de ziuă, spuse Ravic. Acum noaptea e undeva de partea cealaltă a pământului. Cândva au să fie aeroplane cu care cineva să poată trece dincolo. Vor merge tot atât de repede ca și rotațiile pământului. Dacă și atunci îmi vei spune la patru dimineața că mă iubești, putem lăsa să fie totdeauna patru dimineața, nu vom face decât să zburăm împrejurul pământului și orele vor sta pe loc.

Joan se strânse lângă el.

— Nu pot face nimic pentru asta. E frumos! E înduioșător de frumos. Ai să râzi...

— E frumos, Joan.

Ea se uită la el.

— Unde-i avionul de care vorbeai? Vom fi bătrâni, iubiture, când avionul tău va fi inventat. Și nu vreau să îmbătrânesc. Tu ai vrea?

— Da.

— Într-adevăr?

— Cât mai bătrân cu putință.

— De ce?

— Aș vrea să știu ce se întâmplă cu planeta asta.

— Nu vreau să îmbătrânesc.

— N-ai să îmbătrânești. Viața va trece lăsându-și urmele pe chipul tău, asta va fi tot, și te vei face mai frumoasă. Nu ești bătrân decât când

nu mai simți.

— Nu. Când nu mai iubești..

Ravic nu răspunde. "Să te părăsesc! Să te părăsesc! La ce mă gândeam eu acum câteva ore la Cannes?" Ea se ghemui în brațele lui.

— Acum mă-ntorc cu tine acasă, și-o să ne culcăm împreună. Ce frumos e totul! Ce frumos e când trăiești pe deplin și nu numai cu o parte a ființei tale. Când ești stăpân pe tine însuși și oalm, fiindcă nu mai încap nimic în tine. Vino, să mergem aoasă. Spre casa noastră împrumutată, spre acel hotel alb, ce arată ca o casă de țară.

Mașina coborî serpentina aproape fără ajutorul motorului. Ziua devenea, pe nesimțite, mai aprinsă. Pământul mirosea a rouă. Ravic stinse farurile. Când au trecut de cornișă, au dat de plante și de flori. Erau pe drumul spre Nisa. Mai târziu, au trecut de o companie de spahii. Auzeau tropotul cailor amestecat cu uruitul motorului. Răsuna limpede și nefiresc pe șoseaua pavată. Chipurile călăreților erau întunecate sub burnuzele lor.

Se uită la Joan. Ea îi zâmbi. Chipul îi era palid și obosit și mai fragil decât înainte. În oboseala ei liniștită, i se părea chiar mai frumoasă decât în acele dimineți magice, încă întunecate, care ieri păreau atât de îndepărtate și care nu aveau nici o oră, ci pluteau dincolo de timp — pline de liniște, fără temeri sau întrebări.

Golful Antibes se desfăcea într-un cerc mare în fața lor. Jos, se lumina treptat. Umbrele cenușii a trei vase de război, două distrugătoare și un crucișător, stăteau în fața zilei strălucitoare. Probabil că veniseră în port noaptea. Mici, amenințătoare și tăcute, înfruntau cerul îndepărtat. Ravic privi spre Joan. Adormise pe umărul lui.

17

Ravic era în drum spre spital. Se-ntorsese de pe Riviera de-o săptămână. Deodată se opri. Ceea ce văzu era ca o jucărie pentru copii. Vara clădirea strălucea la soare, ca și cum ar fi fost construită din sticlă, schelăria se ridica spre cerul strălucitor — ca un filigram — și când o grindă cu o formă pe ea începu să se surpe, arăta ca și cum s-ar fi rostogolit un băț de chibrit cu o muscă pe el. Cădea, cădea mereu și părea să cadă întruna — trupul se desprinsese, și părea acum o păpușe subțire ce-și întindea brațele și înota cu stângăcie prin aer. Ca și cum lumea ar fi fost, pentru o clipă, înghețată și liniștită ca moartea. Nici o mișcare, nici o adiere, nici o răsuflare, nici un sunet — numai forma cea mică și grinda solidă cădeau, cădeau mereu.

Apoi, deodată, totul deveni zarvă și mișcare. Ravic își dădu seama că-și ținuse respirația. Alergă.

Victima zăcea pe pavaj. Cu o clipă înainte strada fusese aproape goală. Acum era plină de lume. Se adunară din toate părțile ca și cum ar fi sunat o alarmă. Ravic își făcu drum prin mulțime. Observă doi lucrători care încercau să ridice victima.

— Nu-l ridicați. Lăsați-l acolo unde este, țipă el.

Lumea dimprejurul lui și din față îi făcu loc. Cei doi lucrători țineau victima pe jumătate ridicată.

— Lăsați-o jos încet! Atenție! Încet!

— Ce sunteți dumneavoastră? Întrebă unul dintre lucrători. Doctor?

— Da.

— Bine.

Lucrătorii lăsară victima pe pavaj. Ravic îngenunchie lângă el și-l examinează. Îi deschise cămașa cu atenție și-i pipăi corpul. Apoi se ridică.

— Ce este? întrebă lucrătorul care îi vorbise mai înainte. E-n nesimțire?

Ravic clătină din cap.

— Ce? întrebă lucrătorul.

— Mort, spuse Ravic.

— Mort?

— Da.

— Dar, spuse omul neîncrezător, tocmai am mâncat împreună.

— E un doctor aici? întrebă cineva în spatele șirului de oameni înghesuți.

— Ce s-a întâmplat? spuse Ravic.

— E un doctor aici? Repede!

— Ce s-a întâmplat?

— Femeia aceea...

— Care femeie?

— A lovit-o grinda. Îi curge sângele.

Ravic își făcu drum prin mulțime. O femeie mică de statură, cu o vizieră largă, albastră, stătea întinsă pe-o grămadă de nisip. Fața îi era contractată, palidă, iar ochii îi erau tot atât de nemișcați ca și doi cocoloși de cărbune. Sângele îi curgea din gât, ca dintr-o fântână. Țâșnea în lături zvâcnind oblic și producea o stranie impresie de dezordine. Sub capul ei se adună repede în nisip o băltoacă neagră.

Ravic apăsă artera cu degetele. Scoase un bandaj din buzunar și trusa medicală de urgență pe care o avea totdeauna cu el.

— Ține asta! spuse unui bărbat de lângă el.

Patru mâini se repeziră spre geantă în același timp. Căzu pe nisip și se deschise. Scoase afară foarfeca și desfăcu bandajul.

Femeia nu spunea nimic. Nici nu mișcase ochii. Era rigidă și fiecare mușchi al corpului era întins.

— Totul va fi bine, măicuță, spuse Ravic. Totul se va aranja.

Grinda o lovide la umăr și la gât. Umărul era sfâșiat. Undreaua era ruptă și încheietura sfărâmată. Avea să rămână țeapănă.

— E brațul stâng, spuse Ravic și examinează gâtul cu atenție. Doar pielea era sfâșiată. Piciorul era atins; pipăi pulpa și fluierul. Ciorapii cenușii, bine cârpiți, dar întregi, legați sub genunchi cu o panglică neagră — cu ce lux de amănunte se puteau vedea toate, astea! Pantofi negri, cârpiți, șireturile legate cu fundă dublă, cu vârfurile reparate.

— A telefonat cineva după ambulanță?

Nu răspunse nimeni.

— Cred că a telefonat polițistul, spuse cineva după o vreme.

Ravic ridică iute capul.

— Polițistul? Unde-i?

— Acolo, cu ceilalți...

Tocmai voia să plece. În acest moment polițistul își făcu drum prin mulțime. Era un tânăr cu un carnet în mână. Își rumega nervos creionul scurt și fără vârf.

— O clipă, spuse el și începu să scrie.

— Totul e-n regulă aici, zise Ravic.

— Un moment, domnule!

— Mă grăbesc. Am un caz urgent.

— Un moment, domnule. Sunteți medicul?

— I-am legat artera, asta-i tot. Nu mai rămâne decât să fie chemată ambulanța.

— Un moment, doctore! Trebuie să vă înscriu numele. Sunteți un martor.

— N-am văzut accidentul. Am venit după aceea.

— Totuși trebuie să scriu tot. E un accident serios, domnule doctor!

— Am avut ocazia să constat, spuse Ravic.

Polițistul încercă să afle numele femeii. Femeia nu putea răspunde. Se uita la el fără să-l vadă. Polițistul se aplecă plin de zel asupra ei. Ravic privi împrejur. Mulțimea îl înconjură ca un zid. N-o putea străbate.

— Ascultă, spuse el polițistului. Mă grăbesc grozav.

— Foarte bine, doctore. Nu-mi faceți și dumneavoastră dificultăți. Trebuie să aranjez totul. Faptul că sunteți martor e important. Femeia poate să moară.

— N-are să moară.

— Nimeni nu poate spune asta. Și apoi, rămâne chestiunea daunelor.

— Ai chemat ambulanța?

— Colegul meu s-a dus după ea. Nu mă mai încurcați, fiindcă va dura și mai mult.

— Femeia e pe jumătate moartă și dumneata vrei să dispari, spuse unul din lucrători, pe un ton de reproș.

— Ar fi moartă acum, dacă n-aș fi fost aici.

— Cu atât mai mult atunci, spuse lucrătorul fără prea multă logică. Trebuie să rămâi.

Se auzi pocnitura unui aparat de fotografiat. Un bărbat purtând o pălărie pe spate veni în față, zâmbind.

— Vreți să vă aplecați din nou ca și cum ați pune iar bandajul? Îl întrebă pe Ravic.

— Nu.

— E pentru presă, spuse omul. Fotografia dumneavoastră va fi pusă în ziare cu o mențiune în care se va arăta că ați salvat viața femeii. Publicitate strașnică. Vă rog, aici, în felul acesta, lumina e mai bună aici.

— Du-te la dracu, spuse Ravic. Femeia are nevoie urgent de o ambulanță. Bandajul nu poate rămâne așa multă vreme. Vezi dacă a fost chemată ambulanța.

— Toate la rândul lor, doctore, spuse polițistul. Mai întâi trebuie să-mi termin raportul.

— Ți-a spus mortul numele, totuși? Întrebă un băiețandru.

— Tacă-ți gura! Polițistul dădu o palmă copilului.

— Ia o altă fotografie de aici, spuse cineva ziaristului.

— De ce?

— Așa ca să se vadă că femeia era de partea interzisă. Uită-te. Arăta la marginea trotuarului, un afiș cu în.scripția: Atenție! Pericol! Ia fotografia în așa fel încât să se poată vedea. Avem nevoie de asta. Daunele n-au ce căuta aici.

— Sunt fotograf de presă, declară omul cu pălăria, înlăturând sugestia. Fotografiez numai ce mi se pare interesant.

— Dar e interesant! Ce poate fi mai interesant! Cu tabla de scândură în spate.

— Tabla nu e interesantă. Acțiunea numai.

— Atunci înseamnă-ți asta în raport. Omul îl lovi pe polițist pe umăr.

— Cine ești? Întrebă el supărat.

— Reprezentantul societății de construcții.

— Bine, spuse polițistul. Rămâi și dumneata aici. Care-i numele dumitale? Trebuie să-l știi doar! o întrebă el pe femeie.

Femeia își mișcă buzele. Pleoapele începură să-i bată. Ca aripile unui fluture, ca moliile cenușii obosite și muribunde, se gândi Ravic — și în același moment: — Idiot ce sunt! Trebuie să-ncerc să scap!

— Drace, spuse polițistul. Poate c-a-nnebunit. Asta încurcă și mai mult lucrurile! Și orele mele de serviciu se termină la trei!

— Marcel, spuse femeia.
— Ce? Numai o clipă! Ce? Polițistul se aplecă din nou asupra ei. Femeia tăcea. Ce? Polițistul aștepta. Încă o dată. Mai spune o dată!
Femeia rămânea mută.
— Dumneata ești de vină, cu flecăreala dumitale, spuse polițistul către reprezentantul societății de construcții. Cum pot să-mi termin raportul în felul ăsta?
În clipa aceea aparatul pocni din nou.
— Mulțumesc! spuse fotograful. Plin de acțiune!
— Ai și semnalul nostru pe ea? spuse reprezentantul societății de construcții, fără să-l ia în seamă pe polițist. Voi comanda șase imediat.
— Nu, declară fotograful. Sunt socialist. Trebuie să plătești despăgubirea, nenorocit câine de pază al milionarilor.
O sirenă se auzi țipând. Ambulanța. — E momentul potrivit, se gândi Ravic. Făcu prudent un pas.
— Trebuie să mergeți cu mine la circumscripție, doctore. Îmi pare rău, dar trebuie să reconstituiesc totul.
Celălalt polițist veni lângă el. Nu mai era nimic de făcut. — Să sperăm că toate vor ieși bine, se gândi Ravic, și se duse cu ei.
Comisarul de serviciu de la circumscripție ascultase liniștit pe jandarmul și pe polițistul care întocmiseră raportul. Acum se întoarse spre Ravic.
— Nu ești francez, spuse el. Nu întreb, afirm acest lucru ca pe un fapt.
— Nu, spuse Ravic.
— Ce ești?
— Ceh.
— Cum se face că ești doctor aici? Ca străin nu ai dreptul să practici, dacă nu ești naturalizat.
Ravic zâmbi.
— Nu practic aici. Sunt turist. De plăcere.
— Ai pașaportul cu dumneata?
— E necesar, Fernand? Întrebă un alt comisar. Domnul a ajutat-o pe femeia aceea și noi avem adresa lui. E suficient. Mai sunt și alți martori.
— Mă interesează. Ai pașaportul cu dumneata? Sau cartea dumitale de identitate?
— Firește că nu, spuse Ravic. Cine-și ține pașaportul cu el toată vremea, pe timpurile astea?
— Unde-i?
— La consulat. L-am depus de o săptămână. Trebuie să fie vizat.
Ravic știa că dacă spune că pașaportul e la hotel, putea fi trimis acolo cu un polițist și trucul ar fi fost descoperit imediat. Afară de asta, ca să fie în siguranță, dăduse o adresă falsă. Avea o șansă numai cu consulatul.
— La care consulat? Întrebă Fernand.
— Ceh.
— Putem să telefonăm și să întrebăm. Fernand privi spre Ravic.
— Firește.
Fernand așteptă câtva timp.
— Bine, spuse el apoi. Vom întreba.
Se ridică și se duse într-una din camerele alăturate. Celălalt comisar rămase încurcat.
— Scuzați, domnule doctor, spuse el către Ravic. Firește, nu era deloc necesar. Se va lămuri de îndată. Vă suntem foarte obligați pentru concursul pe care ni l-ați dat.
"Se va lămuri", gândi Ravic. Se gândi calm, în timp ce luă o țigaretă.

Jandarmul stătea la ușă. Mai erau încă șanse. Nimeni nu-l suspecta încă. Putea să-l dea în lături, dar mai erau încă acolo reprezentantul societății de construcții și cei doi lucrători. Renunță. Ar fi prea greu să răzbată; câțiva polițiști stăteau probabil la ieșire.

Fernand se întoarse.

— Nu e nici un pașaport cu numele dumneavoastră la consulat.

— Poate că este, spuse Ravic.

— Cum e cu puțință?

— Un funcționar la telefon nu e obligat să știe totul. Sunt vreo șase care se ocupă cu chestiunile astea.

— Țta știe.

Ravic nu răspunse.

— Nu ești ceh, răspunse Fernand.

— Ascultă, Fernand — începă celălat comisar.

— N-ai accent ceh, spuse Fernand.

— Poate că nu.

— Ești german, declară Fernand triumfător, și nu ai pașaport.

— Nu, răspunse Ravic. Sunt marocan și am toate pașapoartele franceze din lume.

— Domnule! țipă Fernand. Cum îndrăznești! Insulți Imperiul Colonial Francez!

— *Merde*, spuse unul dintre lucrători. Reprezentantul societății de construcții avea aerul că salută.

— Fernand, nu...

— Minți. Nu ești ceh. Ai pașaport sau nu? Răspunde!

"Șoarecele din om, se gândi Ravic. Șoarecele pe care nu-l poți îneca niciodată." Ce-i păsa idiotului acesta dacă are el pașaport sau nu? Dar șoarecii miros ceva și ăsta ieșise din vizuina lui.

— Răspunde! Iătră Fernand.

"O bucată de hârtie! O ai sau n-o ai. Creatura asta s-ar închina și mi-ar cere scuze dacă aș avea peticul ăsta de hârtie. N-ar fi avut nici o importanță dacă aș fi ucis o familie sau aș fi spart o bancă — omul ăsta m-ar fi salutată. Dar chiar și Christ fără pașaport — ar pieri astăzi în închisoare. Oricum, ar fi fost închis înainte de a ajunge la cel de-al treizeci și treilea an al său."

— Vei rămâne aici până se va lămuri totul, spuse Fernand. Am să mă dumiresc eu.

— Bine, spuse Ravic.

Fernand ieși din odaie. Cel de-al doilea funcționar răsfoia hârtiile.

— Domnule, spuse el apoi. Îmi pare rău. E nebun în chestiunea asta.

— Nu-i nimic.

— Am terminat? întrebă unul dintre lucrători.

— Da.

— Bine Se întoarse spre Ravic. Când revoluția mondială se va înfăptui, nu vei mai avea nevoie de pașaport.

— Trebuie să înțelegi, domnule, spuse comisarul. Tatăl lui Fernand a fost ucis în războiul mondial. De asta urăște pe germani și toate lucrurile acestea. Se uită la Ravic, părând o clipă încurcat. Părea să înțeleagă ce era. Îmi pare îngrozitor de rău, domnule. Dacă ar depinde de mine...

— Nu face nimic. Ravic privi împrejur. Pot să telefonez înainte de a se întoarce Fernand?

— Firește. Acolo pe masă. Repede.

Ravic îi telefonă lui Morosow. Îi spuse în nemțește ce se întâmplase. Trebuia să-l anunțe pe Veber.

— Și pe Joan.

Ravic ezită.

— Nu. Nu încă. Spune-i că am fost reținut, dar că totul se va aranja în două, trei zile. Ai grijă de ea.

— Bine, răspuse Morosow, nu prea entuziasmat. Bine, Wozzek.

Când Fernand se întoarse, Ravic puse jos receptorul.

— Ce vorbeau acum? întrebă el cu un rânjel. Ceha?

— Esperanto.

Veber veni în dimineața următoare.

— Afurisită vizuină, spuse el și privi împrejur.

— Închisorile franțuzești își merită numele, răspuse Ravic. Nu sunt vopsite cu spoiala umanitarismului. Stil secolul al optsprezecelea.

— Dezgustător, spuse Veber. E dezgustător că ești aici.

— Nimeni n-ar trebui să facă fapte bune. Ai de suferit numaidecât de pe urma lor. Trebuia să las femeia aceea să moară. Trăim într-o epocă de fier, Veber.

— Într-una de tuci. Au aflat prietenii dumitale că ești aici ilegal?

— Firește.

— Și adresa?

— Sigur că nu. N-aș expune niciodată vechiul Internațional.

Hoteliera ar fi pedepsită fiindcă adăpostește clienți neînregistrați. Și ar urma o razie, în timpul căreia ar fi prinși o duzină de refugiați. De data asta am dat hotelul Lancaster drept adresa mea. Am stat acolo, o dată, în viața mea de odinioară. Un hotel frumos și elegant.

— Și noul dumitale nume e Wozzek?

— Vladimir Wozzek. Ravic râse amar. Al patrulea.

— Drace, spuse Veber. Ce-i de făcut, Ravic?

— Mai nimic. Lucrul cel mai important este ca amicii mei să nu afle că am fost pe aici de câteva ori. Altfel, ar însemna să capăt șase luni de închisoare.

— Drace!

— Da, lumea devine pe zi ce trece mai umană. Să trăiești în primejdie, a spus Nietzsche. Refugiații fac astfel — împotriva voinței lor.

— Și dacă nu află?

— Două săptămâni, cred. Și obișnuita deportare.

— Și-apoi?

— Apoi am să mă întorc.

— Până ce-ai să fii prins din nou?

— Exact. De astă dată a durat mult. Doi ani. O viață de om.

— Trebuie să facem ceva. Nu putem continua astfel.

— Așa e. Dar ce poți să faci?

Veber se gândi.

— Durant! spuse el deodată. Firește! Durant cunoaște multă lume cu influență — se întrerupse singur. Doamne sfinte, chiar dumneata ai operat pe unul dintre cei mai importanți! Omul cu piatră la ficat!

— Nu eu. Durant.

Veber râse.

— Firește că el nu-i poate spune bătrânului. Dar el poate să facă ceva. Îl voi înduioșa.

— Vei reuși foarte puțin. L-am obligat să-mi plătească două mii de franci acum câțva timp. Oamenii ca el nu uită ușor astfel de lucruri.

— Va uita, spuse Veber, mai degrabă amuzat. Mai ales că îi va fi teamă să nu sufli ceva despre operațiile acestea fantomatice. Ai făcut zeci de operații pentru el. Afară de asta are nevoie de dumneata.

— Poate găsi ușor pe altcineva. Binot sau vreun chirurg refugiat.

Sunt destui.

Veber își netezi mustața.

— Nu unul cu mâna dumitale. Am să încerc, oricum. Chiar astăzi. Ai nevoie să-ți aduc ceva? Cum e mâncarea?

— Groaznică. Dar pot s-aranjez să mi se aducă.

— Țigări?

— Destule. Tot ce-aș avea nevoie și la ce nu-mi poți ajuta — o baie.

Ravic trăia acolo de două săptămâni, alături de un tinichigiu evreu, un scriitor pe jumătate evreu, și un polonez. Tinichigiului îi era dor de Berlin, scriitorul îl ura; pe polonez nu-l interesa nimic. Ravic procura țigările. Scriitorul spunea anecdote evreiești. Tinichigiul era de neînlocuit ca specialist în combaterea mirosurilor urâte.

După două săptămâni Ravic fu chemat la judecată. Mai întâi fu adus în fața unui inspector care-l întrebă numai dacă are bani.

— Da.

— Bine. Atunci poți să iei un taxi.

Un comisar merse cu el. Strada era plină de lumină și de soare. Era plăcut să fii iarăși afară. Un bătrân vindea baloane la intrare. Ravic nu putea să-și închipuie de ce le vindea în fața închisorii. Comisarul chemă un taxi.

— Unde mergem? întrebă Ravic.

— La șef.

Ravic nu știa cine era șeful. Și-i era indiferent atâta vreme cât nu era șeful unui lagăr de concentrare german. Nu era în lume decât o singură spaimă adevărată: să fii în întregime și fără nici un ajutor la bunul plac al terorismului brutal. Incidentul de față era nevinovat.

Taxiul avea un radio. Ravic îl întoarse. Obținu darea de seamă asupra pieții legumelor; apoi veștile politice. Comunicatul oficial atât de plicticos. Ravic prinse un alt post. Muzică. O atingere. Comunicatul oficial se auzi și el.

— Charles Trennet, spuse el. Clasă superioară!

Taxiul se opri. Ravic plăti. Fu condus într-o sală de așteptare, cu mirosul ei specific, încălzită de transpirație și prăfuită, ca toate sălile de așteptare din lume.

Stătu timp de o jumătate de oră și citi un număr vechi din *La Vie Parisienne*, părăsit de un vizitator. Era ca o literatură clasică după două săptămâni fără cărți. Apoi fu adus înaintea șefului.

Îi trebui câțva timp să-l recunoască pe bărbatul acela gras și scurt. De obicei nu dădea atenție figurilor când opera. Nu-l interesau, erau pentru el aidoma unor numere. Nu-l interesa decât partea bolnavă a corpului. Dar chipul acesta îl privise plin de curiozitate. Stătea acolo, sănătos, cu pântecul iarăși plin, minus bășica fierei — Leval. Ravic uitase că Veber intenționase să ceară ajutorul lui Durant și nu se așteptase să fie prezentat chiar lui Leval.

Leval se uită la el de sus până jos. În felul acesta câștiga timp.

— Sigur că Wozzek nu e numele dumitale, mormăi el.

— Nu.

— Care-i dar?

— Neumann. Ravic se aranjase astfel cu Veber, care îi expilcase lui Durant. Wozzek era prea improbabil.

— Ești german, nu?

— Da.

— Refugiat?

— Da.

— Nu se poate ști niciodată. Nu pari astfel.

— Nu toți refugiații sunt evrei, explică Ravic.
— De ce minți? În privința numelui.
Ravic dădu din umeri.
— Ce altceva aș putea să fac? Mințim cât mai puțin posibil. Trebuie să credeți că ne amuză?
Levai se umflă.
— Crezi că ne amuză să avem încurcături cu dumneavoastră?
"Cenușiu, se gândi Ravic, capul lui fusese albicios-cenușiu, sacii lacriminali vineți, gura pe jumătate deschisă. Pe vremea aceea nu vorbise; atunci fusese o masă de carne moale cu o bășică de fier roșie în ea."
— Unde trăiai? Adresa era falsă și ea.
— Am trăit oriunde. Uneori aici, alteori dincolo...
— De cât timp?
— De trei săptămâni. Acum trei săptămâni m-am întors din Elveția. Am fost aruncat peste graniță. Știți că din punct de vedere legal n-aveam dreptul să trăim nicăieri fără acte — și că cei mai mulți dintre noi n-au fost în stare să se sinucidă. De aceea vă provocăm încurcături.
— Ar fi trebuit să rămâi în Germania, mormăi Leval. Nu e deloc așa de rău acolo. Lumea exagerează.
"O tăietură mai puțin precisă și n-ai fi aici să debitezi prostii. Viermii ți-ar fi traversat frontierele fără documente — sau ai fi o mână de cenușă într-o urnă oarecare."
— Unde ai trăit până acum? întrebă Leval.
"Asta i-ar place să știe, ca să-i prindă și pe ceilalți", se gândi Ravic.
— În hotelurile de clasa întâia, spuse el. Sub nume diferite.
Totdeauna numai câteva zile.
— Nu-i adevărat.
— De ce mă întrebați dacă știți mai bine? spuse Ravic, care pe nesimțite își pierdea răbdarea.
Leval lovi în masă, supărat, cu mâna lui grasă.
— Nu fi cinic! Imediat după aceea își examinează mâna.
— Ați lovit foarfeca, spuse Ravic.
Levai puse mâna în buzunar.
— Nu-ți dai seama că ești cam obraznic? întrebă el deodată, cu calmul cuiva care poate să se stăpânească, fiindcă celălalt depinde de el.
— Obraznic? Ravic îl privi mirat. Numiți asta obraznicie? Nu suntem nici la școală, nici la un institut pentru reeducarea criminalilor! Ați vrea să mă simt ca un criminal care cere o sentință mai blândă? Numai fiindcă nu sunt nazist și, deci, fiindcă nu am acte? Faptul că nu ne considerăm criminali noi înșine, deși avem experiența tuturor închisorilor, a polițiilor, a umilirilor, numai fiindcă vreau să rămânem în viață — asta-i singurul lucru care ne mai ține, înțelegeți?
Dumnezeu știe că e cu totul altceva decât obraznicie.
Leval nu răspunse
— Ai practicat aici?
— Nu.
Cicatricea trebuie să fie mai mică acum, se gândi Ravic. Era mult mai largă atunci. Cu toată grăsimea aceea Oricum se-ndopase și băuse.
— E cea mai mare primejdie, explică Leval. Fără cercetări, fără control, vă învărtiți pe aici. Cine știe de când! Nu cred în povestea cu cele trei săptămâni. Cine știe în câte afaceri dubioase te-ai amestecat!
"În pântecul tău cu arterele sclerozate, cu ficatul umflat și-n bășica fierii inflamată, se gândi Ravic. Și dacă nu m-aș fi amestecat eu, prietenul tău Durant te-ar fi ucis, probabil, într-un mod uman și idiot și ar fi devenit un chirurg și mai celebru și și-ar fi mărit onorariile."
— Aceasta e primejdia cea mai mare, repetă Leval.

Nu-ți este îngăduit să practici. Așa că, accepti tot ce-ți iese în cale, e evident. Am vorbit despre asta cu una din autoritățile noastre. E absolut de aceeași părere. Dacă este cât de puțin obișnuit cu medicina, numele lui trebuie să-ți fie cunoscut.

— Nu, se gândi Ravic, e imposibil. N-o să spună numele lui Durant acum. Viața nu-ți joacă astfel de feste.

— Profesorul Durant, spuse Leval demn. Mi-a explicat. Servitorii, studenții care nu și-au terminat încă examenele, maseuri, asistenți, toți aceștia pretind că au fost medici vestiți în Germania. Cine poate să-i prindă? Operații ilegale, avorturi, colaborări cu moașele, șarlatanii și cine știe câte altele.

"Durant, se gândi Ravic. Asta-i răzbunarea pentru cele două mii de franci. Dar cine-i face acum operațiile? Binot, desigur. Foarte probabil că sunt iarăși împreună."

El observă că nu mai ascultă. Nu deveni mai atent decât atunci când auzi pronunțându-se numele lui Veber. — Un oarecare doctor Veber a intervenit în favoarea dumitale. Îl cunoști?

— Puțin.

— A fost aici. Leval privi o clipă drept înainte. Apoi strănută zgomotos, scoase batista și-și suflă nasul ceremonios, contemplând ceea ce suflase, împăturindu-și batista și punând-o din nou în buzunar. Nu pot să fac nimic pentru dumneata. Trebuie să fim severi. Vei fi deportat.

— Știam asta.

— Ai mai fost până acum în Franța?

— Nu.

— Șase luni de închisoare dacă te-ntorci. Știai asta?

— Da.

— Voi avea grijă să fii deportat cât mai curând posibil. E tot ce pot face. Ai bani?

— Da.

— Bine. Atunci vei plăti călătoria până la graniță pentru escortă și pentru dumneata.

Ravic făcu semn că da.

— Poți să pleci acum.

— Trebuie să fim înapoi la o oră anumită? Întrebă el pe agentul care îl escorta.

— Nu tocmai. Depinde. De ce?

— Aș vrea să iau un aperitiv.

Agentul îl privi.

— N-o să fug, spuse Ravic. Luă o hârtie de douăzeci de franci și-o flutură.

— Bine. Douăzeci de minute mai mult nu contează.

Luară un taxi și se opriră la primul bistro. Câteva mese fuseseră aranjate afară. Era frig, dar soarele strălucea.

— Ce dorești? Întrebă Ravic.

— Picon amar. La ora asta nu iau nimic altceva.

— Mie un lichior. Fără apă.

Ravic stătea liniștit și respira adânc. Aer — ce altceva putea să fie! Ramurile arborilor de pe trotuar aveau muguri în vârfuri. Mirosea a pâine proaspătă și a vin nou. Chelnerul aduse paharele.

— Unde-i telefonul? Întrebă Ravic.

— Înăuntru, la dreapta, lângă toaletă. — Dar — spuse agentul.

Ravic îi puse douăzeci de franci în mână.

— Poți să-ți închipui cui telefonez. N-o să dispar. Poți să vii cu mine.

Haide.

Agentul nu stătu mult pe gânduri.

— Bine, spuse el și se ridică. O ființă omenească e o ființă omenească, la urma urmei.

— Joan.

— Ravic! Dumnezeule! Unde ești? Ți-au dat drumul? Spune-mi unde ești?

— Într-un bistro.

— Încetează! Spune-mi unde ești, într-adevăr!

— Sunt cu adevărat într-un bistro.

— Unde? Nu mai ești la închisoare? Unde ai fost tot timpul ăsta? Morosow ăsta...

— Ți-a spus întocmai cum s-au petrecut lucrurile.

— Nu mi-a spus unde te-au dus. Aș fi alergat.

— De asta nu ți-a spus, Joan. Mai bine așa.

— De ce telefonezi dintr-un bistro? De ce nu vii aici?

— Nu pot să vin. Am doar câteva minute. A trebuit să conving agentul să se oprească o clipă aici. Joan, voi fi trimis în Elveția peste câteva zile și... Ravic privi spre fereastra. Agentul era rezemat de tejghea și vorbea. Și mă voi întoarce imediat. Așteaptă... Joan...

— Voi veni. Voi veni imediat. Unde ești?

— Nu poți veni. Sunt la o distanță de o jumătate de ceas de tine. N-am decât câteva minute.

— Ține-l pe agent. Dă-i bani! Pot s-aduc și eu bani!

— Joan, spuse Ravic. N-o să mergă. Trebuie să termin acum.

Îi auzi respirația.

— Nu vrei să mă vezi? spuse ea atunci.

Era greu. "Nu trebuia să-i telefonez, se gândi el. Cum poți să-i explici ceva, cuiva, pe care nu-l poți privi în ochi?"

— E lucrul pe care îl doresc cel mai mult, Joan.

— Atunci vino! Omul acela poate veni cu tine!

— E imposibil. Trebuie să termin. Spune-mi repede ce faci acum?

— Ce? Ce vrei să spui?

— Ce faci? Unde ești?

— În camera mea. În pat. M-am culcat târziu azi-noapte. Pot să mă-mbrac repede și să vin.

"M-am culcat târziu. Firește. Toate astea continuă și când ești la închisoare. Ca să uiți. În pat, pe jumătate adormită, cu părul răsfirat pe pernă, ciorapii aruncați pe scaune, rufărie, cămașa de noapte, ușor umezită de respirația ei." Capul infinit de îndepărtat al agentului care se cufunda ca-ntr-un acvarium; Ravic se reculese.

— Trebuie să termin, Joan.

Auzi vocea ei dezamăgită.

— Dar e imposibil! nu poți să pleci așa, fără să știu nimic, unde te duci sau... Împinse, pernele au sărit într-o parte, cu telefonul ca o armă și ca un dușman în mină, umerii, ochii, adânci și întunecoși, frământați... Când te vei întoarce, va fi iarăși același lucru. Nu putem trăi mereu cu teamă.

— Spune ultima frază încă o dată.

— E adevărat. Vocea îi deveni supărată. Sunt ultima căreia i se spune ceva. Veber poate să te viziteze și eu nu! I-ai telefonat lui Morosow, nu mie! Și acum pleci...

— Doamne Sfinte, spuse Ravic. N-o să ne certăm, Joan.

— Nu mă cert. Spun ce nu-mi place.

— Bine. Trebuie să plec. Adio, Joan.
— Ravic! chemă ea. Ravic!
— Da.
— Întoarce-te iarăși! Întoarce-te iarăși!
— Mă voi întoarce.
— Da, da.
— Adio, Joan. Mă voi întoarce curând.

Statu în cabina călduroasă încă o clipă. Apoi observă că nu-și luase mâna de pe receptor. Deschise ușa. Agentul îl privea. El zâmbi binevoitor.

— Gata?
— Da.

Se întoarse afară la masă. Ravic goli paharul. "N-ar fi trebuit să telefonez, se gândi el. Eram liniștit înainte. Acum sunt tulburat. Trebuia să-mi fi dat seama că o convorbire la telefon nu putea avea alt rezultat. Nici pentru mine, nici pentru Joan." Se simți ispitit să se întoarcă, să cheme din nou și să-i spună ceea ce voia ea. Să-i explice de ce nu putea s-o vadă. Că nu voia să-l vadă așa cum era, murdar, sub pază. Dar s-ar fi răzgândit și-ar fi fost din nou același lucru.

— Cred că trebuie să mergem, spuse agentul.
— Da.

Ravic chemă chelnerul.

— Dă-mi două sticle mici de coniac, toate ziarele și o duzină de pachete de țigări Caporal. Și plata. Privi spre agent.

— E voie, nu?
— Un om, e tot om, spuse agentul.

Chelnerul aduse sticlele și țigările.

— Deschide sticlele, spuse Ravic în timp ce-și aranja atent țigările în buzunar. Astupă din nou sticlele în așa fel ca să poată fi deschise fără tirbușon și le puse în buzunarul de la piept.

— Te pricepi la asta, spuse agentul.

— Practică. Regret c-o spun. Când eram copil nu m-am gândit niciodată c-am să mă joc de-a indianul când voi fi bătrân.

Polonezul și scriitorul se entuziasmară la culme din cauza coniacului. Tinichigiul nu bea lichior atât de tare. Îi plăcea berea și explica amănunțit cât de bună fusese berea la Berlin. Ravic se întinse pe banca lui și citi ziarele. Polonezul nu citea; nu înțelegea franțuzește. Fuma și era fericit. În timpul nopții tinichigiul începu să plângă, Ravic era treaz. Asculta suspinul înăbușit și privea mica fereastră în spatele căreia strălucea un cer palid. Nu putea să doarmă. Nici chiar mai târziu, când tinichigiul se liniști. "Trai prea bun, se gândea el. Prea multe lucruri de care te izbești, când nu le mai ai."

18

Ravic se întorcea de la gară. Era obosit și murdar. Treisprezece ore într-un tren încins, cu oameni care mâncau usturoi, cu vânători și câinii lor, cu femei care țineau în poală cuști cu porumbei. Și înainte de asta, aproape trei luni la frontieră.

Ravic mergea pe Champ Elysées. În întuneric se zăreau sclipiri. Le privi mai cu atenție. Sclipirile păreau să vină de la niște piramide de oglinzi așezate în jurul lui Rond Point și reflectând ultima lumină cenușie de mai.

Se opri și privi mai atent. Erau, într-adevăr, piramide de oglinzi, așezate peste tot, în spatele straturilor de lalele, într-o repetiție fantomatică.

— Ce sunt acestea? întrebă el pe un grădinar care netezea un strat acoperit cu pământ negru, proaspăt adus.

— Oglinzi, spuse grădinarul, fără să ridice ochii.

— Asta văd și eu. Ultima oară când am fost aici, nu erau.

— N-ați fost de mult timp în Paris?

— De trei luni.

— A, trei luni. Oglinzile au fost puse de două săptămâni. Pentru regele Angliei. Vine în vizită. O să poată: să-și oglindească fața.

— Teribil, spuse Ravic.

— Desigur, răspunse grădinarul, fără a se arăta surprins.

Ravic plecă mai departe. Trei luni, trei ani, trei zile; ce e timpul? Nimic și totul. Faptul că ramurile castanilor erau iar în floare și că înainte nu avuseseră nici frunze — că Germania își călcăse din nou angajamentul și ocupase toată Cehoslovacia — că la Geneva, refugiatul Josef Blumenthal se împușcase, într-un acces de râs isteric, în fața Palatului Ligii Națiunilor — că în pieptul lui Ravic dăinuiau resturile dureroase ale pneumoniei căreia îi supraviețuise la Belfort sub numele de Gunther — și că, acum, într-o seară moale ca un sân de femeie, se întorsese iarăși — toate acestea aproape că nu constituiau nici o surpriză pentru el. Le lua așa cum lua multe lucruri, cu un calm fatalist, care este singura armă a neputinței. Cerul era același peste tot, totdeauna copacii înfloreau din nou, fără sfială, în fiecare an — amurgul, de culoarea albastrului de cicoare se schimba, venea și se ducea, fără să-i pese de pașapoarte, de trădare, de deznădejde și de speranță. Ce bine era să te întorci la Paris! Ce bine era să te plimbi, să te plimbi încet, fără să te gândești, pe străzi, în lumina cenușiu-argintie! Ce plăcută era ora aceasta, încă plină de tihnă, plină de o blândă întrepătrundere, la hotarul unde o durere îndepărtată și fericirea duioasă și simplă de a te ști în viață se topesc una într-alta cu orizonturile — această primă oră după sosire, înainte de a fi iarăși străpuns de pumnale și săgeți — acest ciudat simțământ animalic, această respirație care străbătea până departe și venea de departe, această briză, lipsită totuși de emoție, pe străzile inimii, plutind peste focurile mocnite ale faptelor, peste crucea bătută în cuie a zilelor trecute și peste cârligele ascuțite ale viitorului, acest popas, tăcerea dintre două bătăi, clipa de pauză, cea mai sinceră și cea mai tainică formă a ființei, tresărirea domoală a veșniciei în însăși vremelnicia lumii.

Morosow stătea în sala palmierilor de la Internațional și bea o sticlă de Vouvray.

— Te salut, Boris, prietene, spuse Ravic. Mi se pare că m-am întors tocmai la momentul potrivit. Ce-i ăsta, Vouvray?

— Același, numai că de data asta este din treizeci și patru. Puțin mai dulce și mai tare. Bine că te-ai întors. Ai lipsit trei luni, nu?

— Da. Mai mult ca de obicei.

Morosow sună un clopoțel de modă veche de pe masă. Clinea ca un clopoțel de paracliser din bisericile de țară. Catacomba avea numai lumină electrică, dar nu și sonerii electrice. Nu era nevoie, fiindcă refugiații rareori îndrăzneau să sune. — Cum îți zice acum? întrebă Morosow.

— Tot Ravic. Nu mi-am dat numele ăsta la circumscripția de polițe. M-am numit pe rând Wozzek, Neumann și Gunther. Un capriciu. N-am vrut să renunț la Ravic, fiindcă îmi place.

— N-au descoperit că locuiai aici, nu?
— Sigur că nu.
— Evident. Altfel ar fi făcut o razie. Prin urmare, poți să stai din nou în camera ta. Nu e ocupată.
— Bătrâna știe ce s-a întâmplat?
— Nu. Nimeni. Le-am spus c-ai plecat la Rouen. Lucrurile tale sunt la mine acasă.
Fata veni cu o tavă. — Clarisse, adu un pahar pentru domnul Ravic, spuse Morosow.
— A, domnul Ravic! Fata își arată dinții galbeni. V-ați întors? Ați lipsit mai mult de șase luni, domnule.
— Trei luni, Clarisse.
— Imposibil. Credeam că sunt șase luni!
Fata se îndepărtă. Îndată după aceea chelnerul jerpelit de la Catacombă veni cu o sticlă de vin în mână. Nu avea tavă; servea de mult în localul acesta și-și putea îngădui să nu fie convențional. Expresia feței lui indica ce avea să urmeze și Morosow i-o luă înainte. — Ascultă, Jean. Spune-mi cât timp a fost plecat domnul Ravic. Știi exact?
— Se poate, domnule Morosow! Firește că știu chiar ziua! Sunt de-a-tunci exact... Se opri ca să facă efect, zâmbi și spuse: — Exact patru săptămâni și jumătate!
— Așa e, spuse Ravic înainte ca Morosow să poată răspunde.
— Așa e, replică și Morosow.
— Natural. Eu nu mă înșel niciodată. Jean dispăru.
— N-am vrut să-l dezamăgesc, Boris.
— Nici eu. Am vrut numai să-ți arăt cât de searbăd este timpul, de îndată ce devine trecut. E consolator, înspăimântător sau ceva fără importanță. Nu-l mai văzusem pe locotenentul Bielski din regimentul de gardă "Neobrashenk" din 1916, la Moscova. Eram prieteni. El a plecat spre Nord, prin Finlanda. Eu am traversat Manciuria și m-am dus în Japonia. Când ne-am întâlnit aici, după opt ani de zile, credeam că ultima oară l-am văzut la Harbin, în 1919; el credea că ne despărțisem în 1921, la Helsinki. Diferență de doi ani — și de câteva mii de kilometri. Morosow luă sticla și umplu paharele. Vezi că cel puțin te-au recunoscut. Faptul acesta în sine îți dă oarecum impresia că ești acasă, nu?
Ravic bău. Vinul era rece și ușor. — În timpul acesta am stat aproape de frontieră, spuse el. Foarte aproape, ia sud de Basel. Șoseaua era jumătate elvețiană și jumătate germană. Eu stăteam în partea Elveției și mâncam cireșe. Puteam să scuip sâmburii în Germania.
— Nu aveai sentimentul că ești acasă?
— Nu, niciodată nu m-am simțit mai departe.
Morosow râse amar. — Te înțeleg. Cum a fost pe drum?
— Ca de obicei. Devine din ce în ce mai greu, asta-i tot. Frontierele sunt păzite mai atent. O dată m-au prins în Elveția și o dată în Franța.
— De ce nu ne-ai scris nici un rând?
— Nu știam până unde poate merge poliția aici. Uneori are accese de energie. E mai bine să nu periclitizezi situația nimănu. La urma urmei, alibiurile noastre nu sunt chiar așa de bune. Vechea regulă din linia frontului: stai liniștit și nu te arăta. Te așteptai la altceva?
— Eu nu.
Ravic se uită la el. — Scrisori, spuse el apoi. Ce sunt scrisorile? Scrisorile nu ajută la nimic.
— La nimic.
Ravic scoase din buzunar un pachet de țigări.
— Curios cum se schimbă toate când ești plecat.
— Nu te amărî singur, replică Morosow.

— Nici nu mă gândesc.

— Când ești plecat e bine. Când te întorci e altfel. Apoi este iar cum a fost.

— Poate că da, poate că nu.

— Ești foarte enigmatic. E bine că o iei așa. Vrei să jucăm o partidă de șah? Profesorul a murit. Ești singurul meu adversar serios. Levy a plecat în Brazilia ca chelner. Viața merge al dracului de iute în zilele noastre. N-ar trebui să ne obișnuim cu nimic.

— N-ar trebui.

Morosow îl privi pe Ravic atent. — Nu asta am vrut să spun.

— Nici eu. Dar ce-ar fi dacă am pleca din mormântul ăsta mucegăit și cu palmieri. N-am mai fost aici de trei luni de zile și cu toate acestea miroase ca întotdeauna a bucătărie, a praf și a frică. La ce oră trebuie să pleci?

— Astăzi nu mă duc deloc. E ziua mea liberă.

— Așa e. Ravic zâmbi scurt. Seara eleganței și a paharelor mari.

— Vrei să vii cu mine?

— Nu. Astă-seară nu. Sunt obosit. În ultimele nopți aproape că n-am dormit deloc. În orice caz, n-am dormit liniștit. Haide să colindăm străzile vreo oră și apoi să ne așezăm undeva. N-am mai făcut asta de multă vreme.

— Vouvray? Întrebă Morosow. Stăteau la o masă în fața cafenelei Colisée. E devreme, prietene. La ora asta se bea vodcă.

— Da. Cu toate acestea prefer Vouvray.

— Încep să mă enervez. Cel puțin un vin.

Ravic clătină din cap.

— Frate, când ajungi prima seară undeva trebuie să bei vârtos, declară Morosow. E un eroism inutil să privești treaz fețele întunecate ale umbrelor trecutului.

— Nu ppvesc, Boris. Mă bucur de viață cu prudență.

Ravic văzu că Morosow nu-l crede și nu încercă să-l convingă. Stătea liniștit la una din mesele din față, de pe trotuar, își bea vinul și urmărea cu privirea mulțimea care-și făcea plimbarea de seară. Cât timp lipsise din Paris totul fusese viu și limpede. Acum totul era cețos și palid, scurgându-se plăcut, așa cum îi apar lucrurile cuiva care coboară prea repede un munte și nu poate auzi zgomotul de jos, din vale, decât ca prin vată.

— Te-ai mai dus undeva înainte de a veni la hotel? Întrebă Morosow.

— Nu.

— Veber a întrebat de tine în mai multe rânduri.

— Am să-i telefonez.

— Nu-mi place cum te porți. Spune-mi și mie ce te doare.

— Nimic deosebit. Granița de la Geneva era prea bine păzită. Am încercat întâi acolo și apoi la Basel. Nici la Basel n-a fost ușor. În cele din urmă am reușit să trec. Am prins o răceală. Ploaia și zăpada din timpul nopții, în câmp deschis. N-am avut posibilitatea să mă îngrijesc și am făcut pneumonie. Un doctor din Belfort m-a băgat într-un spital. M-a introdus și m-a scos prin contrabandă. După aceea m-a ținut zece zile în casa lui. Trebuie să-i trimit banii prin mandat.

— Acum ești bine de tot?

— Binișor.

— Și de aia nu bei băuturi tari?

Ravic zâmbi. — De ce să ne ascundem după deget? Sunt puțin obosit și vreau să mă obișnuiesc iarăși cu lucrurile. Asta-i adevărul. E curios ce mult gândești când ești pe drum. Și ce puțin când sosești.

Morosow rupse firul discuției cu un gest al mâinii.

— Ravic, spuse el pe un ton părintesc, vorbești cu tata Boris, un cunosător al sufletului omenesc. Nu mai ocoli atâta și întreabă-mă repede ca să putem trece peste asta.

— Bine, unde e Joan?

— Nu știu. Nimeni n-a mai auzit nimic de ea de câteva săptămâni. Nici n-am mai văzut-o.

— Și înainte de asta?

— La început s-a interesat câtva timp de tine și apoi deloc.

— Nu mai este la Șeherezada?

— Nu. A plecat acum vreo șase săptămâni. A mai fost de două-trei ori pe acolo, până când a dispărut.

— Acum e în Paris?

— Nu cred. Cel puțin așa se pare. Altfel ar mai fi dat din când în când pe la Șeherezada.

— Știi cu ce se ocupă?

— Ceva în legătură cu cinematograful, cred. Cel puțin așa i-a spus garderobierei. Știi cum e! Unul din obișnuitele lor pretexte!

— Pretext?

— Da, pretext, spuse Morosow supărat. — Ce altceva, Ravic? Te așteptai la ceva mai bun?

— Da.

Morosow rămase tăcut. — Să te aștepți și să știi sunt două lucruri deosebite, spuse Ravic.

— Numai pentru blestemații de romantici. Acum bea ceva cumsecade — nu limonada asta. Niște calvados ca lumea.

— Calvados în nici un caz. Coniac, dacă ții neapărat. Sau chiar calvados, mi-e absolut indiferent.

— Cum vrei, spuse Morosow.

Fereastra. Silueta albastră a acoperișurilor. Canapeaua roșu pal. Patul. Ravic știa că trebuie să-l suporte. Stătea pe canapea și fuma. Morosow îi adusese lucrurile și-i spusese unde poate să-l găsească în caz că vrea să se întâlnească cu el.

Aruncase la gunoi costumul cel vechi, și făcuse o baie fierbinte, apoi rece, o baie lungă cu mult săpun. Spălase de pe el cele trei luni, și le frecase de pe piele. Își pusese lenjerie curată și alt costum; se bărbierise; s-ar fi dus la o baie turcească dacă n-ar fi fost așa de târziu. Făcuse toate acestea și se simțea bine. I-ar fi plăcut să facă și mai mult, pentru că, deodată, așa cum stătea lângă fereastră, golul începu să se târască de prin colțuri.

Își turnă un pahar de calvados. Găsise printre lucrurile lui o sticlă defundată, în care mai rămase ceva. Își aminti de noaptea când o băuse împreună cu Joan. Gândul acesta nu-i trezi aproape nici un sentiment. Era mult de atunci. Observă doar că băutura era veche și bună.

Luna se ridica încet, deasupra acoperișurilor. Curtea murdară de peste drum se prefăcu într-un loc de umbre și de argint. Parfumul florilor pătrundea prin fereastră. Mirosul viu al garoafelor, noaptea. Ravic se rezemă de pervaz și privi în jos. Pe pervazul ferestrei de sub el se găsea o ladă cu flori. Apartțineau refugiatului Wiesenhoff, dacă mai locuia încă acolo. Anul trecut, de Crăciun, Ravic îl operase la stomac.

Sticla se goli și el o aruncă pe geam. Stătea trântită acolo, ca un embrion negru. Ravic se ridică. De ce se uita așa, fix, la pat? Când n-ai femeie trebuie să te duci să cauți. În Paris, lucrul acesta nu era o problemă.

Trecu pe străzi înguste și ajunse la Étoile. Viața caldă a orașului,

noaptea, vibra pe Champs Elysées. Se întoarse, mergând mai repede, apoi din ce în ce mai încet până la Hotel de Milan.

— Cum merge treaba? Întrebă el pe portar.

— A, dumneavoastră! Portarul se ridică în picioare. Domnul n-a fost pe aici de mult.

— Da, dar nu chiar așa de mult. Am lipsit din Paris.

Portarul îl măsură cu ochii lui mici și vioi. — Doamna nu mai este aici.

— Știu.

Era un bun portar. Știa ce se cere de la el, fără să fie întrebat. — A plecat de patru săptămâni, spuse el.

Ravic scoase o țigară din pachet.

— Doamna nu mai e la Paris? Întrebă portarul.

— E la Cannes.

— Cannes! Portarul își trecu mâna lui mare peste față. Nici n-o să mă credeți că am fost portar la Hotel Ruhl, la Nisa, acum optsprezece ani.

— Ba te cred.

— Ce zile! Ce bacșișuri! Ce epocă minunată după război... Astăzi...

Ravic era un bun client. Îi înțelegea pe angajații de la hotel fără prea multe aluzii. Scoase din buzunar o hârtie de cinci franci și o puse pe masă.

— Mulțumesc, domnule! Petrecere frumoasă! Păreți tânăr, domnule!

— Chiar mă simt mai tânăr. Noapte bună.

Ravic se opri pe stradă. De ce se dusesse la hotel? Tot ce-i mai lipsea acum era să se ducă la Șeherezada și să se îmbete.

Se uită la cerul plin de stele. Trebuia să fie mulțumit că se întâmplase așa. Fusesse scutit de o mulțime de reproșuri inutile. O știuse și el și o știuse și Joan. Adică ajunsese până la urmă să-și dea seama și ea. Joan făcuse singurul lucru pe care era nimerit să-l facă. Nici o explicație. Explicațiile sunt lucruri de mâna a doua. Când e vorba de sentimente, nu există explicații. Numai fapte. Slavă Domnului că morala nu avea nici un rol în asta. Slavă Domnului că Joan nu știa nimic de acest lucru. O făcuse și se terminase. De ce mai zăbovea acum aici? Poate din cauza aerului, acest material moale, țesut din mai, seară și Paris. Și din cauza nopții, bineînțeles. Noaptea ești, totdeauna, altfel decât ziua.

Se întoarse la hotel.

— Pot să dau un telefon?

— Desigur, domnule, dar nu avem cabină. Aparatul e aici.

— Nu-i nimic, e bine și-așa.

Ravic se uită la ceas. Veber trebuia să fie la spital. Era ora ultimei vizite de seară.

— Domnul doctor Veber e acolo? o întrebă el pe soră. Nu-i reoascu vocea și-și închipui că e o angajată nouă.

— Nu puteți vorbi acum cu domnul doctor.

— E acolo?

— Da, dar nu puteți vorbi acum.

— Duceți-vă și spuneți-i că e Ravic la telefon. Duceți-vă imediat. E important. Aștept.

— Bine, spuse sora cu ezitare. Am să-l întreb, dar nu cred să vină.

— Vom vedea. Întrebați-l. Ravic.

Peste o clipă Veber veni la telefon.

— Ravic! Unde ești?

— La Paris. Am sosit astăzi. Mai ai operații?

— Da, am una peste douăzeci de minute. O apendectomie urgentă.

Putem să ne întâlnim după aceea?

— Vin eu la tine.

— Minunat. Când?

— Chiar acum.

— Bine, atunci te aștept.

— Ai aici un lichior bun, spuse Veber. Uite și ziarele și niște reviste medicale. Simte-te ca la tine acasă.

— Da, aș bea ceva. Și să-mi dea un halat și mănuși.

— E un simplu caz de apendicită mai prejos de demnitatea ta. Pot s-o fac eu singur, repede, cu ajutorul lui Morel. I-am și spus să vină. Tu trebuie să fii obosit.

— Veber, fă-mi favoarea și lasă-mă să operez eu. Nu sunt obosit și mă simt cât se poate de bine.

Veber râse.

— Văd că ești tare grăbit să-ți reiei lucrul! Bine, fie cum zici tu. Să-i telefonez lui Morel că s-a contramandat. De fapt, te înțeleg.

Ravic se spală pe mâini și-și puse halatul și mănușile. Sala de operații. Respiră adânc mirosul de eter. Eugénie stătea la capul pacientului, administrând anestezicul. O a doua soră, tânără și foarte frumoasă, pune instrumentele în ordine.

— Bună seara, Eugénie, spuse Ravic.

Eugénie era gata să scape din mână fiola cu eter.

— Bună seara, domnule doctor, răspunse ea.

Veber zâmbi. Era pentru prima dată că i se adresa lui Ravic în felul acesta. Ravic se aplecă deasupra pacientului. Lămpile puternice, de operație, luminau alb și intens. Ele îndepărtau restul lumii, îndepărtau orice gând. Erau obiective, reci, neîndurătoare și bune. Ravic luă bisturiul pe care i-l întinse sora cea frumoasă. Oțelul se simțea rece prin mănușile subțiri. Era plăcut să-l pipăi. Era plăcut să treci de la nesiguranța schimbătoare la precizia clară. Făcu incizia. Subțire și roșie, linia de sânge urmă bisturiul. Deodată totul deveni simplu. Pentru prima dată de când se întorsese se simțea din nou el însuși. Bâzâitul scurt al luminii. "Sunt acasă, gândi el. În sfârșit!"

19

— E aici, spuse Morosow.

— Cine?

Morosow își netezi uniforma.

— Nu te face că nu știi despre cine e vorba. Nu-l plictisi pe tata Boris, aici în stradă. Crezi că nu-mi dau seama de ce ai venit la Șeherezada de trei ori în două săptămâni? O dată însoțit de o minune cu ochi albaștri și păr negru, dar de două ori singur? Omul e slab — altfel ce farmec ar mai avea?

— Du-te dracului, spuse Ravic. Nu mă umili tocmai acum, când am nevoie de toată tăria mea, portar guraliv ce ești!

— Ai fi preferat să nu-ți fi spus?

— Sigur că da.

Morosow se dădu la o parte și lăsă doi americani să intre.

— Atunci pleacă și vino într-altă seară, spuse el.

— E singură?

— Nu primim prințese domnitoare neînsoțite. Ar trebui să știi asta. Lui Sigmund Freud i-ar fi plăcut întrebarea ta.

— Ce știi tu de Sigmund Freud? Ești beat și am să mă plâng căpitanului Cegenețe, patronul tău.

— Căpitanul Cegenețe era locotenent în același regiment în care eram eu locotenent-colonel, băiete. El n-a uitat asta. Încearcă numai.

— Bine. Lasă-mă să intru.

— Ravic! Morosow își puse mâna grea pe umărul lui. Nu fi prost! Du-te, telefonează-i minunii cu ochii albaștri și vino înapoi cu ea, dacă simți neapărat nevoia. Acesta este sfatul simplu al unui bătrân cu experiență. Extrem de ieftin, dar cu nimic mai puțin eficace.

— Nu, Boris. Ravic se uită la el. Trucurile n-au ce căuta aici. Nu vreau să mă folosesc de ele.

— Atunci pleacă acasă, spuse Morosow.

— În mușegaiul din salonul palmierilor? Sau în bârlogul meu?

Morosow îl lăsă pe Ravic și păși în fața unei perechi care căuta un taxi. Ravic îl așteptă până se întoarse.

— Ești mai chibzuit decât credeam, spuse Morosow. Altfel ai fi intrat de mult.

Își dădu pe ceafă chipiul cu fierturi de aur. Înainte de a putea continua, în ușă apăru un tânăr beat, îmbrăcat într-un smoking alb.

— Domnule colonel! O mașină de curse!

Morosow chemă taxiul următor și îl ajută pe tânărul care se clătina pe picioare să se suie.

— Ei, nu râzi? spuse bețivul. Totuși, află că a fost bună gluma cu colonelul. Dumneata ce impresie ai?

— Foarte bună. Dar cu mașina de curse ai nimerit-o și mai bine.

— M-am gândit bine, spuse Morosow când se întoarse. Intră tu că vin și eu cu tine. Tot o să se întâm-ple odată, așa că de ce nu acum? Termină într-un fel sau altul. Când nu mai suntem copilăroși, îmbătrânim.

— Și eu m-am gândit bine. Mă duc în altă parte.

Morosow se uită amuzat la Ravic.

— Bine, spuse el în cele din urmă. Atunci te văd peste o jumătate de oră.

— Poate că nu.

— Atunci peste o oră.

Două ore mai târziu Ravic era așezat la o masă la Cloche d'Or. Localul era încă aproape gol. Prostituatele stăteau rezemate de bar, ca niște papagali pe o vergea și flecăreau. Lângă ele, câțiva vânzători de cocaină falsă așteptau turiștii. În salonul de sus, pe o canapea, două femei șușoteau și beau sherry brandy. Una din ele era îmbrăcată într-un taior, cu cravată la gât și purta monoclu, iar cealaltă, o femeie veselă, cu părul roșu, avea pe ea o rochie de seară scurtă, în culori țipătoare.

"Ce prostie, se gândi Ravic. De ce nu m-am dus la Șeherezada? De ce mă tem? Și pentru ce fug? Sentimentul a sporit, știi. Aceste trei luni nu l-au distrus, dimpotrivă — l-au făcut și mai puternic. Nu are nici un rost să mă amăgesc. A fost aproape singurul lucru care m-a susținut în târâșul meu peste frontiere, în așteptările din odăile ascunse, în toată acea singurătate care picura din nopțile străine, fără stele. Depărtarea l-a întărit mai mult decât ar fi putut-o face ea însăși, și acum.."

Un țipăt ascuțit îl trezi din visare. Între timp intraseră niște femei. Una din ele, care arăta ca o negresă deschisă la culoare, cam beată, cu o pălărie garnisită cu flori, lăsată pe ceafă, asvârli cu un cuțit de masă și se duse încet, pe scări strigând și amenințând înspre colțul unde stăteau cele două femei. Nimeni nu o opri. Un chelner venea pe scară. O altă femeie îi bară drumul.

— Nu s-a întâmplat nimic, spuse ea. Nu s-a întâmplat nimic...

Chelnerul dădu din umeri și se întoarse. Ravic o văzu pe femeia cu părul roșu, din colț, ridicându-se în picioare. În același timp, femeia care-l oprise pe chelner coborî repede în bar. Roșcata rămase nemișcată, cu mâna la piept. Desfăcu ușor două degete de la mână și privi. Rochia îi era tăiată pe o lungime de câțiva centimetri și dedesubt se vedea rana deschisă. Nu se zărea nici o bucățică de piele; numai rana deschisă, în rochia de seară de un verde care parcă iradia. Femeia cu părul roșu privea fix rana, ca și cum nu-i venea să creadă.

Ravic făcu o mișcare involuntară, apoi se lăsă din nou jos, pe scaun. O deportare era de ajuns. Văzu femeia în tair trăgând-o pe roșcata înapoi pe canapea. În același timp, a doua femeie se întoarse de jos, de la bar, cu un pahar de brandy. Femeia în tair îngenunchie pe banchetă, ou o mână îi ținu gura, iar cu cealaltă îi trase mâna de pe rană. Cealaltă îi turnă coniacul pe rană. O formă primitivă de dezinfectant, se gândi Ravic. Roșcata gemea și se zbătea convulsiv, dar cealaltă o ținu într-o strânsoare de oțel. Alte două femei ascundeau masa de privirile clienților din local. Totul se petrecu cu extremă iuțeală și îndemânare. Aproape că nimeni nu băgă de seamă întâmplarea. Un minut mai târziu, mai multe femei și bărbați se înghesuiră în local ca printr-o minune. Înconjurară masa din colț, doi din ei o ridicară pe roșcată și o ținură în picioare, iar ceilalți, râzând și vorbind, făcură scut în jurul ei. Plecară cu toții din local ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat. Cei mai mulți dintre clienți nici n-au bănuț scandalul.

— V-a plăcut? îl întrebă cineva pe Ravic. Era chelnerul.

Ravic dădu din cap.

— Din ce s-au luat?

— Din gelozie. Perversii ăștia sunt niște indivizi foarte țâfnoși.

— De unde au venit ceilalți așa de repede? Asta-i telepatie curată.

— ăștia miros imediat, domnule, spuse chelnerul.

— Probabil că a telefonat una din ele. Dar a mers repede.

— ăștia simt când e ceva. Și se țin unii de alții ca orbul de olog.

Niciodată nu se denunță. Fără poliție — asta-i tot ce vor. Neînțelegerile și le rezolvă între ei. Chelnerul luă paharul lui Ravic de pe masă. — Mai serviți unul? Ce-ați băut până acum?

— Calvados.

— S-a făcut. Încă un calvados.

Chelnerul se îndepărtă. Ravic ridică ochii și o văzu pe Joan stând cu câteva mese mai încolo. Venise în timp ce el vorbea cu chelnerul și n-o văzuse intrând. Stătea la masă cu doi bărbați; în clipa aceea îl observă și ea. Păli, sub pielea bronzată a obrazului. Rămase nemișcată mai multe secunde, fără să-și ia ochii de la el. Apoi, cu o mișcare bruscă, dădu masa la o parte, se ridică și veni spre el. Pe măsură ce se apropia, fața i se schimba. Se destinse și căpătă niște trăsături noi; ochii însă îi rămaseră ficși și străvezii ca niște cristale. I se părură lui Ravic mai luminoși ca oricând. Aveau o intensitate aproape furioasă.

— Te-ai întors? spuse ea încet, cu respirația tăiată.

Rămase în picioare lângă el. La un moment dat, făcu o mișcare ca și cum era gata să se arunce de gâtul lui. Dar n-o făcu. Nici nu dădu mâna cu el.

— Te-ai întors? repetă ea.

Ravic nu răspunse.

— De când te-ai întors? întrebă ea, tot atât de încet ca mai înainte.

— De două săptămâni.

— De două — și eu nu — tu nici n-ai...

— Nu știa nimeni unde ești. Nici la hotel, nici la Șeherezada.

— Șeherezada — dar am fost. Se întrerupse. De ce n-ai scris?
— N-am putut.
— Minți.
— Bine. Atunci n-am vrut. Nu știam dacă am să mă mai întorc.
— Iar minți. Asta nu e un motiv.
— Ba este. Puteam să mă întorc sau puteam să nu mă întorc. Nu înțelegi?

— Nu. Dar de ce să înțeleg că ești aici de două săptămâni și n-ai făcut cel mai mic lucru ca să...

— Joan, spuse Ravic calm, umerii nu ți i-ai bronzat la Paris.

Chelnerul trecu pe acolo, voind să miroase cum stau lucrurile. Aruncă o privire spre Joan și Ravic. Îi era proaspătă în minte scena care avusese loc ceva mai înainte. Luă ca din întâmplare două tacâmuri și o farfurie de pe fața de masă în carouri albe și roșii. Ravic îl observă.

— N-ai nici o grijă, spuse el.

— De ce să n-aibă nici o grijă? întrebă Joan.

— De nimic. S-a întâmplat ceva aici cu puțin înainte.

Ea rămase cu ochii ficși la el.

— Aștepți o femeie?

— Da' de unde! A avut loc aici un scandal cu niște femei. Una din ele a fost rănită. De data aceasta n-am intervenit.

— N-ai intervenit? Deodată își aduse aminte. Fața i se schimbă. Ce cauți aici? Au să te aresteze din nou. Acum știu cum merge treaba. O jumătate de an închisoare pentru recidivă. Trebuie să pleci! Nu știam că ești la Paris. Credeam că n-ai să te mai întorci.

Ravic nu răspunse.

— Credeam că n-ai să te mai întorci, repetă ea.

Ravic o privi. — Joan...

— Nu! Nimic nu-i adevărat! Nimic nu-i adevărat! Nimic!

— Joan, spuse Ravic, întoarce-te la masa ta.

Deodată ochii ei se umeziră.

— Întoarce-te la masa ta, spuse el.

— E vina ta! izbucni ea. A ta! Numai a ta!

Se întoarse brusc și plecă. Ravic dădu puțin masa la o parte și se reaseză. Se uită la paharul de calvados și făcu un gest ca pentru a-l bea. Dar nu bău. Fusese calm cât vorbise cu Joan. Acum, dintr-o dată, simți emoția. "Ciudat, gândi el, mușchii pieptului vibrează sub piele. De ce tocmai ei?" Ridică paharul și-și observă mâna. Nu tremura. Goli jumătate din pahar. În timp ce bea, simțea privirea ei. Nu se mai uita spre ea. Chelnerul trecu pe lângă masă.

— Țigări, spuse Ravic. Caporal.

Își aprinse o țigară și goli și cealaltă jumătate din pahar. Simți din nou privirea ei. "Ce-și închipuie ea? se întrebă Ravic. Că am să mă îmbăt de amărăciune chiar aici, în fața ei?" Chemă chelnerul și plăti. În momentul când se ridică, Joan vorbea însuflețit cu unul din însoțitorii ei. Nu ridică privirea când Ravic trecu pe lângă ea. Fața-i era aspră și lipsită cu totul de expresie, iar zâmbetul forțat.

Ravic cutreieră străzile și se trezi, deodată, în fața Șeherezadei. Fața lui Morosow se ilumină.

— Bună treabă, ostaș! Eram gata să te dau dispărut. Ne bucurăm totdeauna când profețiile noastre se împlinesc.

— Nu te bucura prea devreme.

— Nici tu. Ai venit prea târziu.

— Știu. Am întâlnit-o.

— Ce?
— La Cloche d'Or.
— Cum dracu, spuse Morosow, rămânând perplex. Viața scornește mereu câte o șmecherie nouă.
— Când termini serviciul, Boris?
— Peste câteva minute. A plecat toată lumea. Trebuie să mă schimb. Până atunci intră înăuntru și bea o vodcă.
— Nu. Te aștept aici.
Morosow se uită la el.
— Cum te simți?
— Îmi vine să vărs.
— Te așteptai la altceva?
— Da. Totdeauna te aștepti la altceva. Du-te și te schimbă. Ravic se rezemă de zid. Lângă el, bătrâna florăreasă își aduna trandafirii. Nu-i oferi lui Ravic nici un buchet. Era un gând prostesc, dar i-ar fi plăcut să-l întrebe dacă nu vrea să cumpere un buchet. Făcea impresia că bătrâna socotea că el n-are nevoie de așa ceva. Ravic se uită la șirul de case. Câteva ferestre erau încă luminate. Taxiurile treceau fără grabă. Ce aștepta? Nu știa nici el precis. Nu-și închipuise că Joan avea să ia inițiativa. Dar de ce nu? Câtă dreptate are omul în clipa când atacă!
Chelnerii plecau. În cursul serii fuseseră caucazieni și circazieni în haine roșii și cu cizme. Acum erau niște civili obosiți. Se trăgeau spre casele lor, în haine de toate zilele, care-i făceau să pară niște ființe ciudate. Morosow ieși ultimul.
— Încotro? întrebă el.
— Am fost astăzi peste tot.
— Atunci hai la hotel să jucăm șah!
— Ce?
— Șah. Un joc cu figuri de lemn care în același timp te distrează și te face să te concentrezi.
— Bun, zise Ravic. De ce nu?

Se trezi și simți îndată că Joan era în cameră. Era încă întuneric și n-o putea vedea, dar știa că e acolo. Camera era alta, fereastra era alta, aerul era altul și chiar și el însuși era altul.

— Termină cu prostiile! zise el. Aprinde lumina și vino încoace. Ea nu se mișcă. Nu-i auzea nici măcar respirația.
— Joan, spuse el, n-o să ne jucăm acum de-a v-ați-ascunselea.
— Nu mă joc de-a v-ați-ascunselea.
— Atunci vino încoace.
— Știai că am să vin?
— Nu.
— Ușa era deschisă.
— Ușa mea este aproape totdeauna deschisă.
Rămase tăcută o clipă.
— Credeam că n-ai venit încă, spuse ea apoi. Voiam numai... mă gândeam că ești undeva și bei.
— Aveam de gând să beau, dar am jucat șah.
— Ce?
— Șah. Cu Morosow. Jos, în gaura aceea, care seamănă cu un acvariu sec.
— Șah! Se desprinse din colțul unde stătea. Șah! Dar asta-i... Cineva care poate să joace șah când...
— La asta nu mă gândisem. Dar a mers. De fapt a mers bine. Am fost în stare să câștig un joc.

— Ești cel mai rece și mai lipsit de sentimente...

— Joan, spuse Ravic, fără scene, îmi plac scenele bune, dar nu astăzi!

— Nu fac nici o scenă. Sunt grozav de nefericită.

— Bine. Atunci să trecem peste asta. Scenele se pot justifica atunci când cineva este numai în parte nefericit. Am cunoscut un om care s-a încuiat în camera lui și a rezolvat probleme de șah din clipa în care i-a murit nevasta și până au îngropat-o. Lumea zice că e lipsit de sentimente, dar eu știu că-și iubea soția mai mult de-cât orice pe lume. Pur și simplu n-a putut face altfel. Rezolva probleme de șah ziua și noaptea, ca să nu se gândească la ea.

Joan stătea acum în mijlocul camerei.

— De asta ai jucat și tu?

— Nu. Ți-am spus că acela era alt om. Dormeam când ai venit.

— Da, dormeai! Tu poți să dormi!

Ravic se ridică în capul oaselor.

— Am mai cunoscut un om, Joan, care și-a pierdut soția. S-a suit în pat și a dormit două zile. Soacră-sa și-a ieșit din fire din cauza asta. Nu știa că omul poate să facă multe lucruri nelalocul lor și să fie în același timp neconsolat. E ciudat ce etichetă s-a creat nefericirii! Dacă m-ai fi găsit beat mort, ar fi fost potrivit împrejurărilor. Faptul că am jucat șah și m-am dus să mă culc, e o probă că sunt crud și lipsit de simțire. Simplu, nu?

Se auzi un zgomot de lucru spart. Joan pusese mâna pe un vas și-l trântise pe podea.

— Strașnic, spuse Ravic. Și-așa nu puteam suferi mizeria aia. Fii atentă să nu-ți intre așchiile în picior.

Joan dădu cioburile la o parte cu piciorul.

— Ravic, spuse ea, de ce faci asta?

— Da, răspunse el, de ce? Ca să-mi dau curaj, Joan. Tu singură nu vezi?

Ea își întoarse repede fața spre el.

— Așa se pare, dar cu tine nu poți niciodată să știi ce se întâmplă.

Ea păși cu grijă peste cioburi și se așeză pe pat. Ravic putea acum să-i vadă deslușit fața, în prima lumină a zorilor. Era surprins că nu era obosită. Arăta tânără, senină și plină de viață. Joan purta o haină ușoară pe care nu o mai văzuse până atunci și o altă rochie decât cea pe care o avusese pe ea la Cloche d'Or.

— Credeam că n-ai să te mai întorci, Ravic, zise ea.

— A durat mult timp. N-am putut să vin mai devreme.

— De ce nu mi-ai scris?

— Ar fi ajutat la ceva?

Ea privi în lături.

— Ar fi fost mai bine.

— Ar fi fost mai bine dacă nu mă întorceam. Dar pentru mine nu mai există altă țară sau alt oraș. Elveția e prea mică; restul, peste tot sunt fasciști.

— Dar aici — poliția n-o să...

— Poliția are tot atât de puține șanse să mă prindă ca și mai înainte. Atunci a fost un accident nenorocit. Să nu ne mai gândim la asta.

Ravic întinse mâna după pachetul de țigări. Era pe masă, lângă pat. Masa era de proporții mijlocii, cu cărți, țigări și alte lucruri pe ea. Ravic nu putea să sufere noptierele și consolele acoperite cu imitație de marmură și care stau de obicei lângă paturi.

— Vrei să bei ceva? întrebă el.

— Da. Stai culcat că aduc eu.

Aduse sticla și umplu două pahare. Îi dădu lui unul, îl luă pe celălalt și-l goli. În timp ce bea, haina îi alunecă de pe umeri. În lumina mai vie a zorilor, Ravic recunoscuse rochia. I-o făcuse el cadou la Antibes. De ce-o îmbrăcase? Era singura rochie pe care i-o dăruise el. Nu se gândea niciodată la asemenea lucruri și nici nu voia să se gândească.

— Când te-am văzut, Ravic, așa deodată — spuse ea — n-am putut să mă mai gândesc la mine. La nimic. Și când ai plecat, am crezut că n-am să te mai văd. Nu m-am gândit imediat la asta. La început am așteptat să te întorci la Cloche d'Or. Mă gândeam că trebuie să te întorci. De ce nu te-ai întors?

— De ce să mă fi întors?

— Aș fi mers cu tine.

Ravic știa că nu e adevărat, dar nu voia să se gândească acum la asta. Deodată nu mai voi să se gândească la nimic. Joan stătea lângă el și era destul pentru acel moment. Nu-și închipuise că avea să fie destul. Nu știa de ce venise și ce voia de fapt — dar, deodată, într-un mod ciudat, adânc și neliniștitor, era destul că o știa acolo. "Ce este cu mine? se întrebă el. Am ajuns așa de departe? Dincolo de orice putere de stăpânire? Până la punctul la care începe întunericul, mugetul sângelui, silnicia închipuirii și amenințarea?"

— Credeam că vrei să mă părăsești, spuse Joan. Cu siguranță că voiai. Spune drept!

Ravic rămase tăcut.

Joan se uită la el.

— Știam! Știam! repetă ea cu convingere adâncă.

— Mai dă-mi un pahar de calvados.

— Calvados e?

— Da. N-ai observat?

— Nu. Joan turnă. Își sprijini brațul de pieptul lui în timp ce ținea sticla. Ravic simțea cum atingerea ei îi străbate prin coaste. Ea luă paharul și bău. Da, e calvados. Apoi se uită din nou la el. — E bine că am venit. Știam. E bine că am venit.

Afară se lumina din ce în ce mai mult. Obloanele începură să scârțâie surd. Se ridica vântul de dimineață.

— Ei bine că am venit? întrebă ea.

— Nu știu, Joan.

Ea se aplecă peste el.

— Știi. Trebuie să știi.

Fața ei era atât de aproape de a lui încât părul îi cădea pe umerii lui Ravic. El se uita la șuvițe. Era o priveliște pe care o cunoștea și pe care nu o cunoștea, foarte străină și foarte familiară, totdeauna aceeași și niciodată aceeași. Văzu că pielea de pe fruntea ei se cojea, văzu că rujul de pe buzele ei era crăpat, văzu că nu era fardată cum trebuie — văzu toate acestea pe fața care era acum atât de aproape de a lui încât în momentul acela absorbea tot restul lumii — o vedea și știa că numai fantezia lui o făcea să fie misterioasă, știa că există chipuri mai frumoase, chipuri mai bune, mai curate — dar mai știa că fața aceasta, ca nici o alta, avea putere asupra lui. Și chiar el îi dăduse această putere.

— Da, spuse el, e bine. Într-un fel sau altul.

— N-aș fi putut îndura, Ravic.

— Ce?

— Să fi stat departe. Pentru totdeauna.

— N-ai spus că nu credeai că am să mă mai întorc?

— Asta nu-i totuna. Ar fi fost altceva dacă ai fi trăit în altă țară. Am fi fost numai despărțiți. Aș fi putut să vin la tine din când în când, sau m-aș fi mângâiat măcar cu gândul acesta. Dar aici, în același oraș — nu

înțelegi?

— Ba da.

Joan se îndreptă și-și netezi părul.

— Nu poți să mă lași singură. Ai răspundere față de mine.

— Ești sigură?

— Ai răspundere față de mine, zise ea și zâmbi.

Ravic simți pentru o clipă că o urăște — pentru zâmbetul ei și pentru felul cum o spusese.

— Nu vorbi prostii, Joan.

— Eu nu vorbesc, tu vorbești. De când ai plecat... Fără tine...

— Atunci sunt răspunzător și pentru ocuparea Cehoslovaciei. Și-a-cum termină. Se luminează. În curând va trebui să pleci.

— Ce? Joan rămase cu ochii mari, deschiși, uitându-se la el. Nu vrei să stau cu tine?

— Nu.

— Așa — spuse ea cu vocea sugrumată, devenind deodată mânioasă. Nu mă mai iubești.

— Ah, Dumnezeule! spuse Ravic. Asta mai lipsea! Cu ce dobitoci ți-ai petrecut timpul în ultimele luni?

— Nu erau dobitoci. Ce altceva puteam să fac? Să stau la Hotel de Milan, să mă uit la pereți și să înnebunesc?

Ravic se îndreptă.

— Fără spovedanii! spuse el. Nu vreau nici un fel de spovedanie! Simțeam numai nevoia să ridic nivelul convorbirii noastre.

Joan se uită la el. Gura și ochii ei erau rigide.

— De ce te agăți tot timpul de greșelile mele? Alți oameni nu mă critică. La tine fiecare fleac devine imediat o problemă.

— Bun. Ravic sorbi dintr-o dată o înghițitură zdravănă și se trânti iarăși pe spate.

— Așa e cum spun eu! zise ea. Cu tine nu știi cum s-o scoți la capăt. Mă faci să spun lucruri pe care n-aș fi vrut niciodată să le spun. Și după aceea lovești în mine.

Ravic respiră adânc. La ce oare se gândea adineauri? Bezna iubirii, puterea de închipuire — ce repede se puteau schimba! Ei înșiși, se schimbau fără întrerupere. Ei erau cei mai avizi sfărâmători de visuri. Dar era oare vina lor? Era într-adevăr vina lor? Creaturi mânate în neștire — un magnet uriaș ascuns undeva adânc, în pământ, și deasupra lui închipuiri felurite care cred că au voința lor și soarta lor — era oare vina lor? Făcea și el parte dintre ele? Nu era și el, de atâtea ori, de o prudență obositoare și nu făcea și el caz de puțin sarcasm ieftin — știind însă în străfundul lui ce avea să se întâmple în mod inevitabil?

Joan stătea copleșită, la piciorul patului. Părea o spălătoreasă frumoasă și supărată, dar, în același timp, arăta ca o ființă care căzuse din lună și nu știa ce-i cu ea.

Zorile se prefăcuseră în primul roșu al dimineții și străluceau deasupra lor. Ziua proaspătă sufla curat din depărtări, peste toate curțile murdare și acoperișurile înnegrite de fum, prin ferestre, păstrând încă în ea răsufierea pădurilor și a câmpiilor.

— Joan, spuse Ravic, pentru ce ai venit?

— Pentru ce mă întrebi?

— Da, pentru ce te întreb?

— De ce pui tot timpul întrebări. Sunt aici. Nu-i destul?

— Da, Joan. Ai dreptate. E destul.

Joan înălță capul.

— În sfârșit. Dar mai întâi a trebuit să-mi iei toată bucuria.

"Bucurie, se gândi Ravic. Ea-și închipuie că în asta constă bucuria!

Să fii împins de la spate spre pofta posesiunii — asta se cheamă bucurie? Afară e un moment de bucurie, roua de la fereastră, cele zece minute de tăcere înainte ca ziua să-și caște fălcile. Dar ce dracu înseamnă toate acestea? N-avea ea dreptate? N-avea ea dreptate așa cum au dreptate vrăbiile, vântul și sângele? De ce o mai întrebuse? De ce voia să știe? Joan era aici, zburase încoace, fără să se gândească, întocmai ca un fluture de noapte, ca un fluture cap-de-mort, ca un fluture peștiș, iute — și acum el stătea în pat și număra ochiurile și dungile subțiri din aripile lui și-i privea amestecul palid al culorilor. De ce atâta prefăcătorie? Și de ce jocul acesta de-a v-ați-ascunselea? Ea a venit, și eu îmi închipui, prostește, că-i sunt superior fiindcă a venit. Dacă n-ar fi venit, aș fi stat tot în pat, cugetând și încercând eroic să mă mint pe mine însumi și în același timp dorind în taină să vină."

. Zvârli păturile la o parte, își săltă picioarele peste marginea patului și-și puse papucii.

— Ce vrei să faci? îl întrebă Joan surprinsă. Vrei să mă dai afară?

— Nu. Vreau să te sărut. Ar fi trebuit s-o fac mai demult! Sunt un imbecil, Joan. Am spus prostii. Ce bine că te-ai întors!

În ochii ei se aprinse o lumină.

— Nu era nevoie să te scoli ca să mă săruți, spuse ea.

Roșeața dimineții se ridicase sus, în spatele caselor. Deasupra, cerul era de un albastru stins. Câțiva nori pluteau ca niște flamingi adormiți.

— Ia privește, Joan! Ce zi! Ți-aduci aminte cum ploua?

— Da. Tot timpul a plouat, iubitele. Gerul era cenușiu și ploua.

— Ploua și când am plecat. Erai disperată de atâta ploaie. Și-acum...

— Da, spuse ea. Și-acum...

Stătea vârâtă strâns în el.

— Acum avem totul, spuse el. Totul. Până și o grădină. Garoafele roșii de la fereastra refugiului Wiesenhoff. Și păsările de acolo, din castan.

O văzu că plânge.

— De ce nu-mi pui întrebări, Ravic? spuse ea.

— Am întrebat și-așa prea mult. Nu mi-ai spus-o chiar tu?

— Asta-i altceva.

— Nu am ce să întreb.

— Despre ce s-a întâmplat între timp.

— Nu s-a întâmplat nimic.

Ea clătină din cap.

— Dumnezeule, ce crezi că sunt eu, Joan? spuse el. Uită-te la ce-i afară. Roșul, auriul, albastrul. Întrebă dacă a plouat ieri. Dacă e război în China sau în Spania. Dar în clipa aceasta mor o mie de oameni sau se nasc o mie de oameni. Există, se ridică și asta-i tot. Și tu-mi ceri să-ți pun întrebări? Ochii tăi, în lumina aceasta roșie, sânf ca marea grecilor, violetă și de culoarea vinului, și eu stau să întreb despre lucruri care au trecut? Tu te-ai întors și eu să rumeg, ca un prost, frunzele veștede ale trecutului? Drept ce mă iei, Joan?

Joan nu mai plângea.

— De câtă vreme n-am mai auzit asta! spuse ea.

— Atunci ai trăit printre cretini. Femeile trebuiesc adorate sau părăsite. Nimic altceva.

Dormea agățată de el ca și cum n-ar mai fi vrut să-l lase să plece. Dormea adânc și el simțea respirația ei ușoară și regulată pe pieptul lui. Ravic rămase treaz câțva timp. În hotel începuseră zgomotele de dimineață. Robinetele hârâiau, ușile se trânteau și dedesubt, bătrânul Aaron Goldberg își făcea tabietul de dimineață, tușind în fața ferestrei deschise. Joan stătea cu umărul pe brațul lui, și îi simțea pielea caldă și

adormită. Întorcându-și capul îi văzu fața complet destinsă adâncită în somn, o față curată ca însăși nevinovăția. "Să adori sau să părăsești, gândi el. Cuvinte mari. Cine putea face asta! Dar cine ar fi vrut s-e facă?"

20

Se trezi. Joan nu mai era lângă el. Auzi curgând apa de la baie și se ridică în capul oaselor. Își alungă numaidecât somnul. Învățase să facă acest lucru în ultimele luni. Cine se trezește pe dată, mai poate încă să scape. Ravic se uită la ceas. Era ora zece dimineață. Rochia de seară și haina Joanei erau aruncate pe jos. Pantofii ei de brocart stăteau lângă fereastră. Unul din ei era trântit pe-o parte.

— Joan, strigă el, de ce faci duș la miezul nopții?

Joan deschise ușa.

— N-am vrut să te trezesc.

— N-are a face. Eu pot să dorm oricum. Dar ce te-ai sculat la ora asta?

Joan își pusese pe cap o bonetă de baie și apa picura de pe ea. Picăturile de apă scânteiau pe umerii ei bronați. Arăta ca o amazoaică cu coif.

— Nu mai sunt o pasăre de noapte, Ravic. Am plecat de la Șeherezada.

— Știu.

— De unde știi?

— De la Morosow.

Ea îl privi o clipă cu ochi iscoditori.

— Morosow, spuse ea, bârfitorul acela. Ce altceva ți-a mai spus?

— Nimic. Mai era ceva de spus?

— Nimic din ce ar putea spune un portar de noapte. Portarii parcă ar fi garderobiere — bârfitoare de profesie.

— Lasă-l în pace pe Morosow. Portarii de noapte și doctorii sunt pesimiști de profesie. Își câștigă existența din ce are viața noastră mai întunecat. Dar nu bârfesc. Sunt obligați să fie discreți.

— Întunericul vieții — spuse Joan. Cine dorește așa ceva?

— Nimeni. Dar majoritatea oamenilor trăiesc în el. Afară de asta, Morosow te-a ajutat să fii angajată la Șeherezada.

— Pentru asta nu pot să-i rămân toată viața îndatorată. N-am dezamăgit pe nimeni. Și, în definitiv, a făcut-o pentru tine, nu pentru mine.

Ravic întinse mâna după o țigară. — Dealtfel ce ai împotriva lui?

— Nimic. Nu-mi place. Are un fel aparte de a te privi. N-am încredere în el și nici tu n-ar trebui să ai.

— Ce?

— N-ar trebui să ai încredere în el. Știi, toți portarii din Franța sunt o clientelă grasă pentru poliție.

— Altceva? Întrebă Ravic calm.

— Știu că nu mă crezi. Toată lumea de la Șeherezada spune la fel. Cine știe dacă...

— Joan! Ravic aruncă pătura într-o parte și se sculă. Nu vorbi prostii. Ce te-a apucat?

— Nimic. Ce să mă apuce? Nu pot să-l sufăr, asta-i tot. Are o influență rea asupra oamenilor și tu ești tot timpul cu el.

— Aha, zise Ravic. Asta-i motivul.

Ea începu, deodată, să râdă.

— Da, asta-i motivul.

Ravic simțea că nu era singurul motiv. Mai era ceva în plus.

— Ce vrei să mănânci acum, de dimineață? Întrebă el.

— Ești supărat? Întrebă ea la rândul ei.

— Nu.

Joan ieși din baie și se agăță de gâtul lui. El îi simțea pielea udă prin pânza subțire a pijamalei. Îi simțea trupul și îi simțea sângele.

— Ești supărat că sunt geloasă pe prietenii tăi? Întrebă ea.

El clătină din cap. Un coif, o amazoană. O naiadă ieșită din valurile oceanului, păstrând încă pe pielea fină mirosul apei și al tinereții.

— Dă-mi drumul, spuse el.

Ea nu răspunse. Urmări linia de la pomeții ieșiți în afară până la bărbie. Gura. Pleoapele prea grele. Sâni apăsători pe pielea lui goală de sub pijamaua deschisă.

— Dă-mi drumul, că dacă nu...

— Dacă nu, ce?

O albină zumzăia afară. Ravic o urmări cu privirea. Fusese atrasă de bună seamă de garoafele roșii ale refugiatului Wiesenhoff și acum plecase să caute alte flori. Albina intră în odaie și se așeză pe un pahar nespălat, de calvados, ce stătea pe pervazul ferestrei.

— Ți-a fost dor de mine? Întrebă Joan.

— Da.

— Mult?

— Da.

Albina se ridică. Zbură de mai multe ori în jurul paharului, apoi ieși zumzând, pe fereastră, ca să se întoarcă la soare și la garoafele refugiatului Wiesenhoff.

Ravic stătea, lungit lângă Joan. Vară, se gândi el. Vară, pășuni în aerul dimineții, păr plin de mirosul finului și piele ca frunza de trifoi — sânge recunoscător curgând tăcut ca un pârâiaș și udând fără poftă locuri nisipoase, o suprafață lină în care se răsfrângea o pată zâmbitoare. Timp de un minut luminos, nimic nu mai era sec și mort. Mesteceni și plopi, murmure tăcute și moi care veneau ca un ecou din depărtări, ceruri pierdute și zvâcnirile din vine.

— Mi-ar plăcea să stau aici, spuse Joan rezemându-se de umărul lui.

— Stai aici. Hai să dormim. N-am dormit destul.

— Nu pot. Trebuie să plec.

— Nu poți să te duci nicăieri la ora asta, în rochie de seară.

— Mi-am adus altă rochie.

— Unde?

— Sub haină. Și pantofi. Trebuie să fie printre lucrurile mele.

Joan nu spuse unde trebuia să plece. Nici de ce. Și Ravic n-o întrebă.

Albina reapăru. Nu mai zumzai fără rost încoace și încolo. Zbură drept la pahar și se așeză pe gura lui. Îți făcea impresia că se pricepe la calvados. Sau la zahărul din fructe.

— Ești sigură că voiai să rămâi aici?

— Da, spuse Joan fără să se miște.

Rolande aduse o tavă cu sticle și pahare.

— Nimic de băut, spuse Ravic.

— Nu vrei niște vodcă? E Zubrowkă.

— Astăzi nu. Poți să-mi dai niște cafea. Cafea tare.

— Numai decât.

Ravic puse microscopul la o parte, apoi își aprinse o țigare și se duse la fereastră. Platanii se îmbrăcaseră în frunziș proaspăt. Când

plecaseră erau încă goi.

Rolande aduse cafeaua.

— Aveți fete mai multe ca înainte, zise Ravic.

— Douăzeci în plus.

— Merge așa de bine acum, în iunie?

Rolande se așeză odată cu el.

— Nici noi nu înțelegem cum de merge așa de bine. Oamenii parcă au înnebunit. Începe de după masă, iar seara...

— Poate din cauza vremii.

— Da de unde. Știu eu cum este în mai și în iunie. Dar ce se petrece acum e curată nebunie. Îți poți închipui francezi comandând șampanie?

— Nu.

— Străinii da. Dar francezii! Și încă parizieni! Șampanie! Pe care o plătesc din gros! În loc de Dubonnet, Pernod, bere sau vin. Îți vine să crezi așa ceva?

— Nu, până nu văd.

Rolande îi turnă cafeaua.

— Și activitatea! spuse ea. Te asurzește. Te vei convinge singur când o să ne ducem jos. Chiar la ora asta! N-o să-i mai vezi numai pe experții care așteaptă ziua de vizită medicală. Salonul e plin de pe acum! Ce-a intrat în oamenii ăștia, Ravic?

Ravic ridică din umeri.

— Știu o poveste cu un transatlantic care se scufunda.

— Dar la noi nu se scufundă nimic! Afacerile merg strașnic.

Ușa se deschise și Ninette, în vârstă de douăzeci și unu de ani, cu silueta de băețandru, într-un șorț de mătase roz, intră în salon. Avea chip de sfântă și era cea mai căutată prostituată din local. Ducea o tavă cu pâine, unt și două borcane cu marmeladă.

— Doamna a auzit că domnul doctor bea oafea, declară ea cu o voce răgușită, de bas. Vă trimite niște marmeladă s-o gustați. E făcută în casă.

Deodată Ninette rânji. Chipul angelic se prefăcu într-o strâmbătură copilărească. Așeză tava pe masă și ieși din cameră, sărind într-un picior.

— Uită-te și tu, oftă Rolande. Se obrăznicesc de cum își dau seama că avem nevoie de ele.

— Foarte bine, spuse Ravic. Când vrei să se obrăznicească și ele? Marmelada asta ce vrea să însemne?

— Mândria doamnei. Ea singură a făcut-o, în casa ei de pe Riviera. E foarte bună. Nu vrei să guști?

— Nu pot să sufăr marmelada, mai ales când e făcută de milionari.

Rolande deșurubă capacul de sticlă, scoase câteva linguri de marmeladă, o întinse pe o bucată de hârtie groasă, o înfășură împreună cu o bucată de unt și câteva felii de pâine prăjită și întinse pachetul lui Ravic.

— Aruncă-l undeva mai târziu, spuse ea. Fă-i favoarea asta. Are să controleze dacă ai mâncat sau nu. Ultima mândrie a unei femei deziluzionate și care îmbâtrânește. Fă-o din politețe.

— Bine. Ravic se ridică și deschise ușa. De jos auzeau voci, muzică, râsete și strigăte.

— Ce iad, spuse el. Toți sunt francezi?

— Da de unde. Majoritatea sunt străini.

— Americani?

— Nu, asta-i curios. Majoritatea sunt nemți. Niciodată n-am avut atâtia nemți ca acum.

— Nu-i deloc curios.

— Ce-i mai mulți vorbesc foarte bine franțuzește. Nu așa cum aveau

nemții obiceiul să vorbească acum câțiva ani.

— Mi-am închipuit. N-aveți și o mulțime de bătăranii? Recruți și soldați coloniali?

— Toată ziua sunt pe-aici.

Ravic dădu din cap.

— Și nemții cheltuiesc o mulțime de bani, nu?

Rolande râse.

— Da. Cinstesc pe toți care vor să bea cu ei.

— Mai ales soldați, îmi închipui. Și Germania a pus embargo pe monedă și a închis frontierele. Nu poți să ieși decât cu permisiunea autorităților. Și nu poți să ieși cu tine mai mult de zece mărci. Curioasă treabă cu nemții ăștia care au o mulțime de bani și vorbesc așa de bine franțuzește, nu?

Rolande dădu din umeri.

— Puțin îmi pasă — atâta timp cât plătesc bani buni.

Ajunse acasă după opt.

— M-a căutat cineva? Întrebă el pe portar.

— Nu.

— Nici după masă?

— Nu. N-a fost nimeni toată ziua.

— Nici n-a întrebat de mine?

Portarul clătină din cap.

Nimeni.

Ravic se sui sus. La etajul întâi îi auzi pe soții Goldberg certându-se. La etajul al doilea plângea un copil. Era cetățeanul francez Lucien Silbermann, în vârstă de un an și două luni, obiectul venerației și speranțelor părinților lui, cafegiul Siegfried Silbermann și soția sa Nelly, născută Levi, de la Frankfurt pe Main. Copilul se născuse în Franța și ei sperau ca din acest motiv să obțină pașapoarte franceze cu doi ani mai devreme. În consecință, Lucien, cu inteligența lui de un an, devenise un tiran al familiei. La etajul trei cânta un fonograf. Aparținea refugiatului Wohlmeyer, de curând scăpat din lagărul de concentrare de la Oranienburg. Se auzea melodia unui cântec popular german. Coridorul mirosea a varză și a întuneric.

Ravic se duse la el în cameră să citească. Își cumpăraseră mai demult câteva volume de istorie universală și le scoase acum din geamantan. Nu era prea vesel să le citești. Tot ce câștigai citindu-le era satisfacția ciudată de deprimantă că ceea ce se întâmpla astăzi nu era nou. Fiecare lucru se petrecuse de zeci de ori înainte. Minciunile, călcările de jurăminte, crimele, masacrele din noaptea sfântului Bartolomeu, corupția datorită poftelor de putere, lanțul nesfârșit de războaie — istoria omenirii era scrisă cu sânge și lacrimi și printre miile de statui pătate de sânge ale trecutului, numai puține purtau aureola argintie a bunătății. Demagogi, înșelători, paricizi, asasini, egoiști îmbătați de putere, profeți fanatici care predicau iubirea cu spada, toate se repetau mereu — și mereu popoarele răbdătoare se lăsau mâinate unele împotriva altora, într-un măcel fără sens, pentru kaizeri, regi, religii și maniaci. Șirul nu se mai termina niciodată.

Ravic puse din nou cărțile la o parte. De la fereastra de dedesubt venea zgomot de voci. Wiesenhoff și doamna Goldberg discutau cu aprindere.

— Nu acum, spunea Ruth Goldberg. Aaron se întoarce într-o oră.

— O oră e o oră.

— Poate să vină și mai devreme.

— Unde s-a dus?

— La Ambasada Americană. În fiecare seară se duce acolo, stă afară și se uită la ea. Nimic altceva. Pe urmă vine înapoi la hotel.

Wiesenhoff spuse ceva ce Ravic nu înțelese. — Natural, replică Ruth Goldberg pe un ton certăreț. Cine nu-i nebun? Știu că e și bătrân.

— Astâmpără-te, spuse ea după un timp. Nu sunt dispusă.

Wiesenhoff îngăimă ceva.

— Ție ți-e ușor să vorbești, spunea ea. El e cu banii. Eu n-am nici o para chioară. Cât despre tine...

Ravic se ridică. Se uită la telefon și șovăi. Era aproape zece. Nu mai auzise de Joan de când plecase în dimineața aceea. N-o întrebase dacă avea să se întoarcă seara. Fusese sigur că va veni. Acum nu mai era sigur.

— Pentru tine e foarte simplu! Vrei să-ți faci pofta și nimic altceva, spunea doamna Goldberg.

Ravic se duse să-l caute pe Morosow. Odaia acestuia era încuiată. Coborî scările și intră în Catacombă.

— Dacă mă caută cineva, sunt jos, spuse el portarului.

Morosow era acolo. Juca șah cu un tip roșcat. Câteva femei stăteau prin colțuri. Împleteau sau citeau, cu chipuri îndurerate.

Ravic urmări câțva timp jocul. Roșcatul se pricepea bine la șah. Juca repede și cu o totală indiferență. Morosow pierdea.

— Ia uite ce pățesc, zise el.

Ravic dădu din umeri. Roșcatul își ridică ochii spre el.

— Domnul Finkelstein, spuse Morosow. Vine din Germania. Ravic dădu din cap.

— Ce mai e pe acolo? Întrebă el fără interes, numai ca să spună ceva.

Roșcatul dădu din umeri și nu răspunse. Dealtfel Ravic nici nu se așteptase să spună ceva. Numai în primii ani fusese așa: întrebări grăbite, așteptare, nădejdea înfrigurată că în curând Hitler se va prăbuși. Toți știau acum că numai un război putea aduce așa ceva. Și toți oamenii cu cap mai știau că un guvern care rezolvă problema șomajului prin crearea unei industrii de armament are numai două posibilități: războiul sau catastrofa internă. Deci războiul.

— Șah și mat, spuse Finkelstein, fără entuziasm și se ridică. Se uită la Ravic. — Ce se poate face ca să reușești să dormi puțin? Aici nu pot să dorm. Adorm și mă trezesc imediat.

— Bea, zise Morosow. Burgund. Burgund sau bere multă.

— Nu sunt băutor. Am cutreierat străzile ore întregi până mi s-a părut că sunt obosit mort. Nu mi-a ajutat la nimic. Pur și simplu, nu pot să dorm.

— Am să-ți dau niște tablete, spuse Ravic. Hai cu mine sus.

— Vino înapoi, Ravic, strigă Morosow după el. Nu mă lăsa singur aici, frate!

Câteva femei își ridicară privirile, apoi își văzură mai departe de împletit și de citit, ca și cum de aceasta depindea viața lor. Ravic se sui cu Finkelstein în camera lui. Când deschise ușa, aerul nopții năvăli spre el prin fereastră, ca un val rece și întunecat. Respiră adânc și, aprinzând lumina, privi iute în cameră. Nu era nimeni. Îi dădu lui Finkelstein mai multe pastile pentru somn.

— Mulțumesc, spuse Finkelstein fără să-i tresară un mușchi al feței și se retrase ca o umbră.

Ravic își dădu seama că Joan n-avea să vină. Își amintea că prevăzuse aceasta încă de dimineață. Nu voise însă să creadă una ca asta. Se întoarse ca și când cineva ar fi vorbit în spatele lui. Dintr-o dată

totui i se păru limpede și simplu. Joan își făcuse gustul și acum își vedea mai departe de treabă. La ce altceva se așteptase? Că avea să renunțe la tot pentru el? Ce prostie! Sigur că exista un altul, și nu numai un altul, dar și o altă viață la care ea nu voia să renunțe!

Se duse jos. Se simțea nefericit.

— M-a căutat cineva? întrebă el.

Portarul de noapte, care tocmai sosise, clătina din cap. Gura îi era plină de cârnat cu usturoi.

— Aștept pe cineva. Să știi că sunt jos.

Se întoarse la Morosow.

Morosow juca șah și privea în jurul lui satisfăcut. Între timp femeile dispăruseră pe tăcute. Morosow sună clopoțelul de paracliser.

— Clarisse! O sticlă de *rosé*. — Finkelstein asta joacă întocmai ca o mașină de cusut, declară el. E dezgustător! Un matematician. Urăsc perfecțiunea. Nu este omenească. Se uită la Ravic. — Cum de ești aici într-o seară ca asta?

— Aștept o vizită.

— Iar te pregătești să omori pe cineva în mod științific?

— Am scos ieri stomacul unui om.

Morosow umplu paharele.

— Tu stai aici și bei, spuse el pe un ton plin de reproș, și dincolo victima ta zace în delir. Este și în asta ceva neomenesc. Ar trebui cel puțin să te doară stomacul.

— Așa e, replică Ravic. În asta constă mizeria omenească. Nu simțim nimic din răul pe care-l facem altora. Dar de ce vrei să pornești reforma cu doctorii? Ar fi mai bine să începi cu politicienii și cu generalii. Atunci am avea pacea mondială.

Morosow se lăsă pe spate și-l studie pe Ravic.

— N-ar trebui să-i cunoaștem pe doctori personal, declară el.

Pierdem ceva din încrederea pe care ne-o punem în ei. Ne-am îmbătat împreună — cum vrei să mă las operat de tine? Sunt convins că ești un chirurg mai bun decât altul pe care nu-l cunosc — totuși i-aș prefera pe acel altul. Încrederea este necunoscutul — o calitate omenească adânc înrădăcinată, prietene! Doctorii ar trebui să locuiască în spitale și să nu iasă în lumea celor neinițiați. Predecesorii voștri, vrăjitoarele și vracii, știau lucrul acesta. Când sunt operat, doresc să cred într-o putere supraumană.

— Nici eu nu te-aș opera, Boris.

— De ce nu?

— Nici unui doctor nu-i place să-și opereze fratele.

— În nici un caz n-am să-ți fac această favoare. Eu am să mor de apoplexie în timpul somnului. Lucrez voios în acest scop.

Morosow se uită la Ravic ca un copil fericit, apoi se ridică.

— Trebuie să plec. Mă duc să deschid ușile în cetatea culturii, Montmartre. În fond, pentru ce trăiește omul?

— Ca să se întrebe pentru ce. Mai ai de pus vreo întrebare?

— Da. De ce moare omul tocmai când a ajuns să se întrebe pentru ce trăiește și a devenit ceva mai înțelegător?

— Unii oameni mor fără să fi devenit mai înțelegători.

— Nu căuta să scapi de întrebare. Și nu începe să vorbești de transmigrațiunea sufletelor.

— Mai întâi să te întreb altceva. Leii omoară antilope; păianjenii omoară muște, vulpile omoară găini; care e singura rasă de pe pământ, care de când lumea se războiește cu ea însăși și se omoară singură?

— Astea sunt întrebări pentru copii. Bineînțeles că suprema creatură, ființa umană — care a invetat cuvintele iubire, bunătate și

îndurare.

— Bun. Și care e singura ființă din natură capabilă de sinucidere?

— Tot ființa umană — care a inventat veșnicia, pe Dumnezeu și reînvierea.

— Excelent, spuse Ravic. Vezi din câte contradicții suntem formați? Și tu vrei să știi de ce murim?

Morosow ridică ochii surprins, apoi trase o dușcă bună.

— Sofistule, declară el. Șarlatanule.

Ravic se uită la el. "Joan, gândi ceva în el. De-ar intra acum, pe ușa aceea de colo cu geamurile murdare!"

— Boris, greșeala a fost că am început să gândim. Dacă ne-am fi mărginit la fericirea poftelor și a mâncării, nu s-ar fi întâmplat toate astea. Cineva face experiențe cu noi — și se pare că nu a găsit încă formula. Să nu ne plângem. Și animalele de experiență ar trebui să aibă o mândrie profesională.

— Asta o spun măcelarii, nu și boii. Asta o spun oamenii de știință, nu și cobaii. Asta o spun doctorii, nu și șoarecii albi.

— Așa e. "Dacă ar intra acum cu pasul ei legănat, dându-ți totdeauna impresia că merge împotriva unui vânt ușor..." Trăiască legea rațiunii suficiente! Hai, Boris, hai să bem un pahar în cinstea frumosului — veșnicia bine-cuvântată a momentului! Știi tu ce altceva mai poate face ființa omenească? Să râdă și să plângă.

— Și să se îmbete. Cu rachiu, cu vin, cu filosofie și cu femei, să se îmbete de nădejde și de deznădejde. Ai habar care e singurul lucru pe care-l știe? Că trebuie să moară. Ca antitoxină i-a fost dată imaginația. Piatra e reală. Planta, de asemenea. La fel și animalul. Corespund scopului lor. Nu știi că trebuie să moară. Omul o știe. Înalță-te, suflete! Zboară! Nu suspina, asasin legal! N-am cântat noi chiar acum cântarea cântării omenirii?

Morosow zgâlțâi palmierul cenușiu și făcu să se înalțe tot praful de pe el. — Simbolul brav și duios al unei speranțe despre sud, plantă de vis a unei proprietărese franțuzoaice, adio! Și ție la fel, om fără casă, plantă agățătoare fără sol, găinar al morții, adio! Fii mândru că ești un romantic!

Îl privi pe Ravic rânjind.

Ravic nu-i răspunse. Se uită spre ușă. Tocmai se deschidea. Portarul de noapte intră și se apropie de masa lor. Telefonul, gândi Ravic. În sfârșit! În sfârșit! Așteptă fără să se ridice. Simțea cum i se încordează brațele.

— Țigările, domnule Morosow, spuse portarul. Tocmai le-a adus băia-tul.

— Mulțumesc. Morosow băgă pachetul de țigări rusești în buzunar. Cu bine, Ravic. Ne vedem mai târziu?

— Poate. Cu bine, Boris.

Omul fără stomac se uita la Ravic. Îi era rău, dar nu putea să verse. Nici nu mai avea cu ce să verse. Era ca un om amputat mai sus de genunchi și pe care-l dureau picioarele.

Era neliniștit. Ravic îi făcu o injecție. Omul acesta nu mai avea șanse să trăiască. Inima nu se prezenta prea bine și unul din plămâni era plin de găuri vindecate. Nu se bucurase de o sănătate bună în cei treizeci și cinci de ani ai vieții. De ani de zile suferise de ulcer ia stomac, de tuberculoză și acum de carcinoma. Fișa lui arăta că fusese căsătorit timp de patru ani de zile și că soția lui murise din cauza unei nașteri. Copilul se prăpădise și el la trei ani, de tuberculoză. Nu avea rude. Acum

zăcea aici și se uita la el și nu voia să moară, era răbdător și curajos și nu știa că avea să fie hrănit prin intestinul gros și că nu va mai putea să-și satisfacă una dintre puținele plăceri ale vieții lui, murăturile și rasolul de vacă. Zăcea acolo, mirosind urât și tăiat în bucăți și avea ceva care-l făcea să miște ochii și care se numea suflet. Fii mândru că ești romantic! Cântarea cântărilor omenirii!

Ravic agăță la loc, în cui, fișa cu graficul temperaturii și al pulsului. Sora se ridică și așteaptă. Lângă ea, pe scaun, se afla un jersey roșu pe care începuse să-l împletească.

Andrelele erau înfipite în el și ghemul se rostogolise pe jos. Firul subțire de lână părea o dâră fină de sânge și jerseyul parcă sângera.

"Omul acesta zace aici, gândea Ravic, și cu toate injecțiile va avea o noapte groaznică, cu dureri, cu coșmaruri, nemișcat și cu respirația grea — iar eu aștept o femeie și cred că voi avea o noapte la fel de grea dacă nu vine. Știu cât de caraghios este în comparație cu acest muribund, sau cu Gaston Perrier din camera alăturată, care și-a zdrobit brațul, sau cu atâția alții, cu tot ce se întâmplă astă-seară în lume — și totuși nu ajută la nimic. Nu ajută la nimic, nu schimbă nimic, totul rămâne așa cum este. Cum a spus Morosow? De ce nu mă doare și pe mine stomacul? Da, de ce?"

— Cheamă-mă în caz că se întâmplă ceva, îi spuse el surorii. Era aceea care primise pick-up-ul de la Kate Kegstroem.

— Domnul acesta e foarte resemnat, spuse ea.

— Cum este? întrebă Ravic uimit.

— Foarte resemnat. Un bolnav foarte cumsecade.

Ravic privi în jur. Sora nu se putea aștepta să primească ceva în dar. Foarte resemnat — ce expresii mai întrebuițează și surorile astea! Bietul om lupta cu toate armele corpusculilor lui sangvine și ale celulelor lui nervoase împotriva morții — nu era câtuși de puțin resemnat.

Se întoarse la hotel. Îl întâlni pe Goldberg în fața ușii de la intrare. Un bătrânel cu barba căruntă și cu un lanț gros de aur petrecut peste vestă.

— Frumoasă seară, domnule Goldberg.

— Da. Ravic se gândi la femeia din camera lui Wiesenhoff. Nu vreți să mergeți puțin la plimbare? întrebă el.

— Am și fost. Până la Concorde și înapoi.

Până la Concorde. Acolo era Ambasada Americană, albă în lumina stelelor, tăcută și goală, o corabie a lui Noe, în care se găseau ștampile pentru vize la care nu puteai ajunge. Goldberg stătuse în fața ei, pe trotuarul de la Crillon, și privise la ușa de la intrare și la ferestrele întunecate ca la un Rembrandt sau la diamantul Koh-i-noor.

— Nu vreți să mai faceți un tur? Am putea merge până la Arcul de Triumf și înapoi. Ravic își zicea: "Dacă-i salvez pe cei doi, înseamnă că Joan va fi sus în cameră sau are să vină între timp".

Goldberg clătină din cap.

— Trebuie să mă duc sus, mă așteaptă nevasta. Am plecat de mai bine de două ore.

Ravic se uită la ceas. Era aproape douăsprezece și jumătate. Nu mai era nevoie să salveze pe nimeni, pentru că doamna Goldberg se întorsese probabil de mult la ea în odaie. Îl urmări pe Goldberg cum urcă încet scara, apoi se duse la portar.

— M-a căutat cineva?

— Nu.

La el în cameră lumina era aprinsă. Își aduse aminte că o lăsase a-

prinsă. Patul lucea ca și cum ar fi nins pe neașteptate. Luă hârtia pe care o pusese pe masă înainte de a pleca și pe care scrisese că se va întoarce într-o jumătate de oră, și o rupse în bucăți. Căută ceva de băut și nu găsi. Se duse iar jos. Portarul nu avea calvados, ci numai coniac. Ravic luă de la el o sticlă de Hennessy și o sticlă de Vouvray. Vorbi câțva timp cu portarul și acesta îi dovedi că Loulou II avea cele mai mari șanse în cursa cailor de doi ani de la Saint-Cloud. În momentul acela trecu pe acolo spaniolul Alvarez. Ravic observă că mai șchiopăta puțin. Își cumpără un ziar și se întoarce în camera lui. Cât putea să țină o seară ca asta! Cine nu crede în minuni în materie de dragoste e pierdut, spusese avocatul Arensen, la Berlin, în 1933. Două săptămâni mai târziu, fusese trimis într-un lagăr de concentrare fiindcă-l denunțase iubita. Ravic deschise sticla de Vouvray și luă de pe masă un volum de Platon. După câteva minute îl aruncă cât colo și se așeză lângă fereastră.

Privea țintă la telefon. Instrumentul acela negru și blestemat. Nu putea să-i telefoneze lui Joan. Nu știa ultimul ei număr. Nu știa nici măcar unde stă. El n-o întrebase și ea nu-i spusese nimic. Probabil că nu-i spusese dinadins, ca să aibă o astfel de justificare.

Bău un pahar din vinul acela ușor. "Ce prostie, gindi el, aștept o femeie care a fost aici azi- dimineață. Timp de trei luni și jumătate n-am văzut-o și nu mi-a fost atâta dor de ea ca acum, după o zi. Ar fi fost mult mai simplu dacă n-aș mai fi văzut-o. Mă obișnuisem. Dar acum..."

Se ridică. Nici asta nu era o soluție. Îl rodea nesiguranța. Se strecura în el, ceas cu ceas, din ce în ce mai multă neîncredere.

Se duse la ușă. Știa că nu era încuiată, dar se asigură încă o dată. Începu să citească ziarul, dar citea ca prin-tr-un vâl. Tulburări în Polonia. Inevitabile ciocniri, pretențiile asupra Coridorului, tratatul Angliei și Franței cu Polonia. Războiul care se apropia. Lăsă să-i cadă ziarul din mână și stinse lumina. Rămase pe întuneric și aștepta. Aprinse iar lumina... Sticla de Hennessy era pe masă. N-o destupă. Se sculă și se așeză din nou lângă fereastră. Noaptea era răcoroasă și cerul plin de stele. Câteva pisici mieunau prin curți. Un bărbat, în pantaloni scurți, stătea în balconul de vizavi și se scărpină. Căscă o dată cu zgomot și se retrase în camera lui luminată. Ravic se uită la pat. Știa că n-o să poată dormi. Nici cititul nu era o soluție. De-abia dacă-și mai amintea ce citise puțin mai înainte. Să plece — acesta ar fi fost cel mai bun lucru. Dar unde să se ducă? Îi era indiferent. Nici să plece nu voia. Ținea să știe ceva. La naiba — gândi el, luând în mână sticla de coniac și punând-o la loc.

Căută apoi prin buzunare câteva pastile pentru somn. Aceleași pe care le dăduse roșcatului Finkelstein și care acum dormea. Ravic le înghiți. Se îndoia că avea să doarmă. Mai luă o pastilă. Dacă ar fi venit Joan s-ar fi trezit.

Joan nu veni. Și nu veni nici în noaptea următoare.

21

Eugénie intră în odaia unde zăcea omul fără stomac.

— Telefonul, domnule Ravic.

— Cine e?

— Nu știu. N-am întrebat. M-a anunțat telefonista.

Ravic nu recunoscuse de îndată vocea Joanei. Era neclară și părea să vină de foarte departe.

— Joan, unde ești?

Ravic se aștepta să audă numele unei localități de pe Riviera. Joan nu-i mai telefonase până atunci la spital. Făcea impresia că nu vorbește

din Paris.

— Sunt în apartamentul meu, spuse ea.

— Aici, la Paris?

— Sigur că da. Unde în altă parte?

— Ești bolnavă?

— Nu. De ce?

— Fiindcă mi-ai telefonat la spital.

— Am sunat la hotel și plecaseși. De asta îți telefonez la spital.

— S-a întâmplat ceva?

— Nu, ce să se întâmple? Voiam să știu ce mai faci.

Vocea ei era acum mai limpede. Ravic scoase o țigară și un plic cu chibrituri. Puse plicul pe masă și-l ținu apăsat sub cot. Rupse un băț și-l aprinse.

— Din cauza spitalului, Joan. Aici te aștepți tot timpul să auzi de accidente și boli.

— Nu sunt bolnavă. Sunt în pat, dar nu sunt bolnavă.

— Foarte bine. Ravic împingea chibriturile înapoi și încolo pe mușama albă a mesei. Aștepta să audă ce avea să urmeze.

Joan aștepta la rândul ei. Ravic îi auzea respirația. Ea voia ca el să înceapă. Așa i-ar fi venit mai ușor.

— Joan, nu pot să stau prea mult la telefon. Am lăsat pe cineva cu bandajul desfăcut și trebuie să mă duc înapoi.

Ea rămase tăcută o vreme.

— De ce n-ai mai dat nici un semn de viață? spuse ea în cele din urmă.

— Fiindcă nu-ți cunosc numărul de telefon și nici nu știu unde stai acum.

— Dar ți-am spus.

— Nu, Joan.

— Ba da. Ți-am spus.

Joan se simțea acum pe un teren sigur.

— Știu precis. Poate că ai uitat.

— Fie cum zici tu. Am uitat. Mai spune-mi o dată. Uite, îmi notez.

Ea îi dădu adresa și numărul de telefon.

— Sunt sigură că ți-am spus, Ravic, absolut sigură.

— Bine, bine, dar trebuie să mă duc înapoi, Joan. Vrei să luăm masa împreună deseară?

Ea rămase un timp tăcută.

— De ce nu vii să mă vezi? întrebă ea.

— Bine. Pot s-o fac și pe-asta. Astă-seară. La opt?

— De ce nu vii acum?

— Sunt ocupat.

— Până când?

— Cam o jumătate de oră.

— Vino atunci imediat ce scapi!

"Deseară n-ai timp", zise el în gând.

— De ce nu deseară?

— Ravic, spuse ea, uneori nu pricepi nici cele mai simple lucruri. Fiindcă vreau să vii acum. Nu vreau să aștept până deseară. Altfel de ce aș fi telefonat la spital la ora asta?

— Bine. Cum termin aici vin la tine.

Împături gânditor foaia de hârtie și se întoarse la bolnavul lui.

Casa era așezată la unul din colțurile străzii Pascal. Joan stătea la ultimul etaj. Deschise ea ușa.

— Ravic, spuse ea. Ce bine e când te știi aici! Intră!

Era îmbrăcată într-un capod negru, simplu, croit bărbătește. Unul din lucrurile care îi plăceau lui Ravic la ea era că nu se îmbrăca niciodată cu fanteziuri și mătăsuri. Fața-i era mai palidă decât de obicei și puțin răvășită.

— Haide, spuse ea. Te-am așteptat. Să vezi și tu cum locuiesc.

Joan păsea înaintea lui. Ravic zâmbi. Ce șmecheră era! Era pregătită dinainte pentru orice întrebare. El se uită la umerii ei dreپți și frumoși. Lumina îi cădea pe păr. O frântură de clipă simți că o iubește mult.

Îl conduse într-o încăpere mare. Era un studio scaldat acum în lumina vie a după-amiezii. O fereastră largă și înaltă dădea spre grădinile dintre bulevardul Raphael și bulevardul Proudhon. Spre dreapta puteai vedea La Porte de la Muette. In spatele ei, verde și auriu, scliffea tremurător un crâmpei din Blois.

Camera era mobilată semimodern. O sofa mare, cu o cuvertură prea albastră; câteva scaune care arătau mai comode decât erau în realitate; mese prea joase; o plantă tropicală, un patefon american și, într-un colț, unul din geamantanele Joanei. Nu era nimic țipător, dar, cu toate acestea, lui Ravic nu-i făcu o impresie prea bună. Erau lucruri sau prea bune sau rele de tot — jumătățile de măsură nu însemnau nimic pentru el. Și nu putea suferi plantele tropicale.

Ravic simți că Joan îl observă. Nu era sigură ce impresie avea să-i facă, dar riscase.

— Drăguț, spuse el, mare și drăguț.

Ridică încet capacul pick-up-ului. Era un pick-up în formă de cupă, cu un schimbător de plăci automat. Un mare număr de plăci erau așezate pe o masă alăturată. Joan luă câteva în mână și le așeză în dispozitiv.

— Știi cum funcționează?

— Nu, spuse el, deși știa.

Joan învârți un buton.

— E minunat. Cântă ore întregi fără să trebuiască să schimbi plăcile sau să învârtești de ceva. Poți să stai culcat, să asculți, să te uiți cum se întunecă afară și să visezi.

Pick-up-ul era excelent. Ravic își dădu seama de calitate și bănuie că trebuie să fi costat cam douăzeci și cinci de mii de franci. Melodia pariziană *J'attendrai* umplea camera cu sunete calde și vapoase.

Joan stătea aplecată înainte și asculta.

— Ți place? întrebă ea.

Ravic făcu din cap că da. Nu se uita la aparat. Se uita la Joan. Se uită la fața ei ce părea încântată și absorbită de muzică. Ce ușor îi venea ei și cât o iubise pentru ușurința aceasta pe care el n-o avea! S-a terminat, gândi el, fără durere, cu sentimentul unuia care pleacă din Italia ca să se întoarcă în ceața nordului.

Joan se îndreptă și zâmbi.

— Haide — nu mi-ai văzut dormitorul.

— Trebuie să-l văd?

Ea îl privi o clipă cercetător.

— Nu vrei să-l vezi? De ce nu?

— Ba da, desigur, de ce nu?

Ea îl mângâie pe față și-l sărută. Ravic știa de ce o făcuse.

— Haidem, zise ea luându-l de braț.

Dormitorul era mobilat după moda franțuzească. O imitație de pat vechi stil Ludovic al XVI-lea; o toaletă în formă de rinichi, în același stil; o imitație de oglindă barocă; un covor modern Aubusson; taburete; scaune, toate în stilul unui decor de film de mâna a doua. Printre toate

acestea se găsea un scrin florentin, minunat pictat, care nu se încadra în rest și-ți făcea impresia unei prințese rătăcite printre parveniți. Fusesse împins neglijent într-un colț. Pe capacul lui prețios se găsea o pălărie cu violete și o pereche de pantofi argintii.

Patul nu era făcut. Ravic observă locul unde dormise Joan. Pe toaletă erau mai multe sticle de parfum. Unul din dulapurile de perete era deschis. În el atârnau o mulțime de rochii, mai multe decât avusese înainte. Joan îl mai ținea de braț. Se sprijinea de el.

— Îți place?

— E splendid. Ți se potrivește de minune.

Ea aprobă din cap. Ravic îi simțea brațul și sânul și fără să se gândească o trase mai aproape. Ea i se lăsă în voie. Umărul ei se atinse de al lui. Fața-i era acum calmă și nu mai păstra nimic din ușoara răvășeală pe care o avusese la început. Era sigură și senină și lui Ravic i se păru că e în ea ceva mai mult decât satisfacția înăbușită — o umbră ștearsă și aproape nevăzută, de triumf.

"Ciudat, gândi el, josnicia stă bine acestor femei. Vrea să mă preschimbe într-un fel de gigolo de mâna a doua și cu o nerușinare naivă îmi arată până și locuința pe care i-a mobilat-o amantul ei."

— Păcat că nu poți avea și tu așa ceva, spuse ea. Un apartament. Te simți cu totul altfel. Altfel decât în camerele acelea mizerabile de hotel.

— Ai dreptate. Mi-a făcut plăcere să văd toate acestea. Acum plec, Joan.

— Pleci? Așa repede? De-abia ai venit!

El îi luă mâna.

— Plec, Joan. Pentru totdeauna. Tu trăiești cu altul și eu nu împart cu alți bărbați femeile pe care le iubesc.

Ea își smulse mâna dintr-a lui.

— Ce? Ce spui? Cine ți-a băgat povestea asta în cap? Se uita țintă la el. Bineînțeles că numai Morosow putea...

— Nu Morosow. Nu era nevoie să-mi spună nimeni. Lucrurile vorbesc de la sine.

Fața ei se făcu deodată palidă de mânie. Fusesse așa de sigură, și iată că acum inevitabilul se întâmplase.

— Da! Pentru că am acest apartament și nu mai lucrez la Șeherezada! Natural, trebuie să existe cineva care mă întreține. Natural! Altfel nici nu se poate!

— N-am spus că te întreține.

— E același lucru! Înțeleg! Întâi mă bagi în nenorocitul ăla de bar, pe urmă mă lași singură și când cineva vorbește cu mine sau are grijă de mine înseamnă că acel cineva mă întreține! Portarul acela are o imaginație murdară. Minte lui de șperțar nu pricepe că o femeie poate să muncească și să ajungă cineva! Și tocmai tu te-ai găsit să-l crezi! Să-ți fie rușine!

Ravic se întoarse, o apucă de braț, o ridică în sus și o azvârli pe pat.

— Așa, spuse el, și acum încetează cu prostiile!

Era atât de surprinsă încât rămase în poziția în care o aruncase el.

— Nu cumva vrei să mă și bați? întrebă ea.

— Nu. Voiam să nu te mai aud trâncănind.

— Nu m-ar mira, spuse ea cu o voce joasă și sugrumată. Nu m-ar mira!

Rămase acolo unde-o trântise și câteva clipe nu mai scoase nici un cuvânt. Fața-i era albă și fără expresie, gura palidă și ochii-i aveau o lucire de sticlă. Sânul se dezgolise pe jumătate și un picior îi atârna gol pe marginea patului.

— Te chem fără nici o teamă, abia aștept să fiu cu tine — și uite ce

se-ntâmplă! Uite repetă ea cu dispreț. Și eu care credeam că ești altfel!

Ravic stătea în ușa dormitorului. Văzu odaia cu imitațiile de mobilă, o văzu pe Joan trântită pe pat și văzu cât de bine se potriveau una cu alta. Era mânios pe el însuși că spusese ceva. Trebuia să fi plecat și să fi terminat. Însă atunci ar fi venit ea la el și ar fi fost același lucru.

— Tocmai tu, repetă ea. Erai ultimul de la care m-aș fi așteptat la așa ceva. Credeam că ești altfel.

El nu răspunse. Totul era atât de ieftin încât nu mai putea să suporte. Deodată nu putu să mai înțeleagă de ce-și închipuise timp de trei zile că dacă ea nu va veni, el n-ar mai putea să doarmă. De ce-l mai interesau încă toate astea? Scoase o țigară din buzunar și o aprinse. Gura îi era uscată. Auzi patefonul care continua să cânte. Repeta aceeași placă pe care o cântase la început. — *J'attendrai*. Se duse în camera cealaltă și-l închise.

Când se întoarse în dormitor o găsi pe Joan în aceeași poziție. Făcea impresia că nu se mișcase deloc, numai halatul era desfăcut mai mult decât înainte.

— Joan, cu cât vorbim mai puțin, cu atât e mai bine...

— Nu eu am început.

Lui Ravic îi venea să-i arunce cu o sticlă de parfum în cap.

— Știu, spuse el, eu am început și acum termin.

Se întoarse și plecă, dar înainte de a deschide ușa de la studio, ea se și afla în fața lui. Trânti ușa și se postă dinainte-i, cu mâinile sprijinite de canaturi.

— Așa! spuse ea. O rupi cu mine și pleci! Cât se poate de simplu! Dar eu mai am multe de spus! M-ai văzut cu ochii tăi la Cloche d'Or. M-ai văzut cu cine eram și când am venit la tine, în noaptea aceea, nu ți-a păsat de nimic, te-ai culcat cu mine și nici a doua zi de dimineață nu ți-a păsat, nu te săturaseși și te-ai culcat din nou cu mine, și eu te iubeam și tu nu voiai să știi de nimic și eu te iubeam din cauza asta cum nu te iubisem niciodată; știam că așa ești tu și nu altfel, am plâns când dormeau și te-am sărutat și eram fericită și m-am dus acasă și te adoram — iar acum... Acum vii și-mi reproșezi lucruri pe care le-ai dat la o parte cu un gest atât de măreț și pe care le-ai uitat în noaptea când ai vrut să te culci cu mine! Acum dezgropi morții! Îmi arunci în față acuzații! Stai înaintea mea ca un înger rănit al virtuții și-mi faci scene ca un bărbat gelos! La urma urmei ce vrei de la mine? Ce drept ai asupra mea?

— Nici unul, spuse Ravic.

— Așa! Cel puțin bine că recunoști. Atunci pentru ce ai venit astăzi aici, să-mi arunci învinuirile în față? De ce n-ai făcut-o când am fost eu la tine, în noaptea aceea? Sigur că atunci...

Joan tăcu. Gâfâia și-l privea țintă.

— Joan, spuse el. În noaptea aceea, când ai venit, am crezut că te-ntorci la mine. Nu voiam să știu nimic de trecut. Veniseși înapoi. Era destul. Dar m-am înșelat. Tu nu te-ai întors.

— Nu m-am întors? Atunci cine s-a întors? Duhul sfânt.

— Ai venit la mine, dar nu te-ai întors...

— Asta-i prea complicat pentru mine. Pot să știu și eu care e deosebirea?

— Știi foarte bine. Eu n-o știam atunci. Astăzi o știu. Trăiești cu altul.

— Așa, trăiesc cu altul! Iar începi! Dacă am prieteni înseamnă că trăiesc cu altul! Vrei să stau încuiată în casă toată ziua și să nu vorbesc cu nimeni, ca să nu se poată spune că trăiesc cu cineva?

— Joan, spuse Ravic. Nu fi ridicolă!

— Ridicolă? Cine-i ridicol? Tu ești ridicol!

— Fie cum zici tu. Trebuie să fac uz de forță ca să te dau la o parte

din ușă?

Joan nu se mișcă.

— Și chiar dacă așa avea pe cineva, ce te interesează? Tu singur ai spus că nu vrei să știi.

— Așa e. Chiar n-am vrut să știu. Credeam că s-a terminat. Nu mă privea ce-a fost. M-am înșelat însă. Trebuia să-mi dau seama. Poate că am vrut să mă mint singur. Slăbiciune. Dar asta nu schimbă nimic.

— De ce nu schimbă nimic? De vreme ce recunoști că n-ai dreptate.

— Nu e vorba de dreptate sau de nedreptate. Nu numai că ai trăit cu altul, dar continui să trăiești. Și ai de gând să rămâi cu el. Atunci n-am știut asta.

— Nu minți! îl întrerupse ea, recăpătându-și brusc calmul. Ai știut-o tot timpul. Și-atunci.

Se uită drept în ochii lui.

— Fie, spuse el. Să zicem că știam. Dar nu voiam să știu. Știam și n-o credeam. Asta tu nu poți s-o înțelegi. Unei femei nu i se întâmplă asemenea lucruri. Afară de asta, faptul nu schimbă nimic.

Fața ei se înnoiră brusc de o teamă sălbatică și disperată.

— La urma urmei nu pot să dau cu piciorul cuiva care nu mi-a făcut nici un rău — numai pentru că ai apărut tu, din nou, așa deodată! Nu înțelegi?

— Ba da, spuse Ravic.

Joan rămase ca o pisică ghemuită într-un colț, care vrea să sară și căreia i-a fugit pământul de sub picioare.

— Da? făcu ea plină de mirare. Încordarea din ochi îi dispăruse și umerii i se lăsară în jos. Dacă înțelegi, atunci de ce mă chinuiești? spuse ea istovită.

— Nu mai sta acolo, în ușă! Ravic se așează într-unul din fotoliile care păreau mai comode decât erau în realitate. Joan ezită. Hai, spuse el, n-am să fug.

Ea veni șovăind spre el și se lăsă să cadă pe sofa. Voia să pară obosită, dar Ravic își dădea seama că se preface.

— Dă-mi ceva de băut, spuse ea.

Ravic înțelese că voia să câștige timp, dar îi era indiferent.

— Unde sunt sticlele? întrebă el.

— În dulăpiorul de colo.

Ravic deschise dulăpiorul scund. Avea în el mai multe sticle, în cea mai mare parte cu cremă de mentă. Le privi cu dezgust și le dădu deoparte. Într-un colț găsi o sticlă de Martell pe jumătate plină și una de calvados. Cea de calvados nu era destupată. O puse la loc și luă coniacul.

— Bei peppermint acum? întrebă el peste umăr.

— Nu, răspunse ea de pe sofa.

— Bine, atunci aduc coniac.

— Vezi că am și niște calvados.

— Lasă, mai bine coniac.

— Te rog eu să destupi sticla de calvados.

— Cu altă ocazie.

— Nu vreau coniac, vreau calvados, te rog destupă sticla.

Ravic se uită din nou în dulăpior. În dreapta era peppermintul pentru celălalt — și în stânga calvadosul pentru el. Totul așa de ordonat, încât aproape că te mișca. Luă sticla de calvados și o destupă. La urma urmei, de ce nu? Puțin symbolism, băutura lor preferată, degradată sentimental într-o absurdă scenă de adio. Scoase două pahare și se întoarse la masă. Joan îl privea pe când turna rachiul de mere.

Prin fereastră, după-amiaza aurie se pierdea în depărtare. Zarea era acum mai colorată și cerul se luminase mai tare. Ravic se uită la ceas.

Era trei trecute. Privi la secundar, crezând că-i stătuse ceasul. Dar secundarul, ca un cioc mic de aur, continua să ciugulească din punctele cadranului mic. Aceasta era realitatea — se găsea acolo numai de o jumătate de oră. Cremă de mentă, se gândi el, ce gust!

Joan stătea trântită pe sofaua albastră.

— Ravic, spuse ea cu voce moale, obosită și temătoare. A fost tot un truc de-al tău sau e adevărat că înțelegi?

— Nu-i nici un truc, e adevărat!

— Înțelegi?

— Da.

— Știam. Știam, Ravic, spuse ea zâmbindu-i.

— E cât se poate de ușor de înțeles.

Ea dădu din cap.

— Am nevoie de timp. Nu pot s-o fac imediat. El nu mi-a făcut nici un rău. Nu știam dacă ai să te mai întorci vreodată. Și el nu e cu nimic de vină.

— Sigur că nu. Ia-ți un termen cât de lung, Joan.

— Nu, am nevoie de câtva timp. Nu chiar imediat. Se rezemă de pernă. Și apartamentul ăsta, Ravic — nu e așa cum îți închipui tu, poate câștig bani, mai mulți decât înainte. El m-a ajutat. E actor. Am căpătat niște roluri mici în filme. El a aranjat ca să fiu angajată.

— Mi-am închipuit. Ea nu-i dădu atenție.

— Nu am prea mult talent, spuse ea. Nu mă mint singură. Voiam însă să scap de cluburile de noapte. Acolo te împotmolești, în cinematograful, însă, ai posibilitatea să ajungi mai departe, chiar fără talent. Vreau să devin independentă. Poate că ți se pare ridicol.

— Nu, spuse Ravic. E foarte logic.

Joan se uită la el.

— Ai venit la Paris cu intenția asta chiar de la început? întrebă el.

— Da.

"Biată nevinovată, cu care viața și eu ne-am purtat urât, ce delicat mă dojenește ea! gândi Ravic. E liniștită, prima furtună a trecut și ea mă va ierta, și dacă nu plec mai repede îmi va spune povestea ultimelor două luni în toate amănunțele, această orhidee de oțel, la care am venit cu gândul să rup orice legătură și care a fost atât de îndemânată încât acum sunt gata-gata să recunosc că are dreptate."

— Minunat, Joan, spuse el. Încetul cu încetul ai să ajungi departe.

Ea se aplecă înainte.

— Crezi tu așa ceva?

— Sigur.

— Spui drept, Ravic?

Ravic se ridică. Peste două-trei minute avea să se trezească discutând despre cinematograful. "Niciodată nu trebuie să intri în discuție cu ele, gândi el. Până la urmă tot tu ești cel care pierde. În mâna lor, logica e ca de ceară. Cel mai bun lucru este să termini."

— N-am vrut să spun chiar așa, zise el. În asemenea chestiuni consultă-ți mai bine expertul.

— Pleci așa de repede? întrebă ea.

— Trebuie.

— De ce nu mai stai?

— Trebuie să mă întorc la spital.

Ea îi luă mâna și-și ridică privirea spre el.

— La telefon mi-ai spus că ai terminat la spital.

Ravic stătea și se gândea dacă să-i spună că nu se mai întoarce, dar socoti că era de ajuns pentru ziua aceea. De ajuns și pentru ea și pentru el.

— Mai stai, Ravic.

— Nu pot.

Joan se ridică și se lipi strâns de el. "Aha, își zise el. Vechiul clișeu. leftin și de efect. Ființa asta nu pierde nimic din vedere. Dar cine-i cere unei pisici să mănânce iarbă?" Ravic se dezlipi de ea.

— Trebuie să mă întorc la spital. Mă așteaptă un muribund.

— Doctorii au totdeauna motive serioase, spuse ca rar, privindu-l în ochi.

— Ca și femeile, Joan. Noi supraveghem moartea și voi supravegheați dragostea. La asta se mărginesc toate rațiunile și toate drepturile din lume.

Ea nu răspunse.

— Avem și stomacuri tari, spuse Ravic, fără de care n-am putea să ne facem meseria. Când alții leșină, pe noi începe să ne intereseze. Adio, Joan.

— Ai să mai vii, Ravic?

— Nu te mai gândi la asta. Încearcă să te distrezi. Ai să vezi singură...

Se duse repede la ușă, fără să se întoarcă. Ea nu veni după el, dar știa că-l urmărește cu privirea. Se simți ciudat de greoi, ca și când ar fi umblat pe sub apă.

22

Țipătul venea de la fereastra familiei Goldberg. Ravic ascultă o clipă. I se părea aproape cu neputință că bătrânul Goldberg să-și bată nevasta sau să-i fi aruncat cu ceva în cap. Nu se mai auzea nimic, afară de pași grăbiți, apoi o scurtă conversație aprinsă în camera refugiatului Wiesenhoff și uși trântite.

Imediat după aceea cineva bătu la ușă și proprietărea năvăli în cameră.

— Repede... repede... Domnul Goldberg...

— Ce?

— S-a spânzurat de fereastră. Repede...

Ravic aruncă jos cartea.

— A venit poliția?

— Bineînțeles că nu, altfel nu v-aș fi chemat. Madam Goldberg l-a descoperit chiar acum.

Ravic fugi jos pe scări împreună cu ea.

— Au tăiat funia?

— Încă nu, dar îl țin ridicat în sus.

În camera luminată de amurg un grup stătea lângă fereastră: Ruth Goldberg, refugiatul Wiesenhoff și încă cineva. Ravic aprinse lumina. Wiesenhoff și Ruth Goldberg îl țineau pe bătrân în brațe ca pe o păpușă, iar al treilea încerca nervos să desfacă nodul unei cravate al cărei capăt era legat de giurgiuvea.

— Tăiați cravata.

— N-avem cuțit, țipă Ruth Goldberg.

Ravic scoase o foarfecă din trusă. Cravata era făcută din mătase moale, groasă și grea și trebuia câteva secunde până s-o taie. În timp ce lucra, fața lui Goldberg se afla chiar în dreptul feții lui Ravic. Cu ochii ieșiți, gura căscată, barba subțire și căruntă, limba groasă, cravata verde închis cu picățele albe care intra adânc în gâtul uscat și umflat — trupul se legăna în brațele lui Wiesenhoff și ale lui Ruth Goldberg, ca și când s-ar fi zguduit de un răs îngrozitor și înmărmurit.

Fața lui Ruth Goldberg era roșie și scaldată în lacrimi; lângă ea, Wiesenhoff al ei transpira sub povara trupului care era mai greoi decât fusese vreodată în viață. Două fețe ude, îngrozite și zguduite de suspine și, deasupra lor, rânjind liniștit spre lumea de dincolo, capul care se bălăbănea ușor și care, în momentul când Ravic tăie cravata, căzu peste Ruth Goldberg, făcând-o să se dea înapoi cu un țipăt și să lase trupul să se aplece pe o parte, cu brațele întinse, cu o mișcare de patață.

Ravic prinse corpul și-l așeză pe podea, cu ajutorul lui Wiesenhoff. Lărgi nodul de la cravată și începu să-l examineze pe bătrân.

— La cinematograful, bolborosea Ruth Goldberg. M-a trimis la cinematograful. "Ruthy, mi-a spus el, te distrezi așa de puțin, de ce nu te duci la Théâtre Courcelle, joacă un film cu Greta Garbo, *Regina Cristina*, de ce nu te duci să-l vezi? Ia un loc bun, ia un fotoliu sau o lojă, du-te și vezi-l, două ore, departe de mizerie, tot e ceva... Vorbea liniștit și blând și m-a mângâiat pe obraz... Și după aceea, du-te și ia o ciocolată și o înghețată de vanilie la cofetăria din Parc Monceau, distrează-te și tu o dată, Ruthy", mi-a spus el și eu m-am dus și când m-am întors, uite...

Ravic se ridică. Ruth Goldberg tăcu.

— Probabil că a făcut-o imediat după ce-ați plecat, spuse el.

Ea își vârî pumnul în gură. — E...

— Să mai încercăm. Mai întâi respirație artificială. Te pricepi la asta? Îl întrebă Ravic pe Wiesenhoff.

— Nu, nu prea...

— Uită-te la mine.

Ravic luă brațele lui Goldberg și le întinse pe spate până la podea, apoi le aduse din nou în față și le apăsă pe piept, și tot așa, înainte și înapoi. Din gâtul lui Goldberg ieși un râgâit.

— Trăiește! țipă femeia.

— Nu, asta a fost din cauza traheii comprimate. Ravic mai arătă de câteva ori mișcările și-i spuse lui Wiesenhoff:

— Așa. Încearcă și dumneata.

Wiesenhoff îngenunchie cu teamă în spatele lui Goldberg.

— Dă-i drumul, spuse Ravic impacientat. Apucă-l de încheieturi, sau mai bine de antebrațe.

Wiesenhoff nădușea.

— Mai tare, spuse Ravic. Scoate-i tot aerul din plămâni.

Se întoarse spre proprietăreașă. Între timp camera se umpluse de oameni. Ravic îi făcu semn proprietăresei să iasă afară.

— E mort, spuse el pe coridor. Ce se face acum înăuntru e inutil, n-are nici un rost, un ritual care trebuie îndeplinit și nimic altceva. Ar fi un adevărat miracol dacă l-am mai fi putut salva.

— Ce facem acum?

— Ce se face de obicei.

— Ambulanța? Salvarea? Asta înseamnă că peste zece minute poliția e aici.

— Până la urmă tot o să trebuiască să chemi poliția. Cei doi Goldberg au acte?

— Da, veritabile. Pașapoarte și carnet de identitate.

— Wiesenhoff?

— Permis de liberă petrecere. Și-a prelungit viza.

— Atunci sunt în regulă. Spune-le să nu pomenească nimic de mine. Madam Goldberg a venit acasă, l-a găsit, a țipat, Wiesenhoff a tăiat cravata și a început respirația artificială până la sosirea ambulanței. Poți să faci asta?

Proprietăreașă se uită la el cu ochii ei de pasăre.

— Sigur că da, am eu grijă. Am să fiu de față când o să vină poliția.

— Bine.

Se întoarseră în cameră. Wiesenhoff era aplecat deasupra lui Goldberg și lucra de zor. La prima vedere se părea că fac amândoi gimnastică pe podea. Proprietăreasa rămase în pragul ușii.

— *Mesdames et messieurs*, spuse ea, trebuie să chem ambulanța și poliția. Am să chem întâi ambulanța. Internul sau doctorul care o să vină o să trebuiască să anunțe poliția imediat. O să fie aici într-o jumătate de oră, cel mai târziu. Cei dintre dumneavoastră care n-au acte în regulă ar trebui să-și strângă lucrurile, cel puțin cei ce sunt aici, să le ducă în catacombă și să stea acolo. E posibil ca poliția să cerceteze camerele sau să caute martori.

Odaia se goli imediat. Proprietăreasa îi făcu semn lui Ravic că are grijă să vorbească cu Ruth Goldberg și Wiesenhoff. Ravic își luă trusa și foarfecile care erau pe jos, lângă cravata tăiată. Cravata purta pe ea eticheta "S. Foerder, Berlin". Costase cel puțin zece mărci și data din zilele bune ale lui Goldberg. Ravic cunoștea firma. Făcuse și el cumpărături acolo.

Își puse repede lucrurile în două geamantane și le duse în camera lui Morosow. Nu era decât o precauție. Cu siguranță că poliția n-avea să-și bată capul prea mult, dar era mai bine așa. Amintirea lui Fernand stăruia încă în mintea lui Ravic. Se duse jos la catacombă.

Câteva persoane alergau agitate încoace și încolo. Erau refugiații fără acte. Brigada ilegală. Clarisse chelnerița și Jean chelnerul indicau locul unde trebuiau așezate bagajele, într-o cameră boltită de lângă Catacombă. Restaurantul se pregătea pentru masa de seară. Mesele erau puse, coșurile de pâine așezate ici și colo, iar din bucătărie venea un miros de untură și de pește.

— Avem timp berechet, spunea Jean refugiaților nervoși. Poliția nu e așa de promptă.

Refugiații nu voiau să riște fiindcă nu erau obișnuiți cu norocul. Se înghesuiau grăbiți, cu puținul lor avut, la ușa pivniței. Printre ei se găsea și spaniolul Alvarez. Proprietăreasa dăduse sfoară prin tot hotelul că vine poliția. Alvarez îi zâmbea lui Ravic ca pentru a-i cere parcă scuze. Ravic nu știa de ce.

Un om firav se apropie de el. Era Ernst Seidenbaum, doctor în filologie și filozofie.

— Manevre, îi spuse el lui Ravic. Repetiții costumate. Ai de gând să stai în Catacombă?

— Nu.

Seidenbaum, un veteran al ultimelor șase ani, ridică din umeri. — Eu stau aici. Nu sunt dispus să fug. Nu cred că au să facă altceva decât să redacteze un proces verbal. Pe cine poate interesa un bătrân evreu german mort?

— Asta nu interesează pe nimeni, dar refugiații ilegali vii, cu siguranță.

Seidenbaum își potrivi pince-nez-ul. — Mi-e absolut indiferent. Știi ce am făcut la ultima razie? Acum mai bine de doi ani? Sergentul a controlat și Catacomba. Mi-am pus jacheta albă a lui Jean și am servit la masă coniac pentru poliție.

— Bună idee.

Seidenbaum dădu din cap.

— Fiecare ajunge într-o vreme să se sature de a mai fugi. Se îndreaptă calm spre bucătărie să vadă ce era de mâncare la cină.

Ravic ieși în curte prin ușa din dos a Catacombei. O pisică îi trecu pe dinainte și se frecă de picioarele lui. Ceilalți refugiați mergeau înaintea lui și se împraștiară de cum ajunseră în stradă. Alvarez șchiopăta puțin.

"Poate că o mică operație l-ar vindeca", se gândi Ravic distrat.

Ravic stătea la o masă în Place de Ternes și avu deodată presimțirea că Joan trebuia să vină în seara aceea. Nu putea spune de ce; o simțea numai.

Făcu plata și o porni agale spre hotel. Era cald și pe străzile înguste, firmele hotelurilor ce închiriau camere cu ora străluceau roșiatic în primele ore ale nopții. De după perdele ferestrelor se zăreau dăre de lumină. Niște marinari urmăreau oâteva femei pe stradă. Erau tineri, zgomotoși și încinși din pricina vinului și a verii. Ravic îi văzu dispărând într-un hotel. De undeva veneau sunetele unei armonici. Un gând ca un meteor trecu prin mintea lui Ravic, se sparse și dădu la iveală o priveliște magică ieșită din întuneric. Joan așteptându-l la hotel să-i spună că a terminat cu toate și că se întoarce la el...

Se opri în loc. "Ce-i cu mine? gândi el. De ce m-am oprit și de ce mâinile mele mângâie văzduhul ca și când ar fi linia unui gât și șuvițele unui păr? Prea târziu. Nimic nu se întoarce din drum. Nimeni nu vine înapoi, după cum nici ora ce a trecut nu se mai întoarce."

Intră în hotel prin curte și pe ușa din dos a Catacombei. Văzu din prag că restaurantul era plin de lume. Era și Seidenbaum acolo, nu în calitate de chelner, ci de client. Se părea că primejdia trecuse. Ravic intră.

Morosow stătea la o masă.

— Tocmai mă pregăteam de ducă, spuse el. Când ți-am văzut geamantanele am crezut c-ai plecat iar în Elveția.

— S-a terminat cu balamucul?

— Da. Poliția nu se mai întoarce. Cazul a fost cât se poate de simplu și au dat autorizație de înmormântare.

— Bun. Atunci pot să mă sui la mine în cameră.

Morosow râse.

— Să-l fi văzut pe Seidenbaum! spuse el. A stat aici tot timpul. Avea o servietă în mână și nelipsitul pince-nez pe nas. S-a dat drept avocat și a spus că vine din partea unei societăți de asigurare. I-a luat repede pe cei de la poliție și a salvat pașaportul lui Goldberg. Spunea că are nevoie de el și că poliția n-are dreptul să-i ia decât carnetul de identitate. A șters-o cu pașaportul. El are acte?

— Da de unde!

— Strașnic, făcu Morosow. Pașaportul face o avere. E valabil pe încă un an de-acum înainte. Un om se poate folosi perfect de el, bineînțeles nu în Paris, afară de cazul că are îndrăzneala lui Seidenbaum. Fotografia se schimbă ușor. Există și experți care pentru nimica toată pot schimba și data nașterii noului Aaron Goldberg, dacă din întâmplare e mai tânăr. O metodă modernă de transmigrațiune a sufletelor — un pașaport valabil pentru mai multe vieți.

— Prin urmare pe Seidenbaum are să-l cheme de-acum înainte Goldberg?

— Nu pe Seidenbaum. Nici nu vrea să audă de așa ceva. Este mai prejos de demnitatea lui. Seidenbaum este un Don Quijote printre cetățenii ilegali ai lumii. E prea fatalist și prea curios să știe ce-o să se întâmple cu oamenii de felul lui, ca să se folosească de un pașaport falsificat. Pe tine nu te tentează?

Ravic clătină din cap. — Nu-i de mine. Eu fac parte din tagma lui Seidenbaum.

Își luă geamantanele și se duse sus. Pe coridorul unde-și aveau camera cei doi Goldberg, se întâlni cu un evreu bătrân, îmbrăcat cu un caftan negru, ou barbă și favoriți, și care arăta ca un patriarh biblic. Bătrânul pășea fără zgomot, ca și cum ar fi avut tălpi de cauciuc și-ți

făcea impresia că plutește vag și șters prin coridorul acela slab luminat. Deschise ușa de la camera lui Goldberg. Pentru o clipă se zări lumina roșiatică a lumânărilor și Ravic auzi un bocet straniu, monoton, aproape sugrumat, aproape sălbatic și care putea fi melodios. Bocitoare profesionale, gândi el. Mai putea să existe așa ceva? Sau nu era decât Ruth Goldberg?

Deschise ușa de la camera lui și o zări pe Joan stând lângă fereastră. Când îl văzu sări în sus — În sfârșit! Ce s-a întâmplat? De ce-ți duci geamantanele cu tine? Trebuie să pleci iar?

Ravic puse geamantanele lângă pat. — Nu s-a întâmplat nimic. A fost o simplă precauție. A murit un bătrân și trebuia să vină poliția. Acum nu mai este nici un pericol.

— Ți-am telefonat. Mi-a răspuns cineva că nu mai stai aici la hotel.

— Proprietăreasa. Șmecheră și precaută ca totdeauna.

— Am venit într-un suflet. Am găsit odaia deschisă și geală.

Lucrurile tale nu mai erau aici. Mi-am închipuit, Ravic... Vocea îi tremura. Ravic făcu un efort să zâmbească.

— Vezi și tu — sunt o ființă pe care nu te poți bizui, pe care nu poți clădi nimic.

Se auzi o bătaie la ușă. Morosow intră cu două sticle în mână.

— Ravic, ți-ai uitat muniția.

O zări pe Joan stând în întuneric și se făcu că n-o vede. Ravic nu știa dacă a recunoscut-o. Morosow îi dădu sticlele lui Ravic și plecă fără nici o vorbă.

Ravic puse sticlele de calvados și de Vouvray pe masă. Prin fereastră auzi aceeași voce pe care o auzise pe coridor, bocetul de mort... Se făcea mai tare, se stingea și apoi creștea din nou. În noaptea aceea caldă, fereastra lui Goldberg era deschisă și trupul rigid al bătrânului Aaron începea să se descompună încet, în odaia cu mobilă de mahon.

— Ravic, zise Joan. Sunt tristă. Nu știu de ce. Așa am fost toată ziua. Lasă-mă să stau aici.

El nu răspunse imediat. Se simțea luat prin surprindere. Se așteptase să se întâmple altfel, nu așa direct.

— Până când? întrebă el.!

— Până mâine.

— Nu e destul.

Ea se așeză pe pat.

— Nu se poate să uităm pentru o clipă?

— Nu, Joan.

— Nu vreau nimic. Vreau doar să dorm lângă tine. Sau lasă-mă să dorm pe sofa.

— Nu face. Afară de asta, trebuie să plec la spital.

— Nu-i nimic, te aștept. Am mai făcut-o de atâtea ori...

El nu răspunse. Se mira cât de calm era. Căldura, emoția pe care le simțise pe stradă dispăruseră.

— Și nici nu trebuie să te duci la spital, spuse Joan.

El rămase o clipă tăcut. Știa că dacă se culcă cu ea e pierdut. Era ca și când ai semna un cec neacoperit. Ea avea să vină iarăși și iarăși, păstrându-și drepturile câștigate și cerând de fiecare dată ceva mai mult, fără ca ea să cedeze nimic, până când ar fi ajuns o jucărie în mâinile ei și apoi ea s-ar fi plictisit și l-ar fi lăsat, o victimă a propriei lui slăbiciuni și a dorințelor spulberate, pierdut și corupt. Nu acesta îi era gândul și ea nici nu-și dădea seama, dar așa avea să se întâmple. Era ușor să te gândești că o noapte mai mult n-avea importanță; dar de fiecare dată pierdea din

rezistența lui și din ceea ce n-ar trebui să fie niciodată corupt în viață. Păcatele împotriva Duhului Sfânt, așa numea catehismul catolic acest lucru, ca un avertisment straniu și groaznic, și adăuga în contradicție cu întreaga lui dogmă, că ele nu vor fi niciodată iertate, nici în viața aceasta și nici în cea de apoi.

— Așa e, zise Ravic. Nu trebuie să mă duc la spital, dar nu vreau să rămâi aici.

Se aștepta ca ea să izbucnească, dar Joan îl întrebă calm:

— De ce nu?

Să stea să-i explice? Era în stare s-o facă?

— Locul tău nu mai este aici, spuse el.

— Ba aici este.

— Nu.

— De ce nu?

Ce șireată e! se gândi el. Îl forța prin întrebări să explice, și cel care explică înseamnă că este în defensivă.

— Știi foarte bine, spuse el. Nu întreba așa de prosteste.

— Nu mă mai vrei?

— Nu, răspunse el și adăugă fără voia lui. Nu în felul ăsta.

Plânsul tânguitor se auzea prin fereastra lui Goldberg. Bocetul de mort. Jalea păstorilor Libanului într-o stradă pariziană.

— Ravic, spuse Joan, trebuie să mă ajuți.

— Nu pot să te ajut mai bine decât lăsându-te în pace. Și tu pe mine.

Ea nu-i dădu atenție.

— Trebuie să mă ajuți. Ți-aș putea spune minciuni, dar nu mai vreau. Da, există cineva. Dar e altfel decât cu tine. Dacă ar fi fost la fel, n-aș fi acum aici.

Ravic scoase o țigară din buzunar. Simți foița uscată. Prin urmare era adevărat. Acum știa. Era ca un cuțit rece care nu doare. Siguranța nu doare niciodată. Numai ce e înainte și după.

— Niciodată nu e la fel, spuse el, și totdeauna e la fel.

"Ce banalități am ajuns să debitez, se gândi el. Paradoxuri gazetărești. Ce jerpelit poate să ajungă adevărul când îl articulezi."

Joan se îndreptă.

— Ravic, spuse ea, știi că nu-i adevărat că nu poți iubi decât o singură ființă. Sunt unii care pot. Aceia sunt fericiți. Și sunt ceilalți care trăiesc în confuzie. Tu știi asta.

Ravic își aprinse țigara. Fără să se uite la Joan, știa cum arăta ea acum. Palidă, cu ochii întunecați, tăcută, concentrată, aproape rugătoare, slabă și de neînfrânt. Așa arătase în apartamentul ei în după-amiaza aceea — ca un înger al Bunei Vestiri, plină de credință și de convingere luminoasă, un înger care pretindea că vrea să te mântuiască, dar care încercă să te răstignească încet, ca să nu-i scapi.

— Da, spuse el, este una din scuzele noastre.

— Nu-i nici o scuză. Nu ești fericit când o faci. E un lucru sinistru, un labirint, un spasm — ceva prin care trebuie să treci. Nu poți să fugi de el pentru că vine după tine. Te prinde. Tu nu vrei, dar el e mai tare.

— De ce trebuie să te gândești la lucrul acesta? Urmează-l dacă e mai tare.

— Asta și fac. Știu că nu pot face altceva. Dar — vocea ei se schimbă, — Ravic, nu trebuie să te pierd. Nu știu de ce, dar nu trebuie să te pierd.

Ravic fuma și nu simțea gustul țigării. "Nu vrei să mă pierzi, gândea el. Și nici pe celălalt. Asta este. Ești în stare să faci așa ceva! De aceea trebuie să fug de tine. Nu e vorba de celălalt — asta s-ar putea uita ușor.

Ai toate scuzele. Ci de faptul că a pus stăpânire pe tine și nu mai poți scăpa. Ai să scapi, dar are să se întâmple din nou. Are să se întâmple mereu. E în tine. Și eu puteam face așa înainte. Cu tine nu pot. De-aceea trebuie să fug de tine. Acum poate că mai sunt în stare. Data viitoare..."

— Crezi că e o situație neobișnuită, spuse el. E cea mai banală din lume. Soțul și amantul.

— Nu este adevărat.

— Ba da. Are multe variante. A ta e una din ele.

— Cum poți spune așa ceva! Joan sări în sus. Tu nu ești soțul, n-ai fost niciodată și nici n-ai să fii. Celălalt e soțul, mult mai mult decât tine. Se întrerupse. Nu, nici așa nu e bine. Nu pot să-ți explic...

— Să zicem că este siguranță și aventură. Sună mai bine. E același lucru. Vrei s-o ai pe una și nu vrei s-o scapi pe cealaltă.

Ea clătină din cap.

— Ravic, spuse ea din întuneric, cu o voce care-i mișcă inima. Putem folosi cuvinte frumoase și cuvinte urâte, asta nu schimbă nimic, te iubesc și am să te iubesc până la sfârșitul vieții mele. E singurul lucru pe care-l știu. Tu ești orizontul și toate gândurile mele sfârșesc în tine. Tot ce se întâmplă e înlăuntrul tău. De asta vin mereu la tine și de asta nu regret și de asta nu mă simt vinovată.

— Sentimentele n-au niciodată nici o vină, Joan. Ce te-a făcut să te gândești la așa ceva?

— Am cugetat mult, Ravic. M-am gândit atât de mult la tine, și la mine. Tu niciodată nu m-ai vrut cu totul. Poate că nici tu nu-ți dai seama. A existat totdeauna ceva care pentru mine era interzis. N-am putut niciodată să pătrund complet în tine. Și cât am vrut! Cât am vrut! Mi se părea tot timpul că vrei să pleci. N-am fost niciodată sigură. Faptul că poliția te-a alungat, că a trebuit să pleci — putea tot așa de bine să se întâmple în alt fel — să fi plecat într-o zi, de la tine, să nu te mai găsesc aici, să te fi dus în altă parte...

Ravic se străduia să-i vadă chipul în întunericul nesigur din fața lui. Era ceva adevărat în ce spunea ea.

— Totdeauna a fost așa, continuă Joan. Totdeauna. Și pe urmă a apărut cineva care mă dorea, numai pe mine, cu totul și pentru totdeauna, fără nici o complicație. Am râs, nu voiam, m-am jucat, părea atât de nevinovat, atât de ușor de înlăturat și apoi, deodată, a devenit ceva mai mult, o constrângere, era ceva în mine care mă făcea să vreau și eu, am rezistat, dar fără folos, nu era locul meu acolo, și nu toată ființa mea dorea, numai o parte din ea, dar mă împingea, era ca un povârniș lent de care râzi la început și deodată vezi că n-ai de ce să te mai ții și te prăvălești. Locul meu nu e acolo, Ravic. Eu îți aparțin.

Ravic aruncă țigara pe fereastră. Zbură ca un licurici și căzu în curte.

— Joan, ce s-a întâmplat, s-a întâmplat. Nu mai putem schimba nimic.

— Nu vreau să schimb nimic. Are să treacă. Eu ție-ți aparțin. De ce vin mereu înapoi? De ce stau în fața ușii tale? De ce te aștept aici și tu mă arunci afară și eu vin înapoi? Știu că nu crezi, și-ți închipui că am alte motive. Spune-mi și mie, ce motive? Dacă lucrul celălalt m-ar fi satisfăcut, n-aș mai fi venit înapoi. Te-aș fi uitat. Tu spui că eu nu caut la tine decât siguranță. Nu este adevărat. Caut iubirea.

"Vorbe, gândi Ravic, vorbe dulci. Balsamuri înșelătoare. Ajutor, iubire, aparținem unul altuia, mă întorc la tine — vorbe, vorbe dulci. Nmic altceva decât vorbe. Câte vorbe există pentru atracția aceasta simplă, sălbatică, crudă, a două trupuri! Ce curcubeu de închipuire, minciuni, sentimente și amăgire de sine sunt închise în ea!" Și în

noaptea asta de adio el stătea calm, în întuneric, și lăsa ploaia aceasta de vorbe dulci să picure peste el, vorbe care nu spuneau altceva decât adio, adio, adio. Când vorbești de iubire, iubirea e pierdută. Zeul iubirii are fruntea pătată de sânge. El nu știe nimic de vorbe.

— Trebuie să pleci acum, Joan.

Ea se ridică.

— Vreau să stau aici. Lasă-mă să rămân aici. Numai în noaptea asta...

El clătină din cap.

— Drept ce mă iei? Crezi că sunt un automat?

Joan se sprijini de el. O simțea cum tremură.

— Nu-i nimic. Lasă-mă să stau aici.

El o împinse cu blândețe.

— N-ar trebui să-l înșeli pe celălalt. Are să aibă și-așa destul de îndurat.

— Nu pot să mă duc acum singură acasă.

— N-ai să fii singură prea mult timp.

— Ba da, sunt singură. Câteva zile. E plecat, nu e la Paris.

— Așa — răspunse Ravic calm. Se uită la ea. Cel puțin ești sinceră.

Cu tine știe omul cum stau lucrurile.

— Nu de asta am venit.

— Sigur că nu.

— N-aveam nevoie să spun.

— Just.

— Ravic, nu vreau să mă duc singură acasă.

— Atunci am să te conduc eu.

Ea se dădu un pas înapoi.

— Tu nu mă iubești — spuse ea încet și aproape amenințător.

— Ai venit aici ca să te convingi de acest lucru?

— Da — și pentru asta. Dar nu numai pentru asta.

— Doamne, Joan, răspunse Ravic, pierzându-și răbdarea. Atunci ai auzit una din cele mai candidede declarații de dragoste.

Ea nu răspunse. Se uită la el.

— Crezi că altfel nu te-aș opri aici, indiferent cu cine ai trăi? spuse el.

Încet, Joan începu să zâmbescă. Nu era chiar un zâmbet — era o iradiere înlăuntrul ei ca și când cineva ar fi aprins o lampă în ea și lumina i se ridica treptat în ochi.

— Mulțumesc, Ravic, spuse ea. Și după câteva clipe îl întrebă temător, uitându-se mereu la el.

— N-ai să mă părăsești?

— Pentru ce mă întrebi?

— Ai să aștepți? N-ai să mă părăsești?

— Nu cred că există un pericol prea mare, judecând după experiența pe care am avut-o cu tine.

— Îți mulțumesc. Era cu totul schimbată. "Ce repede se consolează, se gândi el. Și de ce nu? Crede că a câștigat ce a vrut și fără să rămână aici." Joan îl sărută.

— Știam că ești așa, Ravic. Trebuia să fii așa. Acum plec. Nu mă conduce până acasă. Acum pot să mă duc și singură.

Rămase în ușă.

— Nu mai veni, îi spuse Ravic. Și nu te mai gândi la mine. Nu te mai gândi la mine. N-ai să mori.

— Nu. Noapte bună, Ravic.

— Noapte bună, Joan.

Se apropie de perete și aprinse lumina. "Trebuia să fie așa — se

gândi el cutremurându-se ușor. Femeile sunt făcute din lut și aur. Din minciuni și închipuire. Din înșelătorie și adevăr nerușinat." Se așează lângă fereastră. De jos se auzea tânguirea monotonă. O femeie care-și înșelase bărbatul și-l jeluia fiindcă murise. Sau poate numai fiindcă așa îi prescria religia. Ravic nu înțelegea de ce nu este mai nefericit.

— Da, Ravic m-am întors, spuse Kate Hegstroem. Stătea lungită în camera ei din hotelul Lancaster. Slăbise. Carnea de sub pielea ei era parcă lăsată, ca și cum i-ar fi fost scoasă de dinăuntru cu instrumente fine. Trăsăturile îi erau mai proeminente și pielea ca o mătase care stă gata să se rupă.

— Credeam că ești încă la Florența, sau la Cannes, sau în America.

— Am stat tot timpul la Florența, la Fiesole, până când n-am mai putut să suport. Ți-aduci aminte cum am căutat să te conving să vii cu mine? Cărți, focul din vatră, seri, tihnă? Cărți erau — și vatra — dar tihna! Ravic, până și orașul lui Francisc de Assisi a devenit zgomotos. Zgomotul e neliniștitor ca toate celelalte de acolo. În locul unde el predica păsărilor iubirea, șiruri de oameni în uniformă merg, cu pas milităresc, încoace și încolo, îmbătându-se de laudăroșenie, cuvinte mari și ură fără de temeii.

— Dar totdeauna a fost așa, Kate.

— N-a fost așa. Acum câțiva ani majordomul meu era încă un bărbat prietenos, în pantaloni Manchester și în pantofi de rafie. Acum este un erou cu cizme și cămașă neagră, încins cu spadă, și ține discursuri în care spune că Marea Mediterană trebuie să devină italiană, că Anglia trebuie distrusă și că Nisa, Corsica și Savoia trebuie redade Italiei. Ravic, națiunea asta blândă, care n-a câștigat nici un război de secole întregi, a înnebunit de când i s-a permis să câștige în Etiopia și în Spania. Prieteni de-ai mei, care până acum câțiva ani de zile erau oameni foarte cu scaun la cap, cred astăzi în mod serios că pot cuceri Anglia în trei luni de zile. Țara este în fierbere. Ce se întâmplă pe pământul acesta? Am fugit din Viena de brutalitatea cămășilor brune; acum am plecat din Italia din cauza nebuniei cămășilor negre; am auzit că în altă parte sunt cămăși verzi, în America argintii — oare lumea trece printr-un delir al cămășilor?

— Așa se pare. Dar asta are să se schimbe în curând. Singura culoare va fi roșul.

— Roșul?

— Da. Roșul ca sângele.

Kate Hegstroem se uită în curte. Lumina târzie a după-amiezii se filtra moale și verde prin frunzișul castanilor.

— Nici nu e de crezut, spuse ea. Două războaie în douăzeci de ani — asta-i prea mult. Suntem încă prea oboșiți după primul.

— Numai învingătorii, nu și învinșii. Victoria te face nepăsător.

— Da, poate. Se uită la el. Atunci n-a mai rămas mult timp, nu?

— Mă tem că nu.

— Crezi că eu voi mai avea timp?

— De ce nu? Ravic ridică ochii și ea nu-i ocoli privirea. L-ai văzut pe Fiola? Întrebă ea.

— Da, de vreo două ori. E unul din puținii care nu s-au molipsit de ciuma neagră.

Ravic nu răspunde. Aștepta.

Kate Hegstroem luă un șirag de perle de pe masă și le prefiră printre degete. Intre degetele ei lungi și subțiri păreau niște mătânii scumpe.

— Mă simt ca Jidovul Rătăcitor, spuse ea, în căutare de tihnă. Se pa-

re însă că am pornit când nu trebuia. N-o mai pot găsi nicăieri. Doar aici — a mai rămas ceva din ea.

Ravic se uită la perle. Erau fabricate de moluște cenușii și fără formă, iritate de o substanță străină, un grăunte de nisip între valvele lor. O frumusețe care strălucea atât de molcom, ieșea dintr-o iritație accidentală. Ar trebui notat acest lucru, gândi el.

— N-aveai de gând să pleci în America, Kate? Toți care pot părăsi Europa ar trebui s-o facă. E prea târziu pentru altceva.

— Vrei să mă trimiți departe?

— Nu. Dar n-ai spus tu data trecută că vrei să-ți aranjezi afacerile și să te întorci în America?

— Ba da, dar acum nu mai vreau. Adică nu încă. Am să mai stau aici câtva timp.

— Parisul vara este încins și antipatic.

Kate puse perlele la loc.

— Nu, Ravic, fiindcă e ultima vară.

— Ultima?

— Da, ultima înainte de a pleca înapoi.

Ravic tăcea. "Cât de mult știe? se întrebă el. Ce i-o fi spus Fiola?"

— Ce mai e pe la Șeherezada? spuse ea.

— N-am mai fost de mult pe acolo. Morosow spune că în fiecare seară e lume multă. Dealtfel, ca în celelalte localuri.

— În timpul verii?

— Da, în timpul verii când de obicei mai toate erau închise. Te surprinde?

— Nu. Fiecare apucă ce poate înainte de sfârșit.

— Da, spuse Ravic.

— Vrei să mă duci odată acolo?

— Desigur, Kate, când dorești. Credeam că nu mai vrei să mergi acolo.

— Așa credeam și eu, dar m-am răzgândit. Am și eu de gând să apuc ce mai pot.

Se uită la ea.

— Bine, Kate, spuse el în cele din urmă. Când dorești.

Se ridică să plece și ea îl conduse până la ușă. Kate se rezemă de canatul ușii, firavă, cu pielea ei mățăsoasă și uscata, care parcă ar fi foșnit dacă ai fi atins-o. Ochii ei erau limpezi de tot și mai mari decât înainte. Îi întinse mâna lui Ravic. Era fierbinte și uscată.

— De ce nu mi-ai spus ce am? zise ea ușor, ca și când ar fi întrebât ce vreme era afară.

Ravic rămase cu ochii ațintiți în ai ei și nu răspunse.

— Puteam suporta, spuse ea, și umbra unui zâmbet ironic, care nu avea nici o urmă de reproș în el, îi trecu peste față. Adio, Ravic.

Omul fără stomac murise. Gemuse timp de trei zile și la capătul lor nici morfina nu-l mai putu ajuta. Ravic și Veber știuseră că avea să moară. Puteau să-l scutească de aceste ultime trei zile. N-o făcuseră pentru că există o religie care propovăduiește iubirea de aproape și interzice scurtarea suferințelor lui. Există și o lege care s-o sprijine.

— Ai trimis o telegramă familiei? întrebă Ravic.

— Nu are pe nimeni, spuse Veber.

— Sau vreunei cunoștințe?

— Nu cunoaște pe nimeni.

— Pe nimeni?

— Pe nimeni. A fost aici portăreasa apartamentului său. Nu primea

nici un fel de scrisori, decât cataloage de la firme care-și expediază mărfurile contra taxă și broșuri despre alcoolism, tuberculoză, boli venerice și altele de soiul ăsta. Nu primea nici un fel de vizite. A plătit dinainte pentru operație și pentru patru săptămâni la spital, deci două în plus. Portăreasa pretinde că el i-a promis că-i lasă tot avutul lui, fiindcă a avut grijă de el. Mi-a cerut să-i restitui costul celor două săptămâni. Zicea că a fost ca o mamă pentru el. Îmi pare rău că n-ai văzut și tu cum arăta mama asta. Mai zicea că a făcut tot felul de cheltuieli pentru dânsul. I-a plătit și chiria din banii ei. I-am spus că plătitese aici anticipat și existau toate motivele să credem că făcuse același lucru și cu locuința lui. Dealtfel, era un caz care trebuia reclamat la poliție. În consecință m-a blestemat și a plecat.

— Banul, zise Ravic. Ce inventiv îl face pe om!

Veber râse.

— Trebuie să înștiințăm autoritățile. Să se ocupe ele de tot și de înmormântare.

Ravic mai aruncă o privire omului fără rude și fără stomac. Stătea întins acolo și fața i se schimbase într-o oră cum nu se schimbase în cei treizeci și cinci de ani ai vieții lui. Din spasmul înmărmurit al ultimei suflări se năștea treptat fața rigidă a morții. Tot ce era trecător se topea, urmele agoniei dispăreau și din fața aceasta contractată și comună, se alcătui, austeră și tăcută, masca eternă.

Ravic ieși și se întâlni pe coridor cu sora de noapte care tocmai sosise.

— Omul de la camera doisprezece a murit, spuse el. A murit acum o jumătate de oră. Nu mai trebuie să stai de veghe. Când îi văzu expresia de pe față o întrebă; — Ți-a lăsat ceva?

Sora ezită.

— Nu. Era o persoană foarte rece și în ultimele zile aproape că nu mai vorbea deloc.

— Da, nu mai vorbea.

Sora se uită la Ravic și-i spuse:

— Avea o trusă de voiaj minunată. Toată din argint. De fapt cam prea elegantă pentru un bărbat. Se potrivea mai degrabă unei femei.

— Nu i-ai spus?

— Am vorbit odată despre asta, marți noaptea; pe atunci era mai calm. Mi-a spus însă că argintul se potrivește și unui bărbat. Și ce perii! Azi nu se mai găsește așa ceva. Dealtfel n-a vorbit prea mult.

— Tot argintul îl vor lua autoritățile. Omul n-avea rude.

Sora dădu din cap cu înțeles.

— Ce păcat! Are să se înnegrească. Și periile se strică, atunci când sunt noi și nu le întrebuițezi. Ar trebui mai întâi spălate.

— Da, e păcat, zise Ravic. Era mai bine dacă le luai dumneata. Așa, cel puțin se bucură cineva de ele.

Sora zâmbi recunoscător.

— Nu-i nimic. Nici nu mă așteptam să-mi dea ceva. Muribunzii foarte rar fac cadouri. Numai cei care se însănătoșesc. Muribunzii nu vor să creadă că au să moară și din cauza asta nu dau. Și-apoi, sunt unii care nu dau de ciudă. Nici nu vă închipuiți, domnule doctor, ce groaznici sunt muribunzii! Să-i auziți ce vorbesc înainte de a muri!

Fața ei rumenă de copil era deschisă și senină. Nu dădea nici o atenție celor ce se întâmplau în jurul ei, atâta timp cât nu afectau mica ei lume. Muribunzii erau copii răi sau neputincioși. Aveai grijă de ei până mu-reau, apoi veneau alții, unii se însănătoșeau și erau recunoscători, alții nu erau, și unii pur și simplu mureau. Asta era! Nimic care să te tulbure. Era mult mai important dacă prețurile de la "Bon Marché" scăzuseră sau

dacă vărul Jean trebuia să se căsătorească cu Ana croitoreasa.

"De fapt, chiar era mai important, se gândi Ravic. Cercul strâns care te apără de haos. Altfel unde am ajunge?"

23

Ravic stătea pe terasa cafelei Triomphe. Noaptea era palidă și înnourată. Era cald și în depărtare fulgerele brăzdau, mute, orizontul. Pe trotuare viața se îmbulzea din ce în ce mai densă. O femeie cu bluză albastră de satin se așeză la masa lui.

— Îmi plătești un vermut? întrebă ea.

— Da, dar lasă-mă în pace. Aștept pe cineva.

— Putem aștepta împreună.

— Prefer singur. Aștept o luptătoare de la Palais du Sport.

Femeia zâmbi. Era atât de gros fardată încât surâsul nu i se vedea decât pe buze. Restul era o mască albă.

— Vino cu mine, spuse ea. Am un apartament dulce și n-are să-ți pară rău.

Ravic clătină din cap. Puse o bancnotă de cinci franci pe masă și spuse:

— Uite... Adio și noroc bun.

Femeia luă bancnota, o împături și o vârî sub jartieră.

— Amărât? întrebă ea.

— Nu.

— Sunt un bun leac contra amărelii. Am o prietenă foarte drăguță.

Tânără, adăugă ea după o pauză. Are niște sâni ca Turnul Eiffel.

— Altă dată.

— Bine. Femeia se ridică și se așeză la altă masă, ceva mai încolo. Se mai uită la el de câteva ori, apoi cumpără o gazetă sportivă și începu să citească rezultatele de la curse.

Ravic privea la mulțimea nesfârșită care trecea pe la marginea meselor. Orchestra dinăuntru cânta valsuri vieneze. Fulgerele se întetiră. Un grup de tineri pervertiți, cocheți și zgomotoși, se așezară în jurul mesei de alături, ca un stol de papagali. Purtau bărbi, ultima modă, și haine prea late în umeri și prea strimte în talie.

O fată se opri la masa lui Ravic și se uită la ei. I se păru cunoscută, dar erau atâtea pe care le știa din vedere...

— Nu mă recunoașteți? întrebă ea.

— Cum de nu, spuse Ravic. De fapt n-avea habar cine este. Ce mai faci?

— Mulțumesc bine, dar serios nu mă recunoașteți?

— Nu am memoria numelor. De cunoscut te cunosc. A trecut multă vreme de când nu ne-am mai văzut.

— Da. Ce sperietură i-ați tras atunci lui Bobo! Fata zâmbi. Mi-ați salvat viața și acum nu mă mai recunoașteți.

Bobo. I-a salvat viața. Moașa. Acum își amintea.

— Dumnezeuule ești Lucienne, spuse el. Sigur că da. Erai bolnavă atunci. Astăzi ești sănătoasă. Asta este. De aceea nu te-am recunoscut de îndată.

Lucienne clipea veselă.

— Zău! Vă aduceți aminte! Mii de mulțumiri pentru cei o sută de franci pe care i-ați scos de la moașă.

— A, da. După nereușita de la madame Boucher, îi trimisese niște bani din buzunarul lui. Îmi pare rău că n-am putut scoate toată suma.

— A fost destul și-așa. Nu speram să mai capăt ceva înapoi.

— Iei un pahar cu mine, Lucienne?

Încuviință din cap și se așează, sfioasă, alături de el.

— Un Cinzano cu sifon.

— Cum îți merge, Lucienne?

— Foarte bine.

— Tot cu Bobo ești?

— Da, desigur. Dar s-a schimbat! În bine.

— Bravo.

Nu avea prea multe lucruri de întrebat. O umilă croitoreasă devenise o umilă femeie de stradă. Pentru asta o cususe el la loc. Bobo se ocupase de rest. Ei nu mai trebuia să-i fie teamă de copii. Un motiv în plus. Era abia la început; înfățișarea ei de copilă atrăgea încă pe craii în vârstă — un obiect de porțelan care nu-și pierduse încă lustrul, prin prea multă întrebuințare. Lucienne bea cu grijă, ca o păsărică, dar ochii ei și începuseră să se uite la unul și la altul. Situația ei nici nu te înveselea, nici nu te umplea de regret.

Se uită la el timidă și zâmbi.

— Ești mulțumită? Întrebă el.

Ea făcu din cap că da. Ravic văzu că, într-adevăr, părea mulțumită. Pentru ea totul era în ordine. Nimic dramatic.

— Sunteți singur? Întrebă ea.

— Da, Lucienne.

— Într-o seară ca asta?

— Da.

— Am timp, spuse ea.

"Ce-i cu mine? se întreabă Ravic. Arăt oare atât de flămând, încât orice prostituată îmi oferă un pic de dragoste comercializată?"

— E prea departe ca să merg până la dumneata, Lucienne. Mu am chiar atâta timp.

— Nici n-am putea să mergem la mine. Bobo nu trebuie să afle nimic.

Ravic se uită la ea.

— Cum, Bobo nu știe nimic din ce se întâmplă?

— Ba da, știe de alții. Se ține tot timpul după mine. E încă atât de tânăr, zise ea zâmbind. Își închipuie că altfel n-am să-i dau banii.

— De asta nu trebuie să știe Bobo nimic?

— Nu din cauza asta. Ar fi gelos și când e gelos devine sălbatic.

— Totdeauna e gelos?

Lucienne ridică privirile mirată.

— Bineînțeles că nu. Ceilalți fac parte din meserie.

— Prin urmare numai când nu e vorba de bani?

Lucienne ezită, apoi roși.

— Nu din cauza asta. Numai atunci când crede că este altceva la mijloc. Șovăi din nou. Când crede că este și sentimentul în joc...

Se uita mereu în jos. Ravic îi luă mâna, care stătea uitată pe masă.

— Lucienne, spuse el, e foarte drăguț că ți-ai amintit și că vrei să mergi cu mine, dar nu pot să mă culc cu femeile pe care le-am operat. Înțelegi?

Își ridică genele lungi și negre și dădu repede din cap.

— Da. Se ridică. Atunci, mă duc...

— Bine. Adio, Lucienne, și noroc. Ai grijă să nu te îmbolnăvești.

— Da.

Ravic scrisese ceva pe o bucățiță de hârtie.

— la asta în caz că nu ți-ai cumpărat încă. Este cea mai bună. Și nu-i da toții banii lui Bobo.

Lucienne zâmbi și făcu din cap că nu. Știa și ea și știa și el, că nu putea face altfel. Ravic o urmări cu privirea până când dispăru în mulțime, apoi chemă chelnerul.

Femeia cu bluza albastră trecu pe lângă el. Urmărise scena tot timpul. Își făcea vânt cu ziarul împăturit, și-și arăta gura plină de dinți falși.

— Dragul meu, sau ești impotent, sau faci pe cocota masculină, spusese ea în glumă, trecând. Succes, și multe mulțumiri.

Ravic umbla prin noaptea caldă. Fulgerele brăzdau cerul pe deasupra acoperișurilor. Nu se simțea nici o adiere. Găsi intrarea de la Luvru luminată. Ușile erau deschise și el intră.

Era una din expozițiile de noapte. O parte din săli erau iluminate. Trecu prin sala egipteană, care arăta ca un cavou uriaș de lumină. Regii de piatră de acum trei mii de ani stăteau vârați unul într-altul și priveau nemișcați, cu ochi de granit, la grupurile de studenți care se învârteau pe acolo, la femeile cu pălării din anul trecut și la bătrâneii plictisiți. Se simțea un miros de praf, aer închis și imortalitate.

În sala greacă, în fața lui Venus din Milo, stăteau niște fete care sușoteau și nu-i semănau deloc. Ravic se opri. După granitul și sienitul verde el egiptenilor, marmura părea decadentă și slabă. Venus, cea cu trupul moale și bine modulat, era o mică gospodină care-și făcea baia, mulțumită; frumoasă și fără gândurl Apollo, omorătorul de șopârle, era un homosexual, care avea nevoie de mai mult exercițiu fizic. Stăteau în săli; asta îi omora. Pe egipteni nu-i omora; ei erau făcuți pentru cavouri și temple. Grecii aveau nevoie de soare, de aer și de coloanele prin care strălucea lumina aurie a Atenei.

Ravic trecu mai departe. Sala cea mare cu scara ei se apropia întruna de el. Și, deodată, cu mult deasupra tuturor, se ridică Nike din Samotrace.

N-o văzuse de mult. Ultima oară fusese o zi cenușie. Marmura i se păruse întunecată și, în lumina murdară de iarnă, a muzeului, prințesa victoriei arătase șovăitoare și înghețată. Dar acum stătea sus, luminată de reflectoare, străluminată, cu aripile întinse, cu veșmântul lipit strâns, din pricina vântului, de trupul ei în mers, ușoară și gata de zbor. În spatele ei Marea de la Salamina, de culoarea vinului, parcă mugea, și cerul era întunecat de catifeaua așteptării.

Ea nu știa nimic despre morală. Nu știa nimic despre probleme. Ea nu știa nimic de furtunile și ascunzătorile întunecate. Ea cunoștea victoria și înfrângerea, și amândouă erau aproape la fel. Ea nu era tentație, ci fugă. Nu era chemare, era indiferentă. Nu avea nici un secret; și totuși era mai excitantă decât Venus, fiindcă ascunzându-și sexul, îl reliefa și mai mult. Era asemenea păsărilor și corăbiilor, asemenea vântului, valurilor și orizontului. Ea nu avea țară.

Ea nu avea țară, gândi Ravic. Dar nici nu avea nevoie. Era la ea acasă pe orice corabie. Era la ea acasă oriunde exista curaj, luptă și chiar înfrângere, dacă înfrângerea nu cunoștea disperarea. Ea era nu numai zeița victoriei. Era și zeița tuturor aventurierilor și a refugiaților, atâta timp cât nu abandonau.

Se uită în jurul lui. Nu mai era nimeni în sală. Studenții și oamenii cu *Baedeckere* plecaseră acasă. Acasă — ce altă casă putea să aibă cineva fără de patrie, decât casa neliniștită și de scurtă durată din țara altuia? Nu era oare acesta motivul pentru care dragostea, atunci când lovea inimile celor fără de cămin, îi zguduia și punea totul sub stăpânirea ei — pentru că nu aveau altceva? Nu încercase el, tocmai de aceea, s-o evite? Și nu-l urmărise dragostea, nu-l prinsese și-l trântise la pământ? Era mai

greu să te ridici pe gheața alunecoasă a unui pământ străin, decât pe terenul care ți-e familiar și cu care ești obișnuit.

Văzu că se mișcă ceva. Ceva mic, alb, tremurător. Era un fluture care probabil că intrase pe ușa deschisă, din față. Venise din straturile calde de trandafiri ale Tuileriilor, se trezise din somnul lui, parfumat de petalele unui trandafir, apoi, orbit de luminile care erau tot atâția sori necunoscuți — mulți și amenințători — se refugiase în muzeu, în adăpostul întunecat dindărătul ușilor mari, și acum zbura înapoi și încolo, pierdut și curajos, prin sala spațioasă unde avea să moară, sfârșit de oboseală și adormit pe o cornișă de marmură, pe marginea unei ferestre, sau pe umărul unei zeițe radioase, de sus. A doua zi de dimineață va căuta trandafirii, viața și mierea albă a florilor de pom și nu le va găsi, și într-un târziu avea să adoarmă iarăși pe o marmură milenară, slăbit, până când puterea picioarelor delicate și tenace se va fi sfârșit și el avea să cadă, o frunză subțire de toamnă prematură.

"Sentimentalism, se gândi Ravic. Zeița victoriei și fluturele refugiat. Ce simbol ieftin. Dar ce te mișcă mai mult decât lucrurile ieftine, simbolurile ieftine, sentimentele ieftine, sentimentalismul ieftin? Ce le-a făcut să fie atât de ieftine? Adevărul lor prea limpede. Snobismul dispare când lucrurile devin o chestiune de viață și de moarte."

Fluturele dispăruse în semiobscuritatea domului. Ravic plecă de la Luvru. Afară îl întâmpină aerul cald, încropit ca o baie. Se opri. Sentimentele ieftine! Nu era el însuși la discreția celui mai ieftin dintre ele? Privi curtea largă unde zăceau umbrele veacurilor și simți deodată, ca și când l-ar fi lovit pumni nenumărați. Aproape că se clătina sub lovituri. Spectrul albei Nike, gata de zbor, întârzia încă în fața ochilor lui; dar îndărătul ei ieșea din umbră o altă față, o față ieftină, o față care nu era de preț, dar în care închipuirea lui se încurcase, așa cum se prinde un vâl indian de ghimpii unui boschet de trandafiri. Trăgea de el, dar ghimpii țineau strâns, țineau mătasea, și firele de aur se între-țesuseră în așa fel, încât ochiul nu mai putea deosebi limpede ramura plină de ghimpii, de pânza sclipitoare.

Chip! Chip! Cine întreabă dacă ești ieftin sau de preț? Unic sau în mii de exemplare? Poți pune întrebări înainte, dar oând ești prins nu mai știi. Ești prizonierul dragostei — nu al ființei care din întâmplare îi poartă numele. Cine mai poate să judece, orbit de focul închipuirii? Dragostea nu cunoaște valori.

Cerul coborâse mai jos. Din când în când, fulgerele mute sfâșiau noaptea de pe norii ca de pucioasă. Pâcla fără formă și cu mii de ochi apăsa acoperișurile. Ravic mergea pe strada Rivoli. Vitrinele luminau printre arcade. O mulțime densă de oameni își croia drum înainte. Automobilele erau un șir de răsfrângerii sclipitoare. "Mă plimb, se gândi Ravic, ființă printre altele mii, la fel ca mine, și trec încet pe lângă aceste vitrine pline de lucruri prețioase și sclipitoare, cu mâinile în buzunar, un pelerin al seriei — și sângele tremură în mine, și în labirintele în care zvâcnesc doi pumni de materie cenușie și albă, ca niște moluște, ce se numește creier, se dă o bătălie nevăzută ce face adevărul să devină închipuire și închipuirea adevăr. Simt brațe care mă ating, trupuri care se freacă de mine, ochi care mă privesc scrutător, aud mașinile, vocile, vârtejul realității palpabile, sunt în mijlocul ei și totuși mai departe decât luna — pe o planetă, dincolo de logică și de fapte, ceva înlăuntrul meu cheamă un nume, știind că nu acela este numele și totuși îl strigă tare; îl strigă într-o tăcere care a existat totdeauna și în care multe strigăte s-au pierdut și de la care nu a venit niciodată răspuns; știind aceasta el strigă totuși, strigătul din noaptea iubirii și din noaptea morții, strigătul de extaz și strigătul conștientului în descompunere, al junglei și al

deșertului și pot să cunosc o mie de răspunsuri, dar cel căutat este dincolo de mine și nu-l pot atinge niciodată.

Dragoste! Câte lucruri cuprinde acest cuvânt! De la cea mai ușoară mângâiere a trupului, până la cea mai subtilă emoție a spiritului, de la simpla dorință de a avea o familie, până la convulsiile morții, de la pasiunea nesecătuită, până la lupta lui Iacob cu îngerul. Eu, gândi Ravic, eu omul de peste patruzeci de ani, trecut prin multe școli, cu experiența și știința mea, eu care am fost doborât la pământ și m-am ridicat iarăși, care am trecut prin filtrul atâtor ani, devenind mai călit, mai rece, mai sceptic — n-am vrut-o și n-am crezut în ea, nu mi-am închipuit că are să mai vină — și acum iat-o stăpână pe mine, făcând ca toată experiența mea să nu-mi folosească la nimic, ca toată știința mea s-o facă și mai arzătoare — căci ce arde mai bine în focul emoțiilor decât cinismul sec și grămada de lemne a anilor critici?

Mergea mereu, iar noaptea era vastă și răsunătoare; mergea nepăsător, neștiind dacă ceasurile sau minutele treceau și nu se miră când se trezi în grădina de dincolo de aleea Raphael.

Casa din strada Pascal. Contururile vagi ale etajelor, sus de tot, camerele cu ferestre mari, unele luminate. Găsi ferestrele de la studioul Joanei. Erau luminate. Joan era acasă, sau poate că nu era și lăsase numai luminile aprinse. Nu-i plăcea să se întoarcă într-o casă întunecată, întocmai ca și lui. Ravic traversă strada. Câteva mașini erau trase în fața casei. Printre ele și un turism, o mașină obișnuită, cu caroseria de automobil de curse. Poate că aparținea celui alt. Mașina unui actor. Scaune de piele roșie, tablou de comandă ca cel al unui avion, cu o mulțime de instrumente inutile — cu siguranță că era a lui. "Sunt gelos? se întrebă mirat. Gelos pe ființa aceasta oarecare, de care s-a atașat ea? Gelos pe ceva care nu mă privește? Poți să fii gelos pe o dragoste care s-a îndreptat în altă parte, dar nu pe aceea către care s-a îndreptat."

Se întoarce în grădină. Mireasma pomilor în floare ieșea din întuneric, dulce, amestecată cu mirosul pământului și al verdeții reci. Parfumul era puternic ca înainte de furtună. Găsi o bancă și se așeză. "Nu sunt eu, gândi, îndrăgostitul acesta întârziat, care stă aici, pe o bancă în fața casei femeii care l-a părăsit. Nu sunt eu acela care privește spre ferestrele ei! Nu sunt eu zguduit de o dorință pe care o pot diseca în întregime și pe care totuși n-o pot stăpâni. Nu eu sunt nebunul care și-ar da ani clin viață ca să poată întoarce timpul înapoi și să recâștige nimicul acela blond, care trăncănea prostii dulci la urechea mea! Nu eu sunt acela care — la naiba cu orice prefăcătorie — stă aici gelos, zdrobit și nenorocit și căruia îi vine să dea foc automobilului de colo..."

Își aprinse o țigară. Licărire molcomă. Fum nevăzut. Traectoria scurtă a chibritului, ca o cometă. De ce nu s-a urcat până sus, la ea? Ce putea să se întâmple? Încă nu era prea târziu. Lumina mai era aprinsă. Ar fi fost în stare să stăpânească situația. De ce n-a scos-o din casa aceea? Acum, când știa totul? S-o fi luat cu el și să nu-i mai fi dat drumul niciodată!

Privi în obscuritate. La ce bun? Ce s-ar fi întâmplat? Pe celălalt nu putea să-l dea afară. Nu poți scoate nimic și pe nimeni din inima altuia. Nu putuse s-o oprească atunci când venise ea la el? De ce n-o făcuse?

Aruncă țigara. Fiindcă nu era de ajuns. Asta era. Voia mai mult. N-ar fi fost de ajuns chiar dacă ea ar fi venit, chiar dacă s-ar fi întors și toate celelalte ar fi fost uitate și îngropate; n-avea să mai fie niciodată de ajuns, simțea într-un chip ciudat și înfricoșător că n-avea să mai fie niciodată de ajuns. Se stricase ceva, într-un anumit punct raza

imaginației lui nu mai ajunsese oglinda, oglinda care o prindea și-o trimitea înapoi, intensificată în ea însăși și acum raza se proiectase dincolo în sfera neagră a golului și nimic n-o mai putea aduce înapoi, nici o oglindă și nici chiar o mie de oglinzi. Puteau să prindă numai o parte din rază, dar niciodată s-o mai aducă înapoi, acum spectrul ei se mișca stingher prin cercurile goale ale dragostei și le umplea doar cu o ceață luminoasă, care nu mai avea formă și care nu mai putea niciodată să devină un curcubeu în jurul unui cap iubit. Cercul magic se frânsese, rămăsese jalea, iar speranța era zdrobită.

Un bărbat ieși din casă. Ravic se îndreptă. După el urmă o femeie. Râdeau. Nu erau ei. Una din mașini porni și se depărtă. Ravic își scoase iar o țigară. Ar fi putut-o păstra? Ar fi putut-o păstra, dacă el ar fi fost altfel? Dar ce putea să păstreze? Doar o iluzie nu era de ajuns. Doar o iluzie, aproape nimic altceva. Puteai, vreodată, să atingi ceva mai mult? Cine știa ceva de vârtejul negru al vieții, fierbând sub simțurile noastre care, prefăcea mugetul gol în lucruri, o masă, o lampă, cămin. Tu ai dragoste? Era numai o prevestire și un amurg înspăimântător. Nu era de ajuns?

Nu era de ajuns. Ar fi fost de ajuns numai dacă ai fi crezut în ea. Odată ce cristalul este sfărâmat sub ciocanul îndoielii poți să-l lipești la loc, dar nimic mai mult. Să-l lipești, să minți și să privești lumina frântă care fusese odată o minunăție albă! Nimic nu se-ntoarce. Nimic nu-și recapătă forma. Nimic. Chiar dacă Joan s-ar fi întors, n-ar mai fi fost același lucru. Un cristal lipit la loc. Ceasul trecuse. Nimic nu-l mai putea aduce înapoi.

Simți o durere vie, de neîndurat. Ceva îl sfâșia, sfâșia lăuntrul lui. "Doamne, gândi el, lucrul acesta poate să mă facă să sufăr atâta! Mă observ pe mine însumi de la distanță și asta nu schimbă nimic. Știu că dacă aș căpăta din nou ce am avut, i-aș da iarăși drumul să plece, dar asta nu-mi potolește dorul. Îl disec ca pe un cadavru, pe o masă de la morgă, dar el devine de o mie de ori mai viu. Știu că odată și odată are să treacă, dar asta nu mă ajută." Se uită cu ochii încordați la ferestre și se simți orbit de ridicol, dar nici asta nu schimba nimic.

Deodată tunetul bubui peste oraș. Picături de ploaie pocneau pe frunzele boschetelor. Ravic se ridică. Văzu strada presărată cu picățele de argint negru. Ploaia începu să cânte. Picăturile grele izbeau calde în obrazul lui. Și, deodată, el nu mai știa dacă este ridicol sau nefericit, dacă suferă sau nu — știa numai că trăia. Era viu. Viața îl cuprindea din nou. Îl zgâlțâia, nu mai era pentru el o priveliște, la care te uiți din afară, splendoarea măreață a sentimentului nestăpânit îi năvălea iar în vine, ca focul într-un furnal. Nu mai avea importanță dacă era fericit sau nefericit, era viu și-și dădea perfect seama că e viu și asta era de ajuns.

Rămase în ploaia care se revărsa asupra lui ca focul unei mitraliere cerești. Rămase acolo și se simți ploaie, furtună, ființă, element; nimic nu mai avea nume și totul era la fel, dragostea, ploaia care se revărsa, focurile palide de deasupra acoperișurilor, pământul care parcă se umfla, nu mai existau frontiere și el aparținea tuturor acestora; fericirea și nefericirea erau butoaie goale aruncate de senzația covârșitoare de a fi în viață și de a o simți.

— Tu, de colo, spuse el către fereastra aprinsă, râzând fără să-și dea seama că râde. Tu luminiță, Fata Morgana, chip ce exerciți o putere stranie asupra mea, pe planeta aceasta unde sunt sute de mii de alte chipuri, mai bune, mai frumoase, mai inteligente, mai duioase, mai credincioase și mai înțeleghătoare — tu, întâmplare, ieșită noaptea în calea mea, căzută în viața mea, tu, simțământ necugetat și posedant care ai fost aruncat la mal și mi te-ai vârât sub piele pe când dormeam,

tu, care nu știi despre mine aproape nimic altceva decât că am rezistat, tu care te-ai aruncat în mine până când n-am mai rezistat și apoi ai trecut mai departe, te salut! Stau aici, și nu credeam niciodată că am să mai pot sta așa. Ploaia îmi curge prin cămașă și este mai caldă și mai răcoroasă și mai moale decât mâinile și pielea ta, stau aici, nefericit și cu dinții ascuțiți ai geloziei înfipti în stomacul meu, dorindu-te, disprețuindu-te, admirându-te și divinizându-te, fiindcă tu ai trimis fulgerul care m-a aprins, fulgerul ascuns în fiecare pântec de femeie, scânteia vieții, focul negru, stau aici, nu ca un mort în permisie ca până acum, cu cinismul și cu sarcasmul meu minor și cu bruma de curaj pe care-o aveam, nu rece ca până acum; un om viu, care suferă dacă vrei, dar cu pieptul iarăși deschis în fața trăsnetelor vieții, renăscut în forța mea simplă! Fii binevenită, Madonă cu inima schimbătoare, Nike cu accent românesc, vis și înșelăciune, oglindă sfărâmată a unui zeu întunecat, fii fericită, tu, cea care nu bănuiești nimic, căreia n-am să-i spun niciodată, pentru că ai profita fără milă. Mi-ai redat ceea ce nici Platon și nici crizantemele, nici fuga și nici libertatea, nici toată poezia și nici toată îndurarea, nici deznădejdea și nici speranța aprinsă și răbdătoare nu-mi puteau reda, viața simplă, puternică, imediată, care îmi părea ca o crimă în răstimpul acesta dintre două catastrofe! Te salut! Fii binevenită! A trebuit să te pierd ca să învăț acest lucru! Te salut!

Ploaia se prefăcuse într-o perdea de argint. Boschetele își răspândeau miresmele. Mirosul pământului era puternic și binefăcător. Cineva se repezi afară din casa de vizavi și trase capota turismului galben. N-avea nici o importanță. Nimic nu conta. Noaptea scutura ploaia din stele; tainică și rodnică, ea se revărsa peste orașul de piatră cu aleile și grădinile lui, milioane de flori își întindeau sexele lor multicolore și concepeau; se aruncau în milioanele de brațe deschise ale copacilor și pătrundeau în pământ ca să-i înlesnească nunta cu milioanele de rădăcini care-l așteptau, ploaia, noaptea, natura, erau acolo fără să le pese de distrugere, moarte, criminali, falși sfinți, victorie sau înfrângere, erau acolo ca în fiecare an și în noaptea aceasta el le aparținea; găoacea se spărsese, viața ieșea afară, viața, viața, viața binevenită și binecuvântată.

Colindă cu pas iute prin parcuri și pe străzi. Nu se uita înapoi, mergea înainte, mereu înainte, și vârfurile pomilor din Bois îl primiră ca un uriaș stup de albine, răpăia deasupra lor, ele se aplecau și răspundeau, și el se simțea din nou tânăr, ca și cum s-ar fi dus să se întâlnească pentru întâia oară cu o femeie.

24

— Ce să fie? îl întrebă chelnerul pe Ravic.

— Adu-mi un...

— Poftim?

Ravic nu răspunse.

— N-am înțeles ce-ați spus, zise chelnerul.

— Orice. Adu-mi ceva.

— Pernod?

— Da.

Ravic închise ochii. Îi redeschise încet. Omul era încă acolo. De data aceasta nu mai exista nici o posibilitate de îndoială.

Haake stătea la o masă de lângă ușă. Era singur și mânca. Pe masă se găsea o tavă de argint cu cele două jumătăți ale unei languste și o sticlă de șampanie într-o frapieră. Chelnerul stătea în picioare, lângă

masă, preparând langusta și o salată de roșii. Ravic vedea toate acestea atât de limpede de parcă ar fi fost o scenă mulată în ceară. Când Haake scoase sticla din frapieră, îi zări inelul pe a cărui piatră roșie era încrustat un blazon. Recunoscuse inelul și mâna albă și durdulie. Îl văzuse în coșmarul confuz de violență metodică, după ce, prăbușit lângă masa pe care îl biciuiseră, fusese smuls din inconștientă și readus în lumina aceea orbitoare, în timp ce Haake — care se dăduse cu grijă câțiva pași înapoi ca să-și ferească uniforma impecabilă de apa care curgea peste capul lui Ravic — îi spusese, cu vocea lui catifelată și cu degetul întins spre el: — Țsta n-a fost decât începutul. Până acum n-ai văzut nimic. Vrei să ne spui numele celorlalți? Sau să continuăm? Mai avem încă multe posibilități. După câte văd, unghiile-ți sunt intacte!

Haake ridică privirea și se uită drept în ochii lui Ravic. Lui Ravic îi trebui toată tăria ca să rămână pe scaun. Luă paharul de Pernod, sorbi o înghițitură și se sili să privească la farfuria cu salată ca și cum l-ar fi interesat prepararea ei. Nu știa dacă Haake îl recunoscuse. Într-o secundă, își simți spatele learcă de sudoare. După un timp se uită din nou spre masă. Haake mânca langusta și se uita la farfurie. Chelia lui reflecta lumina. Ravic privi împrejur. Localul era plin de lume. Cu neputință să facă ceva. Nu avea nici o armă la el și dacă s-ar fi năpustit asupra lui Haake, într-o clipă ar fi sărit zece oameni să-l potolească. După două minute ar fi venit poliția. Nu-i rămânea altceva de făcut decât să aștepte și să-l urmărească pe Haake, ca să afle unde stă.

Se hotărî să fumeze o țigară și să nu se uite la Haake până n-o va termina. Încet, ca și când ar fi căutat pe cineva, Ravic privi în jur. Haake tocmai își terminase langusta. Ținea șervetul în mână și-și ștergea buzele. Operația aceasta n-o executa cu o singură mână, ci cu amândouă. Făcuse șervetul ghemotoc și și-l trecea ușor peste buze; întâi una, apoi cealaltă, ca o femeie care își șterge rujul. În clipa aceea se uită țintă la Ravic.

Ravic își fixă privirea în altă parte. Simțind că Haake continuă să-l privească, chemă chelnerul și mai comandă un Pernod. La masa lui Haake apăruse un al doilea chelner. Strânse resturile langusteii, umplu paharul gol și aduse un serviciu cu brânzeturi. Haake indică o bucată de cremă de Brie, care era așezată pe o împletitură de paie.

Ravic mai aprinse o țigară. După un timp văzu cu coada ochiului că Haake se uita din nou la el. Asta nu mai era întâmplare. Simți cum i se încrețește pielea. Dacă Haake îl recunoscuse? Opri chelnerul care tocmai trecea pe acolo.

— Poți să-mi aduci Pernodul afară? Aș vrea să stau pe terasă. Chelnerul șovăi.

— Ar fi mai ușor dacă ați plăti aici. Afară servește alt chelner. Paharul pot să vi-l duc pe terasă.

Ravic făcu semn că nu și scoase o bancnotă din buzunar. — Pot să-l beau aici și să comand altul afară. Așa n-are să mai fie nici o încurcătură.

— Prea bine, domnule. Mulțumesc.

Ravic își goli paharul fără grabă. Haake ascultase, de asta era sigur. Se oprise din mâncat cât vorbise Ravic. Acum își vedea mai departe de masă. Ravic mai rămase câțva timp la locul lui. Dacă Haake îl recunoscuse, n-avea decât un singur lucru de făcut: să simuleze că el nu-l recunoscuse și să-l supravegheze mai departe din ascunzătoare.

După câteva minute se ridică și ieși agale. Afară aproape toate mesele erau ocupate. Ravic rămase în picioare până când găsi o masă de unde putea zări o parte din masa lui Haake. Haake n-avea cum să-l vadă, dar Ravic l-ar fi observat când s-ar fi ridicat. Comandă un Pernod și plăti imediat. Voia să fie liber, să-l urmărească fără întârziere.

— Ravic, spuse o voce lângă el.

Tresări, ca și când l-ar fi izbit cineva. Joan era lângă el. Rămase cu ochii ficși la ea.

— Ravic, repetă Joan. Nu mă mai recunoști?

— Ba da, desigur. Privirea îi era ațintită spre masa lui Haake.

Chelnerul adusese cafeaua. Răsuflă ușurat. Mai avea încă timp. — Joan, spuse el cu greutate, cum de ești aici?

— Ce întrebare! Toată lumea vine la Fouquet în fiecare zi.

— Ești singură?

— Da.

Își dădu seama că el stă jos și ea în picioare. Se ridică în așa fel încât să poată vedea cu coada ochiului masa lui Haake.

— Am puțină treabă aici, Joan, spuse el grăbit, fără să se uite la ea. Nu pot să-ți explic ce. Trebuie să mă lași singur.

— Aștept, zise Joan, așezându-se. Vreau să văd cum arată femeia.

— Care femeie? Întrebă Ravic, fără să înțeleagă.

— Femeia pe care o aștepti.

— Nu-i nici o femeie.

— Atunci cine?

Se uită la ea.

— Nu m-ai recunoscut, spuse ea. Vrei să mă gonești, ești agitat, știu că este cineva și am de gând să văd cine este.

"Cinci minute, se gândi Ravic. Poate chiar zece sau cincisprezece pentru cafea. Haake o să mai fumeze o țigară. Sau chiar un trabuc. Trebuie ca până atunci să scap de Joan..."

— Bine, zise el, n-am ce să-ți fac. Dar așează-te în altă parte.

Ea nu răspunse. Ochii i se făcură mai mici și fața i se contractă.

— Nu e nici o femeie, spuse el. Și chiar dacă ar fi, ce dracu te interesează? Nu vezi că ești caraghioasă? Faci pe geloasa și te ții cu actorul tău...

Joan nu răspunse. Se întoarse în direcția în care privise el și încercă să descopere la cine se uitase.

— Nu face asta, spuse el.

— Femeia e cu altul?

Ravic se așează brusc jos. Haake auzise că Ravic are de gând să se ducă pe terasă. Dacă-l recunoscuse, avea să fie bănuitor și să vadă unde este. În cazul acesta părea mai natural și mai puțin primejdios, dacă stătea împreună cu o femeie.

— Fie, spuse el, poți să stai. Ce crezi tu, e o prostie. Eu am să mă ridic la un moment dat și am să plec. Tu ai să vii cu mine și o să luăm un taxi. Vrei să faci asta?

— De ce ești atât de misterios?

— Nu sunt misterios. E un om pe care nu l-am văzut de mult timp. Vreau să știu unde stă. Asta-i tot.

— Nu e vorba de o femeie?

— Nu, e bărbat și nu pot să-ți spun mai mult.

Chelnerul veni la masă. — Ce vrei să bei? o întrebă Ravic.

— Calvados.

— Un calvados. Chelnerul se îndepărtă.

— Tu nu iei unul?

— Nu, eu beau Pernod.

Joan îl studia. — Dacă ai ști cât te urăsc uneori!

— Se poate. Ravic aruncă o privire spre masa lui Haake.

— Ești rece, plin numai de tine.

— Joan, zise Ravic, vorbim de asta altă dată.

Joan tăcu atunci când chelnerul îi puse paharul dinainte. Ravic plăti

imediat.

— Tu m-ai adus în situația asta, spuse ea provocatoare.

— Știu. O clipă văzu mâna lui Haake, mâna aceea albă își dolofană, întinzându-se peste masă ca să ia zahăr.

— Tu! Numai tu! Nu m-ai iubit niciodată, te-ai jucat cu mine, ai văzut că eu te iubesc și nu m-ai luat în serios.

— Asta așa e.

— Ce?

— Așa e, spuse Ravic fără să se uite la ea, dar pe urmă lucrurile s-au schimbat.

— Da, mai târziu! Mai târziu! Atunci toate s-au întors pe dos. Atunci a fost prea târziu. Din vina ta.

— Știu.

— Nu-mi vorbi în felul ăsta! Fața ei era albă și mânioasă. Nici măcar nu ascuți ce spun!

— Ba da. Se uită la ea.

"Vorbește, spune ceva, indiferent ce", își zise el.

— Te-ai bătut cu artistul tău?

— Da.

— Lasă că trece.

Urmări fumul albăstrui din colț... Chelnerul turnă din nou cafea. Haake părea să-și trăiască viața din plin.

— Aș fi putut să neg, spuse Joan. Aș fi putut să spun că am venit aici din întâmplare, dar n-am făcut-o. Te căutam pe tine. Am de gând să-l părăsesc.

— Voi totdeauna aveți de gând. Face parte din repertoriu.

— Mi-e frică de el. Mă amenință. Vrea să mă împuște.

— Ce? Ravic se uită deodată la ea. Ce-ai spus?

— Zice c-o să mă împuște.

— Cine? Nu ascultase decât pe jumătate. Acum înțelese. A, da! Dar nu-l crezi, nu-i așa?

— Are un temperament îngrozitor.

— Prostii! Cine vorbește de asemenea lucruri nu Je face. Cu atât mai puțin un actor.

"Ce tot vorbesc? gândi el. Ce înseamnă toate astea? Ce caută ea aici? O voce, o față deasupra mugetului din urechile mele. Ce importanță are pentru mine?"

— De ce-mi spui toate astea? întrebă el.

— Am de gând să-l părăsesc. Vreau să mă întorc la tine.

"Dacă ia un taxi o să-mi trebuiască cel puțin câteva secunde până să pot opri altul, gândi Ravic. Până pornește mașina, poate să fie prea târziu." Se ridică.

— Așteaptă aici. Mă întorc numaidecât...

— Ce vrei să...

El nu răspunse.

Traversă strada repede și chemă un taxi.

— Uite zece franci. Poți să mă aștepti câteva minute? Mai am puțină treabă.

Șoferul se uită la bani, apoi la Ravic. Ravic făcu cu ochiul. Șoferul îi răspunse la fel. Se uită la bancnotă.

— Asta-i în plus, spuse Ravic. Știi de ce...

— Înțeleg. Șoferul rânji. Bine, trag aici, lângă trotuar.

— Așează-te în așa fel, încât să poți porni imediat.

— E-n regulă, dom'sef.

Ravic își croi din nou drum prin mulțime și se întoarse la masă. Deodată simți cum i se încordează gâtul. Îl văzu pe Haake stând în pragul

ușii. Nu auzea ce-i spune Joan.

— Stai! spuse el. Așteaptă-mă o clipă! O secundă!"

— Nu. Joan se ridică. — Are să-ți pară rău! spuse ea, gata să plângă. Ravic se căzni să zâmbească. O ținea strâns de mână. Haake stătea tot acolo.

— Stai jos, spuse Ravic. Numai o secundă.

— Nu!

Mâna ei se luptă să se elibereze din strânsoare. Ravic îi dădu drumul. Nu ținea să aibă o scenă. Joan plecă repede, făcându-și drum printre șirurile de mese de lângă ușă. Haake o urmări cu ochii, își întoarse încet privirea spre Ravic, apoi din nou în direcția în care plecase Joan. Ravic se așază. Sângele începu să-i zvâcnească în tâmples. Își scoase portofelul și simulă că se uită la ceva. Observă că Haake mergea încet printre mese. Ravic se uită indiferent în direcție opusă. Haake trebuia să treacă neapărat prin punctul la care privea el.

Așteptă. Părea că durează la nesfârșit. Frica puse brusc stăpânire pe el. Dacă Haake se întoarse din drum? Își suci iute capul. Haake nu mai era acolo. Nu mai era acolo. Pământul începu să se învâртеască.

— Îmi dați voie? întrebă cineva lângă el.

Ravic nu auzi. Privea spre ușă. Haake nu se întoarse în restaurant. "Sări, gândi el, și du-te după el." Vocea se auzi din nou în spatele lui. Își întoarse capul și se uită. Haake se apropiase de el, prin spate, și acum stătea lângă el. Arăta spre scaunul pe care stătuse Joan.

— Îmi dați voie? Nu mai este nici o altă masă liberă.

Ravic încuviință din cap. Nu era în stare să scoată nici un cuvânt. Sângele i se scursesese din cap. Îl simțea cum gălgâie, ca și când ar fi vrut să se adune sub piele și să-i lase corpul ca pe un sac gol. Își lipi spatele de spătarul scaunului. Paharul era încă plin în fața lui. Lichidul lăptos. Îl ridică în sus și bău. Era greu. Se uită la pahar. Îl ținea fără să-i tremure mâna. Tremuraturul era în vine.

Haake comandă o șampanie fină. Șampanie fină și veche. Vorbea franțuzește, cu un puternic accent german. Ravic chemă un băiat cu ziare. — *"Paris Soir."*

Băiatul se uită precaut spre intrare. Știa că bătrâna vânzătoare de ziare stătea acolo. Îi întinse lui Ravic, ca din întâmplare, ziarul împăturit, apucă moneda și dispăru iute.

"Cu siguranță că m-a recunoscut, gândi Ravic. Altfel de ce-ar fi venit?" Ravic nu se așteptase la asta. Acum nu avea altceva de făcut decât să stea și să vadă ce voia Haake, ca să poată proceda în consecință.

Luă ziarul, citi titlurile și-l puse la loc pe masă. Haake îl privea.

— Frumoasă seară, spuse el în nemțește.

Ravic dădu din cap.

Haake zâmbi. — Buni ochi, nu?

— Așa se pare.

— V-am văzut de când eram înăuntru...

Ravic dădu din cap, atent și indiferent. Era încordat la culme. Nu putea să-și închipuie ce intenții avea Haake. El n-avea de unde să știe că Ravic trăia în Franța ilegal. Dar poate că Gestapoul știa asta. Mai avea timp să afle.

— V-am recunoscut imediat, spuse Haake.

Ravic se uită la el. — Cicatricea aceea, zise Haake arătând spre fruntea lui Ravic. Sunteți membru al unei asociații studentești, prin urmare trebuie să fiți german sau să fi studiat în Germania.

Râse. Ravic continua să-l privească. Nu! Nu era cu puțință! Era prea ridicol! Respiră adânc, simțindu-se deodată ușurat. Haake habar n-avea

cine era el. Credea că cicatricea de pe frunte era consecința unui duel. Ravic râse. Râse împreună cu Haake. Trebui să-și înfigă unghiile în podul palmei ca să se oprească din râs.

— Nu este exact? întrebă Haake, mândru și jovial.

— Ba da, exact.

Cicatricea de pe frunte... O căpătase în pivnița Gestapoului, când îl bătuseră chiar în fața lui Haake. Sângele îi intrase în ochi și în gură. Și acum Haake o confunda cu o cicatrice primită într-un duel și era mândru de sine.

Chelnerul îi aduse lui Haake șampania. Haake o miroși ca un cunosător.

— Singurul lucru pe care-l au bun aici! declară el. Băuturi strașnice! Încolo..., îi făcu cu ochiul lui Ravic. Totul e putred. Un popor de rentieri. Nu vor altceva decât securitate și trai bun. Sunt neputincioși împotriva noastră.

Ravic nu era în stare să vorbească. Simțea că dacă ar fi vorbit, ar fi apucat paharul, l-ar fi sfărâmat de marginea mesei și ar fi răsucit ciobul în ochii lui Haake. Luă paharul, cu mare grijă și cu mare greutate, îl goli și-l puse liniștit la loc.

— Ce e asta? întrebă Haake.

— Pernod. Un surogat de absint.

— A, absint. Băutura care-i face pe francezi impotenți, nu? Haake zâmbi. Iertați-mă! Nu a fost nici o aluzie personală.

— Absintul este prohibit, zise Ravic. Acesta este un înlocuitor nenociv. Se spune că absintul te face steril, nu impotent. Pentru asta e interzis. Pernodul e făcut din anis și are gust de lichiriță.

"Merge, se gândi el. Merge și încă fără prea mare emoție." Putea să răspundă ușor și liniștit. Înlăuntrul lui era un vârtej negru, care mugea — dar suprafața părea calmă.

— Locuiți aici? întrebă Haake.

— Da.

— De mult timp?

— Dintotdeauna.

— Înțeleg, spuse Haake. Un Volksdeutscher. Născut aici, nu?

Ravic dădu din cap că da.

Haake își bău șampania.

— Cei mai buni dintre oamenii noștri sunt germanii născuți în țări străine. Loctiitorul Führerului nostru e născut în Egipt. Rosenberg, în Rusia. Darré e din Argentina. Convingerea politică contează, nu?

— Absolut, răspunse Ravic.

— Asta zic și eu. Fața lui Haake radia de satisfacție. Se aplecă ușor înainte și lui Ravic îi făcu impresia că în același timp își lipise călcâiele sub masă. — Îmi dați voie — von Haake.

Ravic imită gestul. — Horn. Era unul din fostele lui pseudonime.

— Von Horn? întrebă Haake.

— Da.

Haake dădu din cap. Deveni deodată mai intim. Întâlnise un om de același rang cu el. — Cunoașteți, desigur, foarte bine Parisul, nu?

— Binișor.

— Nu mă refer la muzee. Haake rânji ca un om de lume.

— Înțeleg ce vreți să spuneți.

"Supraomul de rasă ariană vrea să cutreiere lupanarele și nu știe unde să se ducă, își zise Ravic. Dacă l-aș putea prinde în vreun colț retras, în vreun bistro singuratic sau într-un bordel de pe o stradă pustie — își făcu el iute socoteala. Undeva unde să nu mă stingherească și să nu mă încurce nimeni..."

— Sunt o mulțime de lucruri interesante de văzut, nu? Întrebă Haake.

— Nu sunteți de mult la Paris?

— Vin o dată la două săptămâni pentru două-trei zile. Un fel de inspecție, foarte important... Am realizat câteva lucruri frumoase în ultimul an. Merg strună, nu pot vorbi prea mult, dar — Haake râse — aici poți cumpăra aproape tot ce vrei. Popor corupt. Știm aproape tot ce ne interesează. Nici măcar nu trebuie să alergăm mult după informații. Ni se oferă singure. Trădarea ca o formă a patriotismului. Un rezultat al politicii de partid. Fiecare partid îl trădează pe celălalt și țara întregă pentru profitul personal. E în avantajul nostru. Avem aici o mulțime de prieteni cu aceleași vederi ca ale noastre, chiar în cercurile cele mai influente.

Ridică paharul, se uită la el, văzu că e gol și-l puse la loc pe masă. — Nici măcar nu se înarmează. Își închipuie că n-o să le cerem nimic dacă sunt neînarmați. Dacă ați cunoaște numărul de avioane și de tancuri pe care le au, ați râde cu hohote de acești candidați la sinucidere.

Ravic asculta. Toată atenția lui era încordată și totuși lucrurile pluteau în jurul lui ca într-un vis înainte de deșteptare. Mesele, chelnerii, fluxul vieții de noapte, șirurile line de automobile, luna de deasupra caselor, firmele luminoase, multicolore, din fața magazinelor — și înrăitul criminal vorbăreț care-i ruinase viața și cu care stătea acum la aceeași masă.

Două femei, în taioare scurte, trecură pe lângă ei și-i zâmbiră lui Ravic. Yvette și Marthe de la "Osiris". Era ziua lor liberă.

— Strașnice, *Donnerwetter!* zise Haake.

"O stradă lăuntrică, gândea Ravic. O stradă lăuntrică, îngustă și pustie — dacă l-aș putea duce într-un asemenea loc... Sau în Bois..."

— Acestea sunt două doamne oare trăiesc din dragoste, spuse el.

Haake se uită după ele.

— Foarte drăguțe. Oamenii de aici se pricep la femei, nu-i așa? Comandă încă un pahar. Îmi faceți plăcerea să beți ceva cu mine?

— Mulțumesc, n-aș vrea să schimb...

— Se zice că există niște bordeluri fantastice pe aici. Localuri cu numere de atracție și tot felul de chestii. Ochii lui Haake sclipeau. Așa cum sclipiseră cu mulți ani în urmă în lumina celulei.

"Nu trebuie să mă gândesc la asta, își zise Ravic. Nu e momentul."

— Ați fost la vreun bordel? Întrebă el.

— Am fost la mai multe. Natural, ca să mă informez. Să văd cât de jos poate să decadă un popor. N-am fost încă în acelea de lux. Trebuie să fiu atent, fiindcă altfel s-ar putea interpreta greșit.

Ravic dădu din cap.

— Nu trebuie să vă temeți. Sunt case pe unde nu calcă turiștii.

— Cunoașteți vreuna?

— Desigur, chiar mai multe...

Haake bău al doilea pahar și deveni mai prietenos. Rigiditatea pe care o avea în Germania îl părăsi. Ravic simți că nu bănuia absolut nimic.

— Am de gând să dau o raită prin localuri în noaptea asta, îi spuse el lui Haake.

— Zău?

— Da. Mă distrez și eu din când în când. Omul trebuie să știe de toate.

— Aveți dreptate! Aveți absolută dreptate!

Haake îl privi o clipă țintă. "Să-l îmbăt, își zise Ravic. Dacă nu merge altfel, am să-l îmbăt și am să-l târăsc cu forța undeva."

Expresia lui Haake se schimbă. Nu era amețit, era numai cufundat

în gânduri.

— Păcat, spuse el în cele din urmă. Mi-ar fi plăcut să vin cu dumneavoastră.

Ravic nu răspunse. Voia să evite orice lucru care l-ar fi făcut pe Haake bănuitor.

— Sunt nevoit să mă întorc la Berlin în noaptea asta. Haake se uită la ceas. Peste o oră și jumătate...

Ravic rămase complet calm. "Trebuie să mă duc cu el. Cu siguranță că stă la un hotel și nu într-un apartament. Trebuie să mă duc cu el în camera lui și să termin odată..."

— Aștept doi cunoscuți de-ai mei, spuse Haake. Trebuie să sosească dintr-un moment în altul. Călătorim împreună. Bagajele mele sunt la gară, așa că de aici ne ducem direct la tren.

"Am pierdut, gândi Ravic. De ce n-am un revolver la mine? De ce am crezut, idiot ce sunt, că cele întâmplare în ultimele luni n-au fost decât o halucinație? Aș putea să-l împușc pe stradă și să încerc să scap într-o intrare a metroului..."

— Păcat, zise Haake. Dar poate că o facem data viitoare. În două săptămâni sunt înapoi.

Ravic își recăpătă răsuflarea.

— De acord, spuse el.

— Unde locuiți? Pot să vă telefonez când mă întorc.

— La Prince-de-Galles. Chiar vizavi.

Haake scoase o agendă din buzunar și-și notă adresa. Ravic se uită la scoarțele elegante de piele roșie, rusească, flexibilă. Creionul era subțire, de aur. Ce însemnări trebuie să aibă acolo, gândi el. Probabil informații care aveau să ducă la tortură și la moarte.

Haake își puse agenda la loc în buzunar.

— Ați vorbit adineauri cu o doamnă foarte șic, spuse el.

Ravic trebui să se gândească o clipă.

— A, da — foarte.

— Artistă de cinema?

— Cam așa ceva.

— O cunoștință apropiată?

— Da.

Haake privi înaintea lui, gânditor.

— Asta-i marea greutate aici — să faci cunoștință cu o persoană drăguță. Timpul nu e suficient și nici n-ai ocazii potrivite.

— Asta se poate aranja, spuse Ravic.

— Serios? Pe dumneavoastră nu vă interesează?

— Ce anume?

Haake râse încurcat.

— De pildă, doamna cu care ați vorbit?

— Cătuși de puțin.

— *Donnerwetter*, nu-i rău. E franțuzoaică?

— Cred că e italiancă și o amestecătură de alte câteva neamuri.

Haake rânji.

— Nu-i rău. Natural că acasă nu putem avea așa ceva. Dar aici suntem incognito, într-o oarecare măsură.

— Da? întrebă Ravic.

Haake tresări, apoi spuse rânjind:

— Bineînțeles nu pentru oamenii noștri — dar altfel, strict incognito. Afară de asta, bine că m-am gândit — aveți legături printre refugiați?

— Prea puțin, spuse Ravic prudent.

— Păcat. Am dori să avem anumite — înțelegeți — informații — chiar plătim pentru ele.

Haake ridică mâna. — Natural, nu e cazul pentru dumneavoastră! Totuși, cel mai mic indiciu...

Ravic observă că Haake continuă să-l privească.

— E posibil, spuse el. Nu poți să știi — uneori se întâmplă.

Haake își trase scaunul mai aproape.

— Știți, asta este una din atribuțiile mele, să stabilesc legăturile ce există între interior și exterior. Câteo-dată e foarte greu să ajungi la ele. Avem aici o mulțime de oameni capabili. Ridică din sprâncene cu înțeles. La noi e altceva, natural... E o chestiune de onoare, E Patria, nu-i așa?

— Desigur.

Haake își ridică ochii.

— Văd că-mi vin cunoștințele. Puse câteva bancnote pe farfuria de porțelan, după ce adună cifrele de pe notă. E foarte practic să ai nota de prețuri pe farfurie. Trebuie să introducem sistemul acesta și la noi în țară. Se ridică în picioare și-i întinse mâna lui Ravic. — *Auf Wiedersehen, herr von Horn.* Mi-a făcut mare plăcere să vă cunosc. Am să vă telefoniez peste două săptămâni. Discreție totală, spuse el zâmbind.

— Nici o grijă, și nu uitați...

— Nu uit niciodată nimic. Nici o față și nici o întâlnire. Nu-mi pot permite să uit; asta mi-e meseria.

Ravic stătea înaintea lui. Simțea că trebuie să-și împingă mâna printr-un zid de ciment. Apoi simți mâna lui Haake într-a lui. Era mică și surprinzător de moale.

Rămase pe loc, nehotărât, încă o clipă și apoi îl urmări pe Haake din ochi. După aceea se așeză pe scaun. Simți deodată că începe să tremure. Mai stătu puțin, plăti și plecă în direcția în care o luase Haake. Își aminti apoi că-i văzuse pe el și pe ceilalți doi urcându-se într-o mașină. N-avea nici un rost să se ia după ei. Haake își notase numele hotelului. Dacă l-ar fi zărit în acel moment pe Ravic în altă parte, ar fi devenit bănuitor. Se întoarse din drum și o porni spre Internațional.

— Ai procedat cât se poate de înțelept, îi spunea Morosow. Stăteau amândoi pe terasa cafenelei din Rond Pont.

Ravic se uită la mâna lui dreaptă. Și-o spălase cu alcool de nenumărate ori. Își dăduse seama că era o prostie, dar nu se putuse reține. Pielea îi era acum uscată ca un pergament.

— Ar fi fost o nebunie să încerci ceva, spuse Morosow. Noroc că nu erai înarmat.

— Da, zise Ravic fără convingere.

Morosow se uită la el.

— Nu ești atât de imbecil încât să vrei să fii judecat pentru asasinat sau pentru încercare de asasinat!

Ravic nu răspunse.

— Ravic! Morosow trânti sticla de masă. Nu fi aiurit!

— Nu sunt. Dar nu înțelegi că-mi vine să turbez? Auzi, să scap o asemenea ocazie! Dacă ar fi fost cu două ore mai devreme, puteam să-l duc undeva, sau aș fi găsit eu ce să fac.

Morosow umplu paharele.

— Bea asta! Vodcă. Lasă că pui mâna pe el altădată.

— Sau deloc.

— N-avea grijă, are să se întoarcă. Un tip ca el se întoarce cu siguranță. I-ai sucit complet capul. Prosit!

Ravic își goli paharul.

— Aș mai avea timp să mă duc la gară, să văd dacă pleacă.

— Sigur că da. Ai putea chiar încerca să-l împuști acolo. Douăzeci de

ani de penitenciar cel puțin. Mai ai și alte idei ca asta?

— Da, aș putea să mă conving dacă pleacă sau nu.

— Ca să te vadă și să strici totul.

— Trebuia să-l întreb la ce hotel trage de obicei.

— Ca să-i dai de bănuț. Morosow umplu iar paharele. Ascultă Ravic.

Știi că acum te frământă că n-ai procedat cum trebuia. Mută-ți gândul!

N-ai decât să spargi ceva, dacă ai poftă. Ceva mare și nu prea scump.

Distruge colecția de palmieri de la Internațional.

— N-are nici un rost.

— Atunci vorbește. Vorbește despre ce ai pe suflet până îți se face silă. Vorbește până-ți iese gândul ăsta din tine. Vorbește până te liniștești. Nu ești rus, altfel ai înțelege asta.

Ravic se îndreptă.

— Boris, eu știu că șobolanii trebuie exterminați și că nu e cazul să-ți faci prea mult sânge rău din cauza lor. Dar nu pot să vorbesc despre asta. Pot numai să mă gândesc. Am să mă gândesc cum trebuie să procedez. Am să mă pregătesc ca pentru o operație, în măsura în care se poate pregăti ceva. Am să mă obișnuiesc cu gândul acesta. Am timp două săptămâni. Asta-i minunat, e superb. Pot să mă obișnuiesc să fiu calm. Ai dreptate, poți să vorbești și astfel să devii calm și calculat. Dar poți în același timp să te gândești la moarte și să atingi același scop. Ura! Să te gândești la rece, cumpănit. Am să ucid de atâtea ori în gând, încât are să devină un obicei până în ziua când are să se întoarcă el. Lucrezi mai calculat și mai calm a mia oară decât prima oară. Și-acum hai să vorbim. Dar despre altceva. Despre trandafirii de colo, dacă poțtești! Uită-te la ei! Arată ca zăpada în noaptea asta îmbâcsită. Ca o spumă albă pe valurile agitate ale nopții. Acum ești mulțumit?

— Nu, zise Morosow. Ravic rămase tăcut.

— Am să fiu mulțumit după ce ai să vorbești de o sută de ori despre asta.

— Fie. Uită-te bine la vara asta. Vara lui 1939. Miroase a pucioasă. Trandafirii arată ca zăpada de pe un mormânt în iarna ce vine. Cu toate acestea suntem niște oameni veseli, nu-i așa? Trăiască secolul neintervenționismului! Al pietrificării instinctelor morale! Multe omoruri se întâmplă în noaptea asta, Boris. În fiecare noapte! Multe omoruri! Ard orașe, oameni muribunzi gem pe undeva, alții pier prin păduri, biciul morții se strecoară printre lagărele de concentrare, — putem noi să fim ca două femei sentimentale când e vorba de exterminarea unui asasin? Îl vom găsi și-l vom extermina, asta-i tot, așa cum a trebuit s-o facem de atâtea ori cu oameni nevinovați care nu se deosebeau de noi decât prin uniforma pe care o purtau.

— Bun, zise Morosow. În orice caz, mai bine. Ai aflat vreodată ce se poate face cu un cuțit? Cuțitul nu face zgomot.

— Nu-mi bate capul cu asta acum. Trebuie să dorm. Dracul știe dacă am să pot să dorm, cu toate că mă prefac atât de calm. Pe asta o înțelegi?

— Da.

— În noaptea asta am să omor și iar am să omor. În două săptămâni am să devin un automat. Problema este cum or să treacă aceste două săptămâni. Ce-am să fac până în noaptea când am să pot dormi? Nu-mi ajută la nimic că beau. Și nici injecțiile. Trebuie să adorm epuizat Numai așa am să mă simt bine a doua zi. Înțelegi?

Morosow rămase câteva clipe tăcut.

— Caută-ți o femeie, spuse el în cele din urmă.

— La ce poate să-mi ajute?

— Totdeauna e bine să dormi cu o femeie. Caut-o pe Joan. Are să vi-

nă.

Joan. Da, o văzuse adineauri. Îi spusese ceva. Uitase ce.

— Eu nu sunt rus, zise Ravic. Mai ai și alte propuneri?

— Simple. Numai propuneri din cele mai simple.

— Ultima n-a fost simplă.

— Dumnezeu! Nu fi complicat! Metoda cea mai simplă de a te detașa de o femeie este să te culci cu ea din când în când. Să nu-ți lași fantezia s-o ia razna. Ce nevoie ai să dramatizezi un act natural?

— Da, spuse Ravic. Ce nevoie ai?

— Atunci mă duc să telefonez, îl întrerupse Morosow. Îți fac eu rost de ceva. Nu degeaba sunt portar.

— Rămâi aici. E mai bine așa. Hai să bem și să ne uităm la trandafiri. Fețele moarte în lumina lunii pline, după focul de mitralieră, arată tot atât de albe. Am văzut odată asta, în Spania. Cerul este o invenție a fasciștilor, spunea pe acea vreme luptătorul metalurgist Pablo Nonas. Avea un singur picior. Se supăraseră întrucâtva pe mine, fiindcă nu-i păstrasem piciorul tăiat în alcool. Se simțea ca și cum ar fi fost îngropat pe un sfert. Nu știa însă că sfertul acesta i-l furaseră câinii și-l mâncaseră.

25

Veber intră în anticamera sălii de operație și-i făcu semn lui Ravic. Leșiră apoi împreună.

— Te caută Durant la telefon. Vrea să iei o mașină și să te duci imediat la el. Mi-a spus ceva de un caz special și de împrejurări neobișnuite. Ravic se uită la el.

— Asta înseamnă că a greșit o operație și că vrea să-mi arunce mie în spinare răspunderea, nu?

— Nu cred. Era foarte agitat. Am impresia că nu știe ce să facă. Ravic clătină din cap. Veber tăcea.

— Cum de știe că m-am întors? întrebă Ravic.

Veber ridică din umeri.

— Habar n-am. Probabil că de la una dintre surori.

— De ce nu-i telefonează lui Binot? Binot e foarte capabil.

— Asta i-am spus și eu. Mi-a explicat că e vorba de un caz deosebit de complicat, de specialitatea ta.

— Fleacuri. Există doctori excelenți în Paris pentru orice specialitate. De ce nu-l cheamă pe Marteau? E unul din cei mai buni chirurghi din lume.

— Nu-ți închipui de ce?

— Cum de nu. Nu vrea să se discrediteze în fața colegilor lui. E altceva un doctor refugiat, care lucrează ilegal. Țsta trebuie să tacă.

Veber se uită la el.

— E urgent, te duci?

Ravic își smulse cordonul de la halat.

— Sigur că da, spuse el. Ce altceva pot face? Cu condiția însă să vii și tu cu mine.

— Bine. Mergem cu mașina mea.

Coborî scările. Automobilul lui Veber lucea în soare, în fața spitalului. Se urcară.

— Nu lucrez decât dacă ești și tu de față, spuse Ravic. De unde știu eu că individul nu vrea să mă atragă într-o cursă?

— Nu cred că se gândește la așa ceva în clipa de față.

Mașina porni.

— Am văzut tot felul de întâmplări, spuse Ravic. Cunoșteam, la Berlin, un tânăr asistent care avea toate calitățile pentru a ajunge un bun chirurg. Profesorul lui opera; era pe jumătate beat; a făcut o incizie greșită; n-a spus nimic, l-a lăsat pe asistent să continue; după un minut profesorul a început să țipe și l-a făcut pe tânărul doctor responsabil de incizia greșită. Pacientul a murit în timpul operației. Asistentul în ziua următoare. Sinucidere. Profesorul a continuat să opereze și să bea.

Trebură să se oprească în alea Marceau; un șir de camioane treceau pe strada Galillée cu un zgomot asurzitor. Veber apăsă pe un buton de pe tabloul de comandă. Acoperișul mașinii alunecă încet spre spate. Veber se uită mândru la Ravic.

— Mi l-am instalat de curând. E automat. Extraordinar, la câte lucruri se pot gândi oamenii, nu?

Vântul adia prin acoperișul deschis. Ravic dădu din cap.

— Da, extraordinar. Ultimă invenție sunt minele și torpiloarele magnetice. Am citit despre asta ieri, într-un ziar. Când nu nimeresc ținta, se rotesc până o ating. Suntem o rasă fabulos de constructivă.

Veber își întoarse fața lui roșcovană spre Ravic. Strălucea de bunăvoie.

— Îi dai zor cu războiul, Ravic! Suntem tot atât de departe de el ca de lună. Tot ce se vorbește nu este altceva decât politică de presiune, atâta tot, ascultă-mă pe mine.

Pielea ei avea culoarea fildeșului. Fața îi era lividă. În jurul feței, înflăcărat de lumina albă a lămpilor de operație, un val de păr roșu-auriu. Ardea împrejurul feței de culoarea scrumului cu atâta intensitate, încât părea aproape indecent. Era singurul lucru viu, scânteietor de viu, zgomotos de viu — ca și cum viața părăsise trupul și mai zăbovea încă în păr.

Tânăra întinsă pe masa de operație era nespus de frumoasă. Subțire, înaltă, cu chip pe oare nici starea adâncă de inconștiență nu-l putea adormi — o femeie făcută pentru lux și pentru dragoste.

Nu curgea decât puțin sânge. Prea puțin.

— Ai deschis uterul? îl întrebă Ravic pe Durant.

— Da.

— Și?

Durant nu răspunse. Ravic își ridică privirea. Durant se uită cu ochii pironiți la el.

— Bine, spuse Ravic. Nu avem nevoie de surori. Suntem trei doctori și e destul.

Durant încuviință din cap și le făcu semn.

Surorile și asistentul se retraseră.

— Și? întrebă Ravic după ce ieșiră pe ușă.

— Vezi foarte bine, răspunse Durant.

— Nu.

Ravic vedea, dar voia ca Durant s-o spună în fața lui Veber. Era mai ușor.

— Sarcină în a treia lună. Hemoragii. Era nevoie de chiuretă. Chiuretăj. Rană aparentă la peretele exterior.

— Aparentă?

— Vezi foarte bine. Fie, rană la peretele exterior.

— Și? continuă Ravic să întrebe.

Se uită în ochii lui Durant. Erau plini de o ură neputincioasă. "Are să mă urască toată viața pentru asta, își zise el. Mai cu seamă pentru că aude și Veber."

— Perforare, spuse Durant.

— Cu chiure ta?

— Natural, spuse Durant după un timp, cu ce altceva?

Hemoragia se oprise complet. Ravic examinează mai departe în tăcere, apoi se îndreaptă.

— Dumneata ai făcut perforația. N-ai observat. Odată cu ea ai tras și o ansă intestinală prin deschizătură. Nu ți-ai dat seama ce este. Probabil că ai confundat-o cu o membrană foetală. Ai raclat și s-a rupt. Este exact?

Fruntea lui Durant se acoperi brusc de sudoare. Barba de sub mască se agita ca și când maxilarele lui mestecau o îmbucătură prea mare.

— Se poate.

— Cât timp ai lucrat?

— Trei sferturi de oră, în total.

— Hemoragie internă. Rană la intestinul subțire. Pericol extrem de mare de infecție. Intestinul trebuie cusut și uterul scos. Imediat.

— Ce? Întrebă Durant.

— Asta o știi și dumneata, spuse Ravic.

Ochii lui Durant fulgerară.

— Da, știi. Nu te-am chemat ca să mi-o spui dumneata.

— Asta-i tot ce pot face. Cheamă-ți oamenii înăuntru, și continuă operația. Te sfătuiesc s-o faci repede.

Durant mestecă.

— Sunt prea tulburat. Nu vrei să operezi în locul meu?

— Nu. După cum știi, trăiesc ilegal în Franța și n-am voie să operez.

— Ești... Durant începu și se opri.

"Lachei, studenți care nu și-au terminat studiile, maseori, asistenți, toți pretind aici că în Germania au fost mari medici." Ravic nu uitase cele ce-i spusese Durant lui Levai.

— Monsieur Leval mi-a explicat lucrul acesta, spuse el, înainte de a mă deporta.

Îl văzu pe Veber că tresare. Durant nu răspunde.

— Doctorul Veber poate face această operație în locul dumatăle, spuse Ravic.

— Ai operat de atâtea ori pentru mine. Dacă prețul...

— Prețul nu schimbă nimic. De când m-am înapoiat nu mai operez.

Și nu operez în special pacienți care nu și-au dat consimțământul pentru o operație de acest gen.

Durant îl privi. — Nu poți să trezești pacienta din anestezie, ca s-o întrebi.

— Ba poți. Dar riști o infecție.

Fața lui Durant era learcă. Veber se uita la Ravic. Ravic încuviință din cap.

— Ai deplină încredere în surorile dumatăle? îl întrebă Ravic pe Durant.

— Da.

— N-o să avem nevoie de asistent, îi spuse Veber lui Ravic. Suntem trei doctori și două surori.

— Ravic... Durant tăcu.

— Trebuia să-l chemi pe Binot, declară Ravic. Sau pe Mallon. Sau pe Martel. Toți sunt chirurghi de prima mână.

Durant nu răspunde.

— Ești dispus să declari față de Veber că ai făcut o perforație și că ai rănit parte din intestin, pe care l-ai confundat cu o membrană foetală?

Câteva clipe de tăcere.

— Da, spuse Durant cu vocea răgușită.

— Ești dispus să declari că l-ai rugat pe Veber să opereze o histectomie și o anastomoză, avându-mă pe mine ca asistent, numai pentru că mă aflam din întâmplare aici?

— Da.

— Îți asumi deplina responsabilitate pentru operație și rezultatul ei, cât și pentru faptul că pacienta nu a fost înștiințată și nu și-a dat consimțământul?

— Da, desigur, cârâi Durant.

— E-n regulă. Cheamă surorile. N-avem nevoie de asistentul dumitale. Explică-i că i-ai promis lui Veber și mie să te asistăm într-un caz special și complicat. O veche promisiune, sau așa ceva. E nevoie ca surorile să pregătească sterilizarea?

— Nu-i nevoie. Sala de alături e sterilă.

— Cu atât mai bine.

Cavitatea abdominală stătea deschisă. Încet și cu cea mai mare grijă Ravic trase afară ansa intestinală din gaura făcută în uter și o înfășură, bucată cu bucată, în pansamente sterilizate pentru a o ține departe de peritoneu, până când locul rănit avea să fie liber. După aceea acoperi complet uterul cu pansamente.

— Sarcină ectopică, extrauterină, murmură el în direcția lui Veber. Uite aici, e jumătate în uter și jumătate în tub. Nici nu i se poate face o vină prea mare lui Durant. E un caz destul de rar. Totuși...

— Ce? întrebă Durant dinapoia scutului de la capătul mesei. Ce-ai spus?

— Nimic.

Ravic tăie intestinul și făcu rezecția, după care începu să coase repede capetele deschise.

Simțea intensitatea operației. Îl uitase pe Durant. Înnodă tubul și canalul de sânge și tăie capătul tubului. Începu apoi să scoată uterul. "De ce nu curge mai mult sânge? se întrebă el. De ce nu sângerează un organ ca acesta mai mult decât inima? Atunci când extirpezi miracolul vieții și puterea de a trece mai departe..."

Femeia aceea frumoasă, care sta acolo întinsă pe masa de operație, era ca și moartă. Ea putea să trăiască înainte, dar de-acum era ca și moartă. O ramură moartă din arborele genealogic. În plină floare, dar fără taina fructului. Din pădurile care de-atunci s-au prefăcut în cărbune, oameni uriași, pe jumătate maimuțe, și-au croit drum luptând, prin mii de generații, egiptenii au ridicat temple, Hellada a înflorit; în chip tainic, sângele a continuat să curgă în sus, în sus și să creeze în cele din urmă această ființă umană, care acum era seacă precum un spic scuturat și care n-avea să-și treacă sângele mai departe unui fiu sau unei fiice. Lanțul se rupsesse din cauza mâinii stângace a lui Durant. Dar nu lucraseră mii de generații și pentru Durant, Hellada și Renașterea nu înfloriseră ca să producă barba lui ascuțită și muiată acum de sudoare?

— E revoltător, spuse Ravic.

— Ce anume? întrebă Veber.

— Multe lucruri.

Ravic se îndreptă.

— Gata. Se uită la chipul frumos și palid, cu părul lui luminos, dinapoia scutului de anestezie. Se uită la găleată, la organul mânjit de sânge care făcuse chipul acela atât de frumos. Se uită apoi la Durant. Gata, repetă el.

Durant opri anestezia. Nu-și ridică ochii spre Ravic. Așteptă ca surorile să împingă căruciorul și le urmă fără să scoată un cuvânt.

— Măine are să-i explice că i-a salvat viața, spuse Ravic. Și are să-i ceară cinci mii de franci în plus.

— Nu-mi face impresia, în momentul de față.

— O zi înseamnă mult. Și căința e un lucru de scurtă durată. Mai ales când poate aduce un profit.

Ravic se spală. La o fereastră de peste drum văzu niște bujori roșii, pe pervaz. Sub ei stătea tolănită o pisică.

Telefonă la spitalul lui Durant la ora unu noaptea. Vorbea de la Șeherezada. Sora de noapte îi spuse că doamna dormea. Cu două ore înainte fusese neliniștită. Veber era acolo și-i dăduse un sedativ ușor. Totul părea să fie în ordine.

Ravic deschise ușa de la cabina telefonică. Îl izbi un miros puternic de parfum. O femeie cu părul blond, oxigenat, se îndrepta, mândră și provocatoare, spre toaletă. Părul pacientei de la spital era blond natural. Un blond roșcat, luminos! Își aprinse o țigară și intră în local. Eternul cor rusesc cânta eternul *Doi ochi negri*. O tragedie care ține de douăzeci de ani riscă să devină ridicolă. Orice tragedie trebuie să fie scurtă.

— Iartă-mă, îi spuse Katei Hegstroem, dar a trebuit să dau un telefon.

— E totul în regulă?

— Până acum da.

"De ce mă întrebă, se gândi Ravic. Cu ea lucrurile nu sunt deloc în regulă."

— Îți place aici? o întrebă el, arătând spre sticla de vodcă.

— Nu.

— Nu?

Kate Hegstroem clătină din cap.

— Acum e vară, spuse Ravic. Vara n-ar trebui să stăm în cabarete de noapte. Vara se stă pe stradă. Lângă un copac, oricât de sfrijit ar fi, și chiar dacă ar fi împrejmuit cu sârmă.

Ridică privirea și dădu de ochii Joanei. Intrase probabil în timp ce telefona. Înainte nu fusese acolo. Stătea la o masă în colțul opus.

— Vrei să mergem în altă parte? o întrebă el pe Kate Hegstroem.

— Nu, dar tu? Ții să ne așezăm sub un copac sfrijit?

— Nu, fiindcă acolo nu găsim vodcă bună.

Corul încetă. Orchestra începu să cânte un blues. Joan se ridică și se duse pe parchetul de dans. Ravic n-o vedea prea bine. Și nici cu cine era. Reflectorul mătura parchetul cu o lumină albăstruie, palidă și o prindea în lumină, ca apoi s-o lase iarăși în semiobscuritate.

— Ai avut astăzi o operație? întrebă Kate Hegstroem.

— Da.

— Cum te simți, stând după aceea într-un cabaret? Ca și cum te-ai fi întors dintr-o bătălie? Sau de la boală la viață?

— Uneori te simți pur și simplu searbăd.

Ochii Joanei erau străvezii în lumina aceea palidă. Se uita la el. "Nu inima se contractă, își zise Ravic, ci stomacul. Comoția se produce în plexul solar. S-au scris mii de poezii despre asta. Și comoția nu vine de la tine, formă frumoasă de carne, care acum dansezi și transpiri ușor — vine din colțurile întunecate ale creierului — este numai un contact accidental care face comoția și mai puternică atunci când aluneci prin fâșia de lumină."

— Femeia aceasta cânta înainte aici, nu? întrebă Kate Hegstroem.

— Da.

— Acuma nu mai cântă?

— Nu cred.
— E frumoasă.
— Găsești?
— Da. E chiar mai mult decât frumoasă. E un chip pe care scrie viață, ca s-o vadă toți.

— Poate.

Kate Hegstroem îl studia pe Ravic, cu ochii strânși, și zâmbea. Era un zâmbet care putea sfârși cu lacrimi.

— Mai toarnă-mi un pahar de vodcă și hai să plecăm, spuse ea.

Când se ridică, Ravic simți ochii Joanei. O luă pe Kate de braț. Nu era necesar; ar fi putut merge și singură; dar se gândi că nu-i strica Joanei să-i vadă.

— Vrei să-mi faci o favoare? îl întrebă Kate Hegstroem când ajunse în camera ei de la Hotel Lancaster.

— Desigur, Kate, răspunse Ravic preocupat. Dacă pot...

— Vrei să vii cu mine la balul Monfort?

Ravic se uită la ea.

— Ce e asta? E prima oară că aud de așa ceva.

Kate se așeză pe un scaun lângă imitația de cămin. Scaunul era parcă mult prea mare pentru ea. Arăta fragilă ca o figurină chinezească. Tenul ei era mai curat ca oricând.

— Balul Monfort este cel mai mare eveniment monden al verii, la Paris, spuse ea. Are loc vinerea aceasta în locuința și grădina lui Louis Monfort. Asta nu-ți spune nimic, nu?

— Nu.

— Vrei să mergi cu mine?

— Dar mai întâi, pot?

— Am să-ți fac rost de o invitație.

Ravic se uită la ea.

— Pentru ce, Kate?

— Eu țin să mă duc. Și nu vreau să mă duc singură.

— Altfel ar trebui să te duci singură?

— Da. Nu vreau să fiu însoțită de nici unul dintre oamenii pe care i-am cunoscut. Nu pot să-i mai sufăr. Înțelegi?

— Da.

Kate zâmbi. "Nici zâmbetul nu-i mai este același, se gândi Ravic. Este ca o plasă subțire și luminoasă. Îndărătul căreia fața aproape că nu se schimbă."

— Ultimul și cel mai frumos *garden-party* din Paris, spuse ea. În ultimii patru ani n-am lipsit niciodată. Vrei să-mi faci favoarea să vii?

Ravic știa de ce ține să meargă cu el. S-ar fi simțit mai sigură. Nu putea s-o refuze.

— Bine, Kate. Nu e nevoie să-i rogi să-mi trimită o invitație specială. Presupun că e destul să-i anunți că vii cu cineva.

Ea aprobă din cap.

— Desigur. Îți mulțumesc, Ravic. Am să-i telefonez mâine Sofiei Monfort.

Ravic se ridică.

— Atunci vin vineri să te iau. Cum te îmbraci?

Kate îl privi în ochi. Părul ei pieptănat strâns reflecta viu lumina. "Cap de șopârlă", se gândi Ravic. Eleganță suplă, seacă, formă a perfecțiunii necarnale pe care sănătatea n-o poate niciodată atinge.

— Iată un lucru pe care nu ți l-am spus, zise ea cu o oarecare șovăire. E un bal costumat, Ravic. Un festival de grădină la Curtea lui Ludovic al XIV-lea.

— Dumnezeule! Ravic se așeză pe scaun.

Kate Hegstroem râdea. Un râs spontan, de copil.

— Am niște coniac vechi, bun, spuse ea. Simți nevoia să bei ceva?

Ravic clătină din cap.

— Ce poate să le treacă oamenilor prin cap!

— În fiecare an organizează ceva asemănător.

— Asta înseamnă că trebuie să...

— Lasă totul în seama mea, îl întrerupse ea repede. Nu trebuie să te îngrijești de nimic. Îți fac eu rost de costum. Ceva simplu. Nici nu e nevoie să-l încerci. Să-mi spui ce măsură ai.

— Cred totuși că nu mi-ar strica puțin coniac, spuse Ravic.

Kate Hegstroem împinse sticla spre el.

— Acum nu care cumva să spui nu.

Ravic bău coniacul. Încă douăsprezece zile, se gândi el. Mai sunt douăsprezece zile până la întoarcerea lui Haake la Paris. Douăsprezece zile prin care trebuia să treacă. Douăsprezece zile, viața lui nu avea mai mult decât douăsprezece zile, dincolo de care nu se putea gândi la nimic. Douăsprezece zile, la capătul lor se căsca o prăpastie. Nu conta cum avea să-și omoare timpul. Un festival costumat — în definitiv ce conta grotescul în aceste două săptămâni de nesiguranță?

— Bine, Kate, merg.

Se duse iar la spitalul lui Durant. Doamna cu părul roșu-auriu dormea. Fruntea ei era plină de broboane de sudoare. Obrajii îi erau colorați și ținea gura puțin întredeschisă.

— Temperatura? o întrebă el pe soră.

— Treizeci și șapte cu cinci.

— Bun. Se aplecă mai tare peste fața transpirată. Îi simțea răsuflarea. Nu mai avea miros de eter. Era o răsuflare proaspătă ca cimbrul. Cimbrul. Își aduse aminte. O poiană în munții Pădurea Neagră și el târându-se pe brânci, gâfâind sub soarele arzător, iar undeva, mai jos, strigătele celor care îl urmăreau — și mirosul îmbătător de cimbru. E ciudat, cum uităm totul afară de mirosuri. Douăzeci de ani de acum încolo mirosul cimbrului avea să smulgă din colțurile prăfuite ale amintirii lui viziunea acelei zile de fugă prin Pădurea Neagră. Nu douăzeci de ani, se gândi el — ci douăsprezece zile.

Mergea prin orașul încins, către hotel. Când ajunse, era ora trei. Urcă scările. Când deschise ușa zări un plic alb. Îl luă de jos. Îi era adresat lui, dar nu purta nici o marcă și nici o ștampilă. Joan, își zise el, și-l deschise. Din el căzu un cec Era de la Durant. Ravic se uită la cifră cu indiferență. Apoi se mai uită o dată. Nu-i venea să creadă. Nu erau obișnuitele două sute de franci, ci două mii. Probabil că bătrânul se speriasse rău. Două mii de franci, de bunăvoie, de la Durant — aceasta era a opta minune a lumii.

Puse cecul în portofel și așeză un teanc de cărți pe masa de lângă pat. Le cumpăraseră cu două zile în urmă, ca să aibă ce citi în caz de insomnie. Era ceva ciudat cu cărțile — simțea nevoia lor din ce în ce mai mult. Nu putea înlocui orice, dar atingeau sfere pe care nimic altceva nu le putea atinge. În primii ani nu pusese mâna pe nici o carte; păreau lipsite de viață în comparație cu cele întâmplare. Acum însă deveniseră un zid; chiar dacă nu te apăra, puteai măcar să te reazimi de el. Nu erau de mare ajutor; dar te păzeau de disperarea cea de pe urmă, într-un moment când timpul fugea înapoi, în întuneric. Era destul. Gândurile care au fost odată gândite sunt astăzi disprețuite și ridicole; dar fuseseră gândite și aveau să rămână vii, și asta era destul.

Înainte de a începe să citească, sună telefonul. Nu ridică receptorul.

Îl lăsă să sune mult timp. După câteva minute încetă. Ravic ridică receptorul și-l întrebă pe portar cine telefonase.

— Nu și-a dat numele, declară omul. Ravic îl auzea cum mănâncă.

— Era o voce de femeie?

— Da.

— Cu accent străin?

— Asta nu știu. Omul continuă să mănânce.

Ravic sună la spitalul lui Veber. Nu-i telefonase nimeni de acolo. Nici de la spitalul lui Durant. Chemă hotelul Lancaster. Telefonista îi spuse că nimeni de acolo nu ceruse numărul lui. Prin urmare fusese Joan. Probabil că telefonase de la Șeherezada.

Peste o oră telefonul sună din nou. Ravic puse cartea pe masă, se sculă și se duse la fereastră. Se sprijini cu coatele de pervaz și așteptă. Vântul ușor al nopții îi aducea miros de crini. Refugiatul Wiesenhoff înlocuise garoafele veștede de la fereastră, cu crini. Hotelul mirosea acum ca o capelă funerară sau ca o grădină de mănăstire în nopțile calde. Ravic nu știa dacă Wiesenhoff făcuse schimbarea ca un act de pietate pentru bătrânul Goldberg, sau numai pentru că crinii creșteau mai bine în lădițe de lemn. Telefonul încetă să mai sune. "Poate că în noaptea asta am să dorm", se gândi el, și se urcă în pat.

Joan veni în timp ce el dormea. Aprinse imediat lumina din tavan și rămase în picioare în dreptul ușii. Ravic deschise ochii.

— Ești singur? întrebă ea.

— Nu, stinge lampa și pleacă.

Joan șovăi o clipă. Se duse apoi și deschise ușa de la baie. — M-ai păcălit, zâmbi ea.

— Du-te dracului. Sunt obosit.

— Obosit? De ce?

— Sunt obosit. Adio.

Joan se apropie. — Acuma ai venit acasă. Ți-am telefonat din zece în zece minute.

Se uită la el. Ravic nu-i spuse că minte. Își schimbase rochia. "S-a culcat cu tipul celălalt, l-a trimis acasă și acuma a venit să mă surprindă și să-i arate Katei Hegstroem, pe care o credea aici, că sunt un pește ordinar pe care-l caută femeile noaptea și pe care e mai bine să-l eviți", se gândi el. Zâmbi fără să vrea. Din nefericire orice acțiune perfectă îi atrăgea admirația, chiar dacă acțiunea era îndreptată împotriva lui.

— De ce râzi? îl întrebă Joan înțepat.

— Râd, și gata. Stinge lumina. Arăți ca o stafie. Și pleacă.

Ea nu-i dădu atenție.

— Cine era cocota cu care te-am văzut?

Ravic se ridică pe jumătate.

— Ieși afară, sau îți arunc cu ceva în cap.

— Hm! Îl studie atent. — Va să zică așa stau lucrurile! Ați ajuns atât de departe...

Ravic întinse mâna să ia o țigară.

— Nu fi ridicolă. Trăiești cu altul și vii aici să faci pe geloasa. Du-te înapoi la artistul tău și lasă-mă-n pace!

— Asta e cu totul altceva.

— Sigur că da.

— Sigur că e altceva! izbucni ea deodată. Nu sunt eu răspunzătoare. Nu-mi aduce nici o fericire. S-a întâmplat, nu știu cum...

— Totdeauna se întâmplă fără să știe omul cum...

Joan îl privea țintă.

— Tu — tu ai fost atât de sigur de tine tot timpul. Înnebunea omul când te vedea așa de satisfăcut de tine! Nimic nu te putea face să-ți

pierzi controlul! Îți uram superioritatea! Cât o uram! Aveam nevoie de entuziasm! Aveam nevoie de cineva nebun după mine? Aveam nevoie de cineva care nu poate să trăiască fără mine! Tu poți să trăiești fără mine. Totdeauna ai putut! N-ai avut nevoie de mine. N-ai fost niciodată al meu, tot! Te-am mințit când ți-am spus că s-a întâmplat ce s-a întâmplat, fiindcă ai fost plecat două luni! S-ar fi în-tâmplat așa chiar dacă stăteai aici! Nu râde! Văd deosebirea, știu tot, știu că celălalt nu e inteligent și nu e ca tine, dar mi se dă, nimic afară de mine nu are însemnătate pentru el, nu se gândește la nimic altceva decât la mine, de asta am eu nevoie!

Stătea în fața patului, răsuflând din greu. Ravic întinse mâna după sticla de calvados.

— Atunci de ce ai venit înapoi? întrebă el.

Ea nu răspunse imediat.

— Știi de ce, spuse ea încet, de ce mă mai întrebi? Ravic umplu un pahar și i-l întinse.

— Nu vreau să beau, declară ea. Cine era femeia aceea?

— O pacientă. Ravic n-avea de gând deloc să mintă. O doamnă foarte bolnavă.

— Nu-i adevărat. Găsește o minciună mai bună. Femeile bolnave stau la spital, nu în baruri de noapte.

Ravic puse paharul la loc. Adevărul pare adesea atât de neverosimil.

— Asta-i adevărul, spuse el.

— O iubești?

— Ce te interesează pe tine?

— O iubești?

— În definitiv ce te interesează pe tine, Joan?

— Mă interesează! Atâta timp cât nu iubești pe altcineva. Șovăia.

— Adineaori i-ai spus cocotă. Cum poate fi vorba de dragoste, atunci?

— Am spus numai așa. Mi-am dat seama imediat că nu este. De asta am și spus. N-aș fi venit înapoi pentru o cocotă. O iubești?

— Stinge lumina și pleacă.

Joan veni mai aproape. — Mi-am închipuit. Am văzut.

— Du-te dracului, spuse Ravic. Sunt obosit. Du-te dracului cu complexul tău ieftin cu tot. Crezi că n-a mai existat așa ceva niciodată până acum — un bărbat pentru beție, dragoste subită, carieră — și celălalt, pe care declari că-l iubești mai profund și în alt fel, ca un eden în pauze, în caz că dobitocului îi convine situația. Du-te dracului; ai prea multe feluri de iubiri.

— Nu-i adevărat, lucrurile nu sunt așa cum le spui tu. E altfel. Nu-i adevărat. Vreau să mă întorc la tine. Am de gând să mă întorc la tine.

Ravic își umplu din nou paharul.

— Poate că într-adevăr ai vrea. Dar nu este decât o iluzie. O iluzie pe care ți-ai făcut-o ca să-ți fie mai ușor. N-ai să te întorci niciodată.

— Ba da!

— Ba nu. În cel mai bun caz, pentru scurt timp. Apoi are să apară unul care să nu vrea altceva decât pe tine, numai pe tine, și-așa mai departe, tot timpul. Frumoase perspective de viitor mi se deschid.

— Nu, nu! Am să stau cu tine.

Ravic râse. — Joan, spuse el aproape duios, n-ai să stai cu mine. Vântul nu se poate încuia. Nici apa. Dacă încerci să le închizi, fac ravagii. Aerul închis se mucegăiește. Tu nu ești făcută să stai într-un loc.

— Nici tu.

— Eu? Ravic își goli paharul. De dimineață femeia cu părul auriu; apoi Kate Hegstroem, cu moartea în pânțele și cu pielea ca de mătase,

gata să se destrame; și acum ceastălaltă, nesocotită, plină de poftă de viață, încă străină ei însăși și totuși mai familiară cu ea însăși decât putea fi vreodată un bărbat, naivă și pătrunzătoare, credincioasă într-un fel ciudat și necredincioasă ca mama ei. Natura, mânând și fiind mânată, voind să țină strâns și dând drumul în același timp.

— Eu? repetă Ravic. Ce știi tu despre mine? Ce știi tu despre dragostea care intră într-o viață în care totul a devenit problematic? Ce înseamnă beția ta ieftină față de asta? Când căderile nenumărate se schimbă deodată, când nesfârșitul De ce? devine finalul Tu, când, ca o Fata Morgana deasupra deșertului tăcerii, apare deodată simțământul, prinde formă și halucinația sângelui devine un peisaj față de care toate visurile par palide și banale? Un peisaj de argint, o cetate în filigran și cuarț trandafiriu, strălucind ca răsfrângerea vie a sângelui aprins — ce știi tu de asta? Crezi că se poate vorbi atât de ușor? Că o limbă volubilă poate s-o toarne într-un clișeu sau chiar în simțăminte? Ce știi tu de mormintele care se deschid și de groaza nenumăratelor culori ale nopților goale de ieri — și totuși mormintele se deschid, fără să vezi lucirea albă a scheletelor, ci numai pământ, pământ, semințe purtătoare de rod și tremuratul celui dintâi verde. Ce știi tu de asta? Tu iubești beția, cucerirea, pe Celălalt Tu care vrea să moară în tine și care nu va muri niciodată, iubești furtuna sângelui înșelător, dar inima ta va rămâne goală — fiindcă omul nu poate păstra nimic din ceea ce nu crește dinlăuntrul lui. Și-n furtună nu poate crește nimic. Cresc doar nopțile goale ale singurătății. Ce știi tu?

Vorbise rar, fără să privească la Joan, ca și când ar fi uitat de ea. Acum își ridică ochii spre ea. — Ce tot vorbesc eu? spuse el. Prostii vechi. Am băut prea mult astăzi. Hai, bea și tu un pahar și pe urmă pleacă.

Joan se așeză pe marginea patului și luă paharul.

— Am înțeles, spuse ea. Fața i se schimbase. Ca o oglindă, își zise el. Reflecta mereu ceea ce țineai înaintea ei. Acum era liniștită și frumoasă. — Înțeleg, spuse ea. De multe ori am simțit la fel. Dar tu, Ravic, ai uitat adesea că eu sunt iubirea vieții tale. Eu am fost punctul de plecare de la care ai pornit spre cetățile tale de argint, fără să te mai gândești la mine.

Ravic o privi îndelung. — Se poate, spuse el.

— Ai fost atât de ocupat cu tine însuși, ai descoperit atâtea lucruri în tine, încât eu am rămas la periferia vieții tale.

— Se poate. Dar tu nu ești ființa pe care să poți clădi ceva, Joan. Asta o știi și tu.

— Voi ai să clădești?

— Nu, spuse Ravic după un timp de gândire. Apoi zâmbi. Când ești un refugiat, plecat de la tot ce este permanent, te găsești uneori în situații foarte ciudate. Și însăși acțiunile tale par ciudate. Nu, sigur că n-am vrut asta. Dar cine nu are decât un miel vrea să facă atâtea lucruri cu el...

Noaptea se umplu deodată de liniște. Semăna iarăși cu una din acele nopți, pierdută în eternitate, când Joan stătuse culcată lângă el. Orașul era departe, un simplu zumzet la orizont; lanțul orelor se rupsesse și timpul era atât de tăcut de parcă se oprise în loc. Lucrul cel mai simplu și tel mai de necrezut din lume se adevăra iarăși: două ființe care-și vorbeau una alteia, fiecare pentru ea; și sunetele, cuvintele, făureau aceleași imagini și simțăminte în masa aceea cenușie și agitată dinăuntrul craniului, și din vibrațiile fără de înțeles ale coardelor vocale și din reacțiile inexplicabile ale circumvoluțiunilor vâscoase și cenușii, creșteau iarăși ceruri în care se oglindeau nori, pâraie, clipe trecute, creșterea și decăderea înțelepciunii atât de greu câștigate.

— Mă iubești, Ravic — spuse Joan, și era numai pe jumătate întreba-
re.

— Da. Dar am să fac tot ce-mi stă în putință să te smulg din mine.
O spusese calm, ca și când nu i-ar fi privit pe nici unul din ei. Ea nu-i
dădu atenție.

— Nu pot înțelege ca noi doi să nu fim împreună. Pentru un timp da.
Dar nu pentru totdeauna. Nu pentru totdeauna, repetă ea, scuturată de
un fior. — Niciodată e un cuvânt îngrozitor, Ravic. Nu pot concepe să nu
mai fiu niciodată cu tine.

El nu răspunse. — Lasă-mă să stau aici, spuse ea. Nu vreau să mai
plec niciodată. Niciodată.

— Ai să pleci mâine. Asta o știi foarte bine.

— Când sunt aici nu pot concepe că aș putea fi și în altă parte.

— E același lucru. Și pe asta o știi.

Golul din inima timpului. Aceași cameră, luminată ca și mai înainte,
cu aceeași ființă pe care o iubești, și, totuși, ciudat, nu mai era aceeași
ființă, puteai să-ntinzi mâna și s-o atingi, dar mâna nu mai putea
niciodată s-o prindă.

Ravic puse paharul pe masă. — Tu știi că ai să mă părăsești mâine,
poimâine, într-o zi — spuse el.

Joan își plecă încet capul. — Da.

— Și chiar dacă te-ai întoarce — știi că m-ai părăsi iar...

— Da. Își înalță privirile. Ochii îi erau scăldați în lacrimi. — De ce,
Ravic? De ce?

— Nici eu nu știu. Zâmbi scurt. Uneori dragostea nu e atât de
veselă, nu-i așa?

— Nu, spuse ea uitându-se la el. De ce dragostea noastră nu e
veselă, Ravic?

Ravic dădu din umeri. — Nici asta nu știu, Joan. Poate fiindcă nu
ne-a mai rămas nimic de ce să ne agățăm. Înainte aveam multe — sigu-
ranță, temei, credință, țeluri, — balustrade solide de care ne puteam
sprijini atunci când ne zguduia dragostea. Astăzi nu avem nimic — în cel
mai bun caz puțină disperare, puțin curaj, iar încolo lucruri străine
înăuntru și în afară. Apoi, când dragostea ne aprinde, suntem ca niște
torțe de paie uscate. Nu mai avem altceva decât dragostea — și
dragostea schimbă totul — ea face viața mai sălbatică, mai importantă,
mai distructivă.

Ravic își umplu paharul.

— N-ar trebui să ne gândim prea mult la lucruri de felul acesta, con-
tinuă el. Nu suntem în situația de a gândi prea mult. Gândurile te fac să
devii inutil. Și noi nu vrem să devenim inutili, nu-i așa?

Joan scutură din cap. — Ba da. Cine era femeia aceea, Ravic?

— O pacientă. Am fost odată cu ea la Șeherezada, pe vremea când
cântai acolo. Acum o sută de ani. Te ocupi cu ceva în prezent?

— Joc în niște roluri mici. Nu cred că e ceva de capul meu. Dar
câștig destul ca să fiu independentă. Vreau să am posibilitatea să-mi dau
demisia în orice moment. Nu am nici un fel de ambiție.

Ochii-i erau uscați. Goli un pahar de calvados și se ridică. Părea obo-
sită. — De ce toate astea, Ravic? De ce? Trebuie să existe un motiv. Altfel
nu ne-am întreba.

Ravic zâmbi gânditor. — E cea mai veche întrebare a omenirii, Joan.
De ce — întrebarea de care s-a sfârâmat până acum orice logică, orice
filozofie, orice știință.

— Acuma plec, spuse ea fără să-l privească. Își luă lucrurile de pe
pat și se îndreptă spre ușă.

Pleca. Pleca. Era la ușă. Ceva străfulgeră în Ravic. Pleca. Pleca. Se

îndreptă în pat. Deodată i se păru cu neputință, totul era cu neputință, încă o noapte, numai noaptea aceasta, să-i mai simtă tâmpla adormită pe umărul lui, mâine putea să lupte, să-i mai simtă o dată răsuflarea într-a lui, să mai trăiască o dată iluzia duioasă și decepția dulce. "Nu pleca, nu pleca, ce altceva îmi rămâne mie? Ce-mi folosește curajul meu rece? Încotro suntem mânați? Numai tu ești reală! Vis luminos! Pajiște de asfodele a uitării! Încă o dată, încă o dată, scânteie a veșniciei! Pentru cine mă păstrez? Pentru ce tristețe? Pentru ce atâta nesiguranță întunecată? Îngropată, pierdută, viața mea nu mai are decât douăsprezece zile, douăsprezece, și la capătul lor nimic, douăsprezece zile și noaptea aceasta, piele strălucitoare, de ce ai venit în noaptea asta, smulsă din stele, plutind, înnourată de vise vechi, de ce ai străpuns forturile și baricadele acestei nopți în care numai noi suntem vii? — Joan! strigă el.

Joan se întoarse. Fața i se luminează brusc de o iradiere sălbatică, fără suflare. Scăpă lucrurile din mână și se aruncă spre el.

26

Automobilul se opri în colțul străzii Vaugirard.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Ravic.

— O manifestație. Șoferul nu întoarse capul. Comuniști, de data asta.

Ravic se uită la Kate Hegstroem. Mică și firavă, stătea ghemuită în colțul mașinii, în costumul ei de doamnă de onare de la Curtea lui Ludovic al XIV-lea. Era foarte pudrată pe față. Cu toate acestea, se vedea că este palidă. Oasele tâmpelor și ale obrazilor erau proeminente.

— Nu-i rău, spuse el, iulie, 1939, o manifestație fascistă a Crucilor de Foc acum cinci minute, acum una comunistă — și noi îmbrăcați în costume din secolul al XVII-lea. Nu-i rău, Kate.

— Ce importanță are, spuse Kate zâmbind.

Ravic se uită la pantofii ei esecarpin. Situația era impresionant de ironică. Nu trebuia să mai adauge și reflecția că orice polițist putea să-l aresteze.

— Să încerc să ies pe altă stradă? întrebă șoferul Katei Hegstroem.

— N-ai să poți întoarce, spuse Ravic. Sunt prea multe mașini în urma noastră.

Manifestanții treceau liniștiți pe dinaintea lor. Purtau steaguri și pancarde. Nu cânta nimeni. Un mare număr de polițiști escorta demonstrația. Într-alt colț al străzii Vaugirard stătea, neobservat, alt grup de polițiști, cu biciclete. Unul din ei patrula pe stradă. Se uită în automobilul Katei Hegstroem. Trecu mai departe fără rădădea vreun semn de uimire.

Kate Hegstroem văzu expresia lui Ravic. — Nu l-a surprins câtuși de puțin. Știe despre ce este vorba. Poliția știe tot. Balul de la Monfort este evenimentul verii. Casa și grădina vor fi înconjurată de poliție.

— Asta mă face să fiu complet liniștit.

Kate Hegstroem zâmbi. Nu cunoaște nimic din situația lui Ravic.

— Atâtea bijuterii câte ai să vezi astăzi n-au să se mai adune curând în Paris. Costume veritabile cu bijuterii veritabile. Poliția nu vrea să riște. Și printre oaspeți vor fi și detectivi.

— Costumați?

— Posibil. De ce?

— E bine de știut. Îmi pusesem în gând să fur smaraldele Rothschild.

Kate Hegstroem lăsă geamul în jos. — Are să te plictisească, știi. Dar de data aceasta nu ai ce face.

— N-am să mă plictisesc, Kate. Dimpotrivă. N-aș fi avut nimic altceva de făcut. Are să fie băutură destulă?

— Cred că da. Dar pot să-i arunc o vorbă lacheului. Îl cunosc destul de bine.

Se auzeau pașii manifestanților pe pavaj. Nu mergeau în cadență. Înaintau în dezordine. Îți făceau impresia unei turme.

— În ce secol ți-ar plăcea să trăiești, Ravic, dacă ai putea alege?

— În cel prezent. Altfel aș fi mort și un idiot mi-ar purta costumul la balul acesta.

— Nu asta voiam să spun. În care secol ai vrea să-ți trăiești din nou viața?

Ravic se uită la mâneca hainei lui. — Tot într-acesta, spuse el. În secolul nostru. E cel mai zgomotos, mai sângeros, mai corupt, mai lipsit de culoare, mai laș, mai murdar — și totuși...

— Eu nu. Kate Hegstroem își frecă mâinile de parcă i-ar fi fost frig. Brocardul fin strălucea la încheieturile ei subțiri.

— Mie mi-ar plăcea secolul acesta, al XVII-lea. Sau și mai înainte. În oricare — numai într-al nostru nu. N-am ajuns la sentimentul acesta decât de câteva luni. Înainte nici nu mă gândeam la așa ceva.

Kate Hegstroem lăsă geamul în jos de tot. — Ce căldură! Și ce umezeală! Nu s-a terminat încă manifestația?

— Ba da, spuse Ravic, trec ultimele grupuri.

Se auzi o împușcătură; venea din direcția străzi Cambronne. Polițiștii din colț se suiră imediat pe biciclete. O femeie dădu un țipăt. Mulțimea răspunse cu un vaiet spontan. Oamenii o luau la fugă. Polițiștii apăsăra pe pedale și se avântară în gloată, rotind bastoanele de cauciuc.

— Ce-a fost asta? întrebă Kate Hegstroem, speriată.

— Nimic. A explodat un pneu.

Șoferul viră. Fața i se schimbăse. — Dacă...

— Mână înainte, îl întrerupse Ravic. Acuma poți să treci. Răspântia era pustie, de parcă ar fi măturat-o o rafală de vânt.

— Dă-i drumul! spuse Ravic.

Dinspre strada Cambronne se auzeau țipete. A doua împușcătură. Șoferul își văzu de drum.

Stăteau pe terasa care dădea spre grădină. Peste tot se vedeau costume. În umbra deasă a pomilor, trandafirii erau în floare. Lumânările apărate de lampioane răspândeau o lumină caldă și tremurătoare. Într-un pavilion, câțiva instrumentiști executau un menuet. Tot tabloul părea un Watteau viu.

— Simpatici? întrebă Kate Hegstroem.

— Da.

— Serios?

— Da, Kate. Cel puțin de la distanță.

— Haide să ne plimbăm prin grădină.

Sub copacii bătrâni și înalți se desfășura un tablou ireal. Lumina incertă a lumânărilor tremura pe argintul și aurul brocardelor, pe catifelele bleu-pal, roz și verzi ca marea, lucirea lor slabă cădea pe perucile bogate și pe umerii goi și pudrați, în jurul cărora vibrau acordurile delicate ale viorilor. Perechi și grupuri se plimbau agale pe alei, mânerle spadelor sclipeau, un havuz arunca apa în sus, iar gardurile vii de glădice formau

un decor întunecat, stilizat.

Ravic observă că servitorii erau în costume. Își zise că și detectivii trebuiau să fie la fel. Nu i-ar fi făcut nici o plăcere să fie arestat de Molière sau de Racine. Sau de un pitic de la Curte, de pildă.

Se uită la cer. O picătură caldă și grea îi căzuse pe mână. Cerul roșu se întunecase.

— Are să plouă, Kate, spuse el.

— Nu. Imposibil. Grădina...

— Plouă! Fuga!

O luă de braț și o trase pe terasă. De abia ajunseră, când începu să toarne cu găleata. Ploaia se revărsa, lumânările se stinseră în sfeșnice, după câteva secunde fețele de masă atârnavă ca niște cârpe fără culoare, și izbucni panica. Marchize, ducese și doamne de onoare se îmbulziră spre terasă cu poalele rochiilor lor de brocard ridicate; duci, excelențe și mareșali încercau să-și apere perucile și se ciocneau unul de altul ca niște pui multicolori, speriați. Apa curgea prin gulere și decolteuri, spălând pudra și rujul, și un fulger palid inundă grădina cu o lumină imaterială, urmat de bubuitul puternic al tunetului.

Kate Hegstroem stătea nemișcată sub storurile terasei, lipită de Ravic. — Asta nu s-a mai întâmplat până acum, spuse ea, contrariată. Nu s-a mai întâmplat în nici un an.

— O ocazie minunată să pui mâna pe smaralde.

— Da. Doamne, Doamne...

Servitori în impermeabile fugeau prin grădină cu umbrele în mână. Ciorapii lor de satin contrastau izbitor cu cauciucul hainelor de ploaie. Însoțiră până la terasă pe ultimele doamne de onoare rătăcite și apoi se duseră să adune lucrurile pierdute de invitați. Unul din ei aducea o pereche de pantofi de aur. Ploaia se revărsa pe mesele goale. Răpăia pe storul întins ca și cum cerul bătea toba deșteptării cu niște bețe de cristal.

— Să intrăm înăuntru, spuse Kate Hegstroem.

Încăperile erau mult prea mici pentru numărul de oaspeți. Nimeni nu se așteptase la vreme rea. Zăpușeala zilei întârzia încă prin camere. Aglomerația de oameni făcea căldura și mai insuportabilă. Toaletele bogate ale doamnelor erau în dezordine. Trenele de mătase fuseseră rupte de picioarele care călcaseră pe ele. De abia te puteai mișca.

Ravic stătea lângă ușă cu Kate Hegstroem. În fața lui, o veselă marchiză de Montespan, cu cozi, își recăpăta răsufarea. În jurul gâtului cu porii măriți, purta un pandantiv cu diamantul în formă de pară. Semăna acum cu o nevastă de băcan la carnaval. Lângă ea tușea un bărbat chel, fără bărbie. Ravic îl recunoscuse. Era Biancher, de la Ministerul de Externe, în costumul lui Colbert. Două doamne frumoase și suple, cu profiluri de prepelicari, stăteau în fața lor lângă un baron evreu, cu o pălărie brodată cu pietre prețioase, gras și zgomotos, care le mângâia umerii plin de apreciere. Câțiva sud-americieni, îmbrăcați în paji, îi observau atenți și uimiți. Între ei stătea contesa Bellin, deghizată în La Vallière, cu chip de înger decăzut și cu multe rubine. Ravic își aminti că-i scosese ovarele cu doi ani în urmă, după diagnosticul lui Durant.

Miros de ploaie. Îmbâcseală apăsătoare datorată amestecului mirosurilor de parfum, de piele și de păr ud. Fețele, spălate de ploaie, erau goale sub peruci, mai mult decât clacă purtătorii lor ar fi fost dezbrăcați de costume. Ravic privi în jur. Văzu multă frumusețe; văzu și spirit și pătrundere sceptică; dar ochii lui erau obișnuiți să recunoască și cel mai mic semn de boală. Aparența perfecțiunii nu-l putea înșela ușor.

Știa că o anumită clasă rămăsese aceeași de-a lungul secolelor; dar mai știa ce înseamnă febra și decadența și cunoștea simptomele.

Promiscuitate rafinată; toleranță a slăbiciunii; ironie neputincioasă; inteligență fără discreție; spirit de dragul spiritului; sânge obosit, a cărui scânteie se irosea în ironii, în aventuri minore, în pofte meschine, în fatalism rafinat și într-o tristă lipsă de scop. Lumea nu va fi mântuită de oamenii aceștia, se gândi el. Dar de cine?

Se uită la Kate Hegstroem. — N-ai să poți bea nimic, spuse ea. Servitorii n-au cum să străbată prin mulțime.

— Nu face nimic.

Fuseră împinși treptat în camera cealaltă. De-a lungul pereților se găseau mese cu șampanie, aduse în grabă.

Într-un colț mai ardeau câteva lumânări în sfeșnice. Peste licărirea lor palidă luminau fulgerele de afară, dând chipurilor o înfățișare lividă, spectrală, de moarte. Tunetul bubuia, îneca vocile, domnea și amenința, până când lumina molcomă a luminărilor apărea iarăși, și, odată eu ea, viața și zăpușeala înăbușitoare.

Ravic arată spre mesele cu șampanie. — Să-ți aduc un pahar?

— Nu, e prea cald. Poftim, acesta este balul la care te-am invitat, spuse ea uitându-se la Ravic.

— Poate că are să se oprească ploaia.

— Nu. Și chiar dacă încetează — serbarea e ratată. Știi-aș vrea? Să plecăm...

— Și eu la fel. Asta seamănă cu epoca dinainte de Revoluția Franceză. Te aștepti să apară din moment în moment sans-culoții.

Le trebui mult timp ca să ajungă la ieșire. Costumul Katei Hegstroem arăta de parcă ar fi dormit în el ore întregi. Afară, ploaia cădea multă și dreaptă. Casele de peste drum erau parcă văzute dindărătul vitrinei udată de apă a unei florării.

Automobilul porni.

— Unde vrei să mergi? Întrebă Ravic. Înapoi la hotel?

— Încă nu. Dar nu putem merge nicăieri în costumele acestea. Să ne învârtim puțin pe străzi.

— Bine.

Mașina aluneca încet prin noaptea pariziană. Ploaia bătea în acoperiș și acoperea aproape toate celelalte sunete. Arcul de Triumf se înalță cenușiu, în ploaia argintie, apoi dispăru. Champs Elysées, cu ferestrele lui luminate, trecu în goană înapoi. Rond Point mirosea a flori și a prospețime, un val de culori vii deasupra tumultului, Place de la Concorde se deschidea întinsă ca un ocean, cu Tritonii și monștrii ei marini. Strada Rivoli se apropie înot, cu arcadele ei luminoase, un crâmpei din Veneția, după care venea Luvru, cenușiu și tern, cu curtea lui nesfârșită, cu ferestrele în întuneric. Apoi cheiurile, podurile, tremurate, ireale, în ploaia mărunță. Apoi o șalupă, cu o lumină caldă, ce ascundea parcă în ea o mie de cămine. Sena, bulevardele, cu autobuze, zgomot, oameni și prăvălii. Gardul de fier de la Luxembourg, grădina dindărătul lui, ca o poezie de Rilke. Cimitirul Montparnasse, tăcut, uitat. Străzi vechi și înguste, vârâte una într-alta, case, piețe tăcute se deschideau surprinzător, cu pomi, cu fațade strâmbе, biserici, monumente roase de vreme. Felinare care pâlpâiau în întuneric, pisoare care se înalțau din pământ ca niște forturi în miniatură, străzi lăturalnice cu hoteluri unde puteai închiria camere sau baroc, cu fațade surâzătoare, cu uși adumbrite, ca în romanele lui Proust.

Kate Hegstroem stătea în colțul ei și nu scotea o vorbă. Ravic fuma.

Vedea focul țigării, dar nu-i simțea gustul. Fuma parcă o țigară imaterială în întunecimea mașinii, și treptat, toate celelalte lucruri devin ireale — plimbarea cu automobilul, automobilul acesta care înainta fără zgomot prin ploaie, străzile care treceau pe lângă ei, femeia tăcută din colțul canapelei, femeia aceasta al cărei costum scilipea în întuneric, mâinile acestea pe care moartea își pusese pecetea și care se odihneau nemișcate pe rochia de brocard ca pentru a nu se mai ridica niciodată — era o plimbare fantomatică prin fantomaticul Paris, ciudat transfigurat de gânduri nedeterminate și de un adio negrăit și fără de înțeles.

Se gândi la Haake. Încercă să-și facă un plan. Se gândi. La femeia cu părul roșu-auriu pe care o operase. Se gândi la o seară ploioasă din Rottenburg ob der Tauber cu o femeie pe care o uitase, la hotelul Eisenhut, și la o vioară ce se auzea printr-o fereastră necunoscută. Își aducea aminte de Rosenberg, oare fusese împușcat în timpul unei furtuni, pe un câmp plin de maci din Flandra — o furtună care se amestecase sinistru cu focul de mitralieră, de parcă Dumnezeu se săturase de om și ploua cu gloanțe pe pământ. Se gândea la un acordeon jalnic și ca o tânguire de dor, la care cânta un soldat din batalionul de marină de la Houthoult; Roma pe ploaie, o șosea udă de dincolo de Rouen; nesfârșita ploaie de noiembrie pe acoperișurile barăcilor din lagărul de concentrare; țărani spanioli morți, în ale căror guri deschise se adunase apa de ploaie; fața umedă a Clairei, înainte de a muri; drumul spre universitatea din Heidelberg, cu parfumul pătrunzător al liliacului — o lanternă magică a trecutului; o procesiune nesfârșită de scene ale trecutului, care trecea pe lângă el ca strada de afară, în același timp otravă și alinare.

Își stinse țigara și se îndreptă. Destul. Cine se uită prea mult îndărăt poate să se împiedice de ceva sau să cadă de pe o stâncă.

Automobilul urca acum străzile din Montmartre. Ploaia încetă. Nori argintii pluteau pe cer, grei și grăbiți, ca niște femei însărcinate care se zoreau să dea naștere unui strop de lună. Kate Hegstroem spuse șoferului să oprească. Coborâră din mașină și colindară multe străzi pe jos.

Parisul se desfășura în fața ochilor lor. Parisul întins, sclipitor, ud. Parisul cu străzi, cu piețe, cu nori și cu lună. Parisul cu jerba de bulevarde, cu palida licărire a turnurilor și a acoperișurilor. Parisul, cu vânturile de la orizont, cu șesul de la picioarele lui, cu poduri sculptate în întuneric și lumină, cu o perdea de ploaie dincolo de Sena, în depărtare, cu nenumăratele faruri ale automobilelor. Parisul, smulgându-se semeț din noapte, un stup uriaș de viață tumultuoasă, cancer și *Mona Lisa*. Parisul.

— Așteaptă-mă un moment, Kate, spuse Ravic. Vreau să iau ceva.

Intră în cel mai apropiat bistro. Îl izbi un miros cald de cârnați cu sânge și de leberwurst. Nimeni nu dădu atenție costumului lui. Luă o sticlă de coniac și două pahare. Cârciumarul destupă dopul de la sticlă și-l puse la loc în așa fel, încât să poată fi scos ușor.

Kate Hegstroem stătea afară așa cum o lăsase Ravic. Silueta ei firavă se profila pe cerul tulbure, în costumul acela vechi, ca și când unul din secolele trecute o uitase în viață și nu era o americană de origine suedeză, din Boston.

— Uite, Kate. Cel mai bun apărător împotriva frigului, a ploii și a vuetului prea marei tăceri. Să bem în cinstea orașului de la picioarele noastre.

— Da, spuse ea luând paharul. Bine am făcut că am venit încoace. E mai plăcut decât la toate balurile din lume.

Își goli paharul. Luna îi cădea pe umeri, pe rochie și pe față.

— Coniac, spuse ea. Și încă din cel bun.

— Așa e. Atât timp cât recunoști acest lucru, totul este în ordine.

— Mai toarnă-mi. După aceea o să ne întoarcem, eu am să-mi schimb rochia, și-ai să te schimbi și tu, și-o să mergem la Șeherezada, și-am să fac o orgie de sentimentalism, și-are să-mi fie milă de mine, și-am să-mi iau rămas bun de la toate minunatele nimicuri ale vieții, și începând de mâine, am să-i citesc pe filozofi, am să-mi fac testamentul și-am să mă comport așa cum îi stă bine unei persoane de condiția mea.

Ravic se întâlnește cu proprietăreașa pe scara hotelului și opri și-i spuse:

— Aveți un moment liber?

— Desigur.

Îl conduse până la etajul al doilea și deschise o ușă cu un șperaclu. Ravic văzu că odaia era încă ocupată.

— Ce-nseamnă asta? Întrebă el. De ce intrați aici?

— E camera lui Rosenfeld, spuse ea. Vrea să se mute.

— Nu vreau să fac schimb...

— Vrea să se mute și nu mi-a plătit chiria pe ultimele trei luni.

— Văd că bagajele lui sunt aici. Puteți să le rețineți.

Proprietăreașa lovi disprețuitor cu piciorul un geamantan rupt, care stătea deschis lângă pat. — Ce are aici?

Lucruri fără valoare. Fibre vulcanizate. Cămăși uzate. Un rând de haine — vedeți și dumneavoastră. N-are decât două. Pe toate astea nu iei nici măcar o sută de franci.

Ravic dădu din umeri. — A anunțat că vrea să plece?

— Nu, dar asta se vede de la sine. I-am spus-o în față și a recunoscut. L-am avertizat că până mâine trebuie să-mi plătească. N-o pot duce la infinit cu chiriășii care nu plătesc.

— Mă rog. Și ce amestec am eu în toate acestea?

— Tablourile. Sunt ale lui. Zice că sunt de valoare. Pretinde că poate să plătească zece chirii cu ele. Uitați-vă și dumneavoastră!

Ravic nu dăduse atenție pereților. Își ridică ochii și în fața lui, deasupra patului, văzu atârnat un peisaj din Arles, de van Gogh, din cea mai bună epocă a lui. Se apropie un pas. Nu putea exista nici o îndoială, tabloul era autentic.

— Îngrozitor, nu? Întrebă proprietăreașa. Cică strâmbăturile astea sunt copaci! Dar astălaltă!

Celălalt era atârnat deasupra lavoarului și era un Gauguin. O fată goală din mările Sudului, în fața unui peisaj de la tropice.

— Uite ce picioare, spuse proprietăreașa. Glezne ca de elefant. Și față tuciurie. Uită-te la ea cum stă! Mai are unul care nu e terminat.

Cel neterminat era un portret al doamnei Cézanne, de Cézanne.

— Ce gură! Strâmbă. A uitat să-i pună culoare în obraz. Cu astea vrea el să mă înșele! Mi-ați văzut tablourile mele! Alea zic și eu tablouri! După natură, exacte și corecte. Peisajul de iarnă cu cerbul, din sufragerie. Dar fleacurile astea — parcă le-ar fi făcut el singur. Nu sunteți de aceeași părere?

— Da, aproximativ...

— Asta am vrut să știu. Sunteți om cult și vă pricepeți la asemenea lucruri. N-au nici măcar rame.

Cele trei tablouri nu aveau rame. Străluceau pe tapetul murdar ca niște ferestre care dădeau într-altă lume.

— Dacă ar avea măcar rame bune, aurite! Așa le-aș lua. Mi-e teamă că am să rămân cu ele și-am să fiu iar păcălită. Așa pățești când ești prea bun!

— Nu cred că veți rămâne cu tablourile, spuse Ravic.

— Ce altceva pot să fac?

— Rosenfeld are să facă rost de bani.

— De unde? Se uită repede la el și fața i se schimbă. — Te pomenești că sunt de valoare? Câteodată tocmai fleacurile astea fac parale!

Se vede că îndărătul frunții ei gândurile se băteau cap în cap:

— Pot să-mi iau unul de ăsta fără multă vorbă, în contul chiriei pe ultima lună! Dumnevoastră care ziceți? Cel mare de deasupra patului?

— Pe nici unul. Așteptați până se întoarce Rosenfeld. Sunt sigur că are să vină cu bani.

— Eu nu. Eu sunt proprietăreasă de hotel.

— Atunci de ce-ați așteptat atâta timp? De obicei sunteți mai strictă.

— Promisiuni! Ce de promisiuni mi-a făcut! Știți cum merg lucrurile pe-aici.

Rosenfeld apăru deodată în pragul ușii. Tăcut, scund și calm. Înainte ca proprietăreasa să poată desohide gura el scoase niște bani din buzunar.

— Poftim — și uitate nota. Fii bună, te rog, și scrie pe ea achitat.

Proprietăreasa se uită mirată la bancnote. Se uită apoi la tablouri și iar la bani. Voia să spună multe lucruri, dar îi pierise graiul. — Să vă dau restul, spuse ea în cele din urmă.

— Da, poți să mi-l dai acum?

— Tmediat, n-am caseta la mine. Vă schimb numaidecât.

Ieși pe ușă ca și cum s-ar fi simțit profund jignită. Rosenfeld se uită la Ravic.

— Te rog să mă ierți, spuse Ravic. Bătrâna m-a vârat cu forța aici în cameră. N-am știut ce are de gând. Voia să afle ce valoare au tablourile.

— I-ai spus?

— Nu.

— Bun. Rosenfeld se uită la Ravic cu un zâmbet ciudat.

— De ce ții asemenea tablouri aici? Întrebă Ravic. Sunt asigurate?

— Nu. Nimeni nu fură tablouri. Asta se întâmplă o dată la douăzeci de ani, la câte un muzeu.

— Putea să ardă casa.

Rosenfeld dădu din umeri. — Trebuie să riști. Asigurarea e prea scumpă pentru mine.

Ravic studie pictura lui van Gogh. Făcea cel puțin un milion de franci. Rosenfeld îi urmări privirea.

— Știu la ce te gândești. Cine are așa ceva, trebuie să aibă și bani s-o asigure. Dar eu n-am, trăiesc numai din tablouri. Le vând unul câte unul. Și nu-mi place să le vând.

Sub Cézanne, pe o măsuță, se găsea o spirtieră. Lângă ea, o cutie de cafea, un colț de pâine, o farfurie cu unt și câteva pungi. Camera era mică și sărăcăcioasă, dar pe pereții ei strălucea splendoarea lumii.

— Înțeleg foarte bine, spuse Ravic.

— M-am gândit că am s-o pot scoate la capăt, zise Rosenfeld. Până acum am plătit tot cu banii ăștia. Călătoria cu trenul, biletul de vapor, absolut tot, afară de chiria de pe ultimele trei luni. Am mâncat prost, dar n-am avut încotro. Obținerea vizei durează prea mult. Astă-seară am fost nevoit să vând un Monet. Un peisaj de la Vertheuil. Credeam c-o să-l pot lua cu mine.

— Nu tot trebuia să-l vinzi în altă parte?

— Ba da, dar pe dolari. Aș fi luat de două ori pe-atâta.

— Pleci în America?

Rosenfeld făcu din cap că da. — E timpul s-o ștergem de-aici. Ravic se uită la el. — Pleacă și Pasărea Morții, spuse Rosenfeld.

— Care pasăre?

— A, nu știi? Markus Meyer. L-am botezat Pasărea Morții. Știe după miros când trebuie să-ți iei tălpășița.

— Meyer? făcu Ravic. Tipul acela chel, care cântă din când în când la pian, jos, la Catacombă?

— Da. Îi spuneam Pasărea Morții încă de la Praga.

— Bună poreclă.

— Totdeauna simte dinainte. A plecat din Germania cu două luni înainte de a veni Hitler. Din Viena cu trei luni înainte de Anschluss. Din Praga cu șase săptămâni înainte de ocupație. Eu mă țin tot timpul după el. Totdeauna miroase. Așa am și reușit să-mi salvez tablourile. Nu se mai putea scoate bani din Germania. Marea era blocată. Aveam un milion și jumătate în investiții. Am încercat să lichidez, dar au venit naziștii și a fost prea târziu. Meyer a fost mai șmecher. Și-a trecut, prin contrabandă, o parte din avere peste graniță. Eu n-am avut curajul. Acum pleacă în America și eu mă țin după el. Păcat de Monet.

— Poți să pleci cu restul banilor pe care i-ai luat pe el. Francul nu este încă blocat.

— Da, dar așa fi trăit mai mult timp din el dacă l-aș fi vândut acolo. Probabil că în curând are să trebuiască să-l sacrific pe Gauguin.

Rosenfeld se juca cu spirtiera. — Astea sunt ultimele, spuse el. Doar astea trei. Trebuie să trăiesc din ele. Pe o slujbă nu pot conta. Ar fi o adevărată minune. Astea trei au mai rămas. Unul mai puțin înseamnă o bucată de viață mai puțin.

Stătea abătut în fața geamantanului. — La Viena — cinci ani n-a fost scump, am trăit cu puțini bani; dar m-a costat doi Renoir și un pastel de Degas. La Praga am mâncat un Sisley și cinci gravuri. Nu voia să dea nimic pe gravuri — două erau de Degas, un creion de Renoir și două sepia de Delacroix. În America așa fi trăit cu ele un an întreg. Vezi, spuse el trist, acum nu mi-au mai rămas decât aceste trei tablouri. Ieri încă mai aveam patru. Viza asta mă costă cel puțin doi ani de trai. Dacă nu trei.

— Sunt o mulțime de oameni care nu au tablouri din care să trăiască.

Rosenfeld ridică din umerii lui osoși. — Asta nu e o consolare.

— Nu, e drept, spuse Ravic.

— Cu tablourile astea trebuie să ies din război. Și războiul are să țină mult timp.

Ravic nu [răspunse](#). — Așa spune Pasărea Morții, zise Rosenfeld. Și nici măcar nu e sigur că America va fi ferită.

— De-acolo unde o să se mai ducă? întrebă Ravic. N-au mai rămas multe locuri de refugiu.

— Nu știe nici el precis. Se gândea la Haiti. Nu credea că o republică de negri are să intre în război.

Rosenfeld vorbea cât se poate de serios. — Sau Honduras. O mică republică din America Centrală. San Salvador. Toate chiar Noua Zeelandă.

— Noua Zeelandă? Cam departe, nu?

— Departe? Rosenfeld surâse trist. — Departe de ce?

O mare, o mare întunecată și plină de tunete, care izbea în urechile lui. Apoi un sunet strident pe coridoare, un vapor pregătit pentru a fi distrus — și noapte, obișnuita fereastră palidă care apare la sfârșitul somnului, iarăși sunetul — telefonul.

Ravic ridică receptorul. — Alo...

- Ravic...
- Ce e? Cine e?
- Eu. Nu mă recunști?
- Ba da. Acum da. Ce s-a întâmplat?
- Trebuie să vii! Repede! Numai decît!
- Dar ce este?
- Vino, Ravic! S-a întâmplat ceva.
- Ce s-a întâmplat?
- S-a întâmplat ceva. Mi-e teamă! Vino! Vino imediat! Ajută-mă!

Ravic! Vino!

Telefonul se întrerupse. Ravic așteptă. Veni tonul, Joan închisese telefonul. Puse receptorul la loc și privi înainte în noaptea palidă. Somnul provocat de narcotic atârna încă greu îndărătul frunții lui. Haake, acesta fusese primul lui gând. Haake — până ce recunoscuse fereastra și-și dăduse seama că era la Internațional și nu la Prince-de-Galles. Se uită la ceas. Limbile fosforescente arătau patru și douăzeci. Sări brusc din pat. În seara în care se întâlnise cu Haa'ke, Joan îi spusese ceva de o primejdie, o teamă. Dacă... orice era posibil! Văzuse cele mai ciudate întâmplări. Își pregăti în grabă trusa și se îmbrăcă.

Găsi un taxi la colțul străzii. Șoferul avea cu el un mic griffon. Câinele stătea pe gâtul lui ca un guler de blană. Când vira mașina se legăna și el. Ravic simțea că înnebunește. Îi venea să trântască animalul pe canapeaua mașinii, dar îi cunoștea pe șoferii parizieni.

Mașina duduia prin năptea caldă de iulie. Parfumul fin al frunzișului care respira timid. Florile ramurilor, pe alocuri tei, umbre, un cer de iasomie brodat cu stele, printre ele un aeroplan, cu lumini intermitente, roșii și verzi, ca un bărzăune sinistru și amenințător printre licurici, străzi decolorate, zumzetul pustiului, cântecul a doi bețivi, sunetele unui acordeon într-un subsol și, deodată, șovăiala, teama, graba: poate că era prea târziu.

Casa. Întunericul călduț și somnoros. Ascensorul cobora ca o insectă greoaie, luminată. Ravic ajunsese la primul etaj, se răzgândi și coborî iar la parter. Ascensorul urca mai repede, cât era el de încet.

Ascensoarele Parisului ca niște jucării! Celule șubrede, scârțâitoare, răgușite, deschise în partea de sus, deschise în lături, nimic altceva decât un fund cu câteva bare de fier, cu un bec ars, cu celălalt slab înșurubat și tremurând trist — în sfârșit, ultimul etaj. Împinse grilajul și sună la ușă.

Îi deschise Joan. Se uită la ea. Nici o urmă de sânge — fața îi era normală, nimic. — Ce este? Întrebă el. Unde e...

- Ravic. Ai venit!
- Unde e — ai făcut ceva?

Joan se dădu înapoi. El intră în cameră și privi împrejur. Nu era nimeni. — Unde? În dormitor?

- Ce să fie? Întrebă ea.
- E cineva în dormitor? E cineva la tine?
- Nu. De ce?

Ravic se uită la ea. — Nu e nimeni la mine când vii tu, spuse ea.

El privea mai departe. Era sănătoasă și-i zâmbea. — Cum de-ți vin asemenea idei?

Zâmbetul ei se accentuă. — Ravic, spuse ea și el își dădu seama, ca și cum o ploaie de grindină i-ar fi biciuit fața, că Joan îl crede gelos și se bucură. Trusa cu instrumente atârna, deodată, ca o tonă în mâna lui. O puse pe scaun. — Mincinoasă afurisită, spuse el.

- Ce? Ce te-a apucat?
- Mincinoasă afurisită, repetă el. Și eu, imbecil, că mă las păcălit.

Își luă trusa și se îndreptă spre ușă. Ea i se așeză numaidecât în cale. — Ce vrei să faci? Nu pleca! Nu poți să mă lași singură! Nu știu ce se întâmplă dacă mă lași singură!

— Mincinoaso! spuse el. Puțin îmi pasă că minți, dar mă dezgustă când văd că folosești minciuni atât de ieftine. Cu așa ceva nu se joacă!

Joan îl împinse din dreptul ușii. — De ce nu te uiți în jurul tău? Nu vezi că s-a întâmplat ceva? Uite ce-a făcut în furia lui! Mi-e frică să nu se-ntoarcă! Nici nu-ți închipui de ce e în stare.

Un scaun era răsturnat pe jos. O lampă. Câteva cioburi de geam.

— Puneți pantofi când umbli prin casă, spuse Ravic, ca să nu te tai. E singurul sfat pe care ți-l pot da.

Printre cioburi era o fotografie. Împinse bucățile de geam cu piciorul și ridică fotografia.

— Poftim — o aruncă pe masă. Și acum lasă-mă în pace.

Joan stătea înaintea lui și-l fixa. Fața i se schimbă.

— Ravic, spuse ea cu o voce reținută. Puțin îmi pasă cum mă numești. Am mințit de multe ori, și am să mai mint. Toți vreți asta.

Împinse fotografia, care alunecă pe masă și căzu în așa fel încât Ravic putea să vadă a cui era. Nu era fotografia bărbatului cu care o văzuse pe Joan la Cloche d'Or

— Toți vreți să fiți mințiți, spuse ea plină de dispreț. "Să nu mă minți! să nu mă minți! Spune-mi numai adevărul!" Și când spun adevărul, nu-l puteți suporta. Nici unul din voi! Pe tine însă nu te-am mințit de multe ori. Pe tine nu. Cu tine n-am vrut să...

— Bine, bine, spuse Ravic. Nu-i nevoie să vorbim despre asta. Se simțea mișcat. Ceva îi atinsese și îl supărase. Nu mai voia să fie atins.

— Nu, cu tine nu este nevoie, spuse ea, și-l privi aproape rugător.

— Joan...

— Nici acum nu mint. Nu mint complet, Ravic. Te-am chemat fiindcă, într-adevăr, mi-era frică. Noroc că am putut să-l scot pe ușă. Am încuiat-o și el a urlat afară — și, între timp, ți-am telefonat. A fost primul meu gând. Sunt chiar atât de vinovată?

— Erai grozav de calmă și de netulburată când am venit.

— Fiindcă plecase și fiindcă știam că ai să vii să mă ajuți.

— Bun. Atunci totul e în ordine și pot să plec.

— Are să vină înapoi. A strigat că are să se întoarcă. Acum s-a dus undeva și bea. Știu precis. Și când se întoarce beat, nu e ca tine — el nu știe să bea.

— Destul! spuse Ravic. Încetează! E prea absurd. N-ai decât să încui ușa. Și să nu mai faci una ca asta.

Ea rămase pe loc.

— Ce să fac? izbucni ea.

— Nimic.

— Te sun — de trei ori, de patru ori — și tu nu răspunzi, îmi spui să te las în pace. Ce înseamnă asta?

— Exact ce-am spus.

— Exact ce-ai spus? Cum exact ce-ai spus? Ce suntem noi, niște automate pe care le poți închide și deschide? Într-o seară totul este minunat și plin de iubire, și — apoi, deodată...

Tăcu și se uită în ochii lui Ravic.

— Eram sigur că o să urmeze asta, spuse el încet. Eram sigur că ai să profiți cum știi mai bine. Așa ești tu! Ai știut atunci că era pentru ultima oară și trebuia să te oprești acolo. Ai fost cu mine și pentru că era ultima oară a fost așa cum a fost și a fost bine. Ne-am luat rămas bun și eram plini unul de altul și noaptea aceea ne-ar fi rămas în amintire; dar tu n-ai putut rezista să n-o exploatezi ca o afaceristă, să n-o transformi

Într-o nouă cerere, să nu faci din ceva unic, înaripat, o prelungire grotescă. Și fiindcă eu n-am vrut, te-ai folosit de acest truc dezgustător și acum trebuie să rumegăm un lucru despre care e o nerușinare chiar să vorbim.

— N-am...

— Ai știut! o întrerupse el. Nu minți iar! Nu vreau să repet ce-ai spus. Mi-e cu neputință! Ai știut! Amândoi am știut. Nu voiai să mai vii.

— Dar nici n-am venit!

Ravic se uită țintă la ea și de abia se putea stăpâni.

— N-ai venit, dar ai telefonat.

— Ți-am telefonat fiindcă mi-era frică!

— O, Doamne, spuse Ravic. E prea stupid! Renunț.

Joan zâmbi ușor

— Și eu, Ravic. Nu vezi că nu vreau altceva, decât să stai aici?

— Tocmai ce nu vreau eu.

— De ce? Joan continuă să zâmbească.

Ravic se dădu bătut. Joan refuza pur și simplu să-l înțeleagă și dacă ar fi stat să-i explice, cine știe eum avea să se sfârșească?

— Asta e o corupție, spuse el în cele din urmă. Ceva ce tu nu poți înțelege.

— Ba pot, răspunse ea încet. Poate că ai dreptate. Dar de ce e altfel decât săptămâna trecută?

— Era la fel și atunci.

Joan se uită la el.

— Puțin îmi pasă de definiții.

El nu răspunse Simțea cum Joan îl învinge.

— Ravic, spuse ea venind mai aproape. Ba, am spus atunci că s-a sfârșit. Am spus că n-ai să mai auzi de mine. Am spus fiindcă așa ai vrut tu. Nu poți să înțelegi?

— Nu, replică el aspru. Tot ce înțeleg e că vrei să te culci cu doi bărbați.

Ea nu se mișcă — Nu, spuse ea apoi. Dar chiar dacă ar fi așa, ce te interesează pe tine?

Ravic rămase cu ochii la ea.

— În definitiv, ce te interesează pe tine? repetă ea. Te iubesc. Nu e destul?

— Nu.

— Tu n-ai nevoie să fii gelos. Ceilalți n-au decât. Tu nu. Și tu niciodată n-ai fost...

— Serios?

— Da, nici măcar nu știi ce înseamnă asta.

— Sigur că nu. Fiindcă nu fac scene dramatice ca tânărul tău..

Joan zâmbi.

— Ravic, spuse ea, gelozia începe cu aerul pe care-l respiră celălalt.

Ravic nu răspunse Joan stătea în fața lui și-l privea. Îl privea și tăcea. Aerul, coridorul îngust, lumina palidă — toate se umplură deodată de ea. Plină de așteptare, de o forță gingașă, dar în același timp imperioasă, ca atracția pământului pentru cel ce se reazimă, amețit, de balustrada unui turn.

Ravic o simțea și-i rezista. Nu voia să se lase prins de ea. Acum nu se mai gândea să plece. Dacă ar fi plecat, forța l-ar fi urmărit. Voia ca sfârșitul să fie precis. A doua zi avea nevoie de limpezime.

— Ai ceva de băut? întrebă el.

— Da. Ce vrei? Calvados?

— Coniac, dacă ai. Sau fie și calvados. Mi-e totuna.

Joan se duse repede la dulăpior. Ravic o urmări cu privirile. Mișcărilor

suple, iradierea invizibilă, alura, totul în ea care spunea "aici să ne ridicăm colibele", vechea și eterna dezamăgire — ca și cum sângele poate aduce o pace care să țină mai mult de-o noapte.

Gelozie. El nu știa ce-i aceea? Dar era oare ceva ce nu știa el din imperfecțiunea dragostei? Nu era aceasta o durere mai veche, mai nealinată decât mica supărare personală, gelozia? Nu începea cu sentimentul că trebuie să mori primul, înaintea celuilalt?

Joan nu aduse calvados. Aduse o sticlă de coniac. Bun, se gândi el. Uneori dă dovadă de percepție. Dădu fotografia la o parte ca să-și pună paharul pe jos. Apoi o ridică s-o privească. Era metoda cea mai simplă de a strica efectul unei femei — să te uiți la urmașul tău.

— Ce memorie slabă am, spuse el, credeam că arată cu totul altfel.

Joan puse sticla jos.

— Dar nu e el.

— Va să zică — altul la rând.

— Da. Asta a fost cauza scandalului.

Ravic mai bău o înghițitură de coniac.

— Ești complet lipsită de tact. Nu e bine să ții fotografiile la vedere când îți vine fostul amant. Fotografiile trebuiesc ținute ascunse. Altfel e de prost gust.

— Asta nu era la vedere. A găsit-o el. A scotocit peste tot. Și-apoi, nu se poate fără fotografii. Tu nu înțelegi asta. O femeie ar înțelege. Nu voiam ca el s-o vadă.

— Și-acum v-ați certat. Depinzi de el?

— Nu. Am un contract pe doi ani.

— El ți-a înlesnit să-l obții?

— De ce nu? Era sincer mirată. Are vreo importanță?

— Nu, dar sunt oameni care pun la inimă asemenea lucruri.

Joan ridică din umeri. Ravic își dădea seama. O amintire. O nostalgie. Umeri care nu de mult se ridicau lângă el, încet, regulat, în somn. Un nor fugar de păsări sclipitoare pe cerul roșcat al nopții. Departe? Cât de departe? Vorbește, contabil nevăzut! Este numai îngropată, sau acestea sunt, într-adevăr, ultimele răsfrângerii fugare? Cine poate ști?

Ravic luă fotografia de pe masă. O față. O față oarecare. Una dintr-atâtea milioane.

— De când? întrebă ei.

— Nu de mult. Lucrăm împreună. Acum câteva zile. După ce tu n-ai... la Fouquet.

Ravic ridică mâna.

— Bine, bine. Știu. Dacă în seara aceea aș fi... tu știi că nu-i adevărat.

Joan sovăia.

— Nu.

— Tu știi asta. Nu minți! Lucrurile însemnate n-au o răsufare atât de scurtă.

Ce voia el să audă? De ce spusese asta? În definitiv, nu voia să audă o minciună?

— E adevărat și nu-i adevărat, spuse ea. Nu mă pot stăpâni, Ravic. Parcă ar fi ceva care m-ar împinge de la spate. E ca și când mi-ar lipsi ceva. Apuc, trebuie să-l prind și când îl am, nu mai este nimic. După aceea caut ceva nou. Știu dinainte că are să se termine la fel, dar nu mă pot reține. Mă împinge și mă azvârle; mă mulțumește pentru scurt timp și după aceea îmi dă drumul și mă lasă cu un gol, ca foamea, ca apoi să se întoarcă iar.

"Am pierdut-o, se gândea Ravic. Cu totul și pentru totdeauna. S-a

terminat cu greșelile, cu trezirile, cu întoarcerile. Bine că știu acum. E bine s-o știu, când aburii închipuirii vor tulbura iarăși lentilele rațiunii."

Chimie tainică, inexorabilă, fără de nădejde! Sângele care a curs odată împreună, nu va mai curge nicicând cu aceeași forță. Ceea ce o mai reținea pe Joan și o făcea să se întoarcă din când în când la el era o parte din el, în care ea nu pătrunsese. Odată ce ar fi pătruns, ar fi plecat pentru totdeauna. Cine ar fi avut puterea să aștepte? Pa cine l-ar fi încântat o asemenea așteptare? Cine ar fi putut să se dea învins?

— De ce nu sunt și eu tare ca tine, Ravic?

Ravic râse. Alta acum. — Tu ești mult mai tare decât mine.

— Nu-i adevărat. Nu vezi cum alerg după tine?

— E cea mai bună dovadă. Ție-ți dă mâna, mie nu.

Se uită o clipă atentă, la el. Lumina de pe fața ei se stinse.

— Tu nu poți să iubești, spuse ea. Tu nu știi să te dăruiești.

— În schimb tu te dăruiești tot timpul. Asta te salvează.

— Nu poți să vorbești serios?

— Vorbesc foarte serios cu tine.

— Atunci de ce nu mă pot lipsi de tine?

— Eu văd că te lipsești foarte bine.

— Să lăsăm asta. Știi că n-are nici o legătură cu dragostea. Dacă m-aș putea lipsi de tine, n-aș alerga după tine. Pe alții i-am uitat. Pe tine nu. De ce?

Ravic sorbi din pahar. — Poate fiindcă nu m-ai vârat de tot sub papuc.

Joan tresări. Apoi dădu din cap. — N-am reușit să-i vâz pe toți sub papuc, așa cum spui tu. Pe unii chiar deloc. Și totuși i-am uitat. Am suferit, dar i-am uitat.

— Ai să mă uiți și pe mine. Totul nu este decât prea recent.

— Nu-i adevărat. Niciodată. Mă faci să mă tulbur.

— De ce întrebi asta?

— Nici nu-ți închipui câte lucruri poate uita omul, zise Ravic. E o mare fericire și o cumplită nenorocire.

— Tot nu mi-ai spus de ce se întâmplă așa cu noi.

— E un lucru pe care nici unul din noi doi nu-l poate explica. Putem vorbi mult și bine, ca până la urmă să fim și mai nelămuriți. Sunt lucruri care nu se pot explica și altele care nu se pot înțelege. Binecuvântată fie jungia din noi. Am plecat.

Joan se ridică brusc.

— Nu poți să mă lași singură.

— Vrei să te culci cu mine?

Se uită la el și tăcu. — Sper că nu, spuse el.

— De ce întrebi asta?

— Ca să mă înveslesc. Du-te la culcare. S-a făcut ziuă. Nu e ora pentru tragedii.

— Nu vrei să rămâi?

— Nu. Și nici n-am să mă mai întorc.

Joan rămase liniștită. — Niciodată?

— Niciodată. Și nici tu n-ai să mai vii la mine.

Joan clătină ușor din cap. Apoi arătă spre masă.

— Din cauza asta?

— Nu.

— Nu te-nțeleg. La urma urmei, putem...

— Nu! spuse el repede. Asta nu. Formula prieteniei. Mica grădină de zarzavat pe lava emoțiilor moarte. Nu, nu putem face așa ceva. Noi nu. Înțeleg dacă ar fi vorba de o dragoste infimă, dar nici atunci. Dragostea nu trebuie mânăjită de prietenie. Ce s-a sfârșit, s-a sfârșit.

— Dar de ce tocmai acum...

— Ai dreptate. Trebuia să se întâmple mai devreme. Când m-am întors din Elveția. Dar nimeni nu este atotștiutor. Și uneori nu vrem să știm totul. Era... Se întrerupse.

— Ce era? Stătea înaintea lui de parcă ar fi fost ceva ce nu înțelegea și pe care trebuia să-l afle numai decît. Era palidă și ochii îi erau străvezii — Ce-a fost cu noi Ravic? șopti ea.

Dincolo de părul ei se vedea coridorul semiobscur, care parcă ducea într-o peșteră unde nădejtile se întunecau, o peșteră scăldată de lacrimile atâtor generații și de roua atâtor speranțe noi.

— Iubire, spuse el.

— Iubire?

— Iubire. De-aceea s-a și sfârșit.

Închise ușa după el. Ascensorul. Apăsă pe buton, însă el nu-l așteptă să urce; o aștepta pe Joan să vină după el. O luă în goană pe scări. Se mira că nu aude ușa. La al doilea etaj se opri și rămase să asculte. Nici o mișcare. Nimeni.

Taxiul era tot în fața casei. Uitase de el. Șoferul duse mâna la pălărie și zâmbi cu înțeles. — Cât face? întrebă Ravic.

— Șaptesprezece franci și cincizeci de centime.

Ravic plăti. — Nu mergeți înapoi? întrebă șoferul surprins.

— Nu. Mă duc pe jos.

— E cam departe.

— Știu.

— Atunci nu era nevoie să vă aștept. Vă costă unsprezece franci pe degeaba.

— Nu face nimic.

— Șoferul încerca să aprindă un capăt de țigară, negru și umezit, care îi stătea lipit de buză. — Sper că a meritat atâtea parole.

— Chiar mai mult! spuse Ravic.

Grădinile erau scăldate în lumina rece a dimineții. Aerul era cald, dar lumina era rece. Boschete de liliac, albite de praf. Bănci. Pe una din ele dormea un om cu fața acoperită de un exemplar din "*Paris Soir*". Era aceeași bancă pe care stătuse Ravic în seara aceea ploioasă.

Se uită la omul adormit. Ziarul se ridica ritmic peste fața acoperită de un exemplar din "*Paris Soir*". Era un suflet, sau ar fi fost un fluture care stă gata să se avânte spre cer cu ultimele știri senzaționale. Titlurile groase respirau ușor! Hitler declară că nu are pretenții teritoriale în afară de coridorul polonez. Iar dedesubt:

O spălătoreasă își omoară bărbatul cu un fier încins. Se vedea fotografia unei femei zâmbitoare. Alături de ea tresălta o altă fotografie: Chamberlain declară că pacea mai este încă posibilă; un oarecare funcționar de bancă, cu umbrelă și cu chipul unei oi fericite. Sub picioarele lui, cu litere mici: Sute de evrei mor așteptând la frontieră.

Omul care-și apăra cu ziarul fața de rouă dimineții și de lumină dormea adânc și împăcat.

Purta niște pantofi de pânză veche și ruți, pantaloni de lână cafenii și o haină peticită. Ce scria în ziar nu-l privea pe el. Era atât de jos încât nu-l mai interesa — după cum unui pește din adâncurile oceanului puțin îi pasă de furtunile de la suprafață.

Ravic se întoarse pe jos la internațional. Era senin și liber. Nu lăsase nimic în urma lui. Nici nu mai avea nevoie de ceva. Nu mai exista nimic

care să-l poată tulbura. În cursul zilei avea să se mute la Prince-de-Galles. Cu două zile înainte; dar era mai bine să-l aștepte pe Haake din timp, decât să fie prea târziu.

28

Holul hotelului Prince-De-Galles era gol când Ravic coborî scările. Un radio portativ cânta în surdina pe ghișeul biroului de primire. Două femei spălau pe jos. Ravic trecu grăbit și fără să-l vadă nimeni. Se uită la ceasornicul de deasupra ușii. Era ora cinci dimineața.

Ajunse la Fouquet. Restaurantul era gol. Se închisese de curând. Rămase câteva minute pe trotuar, apoi opri un taxi și se duse la Șeherezada.

Morosow stătea în fața ușii și văzându-l îl privi întrebător.

— Nimic, spuse Ravic.

— Mi-am închipuit. Nu era să vină Ghiar astăzi.

— Ba da. Astăzi este a paisprezecea zi.

— O zi n-are nici o importanță. Ai stat tot timpul în hotel?

— Da, de ieri-dimineață. până acum.

— Are să-ți telefoneze mai târziu, spuse Morosow. Poate că a fost ocupat sau a amânat cu o zi.

— Acum de dimineață am o operație.

— Nu telefonează el cu noaptea în cap.

Ravic nu răspunse. Se uită la un taxi din care coborâse un gigolo în frac alb. După el se dădu jos o doamnă palidă, cu dinții mari. Morosow le deschise ușa. Strada se umplu deodată de parfum Chanel Cinq. Doamna șchiopăta ușor. Tânărul gigolo o urmă leneș, după ce plăti taxiul. Doamna îl aștepta la ușă. Ochii ei erau verzi în lumina lămpilor. Pupilele îi erau contractate.

— Precis că n-are să-ți telefoneze la o asemenea oră, spuse Morosow când se întoarse.

Ravic nu răspunse.

— Dacă-mi dai cheia, mă duc eu la hotel, la opt, declară Morosow. Pot să aștept până te întorci.

— Trebuie să te culci.

— Ei, asta-i acum. N-am decât să dorm în patul tău, dacă mă prinde somnul. Știu că n-are să telefoneze nimeni, dar mă duc numai ca să te liniștesc pe tine.

— Operația ține până la unsprezece.

— Foarte bine. Dă-mi cheia. Nu vreau ca de emoție să-i coși unei doamne din foburgul Saint-Germain, ovarele de stomac. S-ar putea întâmpla să debordeze un copil. Ai cheia?

— Da. Poftim.

Morosow puse cheia în buzunar; scoase apoi o cutie de bomboane de mentă și-i oferi lui Ravic. Ravic refuză. Morosow luă câteva și le aruncă în gură. Bomboanele dispărură după barba lui, ca niște păsărele albe care intră într-o pădure — Sunt răcoritoare, spuse el.

— Ai stat vreodată o zi întreagă într-o cameră plușată, așteptând ceva? întrebă Ravic.

— Chiar mai mult. Dar tu?

— Da. Dar nu pentru așa ceva.

— Nu ți-ai luat nimic de citit cu tine?

— Berechet. Dar n-am citit nici un rând. Până la câte ești ocupat aici?

Morosow deschise portiera unui taxi. Din el coborâră o droaie de

americani. Îi conduse pină la intrare și le deschise ușa. — Cel puțin încă două ore, spuse el când se întoarse. Uită-te și tu ce se întâmplă. De mulți ani n-a mai fost o astfel de nebunie. Toate localurile sunt arhipline. E și Joan înăuntru.

— Da?

— Da. Cu alt bărbat, dacă te interesează.

— Nu, spuse Ravic.

Se întoarse, gata să plece. — Atunci te văd mai târziu.

— Ravic, strigă Morosow după el.

Ravic făcu câțiva pași înapoi. Morosow scoase cheia din buzunar.

— Poftim! Cum vrei să intri la tine în cameră la Prince-de-Galles? Lasă ușa deschisă când plede.

— Nu dorm la Prince-de-Galles, zise Ravic luând cheia. E mai bine să nu mă arăt prea mult pe-acolo.

— Ar trebui să dormi la Prince-de-Galles. La hotelul la care stai trebuie să și dormi. E mai prudent, în caz că poliția se interesează la biroul de primire.

— E adevărat. Dar în același timp e bine să pot dovedi că am stat tot timpul la Internațional în caz că se întâmplă să se intereseze. Am aranjat lucrurile la Prince-de-Galles. Patul răvășit, baia, prosoapele și toate celelalte folosite, așa încât pare că am plecat dis-de-diminează.

— Bun. Atunci dă-mi cheia înapoi.

Ravic clătină din cap. — E mai bine să nu te vadă pe acolo.

— Ce-are a face?

— Are, Boris. Nu e cazul să fim imbecili. Barba ta nu este un lucru obișnuit. Afară de asta, ai dreptate: trebuie să trăiesc și să procedez ca și când nu s-ar întâmpla nimic. Dacă Haake telefonează de dimineață, are să încerce și în cursul după-amiezii. Dacă nu m-aș bizui pe asta aș ajunge o epavă în douăzeci și patru de ore.

— Unde te duci acum?

— La culcare. Cred că n-o să telefoneze la ora asta.

— Putem să ne întâlnim undeva mai târziu dacă vrei.

— Nu, Boris. Sper să dorm la ora când ai să termini serviciul aici. La opt trebuie să operez.

Morosow se uită la el cu îndoială. — Fie. Atunci am să trec după-masă să te văd la Prince-d'e-Galles. În caz că se întâmplă ceva până atunci, dă-mi un telefon la hotel.

— Bine.

Străzile. Orașul. Cerul roșiatic. Tremuratul luminilor roșii, albe și albastre în dosul caselor. Jocul vântului pe la răspântii și bistrourile ca niște pisici răsfățate. Oameni, aer proaspăt, după o zi trăită în îmbâcseala unei camere de hotel. Ravic mergea pe bulevardul din spatele Șeherezadei. Pomii dinapoia gardurilor răspândeau șovăitor o amintire de păduri și de verdeață în noaptea de plumb. Se simți deodată searbăd și sfârșit, gata să cadă. "Dacă aș abandona, gândea ceva înlăuntru lui, aș abandona de tot, aș uita, m-aș despuia de obsesia aceasta, așa cum se despoaie șarpele de pielea cea veche! Ce însemnătate are pentru mine această melodramă a unui trecut aproape uitat? Ce mă interesează pe mine omul acesta, acest instrument neînsemnat și întâmplător, această unealtă fără importanță dintr-un crâmpei întunecat al Evului Mediu, din timpul unei eclipse solare în Europa Centrală?"

Ce-l mai interesa? O prostituată, în dreptul unei uși, încercă să-l atragă. Își desfăcu rochia, care era astfel croită încât se putea deschide în față ca un halat. Pielea palidă lucea nelămurit. Ciorapi lungi, negri, orbite negre în întunecimea căroră ochii nu se mai vedeau: carne pângărită, descompusă, care și începuse să devină fosforescentă. O secătură cu

țigara lipită de buza de sus stătea, rezemat de un copac și se uita la Ravic. Câteva camioane cu zarzavat trecură pe stradă. Cai, cu capetele plecate și cu mușchii încordați sub piele. Mirosul puternic al legumelor, al căpățânelor de conopidă, aidoma unor creieri pietrificați între foile verzi, culoarea vie a roșiilor, coșurile cu fasole, ceapă, cireșe și țelină.

Ce-l mai interesa? Unul mai mult sau mai puțin. Unul mai mult sau mai puțin dintr-o sută de mii de oameni, tot atât de răi sau poate chiar mai răi. Unul mai puțin. Se opri brusc. Asta era! Simți cum se înviorază. Asta era! Din cauza asta crescuseră, din cauză că oamenii se plictiseau, voiau să uite și-și ziceau: ce mă interesează pe mine? Asta era! Unul mai puțin! Da, unul mai puțin — nu era nimic și era totul! Totul! Își scoase încet o țigară din buzunar și tot încet și-o aprinse. Și, deodată, în timp ce flacăra galbenă a chibritului îi lumina palmele, își dădu seama că nimic nu-l putea împiedica să-l ucidă pe Haake. Totul depindea de acest act. Era mai mult decât o simplă răzbunare personală. S-ar fi simțit vinovat de o crimă îngrozitoare dacă n-ar fi făcut-o; ca și când lumea ar fi fost pierdută pentru totdeauna fără gestul lui. În același timp își dădea seama precis că nu era așa — dar totuși, depășind orice explicație și orice logică, îi zvâcnea în sânge gândul întunecat că trebuia s-o facă, ca și cum din fapta lui s-ar fi născut valori nevăzute și, ca și cum, evenimente mult mai mari aveau să se întâmple mai târziu. Știa că Haake era un mărunț slujitor al groazei, fără prea mare însemnătate: dar simți deodată cât de nemărginit, de important era să-l omoare.

Flacăra din golul mâinilor se stinse. Ravic aruncă chibritul. Zorile atârnavă de copaci. O pânză argintie, ținută de primul ciripit al vrăbiilor. Se uită mirat în jurul lui. Se întâmplase ceva cu el. Un tribunal nevăzut ținuse o ședință și pronunțase o sentință. Vedeă pomii în toată limpezimea lor, zidurile galbene ale unei case, cenușiul unui gard de fier de lângă el, strada în ceața albăstrie; avea sentimentul că nu le va uita niciodată. Și știa că-l va ucide pe Haake și că nu mai era o simplă răfuială a lui, ci cu mult mai mult. Un început...

Ravic trecu pe lângă Osiris. Câțiva bețivi ieșiră clătănându-se. Ochii le erau sticloși și fețele aprinse. Ravic se uită după ei. Se opriră la marginea trotuarului. Nu trecea nici un taxi. Înjurară câțeva vreme și plecară pe jos, greoi și zgomotoși. Vorbeau nemțește.

Ravic voise să se ducă la hotel, dar se răzgândi. Își amintea de cuvintele Rolandei, care-i spusese că, de câteva luni, Osiris era frecventat de numeroși turiști germani. Intră în local.

Rolande stătea la bar, rece, atentă, în uniforma ei neagră de *gouvernante*. Pianul electric răsuna strident în pereții egipteni. — Rolande, spuse Ravic.

Rolande se întoarse — Ravic! N-ai mai fost pe la noi de o veșnicie. Bine că ai venit.

— De ce?

Se rezemă lângă ea, de bar, și-și aruncă ochii prin aală. Nu mai rămăseseră mulți consumatori. Câte unul, doi, stăteau cocoșați deasupra meselor, somnoroși.

— Plec de aici, spuse Rolande. Peste o săptămână.

— Pentru totdeauna?

Rolande dădu din cap și scoase o telegramă din sân.

— Poftim!

Ravic o desfăcu și i-o dădu înapoi. — Mătușa ta? A murit, în sfârșit?

— Da. I-am spus doamnei că plec. E furioasă, dar înțelege. În locul meu are să fie luată Janette. Mai rămân câteva zile aici ca s-o învăț.

Doamna, săraca, spuse Rolande râzând, voia să-și petreacă vara la Cannes. Vila ei e plină de pe acum de musafiri. Știi că acum un an a devenit contesă. S-a măritat cu un pește din Toulouse. Îi dă cinci mii de franci pe lună cu condiția să nu plece din orașul lui. Acum trebuie să stea aici, biata de ea.

— Îți deschizi café-ul?

— Da. Toată ziua alerg după cumpărături. Lucrurile sunt mai ieftine la Paris. Creton pentru perdele. Ce zici de desenul ăsta?

Scoase din sân un petic de pânză mototolită. Flori multicolore pe un fond galben. — Minunat, spuse Ravic.

— Îl iau cu treizeci la sută rabat. E din stocul de anul trecut. Ochii Rolandei radiau căldură și duioșie.

— Fac economie de trei sute șaptezeci și cinci de franci. Nu-i rău, ce zici?

— Splendid. Te măriți?

— Da.

— De ce vrei să te căsătorești? De ce nu aștepti câtva timp până te aranjezi?

Rolande râse. — Nu te pricepi la afaceri, Ravic. Fără un bărbat nu merge. Știu eu ce fac.

Ravic se uită la ea și se gândi cât de tare, de sigură și de liniștită era. Le prevăzuse pe toate. Fără un bărbat nu mergea.

— Să nu pui banii pe numele lui de la început, spuse Ravic. Așteaptă să vezi cum merge.

Rolande râse iarăși. — Știu cum o să meargă. Suntem oameni cu cap. Avem nevoie unul de altul. Un bărbat nu mai e bărbat dacă îi ține nevastă-sa banii. N-am nevoie de un pește. Trebuie să pot să-mi respect soțul. Nu pofe să-l respect dacă are să vină la mine toată ziua să-mi ceară bani. Înțelegi?

— Da, spuse Ravic fără să fi înțeles.

— Perfect, zise ea încântată. Vrei să bei ceva?

— Nimic. Trebuie să plec. Am intrat numai în treacăt. Am de lucru în dimineața asta

Rolande se uită la el. — Văd că ești treaz. Nu vrei o fată?

— Nu.

Rolande făcu un semn discret spre două fete să se ducă la un bărbat care stătea adormit pe o banchetă. Celelalte se zbenguiau prin salon. Numai câteva stăteau pe taburetele așezate în două șiruri în mijlocul sălii. Celelalte se dădeau pe gheață, pe parchetul coridorului. Două din ele țineau de mâini pe o a treia lăsată pe vine și o trăgeau de la un capăt la celălalt. Părul li se despletise, sânii se băteau unul de altul, umerii luceau, sumara lor îmbrăcăminte de mătase nu mai ascundea nimic, țipau de plăcere, și Osiris se transformase într-o scenă arcadiană de o inocență clasică.

— E vară, spuse Rolande. Trebuie să le dăm o oarecare libertate dimineața. Joi, continuă ea, uitându-se la Ravic, este ultima mea seară. Doamna dă o serbare în cinstea mea. Vii și tu?

— Joi?

— Da.

Joi, se gândi Ravic. Peste șapte zile. Șapte zile ca șapte ani. Joi — faptul avea să fie consumat. Joi — cine era în stare să se gândească atât de departe?

— Cu plăcere spuse ei. Unde?

— Aici, la ora șase.

— Perfect. Am să vin și eu. Noapte bună, Rolande.

— Noapte bun, Ravic.

Se întâmplă în timp ce aplica depărtătorul. Se întâmplă iute, alarmant și fierbinte. Avu o clipă de ezitare. Cavitatea abdominală roșie, deschisă, aburul subțire al pan-samentelor ude și fierbinți cu care intestinele erau ținute în sus, sângele care picura din vinele delicate, lângă copci — apoi, deodată, o văzu pe Eugénie că-l privește cu ochi întrebători, văzu fața mare a lui Veber, cu toți porii ei și cu fiecare fir de păr al mustății sub lumina aceea metalică — se reculese și continuă să lucreze liniștit.

Cosea. Mâinile lui coseau. Incizia se închidea. Simțea sudoarea curgându-i din subțiori în jos, spre talie. — Vrei să termini tu? îl întrebă pe Veber.

— Da. S-a întâmplat ceva?

— Nu. Căldura. N-am dormit destul.

Ravic surprinse privirea Eugéniei. — Se întâmplă, Eugenie, spuse el. Chiar și celor mai buni dintre noi.

O clipă i se păru că sala se clatină. Sfârșeală. Veber cosea mai departe. Ravic îl ajută automat. Limba îi era umflată. Cerul gurii îi era parcă de vată. Respira foarte rar. Maci, gândi ceva în el. Macii din Flandra. Flori de mac, roșii, deschise, taina nerușinată, viața, atât de aproape sub mâna care ține bisturiul; o tremurare ce cobora prin braț, contactul magnetic de la mare distanță, de la o moarte îndepărtată. Nu mai pot să operez, își zise el. Trebuie mai întâi să stabilesc acest lucru.

Veber spălă incizia închisă. — Gata!

Eugénie coborî piciorul mesei de operații.

— O țigară? întrebă Veber.

— Nu. Trebuie să plec. Am puțină treabă. Mai e ceva de făcut?

— Nu. Veber se uita mirat la Ravic. — De ce te grăbești așa de tare? Nu bei un vermouth cu sifon sau altceva, ca să te răcorești?

— Nimic. Sunt grăbit! Nu mi-am dat seama că este atât de târziu.

Da revedere, Veber.

Ieși în goană. "Un taxi, își zise el când ajunse afară. Un taxi, repede!" Un Citroen se apropie și el îl opri.

— La hotelul Prince-de-Galles! Repede!

"Trebuie să-i spun lui Veber să nu conteze pe mine câteva zile, se gândi el. Nu merge. Înnebunesc dacă la un moment dat, în timpul operației, am impresia că mă strigă Haake".

Plăți șoferului și intră în hol. Ascensorului îi trebui o veșnicie până să ajungă sus. Străbătu coridorul larg și deschise ușa. Telefonul. Ridică receptorul de parcă ar fi avut câteva kilograme. — Van Horn la aparat. M-a căutat cineva?

— Un moment, vă rog.

Ravic aștepta. Se auzi din nou vocea telefonistei.

— Nu. N-a telefonat nimeni.

— Mulțumesc.

Morosow veni după-masă. — Ai mâncat ceva? întrebă el.

— Nu. Te-am așteptat. Mă gândeam să mâncăm împreună aici.

— Pe naiba! Asta ar atrage atenția. La Paris nu mănâncă nimeni în cameră, decât dacă este bolnav. Du-te și îmbucă ceva, că stau eu aici. N-ai să primești nici un telefon la ora asta. Acum toată lumea mănâncă. Sfânt obicei. Totuși, în caz că telefonează, am să mă dau drept valetul tău, am să-i iau numărul și-am să-i spun că te întorci într-o jumătate de oră.

Ravic șovăia. — Ai așteptat destul. Nu deveni nervos tocmai acum. Te duci la Fouquet?

— Da.

— Cere Vouvray 37 vărsat. Am băut un păhărel adineaori. Clasa întâi.

— Bine, bine.

Ravic coborî. Traversă strada și străbătu terasa. Apoi intră în restaurant. Haake nu era acolo. Se așeză la o masă goală de pe terasă și comandă *boeuf à la mode*, salată, brânză și Vouvray.

Se observa pe el însuși în timp ce mânca. Își dădea toată osteneala să remarce că vinul era ușor și picant. Mâncă încet, și se uită împrejur, văzu cerul atârând deasupra Arcului de Triumf ca un steag de mătase albastră, comandă încă o cafea, îi savura gustul amarui, își aprinse: o țigară fără grabă, nu voia să se grăbească, mai rămase câțva timp după ce termină masa, se uită la oamenii de pe stradă, apoi se ridică și trecu strada la Prince-de-Galles.

— Cum ți-a plăcut Vouvrayul? întrebă Morosow.

— A fost bun.

Morosow scoase din buzunar un joc de șah în miniatură.

— Te fac o partidă?

Așezară figurile în găurile tablei. Morosow se așeză pe un scaun și Ravic pe sofa. — Nu cred că pot sta aici mai mult de trei, patru zile fără pașaport, spuse el.

— Ți l-au cerut?

— Încă nu. Uneori îți cere pașaportul la biroul de înregistrare chiar la sosire. De aceea m-am mutat noaptea. Portarul de noapte nu m-a întrebat nimic. I-am spus că am nevoie de o cameră pentru cinci zile.

— Hotelurile mari nu sunt atât de exigente.

— Ce mă fac dacă totuși mă întreabă de pașaport?

— N-o să ți-l ceară chiar acum. Te-ai înscris ca american?

— Nu. Ca olandez din Utrecht. Nu se potrivește exact cu numele nemțesc și de aceea l-am schimbat ca să fiu mai sigur. Van Horn. Nu *von*. O să sune cam la fel când o să telefoneze Haake.

— Foarte bine. Cred că are să meargă. Cum ai închiriat o cameră scumpă, n-o să te deranjeze nimeni.

— Sper.

— Păcat că ai spus că te cheamă Horn. Ți-aș fi putut face rost de un carnet de identitate valabil pe încă un an de acum înainte. Era al unui prieten de-al meu care a murit acum șapte luni. La anchetă am declarat că era un refugiat neamț fără acte. Așa am salvat certificatul. Puțin îi pasă lui că a fost îngropat undeva sub numele de Josef Weiss. De atunci au mai trăit doi refugiați cu actele lui. Ivan Kluge. Nici nu-i nume rusesc. Fotografia este uzată, luată din profil, neștampilată și ușor de schimbat.

— Lasă că e mai bine așa, spuse Ravic. Când am să plec de aici, Horn n-are să mai existe și n-are să rămână nici un act de pe urma lui.

— Ar fi fost mai sigur, cel puțin în ce privește poliția. Dar n-are să te caute. Nu vin ei în hoteluri unde se plătește peste o sută de franci pentru un apartament. Cunosc un refugiat care stă la Ritz de cinci ani fără nici un act. Singurul care-i cunoaște situația este portarul de noapte. Te-ai gândit, totuși, ce-ai să spui în caz că cei de aici te întreabă de acte?

— Sigur că da. Pașaportul meu este la Ambasada Argentinei pentru viză. Le promit că am să-l cer a doua zi. Am să-mi las geamantanul aici și n-am să mă mai întorc. E destul timp pentru asta. Mai întâi are să întrebe direcția hotelului, nu poliția. Pe asta mă bizui. Numai că — atunci am încheiat-o cu Prince-de-Galles.

— Lasă că are să fie bine.

Au jucat până la opt și jumătate.

— Acum du-te și mănâncă ceva, spuse Morosw. Eu te aștept până vii și pe urmă plec.

— Am să mănânc mai târziu aici, în cameră.

— Fii serios. Du-te și ia o masă ca lumea. Dacă-ți telefonează individul va trebui mai întâi să bei cu el. În cazul acesta e mai bine să fii mâncat. Te-ai hotărât unde să-l duci?

— Da.

— Vreau să spun, dacă va dori să vadă sau să bea ceva?

— Da. Cunosc o mulțime de localuri unde fiecare își vede de treaba lui.

— Du-te și mănâncă ceva. Nu bea nimic, înfulecă din gros, și lucruri cât mai grase.

— Fie.

Ravic traversă din nou strada și intră la Fouquet. Simțea că cele ce se petreceau nu erau aievea. Cu siguranță că le citea într-o carte, sau asista la un film melodramatic, sau visa. Străbătu amândouă laturile restaurantului. Terasele erau aglomerate. Cercetă fiecare masă în parte. Haake nu era acolo.

Se așeză la o măsuță aproape de intrare, de unde putea vedea și ușa și strada. La e masă de lângă el, două doamne discutau despre Schiaparelli și Mainbocher. Un domn cu barba ascuțită, care stătea cu ele, nu scotea nici un cuvânt. Pe șirul celălalt, mai mulți tineri francezi vorbeau despre politică. Unul din ei ținea cu Crucea de Foc și altul cu comuniștii, iar ceilalți făceau haz pe socoteala lor. În răstimpuri studiau cu toții două americance, tinere și sigure de ele, care beau vermut.

În timp ce mânca, Ravic supraveghea strada. Nu era atât de mărginit încât să nu creadă în întâmplări neprevăzute. Numai în literatura bună nu exista neprevăzut; viața de toate zilele e plină de cele mai absurde coincidențe. Rămase la Fouquet timp de o jumătate de oră. Îi venea acum mai ușor decât la prânz. Făcu o scurtă plimbare pe Champs Elysées și apoi se întoarse la hotel.

— Uite-ți cheia de la automobil, spuse Morosow. L-am schimbat. Ai acum un Talbot albastru cu canapele de piele. Celelalte erau de pluș. Pielea se spală mai ușor. E decapotabilă, așa că poți merge cu capota lăsată sau ridicată. Și ai grijă ca geamul să fie lăsat. Dacă trebuie să tragi când portiera este închisă, ochește în așa fel încât glonte să iasă prin fereastra deschisă, ca să n-ai urme de împușcături în mașină. Am închiriat-o pe două săptămâni. Nu cumva s-o duci la garaj după ce termini. Las-o pe o stradă laterală, să se aerisească. O găsești acum în strada de Berri, peste drum de Lancaster.

— Bine, spuse Ravic. Puse cheia lângă telefon.

— Poftim și actele mașinii. N-am putut să-ți fac rost de permis de conducere. Ar fi însemnat să vorbesc cu prea multă lume.

— Nici n-am nevoie. La Antibes am condus tot timpul fără permis.

Ravic puse actele lângă cheie.

— La noapte trage mașina pe altă stradă, spuse Morosow.

"Asta-i melodramă, se gândea Ravic. Melodramă de proastă calitate."

— Am să fac cum spui tu. Mulțumesc, Boris.

— Îmi pare rău că nu vin și eu cu tine.

— Mie nu. O treabă ca asta se face de unul singur.

— Dacă nu mai sunt pe trotuar la Șeherezada, vino la mine la hotel și trezește-mă.

— Am să vin în orice caz, fie că se întâmplă ceva, fie că nu.

— Biae. Ravic, Noroc.

— Noroc, Baris.

Ravic închise ușa după Morosow. Odaia se făcu deodată foarte tăcută. Ravic se așeză pe un colț al sofalei. Se uită la draperii. Erau făcute dintr-un material albastru, cu tiv. Ajunsese să le cunoască mai bine în două zile, decât pe altele cu care trăise în cameră ani întregi. Cunoștea oglinzile, cunoștea mochetele cenușii de pe jos, cu pata de lângă fereastră, cunoștea fiecare linie a mesei, a patului, a scaunelor îmbrăcate — cunoștea totul atât de bine încât îi făcea rău; numai telefonul nu-l cunoștea.

29

Talbotul fusese lăsat în strada Berri, între un Renault și un Mercedes-Benz. Mercedesul era nou și avea număr italian. Ravic manevră Talbotul și-l scoase la drum. Era atât de nervos încât nu dădu prea mare grijă operației; bara din spate a Talbotului atinse aripa stângă a Mercedesului și-i lăasă o zgârietură. Nu dădu nici o importanță și porni înspre bulevardul Haussmann.

Conducea cu mare viteză. Îi făcea bine să se simtă stăpânind volanul. Mai ales acum când o dezamăgire grea îi apăsa stomacul, ca un bulgăre de ciment.

Era ora patru dimineața. Își pusese în gând să mai aștepte, dar, dintr-o dată, totul i se păru lipsit de sens. Era cât se poate de probabil ca Haake să fi uitat episodul neînsemnat petrecut cu câțva timp în urmă. Sau poate că nici nu se mai înapoiase la Paris. În zilele acelea aveau de făcut altele la ei în țară.

Morosow stătea pe trotuar în fața Șeherezadei. Ravic trase mașina după primul colț și făcu cei câțiva pași pe jos. Morosow îl privea nerăbdător.

— Ți s-a spus că te-am căutat la telefon?

— Nu. De ce?

— Ți-am telefonat acum cinci minute. Sunt patru nemți înăuntru. Unul din ei seamănă...

— Unde?

— Lângă orchestră. Masa la care stau patru bărbați. Îi poți vedea din ușă.

— Bine.

— Tu ocupă masa de lângă ușă. E rezervată de mine.

— Bine, Boris.

Ravic se opri în prag. Reflectorul lumina o parte din parchetul de dans. În conul de lumină stătea un diseur îmbrăcat în haine argintii. Fâșia de lumină era atât de puternică, încât nu se vedea nimic dincolo de ea. Ravic fixa masa de lângă orchestră fără să poată deosebi ceva. Zidul alb o închidea ca după o perdea.

Se așeză la masa de lângă ușă. Un chelner îi aduse o sticlă de vodcă. Orchestra cânta alene. Ceața dulce a melodiilor se târa, încet, încet, ca un melc. *J'attendrai... J'attendrai...*

Diseurul se înclină și izbucniră aplauzele. Ravic întinse gâtul. Aștepta să se stingă lumina reflectorului. Diseurul se întoarse către orchestră. Țiganul dădu din cap și puse mâna pe vioară. Țambalurile aruncară în aer câteva note în surdina. Al doilea cântec. *La chapelle au claire de la lune*. Așteptarea era insuportabilă.

Se îndreptă din nou cu mult înainte de a se fi terminat cântecul. Re-

flectorul se stinse. Veiozele de pe mese își aprinseră lumina lor discretă. În primul moment nu putu vedea decât contururi nedeslușite. Își ținuse ochii ațintiți prea mult timp asupra luminii reflectorului. Stătu câteva clipe cu pleoapele închise și apoi se uită. Găsi masa numaidecât.

Se lăsă încet pe spate. Nici unul din cei patru nu era Haake. Rămase nemișcat timp îndelungat. Se simți deodată grozav de obosit. Ochii îi erau obosiți. Muzica, vocile când mai tari și când mai încete, zgomotul surd, îl învăluiau ca un abur, după liniștea camerei de hotel și după ultima lui dezamăgire. Era ca un caleidoscop de vis, ca o hipnoză ușoară, ce-i învelea celulele creierului, gândurile lor abia schițate și veghea lor chinuitoare.

La un moment dat o văzu pe Joan în lumina alburie în care se legănau perechile ce dansau. Cu fața întoarsă, aprinsă și pătimașă, își sprijinea capul de umărul unui bărbat. Scena nu-l mișcă. Nimeni nu-ți este mai străin decât o ființă pe care ai iubit-o odată, se gândi el obosit. Când puntea nepătrunsă și firească dintre închipuire și obiectul ei se rupe, frânturi de fulgere mai pot țâșni de la unul la altul, mai pot ființa scânteieri prelungi ca de la stelele îndepărtate; dar lumina parc-ar fi moartă. Tulbură, dar nu mai aprinde — nici un fluid nu mai răzbate de la unul la altul. Își rezemă capul de spătarul canapelei. Apropierea de-o clipă de deasupra prăpăstiilor. Întunericul patimei, cu toate chemările lui îmbietoare. Flori de stele pe o mlaștină care te înghite când încerci să le culegi.

Ravic se îndreptă. Trebuia să plece înainte de a-l fura somnul. Chemă chelnerul.

— Plata, te rog.

— Nu-i nici o plată, spuse chelnerul.

— Cum...

— N-ați consumat nimic.

— A, da, ai dreptate.

Îi dădu un bacșiș și plecă.

— Nu? îl întrebă Morosow afară.

— Nu, răspunse Ravic.

Morosow se uită la el.

— Renunț, spuse Ravic. Mi s-a urât cu jocul ăsta caraghios de-a indienii. Aștept de cinci zile. Haake mi-a spus că de fiecare dată nu stă mai mult de două-trei zile la Paris. Asta înseamnă că a și plecat. Sau poate că nici n-a mai venit.

— Du-te de te culcă, spuse Morosow.

— Nu pot să dorm. Mă întorc cu mașina la Prince-de-Galles, îmi iau bagajul și plec.

— Cum crezi, zise Morosow. Atunci vin mâine să-ți fac o vizită acolo.

— Unde?

— La Prince-de-Galles.

Ravic se uită la el.

— Da, ai dreptate. Vorbesc prostii. Sau mai știi? Poate că nu.

— Așteaptă până mâine seară.

— Să văd. Noapte bună, Boris.

— Noapte bună, Ravic.

Ravic trecu pe lângă Osiris și trase mașina după colț. Gândul de a se întoarce în camera lui de la Internațional îl făcea să se cutremure. Era mai bine dacă încerca să doarmă câteva ore la Osiris. Lunea era o zi liniștită pentru bordeluri. Portarul nici nu mai stătea în fața ușii. Cu siguranță că nu mai era nimeni înăuntru.

Rolande făcea inspecție prin salon. Pianul electric răsuna zgomotos în încăperea aceea aproape goală.

— Văd că n-ai prea multă bătaie de cap în noaptea asta, spuse Ravic.

— Nimic. Numai pisălogul ăla de colo. E drăgăstos ca o maimuță, dar nu vrea să se urce sus cu o fată. Cunoști tipul. Ar fi dispus, dar i-e frică. Tot neamț. A plătit consumația așa că n-o să mai stea mult.

Ravic se uită nepăsător spre masă. Tipul ședea cu spatele la el, între două fete. În clipa aceea se aplecă spre una din ele și-i apucă amândoi sânii cu mâinile. Ravic îi văzu fața. Era Haake.

O auzi ca prin ceață pe Rolande vorbind, fără să înțeleagă ce spune. Își dădea seama numai că făcuse un pas înapoi și se așezase lângă ușă în așa fel, încât să poată vedea un colț al mesei fără să fie văzut.

Vocea Rolandei îi ajunse la urechi, ca prin ceață.

— Bei un coniac?

Hârâitul strident al pianului. Iarăși amețeala, iarăși spasmul din diafragmă! Ravic își înfipse unghiile în palme: Haake nu trebuia să-l vadă acolo. Și Rolande nu trebuia să observe că-l cunoaște.

— Nu, se auzi el spunând. Am băut destul. Zici că-i neamț? Știi cine e?

Rolande dădu din umeri.

— Habar n-am. Mie mi se pare că toți seamănă între ei. Cred că ăsta n-a mai fost pe aici. Dar nu, zău, nu vrei să bei nimic?

— Nu. Am intrat așa, într-o doară...

Simțea ochii Rolandei asupra lui și se silea să fie calm.

— Voiam să știu când are loc serbarea ta, spuse el. Joi sau vineri?

— Joi, Ravic. Vii?

— Am să fiu prezent la ora exactă. Asta-i tot ce voiam să știu. Acum trebuie să plec. Noapte bună, Rolande.

— Noapte bună, Ravic.

Îl izbi freamătul nopții luminoase. Casele nu mai existau — un desiş de piatră, o junglă de ferestre. Deodată gândul războiului, o patrulă care înainta pe strada, deșartă. Automobilul, un refugiu, duduitorul motorului, pândirea dușmanului din ascunziș.

— Să-l împuşc când iese? Ravic se uită pe stradă. Câteva mașini, faruri galbene, pisici rătăcite. În depărtare, sub un felinar, o formă care se mănă cu un polițist. Numărul mașinii lui, zgomotul împuşcăturii. Rolande, care-l văzuse chiar atunci — cuvintele lui Morosow: "Nu risca nimic, dar nime! Nu merită".

Portarul plecase. Nici un taxi. Bun. Lunea, circulația nu era mare la ora aceea. În clipa când se gândea la asta, un Citroën trecu zdrăngănind pe lângă el și opri la intrare. Șoferul își aprinse o țigară și căscă cu zgomot. Ravic simțea cum i se contractează pielea. Aștepta.

Stătea la îndoială dacă să se dea jos și să-i spună șoferului că nu mai era nimeni înăuntru. Cu neputință. Să-l trimeată undeva cu un comision și să-i plătească dinainte. La Morosow, de pildă, Scoase o foaie de hârtie din buzunar, scrise câteva rânduri, o rupse, scoase alta. Morosow să nu-l mai aștepte la Șeherezada, semnă cu un nume fictiv.

Taxiul ambreie și porni. Se uita după el fără să vadă cine era înăuntru. Poate că Haake se urcase în timp ce el scria.

Băgă iute în viteza întâia. Talbotul porni ca din pușcă după taxi.

Nu vedea pe nimeni prin geamul din spate. Dar poate că Haake stătea într-o parte. Depăși taxiul și se uită fără să recunoască ceva în întunericul din mașină. Rămase în urmă și depăși din nou mașina, trecând foarte aproape de ea. Șoferul întoarse capul și strigă la el:

— Hei, idiotule, vrei să intri în mine?

— E un prieten de-al meu în mașina dumitale.

— Bețiv ordinar, urlă șoferul, nu vezi că mașina e goală?

În momentul acela văzu că aparatul de taxat nu era în funcțiune. Făcu un viraj brusc și porni în goană înapoi.

Haake stătea la marginea trotuarului și făcea semn cu mâna.

— Alo, taxi.

Ravic trase lângă el și apăsă pe frână.

— Taxi? întrebă Haake.

— Nu. Ravic scoase capul afară. Ce surpriză! spuse el.

Haake făcu ochii mici.

— Ce?

— Cred că ne cunoaștem, spuse Ravic în nemțește.

Haake se aplecă înainte. Bănuiala din ochi îi dispăruse.

— *Main Gott — Herr von — von...*

— Horn.

— Exact! Exact! Herr von Horn. Sigur că da! Ce coincidență! Unde ai fost până acum, omul lui Dumnezeu?

— Aici, în Paris. Hai, urcă... N-am știut că ai să te întorci așa de repede.

— Ți-am telefonat de mai multe ori. Ți-ai schimbat hotelul?

— Nu. Stau tot la Prince-de-Galles. Ravic deschise portiera mașinii

— Urcă. Te iau cu mine. La ora asta n-ai să găsești un taxi așa de ușor.

Haake puse piciorul pe scară. Ravic îi simțise răsuflarea și-i vedea fața roșie, congestionată.

— Prince-de-Galles, spuse Haake. Fir-ar al dracului, va să zică asta era! Ți-am telefonat la George al V-lea. Acuma înțeleg, râse el zgomotos. Prince-de-Galles, sigur că da. Le-am confundat. Nu mi-am adus agenda veche, credeam că o să țin minte.

Ravic se uita tot timpul la ușa de la intrare. N-avea să iasă nimeni așa degrabă. Fetele trebuiau să se schimbe. Totuși, era mai bine dacă-l urca pe Haake repede în mașină.

— Aveai de gând să intri aici? întrebă Haake pe un ton jovial.

— Mă bătea gândul, dar e prea târziu.

Haake pufni tare din nas.

— Bine zici, amice. Eu am fost ultimul înainte de închidere.

— Nu-i nimic. La asta e plictiseală. Hai în altă parte.

— Mai găsim undeva deschis?

— Ba bine că nu. Casele serioase încep de abia la ora asta. Osiris e numai pentru turiști.

— Zău? Credeam că asta e ceva de mâna întâia.

— Da de unde. Sunt altele mult mai bune. Asta e de rând.

Ravic apăsă ușor de mai multe ori pe accelerator. Motorul sforăia și se stingea. Calculase bine; Haake se urcă cu grijă și se așeză lângă el.

— Ce plăcere să ne întâlnim iar, spuse el. Mare plăcere.

Ravic întinse mâna peste el și închise portiera.

— Și eu sunt încântat.

— Interesant oraș! O mulțime de fete goale. Și când te gândești că poliția îngăduie! Cu siguranță că majoritatea sunt bolnave, nu?

— În asemenea case nu poți fi niciodată sigur.

— Sunt case unde poți fi absolut sigur? Haake mușcă capătul trabucului. N-aș vrea să mă duc acasă garnisit. Pe de altă parte, o viață are omul.

— Păi, spuse Ravic și-i întinse bricheta.

— Încotro mergem?

— Ce-ar fi să începem la una din așa-numitele "*maison de rendez-vous*"?

— Ce mai e și aia?

— O casă unde doamnele din societate se due pentru aventuri.

— Cum? Chiar doamne din societate?

— Da. Femei cu bărbați în vârstă. Femei cu bărbați plictisitori. Femei ai căror bărbați nu câștigă destul.

— Cum — doar nu — cum de...

— Femeile acestea se duc acolo pentru o oră sau chiar pentru mai multe. Ca la un cocteil sau ceai. Unele din ele pot fi angajate. Nu e un bordel ca cele din Montmartre. Cunosc o casă dintr-astea simpatică în Bois. Proprietăreasa arată ca o ducesă. Totul este extrem de distins, de discret, și de elegant.

Ravic vorbea rar și calm, respirând încet. Se auzea perorând ca un ghid turistic și se silea să continue să vorbească, ca să devină mai calm. Vinele din brațe îi tremurau. Își strânse mâinile pe volan ca să-și stăpânească tremuraturul.

— Ai să fii surprins când ai să vezi camerele, spuse el. Mobila este veritabilă, covoarele și tapetele vechi, vinul ales, serviciul impecabil, și poți fi absolut sigur în privința femeilor.

Haake pufăi fumul de trabuc și se întoarse spre Ravic.

— Pe cuvântul meu, dragă domnule von Horn, tot ce-mi spui e minunat. Mai e însă o chestiune: cu siguranță că așa ceva costă scump?

— Te asigur că nu e scump.

Haake râdea răgușit, jenat.

— Depinde ce înțelegi prin asta! Noi germanii, cu schimbul nostru limitat...

Ravic clătină din cap.

— O cunosc foarte bine pe patroană. Îmi este îndatorată cu multe lucruri. Vom fi primiți ca niște oaspeți deosebiți. Te prezint ca pe un prieten de-al meu, așa că mai mult ca sigur că n-o să-ți dea voie să plătești. În cel mai rău caz câteva bacșișuri — adică mai puțin decât ai plătit la Osiris pe o sticlă de șampanie.

— Zău?

— Ai să vezi.

Haake se foi pe canapea.

— *Donnerwetter*. Asta-i strașnic! Îi zâmbi lui Ravic cu toată gura. Pari să fii bine informat. Probabil că i-ai făcut mari servicii femeii aceleia.

Ravic se uită la el. Se uită drept în ochii lui.

— Case de felul acesta au uneori neplăceri cu autoritățile. Tentative de șantaj. Înțelegi cum stau lucrurile.

— Și încă cum! Haake rămase o clipă tăcut, ca și cum ar fi cântărit ceva în gând. Te bucuri de atâta influență pe aici?

— Nu tocmai. Am câțiva prieteni cu situații înalte.

— E și asta ceva. Ne-ai putea fi de mare folos. Ai fi dispus să discutăm despre asta într-o zi?

— Desigur. Cât timp rămâi la Paris?

Haake râse.

— De câte ori te întâlnesc sunt gata de ducă. Plec în dimineața asta cu trenul de șapte treizeci. Se uită la ceasul mașinii. Peste două ore și jumătate. Tocmai voiam să-ți spun. Trebuie să fiu la gară la timp. O să reușim?

— Foarte ușor. Mai ai nevoie să treci pe la hotel?

— Nu. Valiza e la gară. Am plecat de azi după-masă de la hotel și am economisit chiria pe o zi. Cu schimbul nostru limitat — râse el din nou.

Ravic își dădu deodată seama că și el râdea. Își încleștă mâinile pe volan. Imposibil, se gândea el, așa ceva e imposibil. Are să se întâmple un lucru care să-mi pună bețe-n roate! E cu neputință să am atâta noroc!

Aerul proaspăt îl făcu pe Haake să se resimtă de pe urma alcoolului.

Vorba îi deveni mai înceată și mai greoaie. Se așeză mai bine în loc și ațipi, cu falca de jos lăsată. Mașina intră în întunericul tăcut dm Bois.

Farurile zburau ca niște stafii albe în fața mașinii, smulgând din bez-nă pomi fantomatici. Prin fereastra cu geamul lăsat al portierei năvălea mirosul salcânilor. Fâșâitul cauciucurilor pe asfalt era fin, continuu, ca și cum n-avea să se mai sfârșească. Zgomotul familiar al motorului, profund și catifelat în aerul jilav al nopții. Luciul unui mic eleșteu pe stânga, siluetele plopilor care apăreau mai luminoși decât fagii din spatele lor. Pajiști acoperite de rouă fosforescentă, palidă. La Route de Madrid, la Route de la Porte St. James, la Route de Neuilly... O casă adormită. Aerul de râu. Sena.

Ravic mână pe Boulevard de la Seine. Două șlepuri pluteau pe apa luminată de lună. Pe un altul, mai departe, lătra un câine. De dincolo de apă venea zvon de voci. La capătul primului șlep pâlâia o lumină. Ravic nu opri mașina. Mergea cu aceeași viteză ca să nu-l trezească pe Haake și înainta de-a lungul Senei. Șlepurile erau aproape de mal. Coti în strada Ferme, depărtându-se de râu, și se înapoie în aleea Longchamps. Merse pe ea până trecu de aleea Reine Margueritte, conducând atent, și apoi intră în aleile înguste.

Se uită la Haake și-l văzu că stătea cu ochii deschiși. Haake îl privea pe Ravic. Ochii îi luceau ca niște bile albastre de sticlă în oglinda palidă a tabloului de control. Ravic simți că-l străbate un curent electric.

— Te-ai trezit? întrebă el.

Haake nu răspunse. Se uita la Ravic. Nici nu se mișcă. Nici ochii nu i se mai mișcau.

— Unde suntem? întrebă el în cele din urmă.

— În Bois de Boulogne. Foarte aproape de Restaurant des Cascades.

— De cât timp mergem?

— De zece minute.

— A trecut mai mult.

— Prea puțin.

— Înainte de a adormi m-am uitat la ceas. Mergeam de mai bine de o jumătate de oră.

— Da? făcu Ravic. Nici nu mi-am închipuit că a trecut atâta timp. A-jungem imediat.

Haake nu-și lua ochii de pe Ravic.

— Unde?

— *La maison de rendez-vous.*

Haake se foi.

— Întoarce-te înapoi, spuse el.

— Acum?

— Da.

Nu mai era beat. Capul i se limpezise. Căpătase altă față. Jovialitatea și buna dispoziție îi dispăruseră. Pentru prima oară, Ravic văzu din nou fața pe care o cunoscuse, fața care i se întipărise pentru totdeauna în a-mintire, în camera de tortură a Gestapoului. Și, deodată, stânjeneala pe care o simțise tot timpul de când îl întâlneau pe Haake dispăru; avea sentimentul că trebuie să omoare un străin care de fapt nu însemna nimic pentru el. Până atunci dusese cu el în mașină un chefliu simpatic și căutase în zadar motive pe fața acestui om, motive care erau adânc înrădăcinate în mintea lui, indiferent de cele la care încerca să se gândească. Și acum, deodată, ochii deveniseră iarăși aceiași pe care îi văzuse înaintea lui când se trezise din leșin, în chinuri cumplite. Aceiași ochi reci, aceeași voce rece, joasă, pătrunzătoare.

Ceva în Ravic își schimbă brusc direcția. Era ca un curent care-și schimbă polii. Tensiunea rămăsese, șovăiala, nervozitatea, nesiguranța

se transformaseră într-un singur curent care avea numai un scop, și nimic altceva în afară de asta. Anii se prefăceau în scrum, camera cu pereții cenușii reapăruse, lumina albă fără abajur, mirosul de sânge, de piele, de sudoare, durerea și frica.

— De ce? întrebă Ravic.

— Trebuie să mă întorc. Sunt așteptat la hotel.

— Ai spus că ți-ai dus bagajul la gară.

— Da, am spus. Dar mai am de aranjat ceva înainte de plecare.

Uitasem cu desăvârșire. Să ne întoarcem.

— Bine.

În ultimele două săptămâni, Ravic colindase de mai mult de zece ori Bois de Boulogne, ziua și noaptea. Știa în ce punct se află. Mai avea câteva minute. Făcu la stânga și intră într-o alee îngustă.

— Ne întoarcem?

— Da.

Aroma grea de sub copacii prin care razele soarelui nu pătrundeau. Întunericul mai adânc. Lumina vie a farurilor. Ravic văzu în oglindă că mâna stângă a lui Haake se retrăgea de pe portieră, încet, precaut. Volanul e în partea dreaptă, se gândi Ravic, slavă Domnului că Talbotul are volanul în partea dreaptă! Făcu un viraj, ținu volanul cu mâna stângă, se prefăcu că e aruncat într-o parte din cauza cotiturii apoi accelerează pe aleea dreaptă; mașina gonea înainte și după câteva secunde apăsă pe frână cu toată puterea lui.

Talbotul încremeni. Frânele scârțâiră. Ravic ținea un picior pe frână, iar pe celălalt îl proptise în față ca să-și asigure echilibrul. Haake, care nu-și sprijinea picioarele de nimic și care nu se așteptase la o oprire atât de bruscă, fu azvârlit înainte. Nu putu să-și scoată mâna din buzunar și fruntea lui se lovi de marginea parbrizului și a tabloului de comandă. În clipa aceea Ravic îl izbi în ceafă cu o cheie grea pe care o scoase din buzunarul portierei.

Haake se lăsă pe o parte și nu se mai ridică. Umărul lui drept, sprijinit de tablou, îl împiedica să cadă.

Ravic porni imediat. Traversă aleea principală și micșoră farurile. Se uită în jur să vadă dacă nu auzise cineva scârțâitul frânelor. Stătea la îndoială dacă să-l scoată pe Haake din mașină și să-l ascundă după niște tufișuri, în caz că s-ar fi apropiat cineva. În cele din urmă opri lângă o răscruce, stinse farurile și motorul, sări din mașină, săltă capota, deschise portiera și rămase să asculte. Dacă ar fi venit cineva, putea să-l vadă și să-l audă din depărtare. Ar fi avut timp suficient să târască trupul lui Haake după un tufiș și să simuleze că avea o pană la mașină.

Tăcerea era ca un zgomot. Venise atât de brusc și de nefiresc încât zumzăia. Ravic își strânse pumnii până simți că-l dor. Știa că nu-i zumzăia decât sângele în urechi. Respira adânc și rar.

Zumzetul se transformă într-un muget. Prin muget, Ravic auzea un sunet strident, care devenea din ce în ce mai intens. Își încordă simțurile ca să audă cât mai bine. Sunetul creștea metalic — apoi, deodată, își dădu seama că venea de la greieri și că mugetul încetase. Rămăsese numai țârâitul greierilor din începutul acela de zi, pe o fâșie de pajiște care se întindea în diagonală în fața ochilor lui.

Pajiștea era scaldată în lumina stinsă a zorilor. Ravic fixă capota. Era și timpul, pentru că peste puțin avea să se facă ziuă. Se uită înapoi. Locul acela nu era bun. Nicăieri în Bois nu era bine. Pe malul Senei era prea multă lumină. Nu-și închipuise că avea să se întâmple atât de târziu. Se răsuci brusc. Auzise un hârâit, un râcâit, și-apoi un geamăt. Haake scosese o mână prin portiera deschisă și râcâia scara mașinii. Ravic își dădu seama că avea încă în mână cheia cu care îl lovise pe

Haake. Îl apucă pe Haake de gulerul hainei, îl ridică în așa fel încât capul să-i fie liber, și-l lovi de două ori. Geamătul încetă.

Se auzi un zgomot metalic. Ravic stătu să asculte. Era un revolver, care căzuse de pe canapeaua mașinii pe scară. Probabil că Haake îl avea în mână înainte ca mașina să fi frânat brusc. Ravic îl azvârli înapoi în mașină.

Își încordă din nou auzul. Greieri. Pajiștea. Cerul care se înviorase și-ți dădea impresia că se retrăsese spre înalturi. Peste puțin avea să răsară soarele. Ravic îl scoase pe Haake din mașină, lăsă canapeaua din față și încercă să-l ghemuiască pe Haake în spate. Nu se putea. Nu era destul loc. Se duse la coada mașinii, deschise port-bagajul, și-l goli de tot ce era în el. Îl scoase apoi pe Haake din mașină și-l trase spre spate. Haake nu murise încă. Era grozav de greu. Ravic simțea cum asudă. Reuși în cele din urmă să înghesuie trupul în port-bagaj. Haake stătea ghemuit ca un embrion, cu genunchii la gură.

Luă de pe jos sculele, o lopată și un krik pe care le azvârlise pe jos și le aruncă în față, în mașină. Într-un pom din apropiere începu să cânte o păsărică. Ravic tresări. Cântecul ei era parcă mai tare decât tot ce auzise până atunci. Se uită peste pajiște. Era mult, mult mai luminată decât înainte.

Nu voia să riște nimic. Se întoarse la spatele mașinii și întredeschise capacul portbagajului. Puse un picior pe bara din spate, și ținu capacul deschis cu genunchiul, atât cât să-și poată vârî mâna prin deschizătură. Dacă ar fi trecut cineva pe acolo, Ravic s-ar fi prefăcut că are ceva de lucru la spatele mașinii și ar fi putut da imediat drumul la capac. Mai avea un drum lung de făcut și trebuia mai întâi să-l omoare pe Haake.

Capul lui Haake era în colțul din dreapta și se putea vedea prin deschizătură. Gâtul era moale; arterele mai zvâcneau încă. Ravic își îndreptă degetele în jurul gâtieiului și ținu strâns.

Părea că nu se mai termină. Capul se mai mișca puțin. Numai puțin. Trupul încerca să se întindă. Gura se deschise. Pasărea își relua ciripitul ei strident. Limba era umflată și galbenă. Deodată Haake deschise un ochi. Se holba, se umplea de lumină și de viziune, părea că se desface de cap și că vine spre Ravic. Ravic mai strânse câteva clipe. Gata.

Capacul se închise. Ravic făcu câțiva pași, se rezemă de un pom și vomită. Parcă-i smulgea cineva stomacul. Încerca să se abțină, dar fără folos.

Când ridică ochii, văzu un om care tăia pajiștea de-a curmezișul. Omul se uita la el. Ravic rămase pe loc. Omul se apropie. Pășea rar, nepăsător. Era îmbrăcat ca un grădinar sau ca un lucrător. Îi aruncă o privire lui Ravic. Ravic scuipe și scoase din buzunar un pachet de țigări. Aprinse o țigară și trase primul fum. Fumul îi arse gâtul. Omul traversă aleea. Se uită spre locul unde vomitase Ravic, apoi la mașină, și-apoi iar la Ravic. Nu spuse nimic și Ravic nu reuși să citească nimic pe fața lui. Omul, cu mersul lui leneș, se pierdu după colțul aleii.

Ravic mai așteptă câteva clipe. Încuie apoi port-bagajul mașinii și porni motorul. Nu mai avea nimic de făcut în Bois. Se luminase prea tare. Trebuia să mâne spre Saint-Germain. Cunoștea pădurea de-acolo.

Peste un ceas opri în fața unui han de țară. Îi era tare foame și capul îi vâjâia. Trase mașina în fața casei, unde erau două mese și câteva scaune. Comandă cafea și pesmeți și se duse să se spele. Lavoarul putea. Ceru un pahar cu apă și-și clăti gura. După aceea se spală pe

mâini și ieși afară.

Masa era pusă. Cafeaua fierbinte îi umplea nările, rândunelele zburau pe lângă acoperișuri și soarele își întinsese perdelele de aur pe zidurile caselor. Oamenii se duceau la muncă și o fată, cu poalele sumese, spăla podeaua hanului. Era cea mai liniștită dimineață de vară din câte trăise Ravic în ultimul timp.

Bău cafeaua fierbinte, dar nu se putea hotărî să mănânce. Nu voia să atingă nimic cu mâna. Se uită la degetele lui. "Proștii, își zise el. Dă-o dracului, n-am să încep acum să am complexe. Trebuie să mănânc." Mai bău o ceașcă de cafea. Scoase o țigară din pachet și se strădui să nu bage în gură capătul pe care pusese mâna — Nu mai merge așa, zise el. Cu toate acestea, nu reuși să mănânce nimic. Trebuie să termin cu asta, se gândi el. Se ridică și făcu plata.

O cireadă de vaci. Fluturi. Soarele de deasupra câmpului. Soarele din parbriz. Soarele de pe acoperișul mașinii. Soarele de pe nichelul portbagajului în care stătea ghemuit Haake — care fusese omorât fără să audă de ce și de către cine. Altfel trebuia să se fi petrecut lucrurile.

— Hă recunoști, Haake? Știi cine sunt?

Vedea înaintea ochilor fața lui roșcovană. — Nu, de ce? Cine ești dumneata? Ne-am mai cunoscut înainte?

— Da.

— Când? Suntem prieteni intimi? La Școala pregătitoare de ofițeri, poate? Nu-mi aduc aminte.

— Cum, Haake, nu-ți aduci aminte? Nu la Școala pregătitoare de ofițeri. Mult mai târziu.

— Mai târziu... Dar mi-ai spus că ai trăit tot timpul în străinătate. Eu n-am ieșit din Germania decât în ultimii doi ani, doar aici, la Paris. Poate că am băut...

— Nu, n-am băut împreună. Și nici nu s-a întâmplat aici. În Germania, Haake!

O barieră. Vagoane de marfă. O grădină, trandafiri mărunți, și floarea-soarelui. Așteptarea. Un tren uitat, ce pufăia în dimineața aceea nesfârșită. Și ochii din port-bagaj, sticloși, care se umpleau de praful ce pătrundea prin crăpături.

— În Germania? A, înțeleg! La o întrunire de partid. Nürnberg. Parcă-mi amintesc. Nu cumva la Nürnberg, Horn?

— Nu, Haake. Ravic vorbea domol în geamul parbrizului și simțea cum se răsfrânge înapoi spre el valul negru al anilor trecuți. — Nu la Nürnberg. La Berlin.

— Berlin? Fața schimonosită din geam dă semne de nerăbdare, amuzată. — Hai, spune-mi odată, prietene, să aud și eu cum a fost? Nu mă mai ține ca pe jăratec! Unde ne-am cunoscut?

Valul ieșit din pământ i se urcase până la subțiori.

— Pe jăratec, Haake! Chiar așa cum spui! Pe jăratec!

Un râset, nesigur, sfios. — Nu face glume, prietene.

— Pe jăratec, Haake! Știi cine sunt eu?

Râsetul, mai nesigur, mai sfios, temător. — De unde vrei să știi? Cunoscoam mii de oameni. Nu pot să-mi aduc aminte de fiecare în parte. Dacă te referi la poliția secretă...

— Da, Haake. Gestapoul.

Haake ridică din umeri. E în defensivă. — În caz că ai fost vreodată interogată...

— Da. Nu-ți aduci aminte?

Haake ridică iar din umeri. — De unde vrei să-mi aduc aminte? Am interogată atâtea mii...

— Interogată? I-ai bătut până și-au pierdut cunoștința, cu rinichii

zdrobiți, cu oasele frânte, aruncați în celule ca niște saci, scoși iarăși afară, cu fețele sfâșiate, cu testiculele stâlcite — asta numești tu că au fost interogați! Geamătul înăbușit al celor care nu mai erau în stare să țipe — asta numești tu interogare? Scâncetul dintre cunoștință și leșin, loviturile de picioare în pânțele, bastoanele de cauciuc, bicele — da, toate astea sunt pentru tine. nevinovatele, interogare!

Ravic fixa fața nevăzută din parbriz, prin care luneca tăcut peisajul de țară cu lanuri, cu maci și trandafiri sălbateci — o fixa, buzele i se mișcau, și spuneau tot ceea ce el voia să spună și ceea ce nu spusese și ceea ce trebuia să spună.

— Astâmpără-te cu mâinile că te împușc! Îți aduci aminte de micul Max Rosenberg care zăcea întins, lângă mine, în pivniță și care a încercat să-și sfarme capul de zidul de ciment ca să nu fie interogat din nou — interogat de ce? Fiindcă era democrat! Dar de Willmann, care vărsa sânge și nu mai avea nici un dinte și-i rămăsese un singur ochi după ce fusese interogat de tine două ore — interogat de ce? Fiindcă era catolic și nu credea că Führerul vostru este noul Mesia. Dar de Riesenfeld, al cărui cap și spate erau o carne vie și care ne implora să-i mușcăm arterele fiindcă el nu mai avea dinți și n-o mai putea face singur după ce fusese interogat de tine — interogat de ce? Fiindcă era împotriva războiului și nu credea că cea mai înaltă expresie a culturii sunt bombele și aruncătoarele de flăcări. Interogat! Mii și mii au fost interogați, da — stai liniștit cu mâinile, porcule! Și acum, în sfârșit, am pus mâna pe tine, o să mergem într-o casă cu pereți groși și vom fi numai noi doi, și am să te interoghez — încet, încet, zile întregi, cu tratamentul Rosenberg, cu tratamentul Willmann, cu tratamentul Riesenfeld, întocmai cum ni le-ai demonstrat! Și apoi, la urmă...

Ravic își dădu deodată seama că mașina luase prea mare viteză. Case. Un sat. Pui de găină. Cai galopând pe pășuni, cu gâturile întinse, cu capetele ridicate, păgâni, ca niște centauri, plini de viață. O femeie ducea un coș cu rufe și râdea. Rufe viu colorate atârnav pe frânghii ca niște steaguri ale fericirii netulburate. Copii care se jucau pe prispe. Vedea toate acestea cât se poate de limpede și totuși parcă era despărțit de ele printr-un zid de sticlă, foarte aproape și neînchipuit de departe, pline de frumusețe, de pace, de nevinovăție, dureros de puternice și pe care el nu le mai putea atinge din cauza acelei nopți. Nu simțea nici o părere de rău — așa se întâmplase și atâta tot.

Conduse încet. Singura șansă de a fi oprit este să conduci cu viteză prin sate. Ceasul. Trecuseră două ore. Era oare cu puțință? Nu-și dăduse seama de timp. Nu văzuse nimic. Numai fața către care vorbise.

Saint-Germain. Parcul. Împletitura neagră de sârmă proiectată pe cer, și apoi copacii. Copacii. Alei de copaci, un parc al copacilor, căutat, dorit, și apoi, deodată, pădurea.

Mașina alerga acum fără zgomot. Pădurea răsărea, un val verde și auriu se deschidea larg în dreapta și-n stânga, inunda orizontul și cuprindea totul — până și insecta iute și lucitoare care alerga în zig-zag prin ea.

Pământul era moale și acoperit de tufișuri. Locul era departe de șosea. Ravic lăsă mașina la o distanță de o sută de metri, așa ca s-o poată vedea. Apoi puse mâna pe sapă și începu să sape pământul. Mergea ușor. Dacă trecea cineva pe acolo și vedea automobilul, Ravic ar fi putut ascunde sapa și s-ar fi prefăcut că se plimbă prin pădure.

Scoase atâta pământ cât era nevoie ca să poată acoperi corpul. Trase apoi mașina până aproape de groapă. Trupurile morților sunt grele. Totuși, oprise mașina acolo unde se termina pământul tare, așa ca să nu lase urme de roți.

Trupul nu înțepenise încă. Îl târî până la groapă și începu să-l despoaie de haine, pe care le așeza într-o grămadă. Treaba era mai ușoară decât se așteptase. Lăsă trupul gol acolo, luă hainele cu el și trase mașina la loc, pe șosea. Încuie portierele și portbagajul și luă un ciocan. Trebuia să se gândească la posibilitatea că cineva putea descoperi din întâmplare cadavrul, și voia să împiedice identificarea.

O clipă, îi veni greu să se întoarcă. Simțea un imbold irezistibil să lase trupul acolo, în groapă, să se urce în mașină și să fugă. Rămase un timp să privească înapoi. La câțiva pași mai încolo, două veverițe se fugăreau pe trunchiul unui mesteacăn. Blana lor roșcată strălucea în soare. Ravic își luă inima-n dinți și se întoarse.

Umflată. Umflată și vânătă. Puse o bucată de cârpă plină de ulei pe fața lui Haake și începu s-o sfarme cu ciocanul. La prima lovitură se opri. I se părea că face prea mult zgomot. Apoi continuă să lovească. După câțiva timp ridică bucata de cârpă. Fața era de nerecunoscut, o masă de carne mânjită de sânge negru. Ca fața lui Riesenfeld, se gândi el. Își simți dinții încleștați. Nu era ca fața lui Riesenfeld, își zise el. Fața lui Riesenfeld era mai rău, fiindcă omul era încă viu.

Inelul din mâna dreaptă. Îl smulse și împinse trupul în groapă. Groapa era prea scurtă. Apucă picioarele lui Haake și i le îndoi peste burtă. Apoi aruncă pământ peste el. Nu-i trebui mult timp. Bătători pământul cu picioarele și-l acoperi cu pătrate de mușchi pe care le tăiasă dinainte cu sapa. Se potriveau exact. Nu se puteau observa marginile decât dacă te aplecai să privești peste groapă.

Ciocanul. Sapa. Bucata de cârpă. Le vârî în portbagaj împreună cu hainele. Mai făcu încă o dată drumul până la groapă, să vadă dacă nu lăsase vreun corp delict. Nu găsi nimic. Ploaia și câteva zile de creștere a ierbii aveau să isprăvească treaba.

Sinistru: pantofii unui mort. Ciorapii. Lenjeria. Costumul, mai puțin sinistru. Ciorapii, cămașa, indispensabilii — veștede ca niște strigoi, de parcă ar fi murit o dată cu omul. Era înfiorător să trebuiască să pui mâna pe ele, pentru a căuta monogramele și etichetele.

Ravic le găsi repede și le tăie. Făcu apoi o legătură cu hainele și le îngropă, la mai mult de zece kilometri de locul unde îngropase cadavrul, ca să nu le descopere pe amândouă în același timp.

Merse înainte până dădu de un pârâu. Luă monogramele și etichetele pe care le tăiasă și le înfășură într-o bucată de hârtie. Rupse apoi agenda lui Haake în mii de bucăți și cercetă portofelul. Conținea două bancnote de câte o mie de franci, biletul de tren pentru Berlin, zece mărci, mai multe foi de hârtie cu adrese, și pașaportul lui Haake. Ravic luă bancnotele franceze și le băgă în buzunar. Mai găsisese încă cinci franci în buzunarele lui Haake.

Se uită o clipă la biletul de tren. Spre Berlin — cât de ciudat i se părea: spre Berlin. Îl rupse și-l puse la un loc cu celelalte lucruri. Se uită îndelung la pașaport. Era valabil pe încă trei ani, și viza era bună pe alți doi ani de-atunci încolo. Se simți ispitit să-l țină și să-l folosească pentru el. S-ar fi potrivit cu felul de viață pe care îl ducea. N-ar fi șovăit, dacă n-ar fi fost periculos.

Îl rupse. Tot așa și bancnota de zece mărci. Păstră cheile, revolverul și recipisa pentru bagajele lui Haake. Îi mai trebuia timp să se hotărăască dacă era bine să ridice bagajele de la gară, ca astfel să ștergă orice urmă din Paris. Găsisese nota de plată pentru hotel și o rupse.

Arse tot. Îi luă mai mult timp decât se așteptase, dar avea ziare cu care să dea foc la bucățile de pânză. Aruncă cenușa în pârâu. Examină apoi mașina, să vadă dacă nu existau urme de sânge; nu găsi nici una. Spălă cu grijă ciocanul și cheia și le puse la loc în portbagaj. Își spălă

mâinile cum a putut mai bine, scoase o țigară și rămase un timp liniștit, fumând.

Soarele lumina pieziș prin mestecenii înalți. Ravic fuma. Se simțea gol și nu voia să se gândească la nimic.

Abia când ajunse din nou pe drumul care ducea la castel se gândi la Sybil. În lumina vie de vară, Ravic vedea mărețul castel ridicându-se alb sub cerul etern al veacului al optsprezecelea. Sybil. Își aduse aminte deodată de ea și pentru prima oară nu încerca să lupte cu amintirea, s-o înlăture, s-o înăbușe. Niciodată amintirile lui nu merseseră mai departe de ziua în care Haake dăduse ordin ca Sybil să fie adusă înăuntru. Niciodată mai departe de expresia de groază de pe chipul ei. Restul se ștersese. Și niciodată mai departe de clipa în care primise vestea că Sybil se spânzurase. Nu crezuse că era adevărat. Era cu puțință, dar cine știe ce i se întâmplase înainte? Nu se putea gândi la ea fără să aibă o contracție în creier, care-l făcea să-și încleșteze mâinile și să-și simtă pieptul strâns ca într-o menghine, zile întregi nu putea scăpa de ceața roșie a nădejzii neputincioase de răzbunare.

Acum se gândea la ea și contracția, și menghinea, și ceața îl părăsiseră. Ceva se eliberase, se ridicase o barieră, imaginea rigidă a groazei începea să se miște, nu mai era împietrită așa cum fusese toți acești ani. Gura ei căscată începea să se închidă, ochii își pierdeau fixitatea, și culoarea revenea în obrazul ei ca de var. Nu mai era masca eternă a fricii, devenise iarăși Sybil pe care o cunoscuse, cu care trăise.

Zilele — serile — se înălțau ca niște focuri uitate, care apar deodată dincolo de orizont. O ușă zăvorâtă, încuiată și pătată de sânge din trecutul lui, se deschidea acum ușor și încet și înapoia ei se vedea iarăși o grădină — și nu celula Gestapoului.

Ravic mergea de mai bine de un ceas. Nu se întoarse direct la Paris. Se opri pe un pod care traversa Sena dincolo de Saint-Germain și aruncă în apă cheile, inelul și revolverul lui Haake. Lăsă jos capota mașinii și porni mai departe.

Conducea o mașină, dimineața, prin Franța. Noaptea era aproape uitată și rămasă cu zeci de ani un urmă. Cele ce se întâmplaseră cu câteva ore înainte erau nedeslușite — și tot ce înăbușise în el, timp de ani de zile, răsărea enigmatic și se apropia de el, nu-i mai despărțea nici o prăpastie.

Ravic nu-și dădea seama ce anume se petrece cu el. Credea că avea să se simtă gol, obosit, indiferent, agitat; se așteptase să aibă un sentiment de scârbă — tăcută justificare — o poftă de băutură, să se îmbete, să uite. Nu se așteptase să se simtă ușor și liber, ca și când un lacăt căzuse din trecutul lui. Se uită împrejur. Peisajul aluneca pe lângă el, procesiuni de plopî ridicau spre înalțuri verdele lor ca niște torțe ale biruinței, câmpuri cu maci și cucută, de la brutăriile cătunelor venea miros de pâine proaspătă, și glasurile copiilor dintr-o școală se înălțau ca tonurile înalte ale unei viori.

La ce se gândise oare când trecuse înainte pe acolo? Înainte, acum câteva ore, câteva veacuri în urmă? Unde era peretele de sticlă, unde era sentimentul izolării? Se topiseră ca ceața în prima căldură a soarelui. Vedea iarăși copii jucându-se pe prispele caselor, vedea pisicile și câinii adormiți, vedea rufe colorate fâlfâind în bătaia vântului, și pe femeia cu cârlige de rufe în mână, care atârna șiruri lungi de cămăși. Vedea toate acestea și simțea că și el le aparține, acum mai mult decât cu atâția ani în urmă. Ceva se topea în el și se înălța iarăși moale și cald, un câmp pârjolit începea să înverzească, și anii tulburi se retrăceau

treptat spre depărtări.

Stătea în mașină, liniștit, și nu îndrăznea să se miște, ca nu cumva să sperie simțămintele ce creșteau în el, care curgeau în sus și în jos, stătea nemișcat și nu-i venea să creadă. Își închipuise că umbra lui Haake avea să stea lângă el și să-l fixeze — dar lângă el nu stătea decât propria lui viață, care se întorsese și-l privea. Doi ochi care stătuseră holbați atâția ani de zile, așteptând și ascunzând tăcut și inexorabil, se încinseseră, o gură își recăpătase liniștea și două brațe care se întindeau înainte, îngrozite, se lăsaseră, în sfârșit, în jos. Chipul lui Sybil, eliberat prin moartea lui Haake de expresia morții — înviase pentru o clipă, ca apoi să înceapă să se stingă. Putea acum să odihnească în pace; n-avea să mai revină; plopul și teii o înmormântau duios, și nu mai rămânea decât vara, zumzetul albinelor și o oboseală senină, puternică, trează, ca și când nu dormise de multe nopți și avea să doarmă mult timp sau să nu mai doarmă deloc.

Opri Talbotul în strada Poncelet. În clipa când opri motorul și se dădu jos, își dete seama cât de obosit era. Nu mai simțea sfârșeala de pe drum; rămăsese numai cu o poftă avidă de somn. Se duse pe jos până la Internațional și trebui să facă un adevărat efort ca să umble. Soarele îl apăsa pe umeri ca o grindă. Își aduse aminte că trebuie să libereze apartamentul de la Prince-de-Galles. Uitase de el cu desăvârșire. Era atât de obosit încât se gândi o clipă să amâne pentru mai târziu. După aceea se întoarse cu mare greutate din drum și luă un taxi care-l duse la Prince-de-Galles. Era gata să uite să-și ia geamantanul.

Așteptă în holul răcoros. La bar, în dreapta lui, câteva persoane beau Martini. Când îi aduse portarul bagajul, Ravic era aproape așipit. Îi dădu un bacșiș și luă alt taxi.

— La Gara de Est, spuse el tare, ca portarul să-l audă deslușit.

Spuse șoferului să oprească în colțul străzii Boetie.

— M-am înșelat cu un ceas, spuse el. E prea devreme. Oprește în fața bistroului de colo.

Plăti, își luă geamantanul, intră în bistro și așteptă să plece taxiul. Leși afară, chemă un altul, și se duse la Internațional.

Jos nu era decât un băiat adormit. Era ora douăsprezece și proprietăreasa lua dejunul. Ravic își duse geamantanul sus, în cameră. Se dezbracă și dădu drumul la duș. Se spălă îndelung și după aceea se frecă cu alcool. Simțea cum se răcorește. Îmbracă rufărie curată și un alt costum și se duse jos, în camera lui Morosow.

— Tocmai voiam să vin la tine, spuse Morosow. Astăzi sunt liber. Am putea lua masa la Prince-de-Galles — tăcu și-l privi pe Ravic mai atent.

— Nu mai e nevoie, spuse Ravic.

Morosow se uită la el.

— Am terminat, spuse Ravic. Azi-dimineață. Nu mă întreba nimic. Vreau să dorm.

— Ai nevoie de ceva?

— Nu. Am terminat tot. Am avut noroc.

— Unde e mașina?

— În strada Poncelet. Totul e în ordine.

— Nu mai e nimic de făcut?

— Nimic. M-a apucat o durere de cap îngrozitoare. Vreau să dorm.

Am să vin mai târziu.

— Bun. Ești sigur că nu mai e nimic de făcut?

— Nu mai e nimic, Boris. A mers ușor.

— N-ai uitat nimic.

— Nu cred. Nu. Nu vreau să mă mai gândesc acum la ce-a fost. Mai târziu... Tu rămâi aici?

— Sigur că da.

— Bine. Atunci am să vin mai târziu.

Ravic se întoarse în camera lui. Stătu câțva timp la fereastră. Crinii refugiatului Wiesenhoff se vedeau albi în lădița de pe pervazul de jos. În față era zidul cenușiu cu ferestrele oarbe. Totul se sfârșise. Era bine așa, dar totul se sfârșise și nu mai era nimic de făcut. Nu mai rămăsese nimic. Nu mai avea nimic înaintea lui. Măine era un cuvânt fără înțeles. Astăzi adormea în neant.

Se dezbracă și se mai spală o dată. Își țină mult timp mâinile în alcool și le lăsă să se usuce la aer. Pielea de la încheieturile degetelor se făcuse ca pergamentul. Capul îi era greu și creierii parcă i se răsuceau ca o bilă. Luă un ac hipodermic și-l steriliză într-o mică autoclavă de pe scaunul de lângă fereastră. Își aduse aminte de pârâu. Numai de pârâu. Rupse capetele a două fiole și trase conținutul lor, limpede ca apa, în seringă. Își făcu injecția și se întinse pe pat. După câțva timp își luă halatul de baie și se înveli. Se simțea ca un tânăr de doisprezece ani, obosit și singur în ciudata singurătate a creșterii și a vârstei fragede.

Se trezi când se întunecase. Deasupra acoperișurilor atârna o fâșie de cer trandafirii întunecat. De jos veneau glasurile lui Wiesenhoff și al doamnei Goldberg. Nu înțelegea ce vorbeau. Nici nu voia să știe. Era în dispoziția unui om care doarme după-masă fără să fie obișnuit — copt pentru o sinucidere bruscă și nemotivată. "Ce bine ar fi să am acum de făcut o operație, se gândi el. Un caz grav, aproape fără scăpare." Își aduse aminte că nu mâncase nimic toată ziua. Simți deodată o foame disperată. Durerea de cap îl lăsase. Se îmbracă și se duse jos.

Morosow ședea în cămașă la masa din odaia lui și rezolva o problemă de șah. Camera aproape că nu avea mobilă. O tunică militară atârna pe un perete. Într-un colț era o icoană și sub ea ardea o candelă. Într-un colț, o măsuță cu un samovar. Lângă fereastră, un frigider modern. Era tot luxul lui Morosow. În el ținea vodcă, bere și câte ceva de-ale mâncării. Lângă pat avea un covor turcesc.

Morosow se ridică fără să scoată un cuvânt, aduse două pahare și o sticlă cu vodcă. Umplu paharele.

— Zubrovka, spuse el.

Ravic se așeză la masă.

— Nu vreau să beau nimic, Boris. Sunt leșinat de foame.

— Bun. Atunci să mergem să mâncăm ceva. Deocamdată — Morosow cotrobăi prin frigider și scoase o bucată de pâine neagră, rusească, castraveți, unt și o cutie mică de icre negre — gustă din asta! Icrele le-am primit cadou de la patronul Șeherezadei. Marfă bună.

— Boris, spuse Ravic. Să lăsăm teatrul. M-am întâlnit cu el în față la Osiris, l-am omorât în Bois și l-am îngropat în Saint-Germain.

— Te-a văzut cineva?

— Nu. Nici măcar în față la Osiris.

— Nicăieri?

— A trecut un om prin Bois, când terminasem. Haake era în mașină. N-a văzut altceva decât mașina și pe mine vărsând. Poate că eram beat sau poate că mi se făcuse rău. Nimic extraordinar.

— Ce-ai făcut cu lucrurile lui?

— Le-am îngropat. Am scos monogramele, le-am ars împreună cu actele. Mai am niște bani de la el și o re-cipisă pentru bagaje pe care le-a lăsat la Gara de Nord. Lichidase la hotel și voia să plece astăzi dimineață.

— Mare noroc. Urme de sânge?

— Nu. Nici n-a curs. Am predat camera de la Prince-de-Galles și mi-am adus lucrurile înapoi. Probabil că oamenii cu care a avut de lucru aici or să-și închipuie că a plecat cu trenul. Dacă-i ridicăm bagajele nu mai rămâne absolut nici o urmă.

— La Berlin o să se descopere lipsa lui, așa că ne putem aștepta la cercetări.

— Dacă bagajul nu mai este aici, n-o să știe unde a plecat.

— Ba da. N-a fost biletul de vagon-lits. L-ai ars?

— Da.

— Atunci arde și recipisa pentru bagaje.

— Dacă am trimite recipisa la gară și le-am spune să se expedieze bagajele la Berlin?

— E același lucru. Mai bine arde-o. Dacă ești prea șmecher te bănuiesc imediat. Așa, pur și simplu a dispărut. La Paris se poate întâmpla. Poliția va face cercetări și dacă are noroc va descoperi unde a fost văzut ultima oară. La Osiris. Tu ai fost pe-acolo?

— Da, dar n-am stat decât un minut. Eu l-am văzut pe Haake, dar el nu. L-am așteptat afară. Nu ne-a zărit nimeni.

— S-ar putea să cerceteze cine era la Osiris în același timp cu el. Rolande o să-și aducă aminte că ai fost tu.

— Mă duc destul de des pe-acolo. Asta nu înseamnă nimic.

— Ar fi mai bine dacă n-ar ajunge să te interogheze. Refugiat fără acte. Rolande știe unde stai?

— Nu, dar cunoaște adresa lui Veber. El e doctorul oficial. Rolande își dă demisia peste câteva zile.

— Dar n-are să plece fără adresă. Morosow umplu paharele.

— Ravic, cred că ar fi mai bine să dispari pentru câteva săptămâni. Ravic se uită la el.

— E ușor de vorbit, Boris. Unde să mă duc?

— Într-un loc cu lume multă. Du-te la Cannes sau Deuville. Sezonul e în toi și poți foarte ușor dispărea în mulțime. Sau la Antibes. Cunoști localitatea și acolo nu te întrebă nimenea de acte. Veber și Rolande pot să mă țină tot timpul la curent în caz că poliția te caută ca martor.

Ravic se uită la Morosow.

— Nu vreau să fug. Rămân pe loc. Așa e piesa. Nu înțelegeți?

Morosow nu răspunde.

— Arde mai întâi recipisa pentru bagaje, spuse el.

Ravic scoase hârtia din buzunar, o aprinse și-o lăsă să ardă deasupra scrumierei. Morosow luă farfuria de aramă și aruncă scrumul fin pe fereastră.

— Așa. S-a făcut. Nu mai ai nimic la tine?

— Bani.

— Să-i vedem.

Îi luă și-i examinează. N-aveau nici o însemnare pe ei.

— Poți să te scapi ușor de ei. Cum vrei să-i întrebuințezi?

— Aș vrea să-i trimit la comitetul pentru refugiați. Anonim.

— Schimbă-i mâine și trimite banii peste două săptămâni.

— Bine.

Ravic puse bancnotele în buzunar. În timp ce le împătorea, își dădu seama că mâncase din lucrurile pe care le pusese Morosow pe masă. Se uită la mâinile lui. Ce gânduri stranii avusese în dimineața aceea! Mai luă o bucată de pâine neagră, proaspătă.

— Unde mâncăm? întrebă Morosow.

— Indiferent.

Morosow se uită la el. Ravic zâmbi. Era pentru prima oară că zâmbea.

— Boris, spuse el, nu te uita la mine ca o doică, așteptând să am un acces de nervi. Am exterminat o bestie care merita s-o pățească de o mie de ori mai rău. Am omorât zeci de oameni cu care n-aveam nimic, și pentru asta am fost decorat, și nu i-am omorât în față, ci m-am furișat spre ei, i-am pândit din spate când ei nu se așteptau, și asta se numea război și era demn de cinste. Singurul lucru care a fost respingător în primele clipe a fost că n-am putut să-i spun în față lui Haake pentru ce am să-l omor. Era o dorință prostească, am terminat cu el și de-acum încolo n-are să mai tortureze pe nimeni. Am dormit ca și când eu n-aș fi fost părtaș, ca și când aș fi citit întâmplarea asta într-un ziar.

— Bun. Morosow își încheie haina. — Hai să mergem. Simt nevoia să beau.

Ravic ridică ochii. — Tu?

— Da, eu, spuse Morosow. Eu. Șovăi o clipă. — Astăzi, pentru prima oară mă simt bătrân.

31

Serbarea de adio pentru Rolande începu la șase fix și ținu exact o oră. La șapte începea treaba.

Masa era pusă într-o cameră alăturată. Toate prostituatele erau îmbrăcate. Majoritatea purtau rochiile negre de mătase. Cum până atunci Ravic le văzuse goale sau cel mult cu câte un voal transparent pe ele, îi fu greu să le recunoască. Câteva, vreo șase, lămăseseră în salonul cel mare pentru orice eventualitate. Acestea aveau să se îmbrace la ora șapte și să fie servite abia atunci. Nici una nu voise să apară în costumele lor profesionale. Nu doamna dăduse ordin în acest sens; însăși fetele voiseră așa. Ravic nici nu se așteptase la altceva. Cunoștea eticheta prostituatelor: era mai stricată decât cea din lumea bună. Fetele adunaseră bani și-i făcuseră cadou Rolandei șase scaune de paie pentru restaurantul ei. Doamna îi dăruise un contoar automat, iar Ravic două mese de marmoră pentru cele șase scaune. Era singurul străin la sărbătorire. Și singurul bărbat. Dineul începu la șase și cinci minute. Doamna prezida. Rolande ședea la dreapta și Ravic la stânga ei. Urmau apoi noua *gouvernante*, ajutoarea ei și șirurile de fete.

Hors d'oeuvres-urile erau excelente. Ficat de găscă de Strassbourg, *pâté maison* și *old sherry*. Lui Ravic i se servi o sticlă de vodcă. Nu putea să sufere sherryul. După aceasta urmă o Tichysoise de cea mai fină calitate. Apoi calcan cu Mersault 1923. Calcanul era de aceeași calitate cu cel care se servea la Maxim. Vinul era ușor și tocmai cât trebuia de nou. Urmă apoi sparanghel, pui fript, fraged și cu pielea crocantă, salată aleasă cu un gust fin de usturoi, la care se servi Château St. Emilion. În capul mesei se bău o sticlă de Romanee Conti 1921. — Fetele nu o apreciază, declară doamna. Ravic o aprecia. I se servi o a doua sticlă. În schimb el trecu mai departe șampania și crema de ciocolată. Împreună cu doamna, Ravic mâncă o brânză de Brie, cu pâine albă, fără unt și cu vin.

La masă se vorbea întocmai ca la un pension de domnișoare. Scaunele de paie erau împodobite cu panglici. Contoarul automat scânteia. Mesele de marmoră luceau. În cameră domnea o atmosferă de melancolie. Doamna era în negru. Purta diamante. Nu prea multe. O broșă și un inel. Pietre fine, albe-albăstrui. Nu avea diademă pe cap, deși devenise nobilă. Avea gust. Doamnei îi plăceau diamantele. Era de părere că rubinele și smaraldele sunt riscante. Cu diamantele puteai fi sigur. Discuta cu Rolande și cu Ravic. Era o persoană citită, conversația

ei era amuzantă, elegantă și spirituală. Cita din Montaigne, Chateaubriand și Voltaire. Părul ei alb, ușor albăstrui, strălucea deasupra feței inteligente și ironice.

La ora șapte, după cafea, fetele se ridicară ca niște domnișoare ascultătoare de pension. Mulțumiră politicoasă doamnei și-și luară la revedere de la Raivic. Doamna mai stătu câțiva timp. Adusese cu ea niște armagnac așa cum Ravic nu mai băuse în viața lui. Brigada de sacrificiu care rămăsese în salon intră în camera ospățului. Erau spălate, mai puțin fardate decât în timpul lucrului, și îmbrăcate în rochii de seară. Doamna așteptă până ce fetele se așezară și începură să mănânce calcan. Schimbă câteva cuvinte cu fiecare în parte și-și exprimă mulțumirile că se sacrificaseră un ceas în salon. Apoi spuse grațios la revedere. — Te mai văd, Rolande, înainte de a pleca...

— Desigur, doamnă.

— Pot să las sticla de armagnac aici? îl întrebă ea pe Ravic.

Ravic îi mulțumi. Doamna ieși — o doamnă din cea mai înaltă societate

Ravic luă sticla și se așeză lângă Rolande.

— Când pleci? o întrebă el.

— Mâine după-masă la ora patru și șapte minute.

— Vin și eu la gară.

— Nu, Ravic. Nu se poate. În seara asta îmi sosește logodnicul. Plecăm mâine împreună. Înțelegi de ce nu poți veni?

— Desigur.

— Mâine dimineață mai facem câteva cumpărături. Deseară mă mut la Hotel Belfort. Bun, curat și moderat.

— Stă și logodnicul tău acolo?

— Bineînțeles că nu, spuse Rolande mirată. Nu suntem căsătoriți încă.

— Înțeleg.

Ravic știa că toate acestea nu erau prefăcătorie. Rolande era o burgheză care avusese o profesiune. Nu avea nici o importanță dacă fusese vorba de un pension de domnișoare sau de un bordel. Își terminase treaba și acum se întorcea în lumea ei burgheză, fără să ducă cu ea nici o umbră din lumea cealaltă. Același lucru se întâmpla și cu multe dintre prostituate. Unele deveneau soții ideale. Prostituția este o profesiune serioasă, nu un viciu. Asta le salva de la degradare.

Rolande îi zâmbi lui Ravic, luă sticla de armagnac și-i umplu paharul. Scoase apoi o foaie de hârtie din geantă. — În caz că vrei să fugi vreodată din Paris — iată adresa noastră. Poți veni oricând.

Ravic se uită la adresă. — Sunt scrise două nume, spuse ea. Unul este pentru primele două săptămâni. E numele meu. După aceea, cel al logodnicului meu.

Ravic puse foaia de hârtie în buzunar. — Îți mulțumesc, Rolande. Deocamdată am să stau la Paris. Pe de altă parte, logodnicul tău are să fie surprins să mă vadă picând așa, deodată.

— Spui asta fiindcă te-am rugat să nu vii la gară? E cu totul altceva. Ți-am dat adresa în eventualitatea că într-o zi va trebui să fugi din Paris. Să fugi repede. Pentru asta.

Ravic ridică ochii. — De ce?

— Ravic, spuse ea. Ești un refugiat. Și refugiații sunt uneori la ananghie. E bine să știi că ai un loc unde poți sta fără să te caute poliția.

— De unde știi că sunt refugiat?

— Știu. N-am spus nimănui. Nimeni de aici n-are nevoie să afle. Păstrează adresa. Și în caz că vei avea vreodată nevoie de ea, vino. La noi n-are să întrebe nimeni detine.

— Bine, Rolande, mulțumesc.

— Acum două zile a fost aici cineva de la poliție. S-a interesat de un neamț. Voia să știe dacă a fost pe la noi.

— Da? făcu Ravic atent.

— Da. Era aici când ai fost tu ultima oară. Poate că nu-ți mai aduci aminte. Un tip înalt și chel. Ședea acolo cu Yvonne și Claire. Polițistul m-a întrebat dacă mai era cineva aici în timpul acela.

— Nu-mi aduc aminte de nimic, spuse Ravic.

— Sunt sigură că nu i-ai dat nici o atenție. Bineînțeles că n-am pomenit nimic despre tine.

Ravic aprobă din cap.

— E mai bine așa, zise Rolande. În felul acesta n-am dat copoilor ocazia să întrebe oameni nevinovați dacă au pașaport.

— Natural. Ți-a spus ce caută?

Rolande dădu din umeri. — Nu. Și nici nu e treaba noastră. Am declarat că nu era nimeni aici. E o veche lozincă a casei noastre. Nu știm niciodată nimic. E mai bine. Dealtfel nici pe polițist nu-l interesa prea tare.

— Serios?

Rolande zâmbi.

— Ravic, există mulți francezi cărora puțin le pasă de ce se întâmplă unui turist german. Avem destule griji de ale noastre.

Rolande se ridică.

— Trebuie să plec. Adio, Ravic.

— Adio, Rolande. Fără tine n-are să mai fie la fel aici.

Rolande surâse.

— Nu imediat, poate, dar în curând...

Se duse să-și ia rămas bun de la fete. În drum stătu să se uite la contoar, la scaune și la mese. Erau cadouri practice. Le și vedea instalate în restaurantul ei, mai ales contoarul. Contoarul însemna venit, securitate, casă și proprietate. Rolande șovăi o clipă; apoi nu se mai putu stăpâni. Scoase câteva monede din geantă, le vârî în aparatul sclipitor și începu să lucreze la el. Mașina hârâi, marcă doi franci și cincizeci, sertărașul ieși singur afară, și Rolande mai băgă două-trei monede, surâzând fericită ca un copil.

Curioase, fetele se apropiară și înconjurară aparatul. Rolande înregistră a doua oară. Un franc șaptezeci și cinci.

— Ce se poate lua la dumneavoastră cu un franc șaptezeci și cinci? întrebă Marguerite, poreclită Calul.

Rolande stătu să se gândească.

— Un Dubonnet, două pahare de Pernod, spuse ea apoi.

— Cât luați pe un Amer Picon și o bere?

— Șaptezeci de centime. Rolande înregistră zero franci șaptezeci.

— Ieftin, spuse Calul.

— Trebuie să dăm mai ieftin ca la Paris, explică Rolande.

Fetele traseră scaunele de paie în jurul celor două mese de marmoră și se așezară cu grijă. Își neteziră rochiile de seară și începură toate să-și închipuie că sunt la viitorul *café* al Rolandei.

— Am dori să ne dați trei ceaiuri cu biscuiți englezești, *madame* Rolande, spuse Daisy, o blondă delicată, care era favorita bărbaților căsătoriți.

— Șapte franci optzeci.

Rolande marcă la contoar.

— Îmi pare rău, dar biscuiții sunt scumpi.

La cealaltă masă Marguerite, Calul, spuse după mult timp de

gândire:

— Două sticle de Pommery, comandă ea triumfătoare. Îi era dragă Rolande și voia să-i arate afecțiunea pe care i-o purta.

— Nouăzeci de franci. Un Pommery excelent!

— Și patru coniacuri! striga Calul, respirând din greu. E ziua mea de naștere!

— Patru franci patruzeci! Contoarul înregistra.

— Și patru cafele cu meringues!

— Trei franci șaiszeci.

Calul era încântată și se uita la Rolande. Nu-i mai venea nimic în minte.

Fetele se înghesuiră în jurul contoarului.

— Cât e în total, madame Rolande?

Rolande rupse banda pe care erau marcate cifrele și începu să adune.

— O sută cinci franci și optzeci.

— Și care e câștigul?

— Cam treizeci de franci. Asta din cauza șampaniei. Se câștigă bani mulți la ea.

— Bun, spuse Calul. Bun! Așa să vă meargă întotdeauna!

Rolande se întoarse spre Ravic. Ochii îi străluceau, așa cum strălucesc ochii atunci când sunt plini de iubire sau bucuria câștigului.

— Adio, Ravic. Nu uita ce ți-am spus.

— Nu. Adio, Rolande.

Rolande plecă, voinică, dreaptă, senină — fiindcă viitorul ei era simplu și viața era bună.

Ședea cu Morosow pe terasa de la Fouquet. Era nouă seara. Terasa era aglomerată. În depărtare, dincolo de Arcul de Triumf, două felinare cu o lumină albă și rece.

— Șobolanii fug din Paris, spuse Morosow. La Internațional sunt trei camere goale. Asta nu s-a mai întâmplat din 1933.

— Vor veni alți refugiați și le vor ocupa.

— Ce fel de refugiați? Am avut ruși, italieni, polonezi, spanioli, nemți.

— Francezi, spuse Ravic. De la frontieră. Ca și în celălalt război.

Morosow își ridică paharul și văzu că e gol. Chemă chelnerul.

— Încă o sticlă de Pouilly.

— Și tu, Ravic? Întrebă el apoi.

— În calitatea mea de șobolan?

— Da.

— În ziua de azi și șobolanii au nevoie de pașapoarte și de vize.

Morosow îl privi dojenitor.

— Ai mai avut tu așa ceva până acum? Nu. Cu toate astea ai fost la Praga, Viena, Zürich, în Spania și la Paris. A sosit timpul să dispari de aici.

— Unde? făcu Ravic. Luă sticla pe care o adusese chelnerul. Era rece și aburită. Turnă vinul în pahare.

— În Italia? Gestapoul mă așteaptă la frontieră. În Spania? Acolo mă așteaptă falanștii.

— În Elveția.

— Elveția e prea mică. Am fost în Elveția de trei ori. De fiecare dată poliția m-a prins după o săptămână și m-a trimis înapoi în Franța.

— Anglia. Din Belgia, clandestin.

— Imposibil. Te prinde în port și te trimite înapoi în Belgia. Și Belgia nu e o țară pentru refugiați.

— În America nu poți să te duci. Ce-ai zice de Mexic?

— Supra-aglomerat. Și nici acolo nu se poate fără să ai acte la tine.

— Tu n-ai deloc?

— Aveam niște certificate de punere în libertate de la închisorile la care am stat sub diverse nume din cauza intrării ilegale în țară. Nu prea face să porți așa ceva la tine. Le rupeam imediat.

Morosow tăcea.

— Fuga s-a terminat, bătrâne Boris, spuse Ravic. Odată și odată tot trebuia să se termine.

— Știi ce te așteaptă în caz că începe războiul?

— Sigur că da. Un lagăr de concentrare aici, în Franța. Și-or să fie mizerabile pentru că nu s-a pregătit nimic dinainte.

— Și-atunci?

Ravic dădu din umeri.

— Nu e bine să te duci cu gândul prea departe.

— Așa o fi. Dar știi ce ți se poate întâmpla în caz că totul se prăbușește și tu te afli într-un lagăr de concentrare? O să pună nemții mâna pe tine.

— Pe mine și pe mulți alții. Se poate însă întâmpla să ne dea drumul la timp. Cine știe?

— Și-atunci?

Ravic scoase o țigară din buzunar.

— Mai bine să nu discutăm astăzi despre asta, Boris. Din Franța nu pot să ies. În alte părți e periculos sau e imposibil de ajuns. Dealtfel, nici nu mai vreau să mai schimb.

— Nu vrei să mai schimbi?

— Nu. M-am gândit bine. Nu pot să-ți explic. Nu se poate explica. Nu vreau să mai schimb.

Morosow rămase tăcut. Se uita la mulțime.

— Uite-o pe Joan, spuse el.

Ședea cu un bărbat la o masă mai depărtată dinspre aleea George al V-lea.

— Îl cunoști? Îl întrebă el pe Ravic.

Ravic se uită spre el.

— Nu.

— Îi schimbă cam des.

— Aleargă și ea după viață, răspunse Ravic indiferent. Așa cum facem aproape toți. Cu sufletul la gură, de teamă să nu pierdem ceva.

— Asta se poate numi și altfel.

— Se poate. Dar rămâne același lucru. Neliniște, bătrânețe. Boala ultimilor douzeci și cinci de ani. Nimeni nu mai crede că are să îmbătrânească în pace cu micile lui economii. Fiecare simte mirosul focului și încearcă să pună mâna pe ce poate. Tu, nu, bineînțeles. Tu ești un filozof al plăcerilor simple.

Morosow nu răspunse.

— Femeia asta nu se pricepe deloc la plăceri, spuse Ravic. Uite ce și-a pus pe cap! În general, nu prea are gust. Asta-i tăria ei. Cultura te face mai slab. Până la urmă revine la impulsul gol al vieții. Tu însuși ești un exemplu magnific.

Morosow rânji.

— Lasă-mă cu plăcerile mele de rând, om cu capul în nori! Omului cu gusturi simple îi plac multe lucruri. Nu rămâne niciodată cu mâinile goale. Cine are șaiszeci de ani și aleargă după dragoste e un idiot care speră să câștige, deși celălalt joacă cu cărți măsluite. Un bordel bun te

liniștește de minune. Casa pe care o frecventez eu are șaisprezece fete. Acolo, cu puțni bani, sunt pașă. Mângâierile pe care le primesc eu sunt mai sincere decât cele după care tânjesc mulți sclavi ai dragostei. Sclavi ai dragostei, am spus.

— Înțeleg, Boris.

— Bine. Atunci să ne golim paharele. Pouilly rece. Și haide să respirăm aerul cristalin al Parisului, înainte de a se umple de miasme.

— Haide. Ai observat cum au înflorit castanii a doua oară anul acesta?

Morosow dădu din cap. Ridică mâna spre cer, unde Marte strălucea deasupra acoperișurilor întunecate, mare și roșiatic. — Da, și zice că individul de colo e mai aproape de pământul nostru așa cum n-a fost de mulți ani. Morosow râse. — În curând o să citim că s-a născut un copil cu moțul în formă de sabie. Și că în altă parte a plouat cu sânge. Tot ce lipsește este cometa enigmatică din Evul Mediu, ca semnele prevestitoare de rele să fie complete.

— Uite cometa, Ravic arată spre firma electrică de pe clădirea unui ziar, ce reprezenta două puncte luminoase care se urmăreau unul pe altul, și la mulțimea care se strânsese și privea tăcută, cu capetele pe spate.

Stătură câtăva vreme fără să spună nimic. Un acordeonist se opri la marginea trotuarului și începu să cânte *La Paloma*... Țiganii cu covoare apărură purtând pe umăr keșshane de mătase. Un băiețuș vindea alune americane pe la mese. Totul era liniștit — până la clipa când apărură băieții cu ziare. Lumea le smulgea jurnalele din mână și peste câteva secunde terasa, acoperită de ziare desfăcute, părea îngropată sub un roi de fluturi uriași, albi, neînsuflețiți, care se așezaseră lacomi pe victimele lor, cu aripi bătind fără zgomot.

— Uite-o pe Joan. spuse Morosow.

— Unde?

— În colțul străzii.

Joan trecu drumul și se urcă într-un automobil decapotabil care era parcat în Champs Elysées. Nu-l văzuse pe Ravic. Bărbatul care o însoțea ocoli mașina și se așeză la volan. Era tânăr și cu capul descoperit. Scoase mașina cu îndemânare dintre celelalte. Era un Delahaye.

— Frumos automobil, spuse Ravic.

— Și ce cauciucuri, replică Morosow, sforăind. Ravic, omul-de-oțel, adăugă el mânios. Cetățeanul strămutat din Europa Centrală. Frumos automobil — afurisită damă, asta am înțeles eu.

Ravic zâmbi.

— Și ce-i cu asta? Damă sau sfântă — nu este decât o plăsmuire de-a noastră. Tu, cu cele șaisprezece femei ale tale, nu poți înțelege asta. Tu nu ești decât om de bordel. Dragostea nu este un afacerist care se uită după profitul investițiilor lui. Închipuirea n-are nevoie decât de câteva cuie de care să-și atârne vâlul. Că sunt de aur, de tinichea, sau pline de rugină, puțin importă. Dacă vâlul se agață, rămâne agățat. Mărăcine sau trandafir, se preface într-o poveste din *O mie și una de nopți*, odată ce-ai atârnat de el vâlul clarului de lună.

Morosow trase o înghițitură de vin. — Vorbești prea mult, spuse el. Și ce-i mai rău e că vorbești prostii.

— Știu. În întuneric și Muma Pădurii poate să semene cu o zână, Boris.

Dinspre Etoile răcoarea venea cu pași de argint. Ravic strânse în mână paharul înghețat. Răceala lui îi străbătu trupul. Și inima lui era rece. Se născuse în respirația adâncă a nopții și tot atât de adâncă era nepăsarea lui față de soartă. Soarta și viitorul. Mai fusese oare vreodată

așa? La Antibes, își amintea, când își dăduse seama că Joan avea să-l părăsească. Nepăsarea care devenise atitudine egală în fața sorții. Ca hotărârea lui de a nu pleca mai departe. De a nu mai pleca mai departe. De a nu mai pleca. Erau una. Trăise și răzbunarea și iubirea. Îi era destul. Nu era totul, dar atât cât poate cere omul. Nu nădărduse să le mai trăiască vreodată. Îl ucisese pe Haake și nu plecase din Paris. N-avea să plece nici acum. Așa era dat să fie. Cine profită de noroc trebuie să se lase în voia lui. Asta nu însemna resemnare; era ca o asigurare tainică pe care ți-o dădea viața, înaintea unei prăpăstii. Nimic nu mai avea vreo semnificație. Râurile se opriseră încremenite. Un lac își ascunsese oglinda peste noapte și aștepta dimineața ca să-i spună încotro să curgă.

— Trebuie să plec, spuse Morosow, uitându-se la ceas.

— Eu mai rămân, Boris.

— Ca să te bucuri de ultima seară dinainte de Apusul Zeilor?

— Exact. Nimic din ce trăim acum n-are să se mai întoarcă.

— Și găsești că e rău?

— Nu. Nici noi nu ne vom mai întoarce. Ziua de ieri e pierdută, și nici o lacrimă și nici o vrajă n-o mai poate aduce înapoi. Numai ziua de azi e veșnică.

— Vorbești prea mult. Morosow se sculă în picioare. Ar trebui să fii recunoscător că asști la un sfârșit de secol. Un secol care n-a fost prea bun.

— Și tu vorbești prea mult, Boris.

Morosow își goli paharul, în picioare. Îl așeză pe masă de parcă ar fi fost dinamită și-și șterse barba. Era îmbrăcat în haine civile și stătea acum, înalt și spătos, în fața lui Ravic.

— Să nu crezi că nu înțeleg de ce nu vrei să pleci, spuse el rar. Înțeleg foarte bine de ce nu vrei să pleci, fatalistule.

Ravic se întoarse devreme la hotel. Zări în hol un băiețuș abătut, care în clipa când intră el se ridică grăbit de pe canapea, sprijinindu-se cu amândouă mâinile de spătar. Observă că-i lipsea un picior. De sub manșeta pantalonului se zărea o bucată de lemn necioplit.

— Domnule doctor, domnule doctor!

Ravic se uită mai atent. În obscuritatea holului văzu o față tânără care zâmbea cu gura până la urechi. — Jeannot! spuse el surprins. Tu ești Jeannot?

— Da! V-am așteptat aici toată seara! Abia după aceea am reușit să vă aflu adresa. Am încercat de mai multe ori să o capăt de la scorpia aceea de la spital, dar de fiecare dată îmi spunea că nu sunteți la Paris.

— E adevărat că am lipsit câțva timp.

— În sfârșit, azi după-masă mi-a spus că stați aici și am venit numaidecât. Jeannot clipea fericit.

— S-a întâmplat ceva cu piciorul? Întrebă Ravic.

— Nimic! Jeannot bătu cu palma piciorul de lemn, așa cum mângâi un câine credincios. — Absolut nimic. Totul e perfect.

Ravic se uită la ciotul de lemn. — Văd că a ieșit așa cum ai vrut. Cum ai scos-o la capăt cu societatea de asigurare?

— Binișor. Am obținut o proteză mecanică, și am aranjat cu magazinul să-mi dea în schimb bani. Și-au oprit cincisprezece la sută pentru ei, dar nu-i nimic.

— Și cu lăptăria?

— De asta am și venit. Am deschis-o. E mică, dar rentează. Mama vinde și eu mă ocup cu aprovizionarea și cu contabilitatea. Avem surse bune, direct de la țară.

Jeannot se întoarse șhiopătând, spre canapea, și aduse un pachet strâns legat, înfășurat în hârtie de ambalaj. — Pofțiți, domnule doctor! V-am adus să gustați și dumneavoastră. Nu e nimic extraordinar. Niște pâine, unt, brânză și ouă. Când nu sunteți dispus să mai ieșiți seara, aveți o gustare, nu-i așa?

Se uita nerăbdător în ochii lui Ravic. — Așa ceva prinde bine oricând, spuse Ravic.

Jeannot dădu din cap satisfăcut.

— Cred că are să vă placă brânza. Am adus Brie și niște Pont l'Evêcque.

— Brânza mea favorită.

— Minunat! De bucurie, Jeannot bătu tare în ciotul de lemn, — Pont l'Evêcque a fost ideea mamei. Eu știam c-o să preferați Brie. Bărbaților le place mai mult Brie.

— Amândouă sunt excelente. Nici nu puteai să nimeresti mai bine. Ravic luă pachetul. — Mulțumesc, Jeannot. Nu se întâmplă prea des ca pacienții să-și aducă aminte de doctorii lor. De cele mai multe ori vin numai să se tocmească asupra notei de plată.

— Asta o fac numai cei bogați, nu? Jeannot dădu din cap, plin de înțelegere. — Noi nu. Noi vă datorăm totul, nu? Dacă mi-ar fi rămas piciorul țeapăn, n-am fi luat aproape nici o despăgubire.

Ravic se uită la el. Își închipuie oare că i-am amputat piciorul din curtoazie? se gândi el. — Am fost obligați să-l tăiem, Jeannot.

— Desigur. Jeannot făcu cu ochiul. E limpede ca ziua. Își trase șapca mai tare peste ochi. — Și acum, mă duc. Mă așteaptă mama. Am plecat cam de mult de-acasă. Trebuie să vorbesc cu un furnizor despre niște Rocquefort. La revedere, domnule doctor. Sper că are să vă placă ce v-am adus!

— La revedere, Jeannot. Mulțumesc. Și noroc.

— Noroc o să avem!

Omulețul flutură din mână și plecă șhiopătând, sigur de sine.

Când ajunse în cameră, Ravic desfăcu pachetul. Căută o spirtieră pe care n-o mai întrebuițase de mulți ani și o găsi. Găsi și un pachet de alcool solidificat. Luă tabletele albe, le puse sub spirtieră și le aprinse. Flacăra albastră începu să tremure. Puse puțin unt într-o tigăiță, sparse două ouă, le bătu și puse totul pe spirtieră. Tăie apoi pâinea albă și rumenită, puse tigăița pe masă, peste o foaie de ziar, scoase bucata de Brie, o sticlă de Vouvray și începu să mănânce. De mult nu mai făcuse asta. Mâine am să-mi mai cumpăr niște pachete de spirt solidificat, își zise el. Spirtiera putea s-o ia cu el în lagăr. Se putea strânge și vârî într-o cutie de carton.

Ravic măncă în tihnă. Încercă și Pont l'Evêcque. Jeannot avea dreptate; cina fusese excelentă.

32

— Exodul din Egipt, spuse Seidenbaum, doctor în filologie și filozofie, către Ravic și Morosow. Fără Moise.

Stătea slab, galben, în ușa Internaționalului. Afară, familiile Stern și Wagner și celibatarul Stoltz își încărcau lucrurile. Închiriaseră împreună un camion.

Mobila stătea pe trotuar, în după-amiaza aceea luminoasă de august. O canapea aurită, acoperită cu o cuvertură Aubusson, câteva

scaune asortate și un covor Aubusson nou. Aparțineau familiei Stern. Mai era acolo și o masă enormă de mahon. Selma Stern, o femeie cu chipul șters și cu ochii de catifea, le păzea așa cum își păzește cloșca puii.

— Atenție! Tăblia! N-o zgâriați! Tăblia! Ușor, ușor!

Tăblia mesei era ceruită și lustruită. Unul din obiectele sacre pentru care gospodinele își riscă viața. Selma Stern se învârtea în jurul mesei și a celor doi oameni, care, cu o totală nepăsare, o așezară pe trotuar.

Soarele se reflecta în luciul tăbliei. Selma Stern luă o cârpă și începu s-o șteargă. Freca de zor colțurile. Tăblia îi reflecta fața ca o oglindă neagră — ca și cum o străbună de-a ei o privea întrebătoare din oglinda timpului.

Oamenii aduceau acum un bufet de mahon, la fel de ceruit și de lustruit. Unul din ei se suci prea brusc și un colț al bufetului se frecă de zidul de la intrarea hotelului.

Selma Stern nu țipă. Rămase pur și simplu împietrită, cu mâna în care ținea cârpa, ridicată, cu gura pe jumătate deschisă, ca și când ar fi fost prefăcută într-o stană de piatră în clipa când tocmai voia să-și bage cârpa în gură.

Josef Stern, soțul ei, scund, cu ochelari și cu buza de jos lăsată, se apropie de ea. — Ce-i, Selmale?

Selma nu-l vedea. Privea în gol. — Pufetul...

— Ei, Selmale. Avem deja vizele...

— Pufetul de la mama. De la părinții mei...

— Ei, Selmale, așa o zgârietură mică... Ce mai contează acum, după ce am pus mâna pe vize...

— Asta nu mai iese. Nu mai poți ca s-o scoți.

— Cucoană, spuse omul, care nu-i înțelegea, dar care știa precis despre ce e vorba. — N-ai decât să-ți încarci singură boarfele. Nu eu am făcut ușa așa de îngustă.

— *Sales boches*, spuse omul celălalt.

Josef Stern învie. — Noi nu suntem *poches* — spuse el. Noi suntem refugiați.

— *Sales réfugiés*, replică omul.

— Vezi, Salmale, ce faci? spuse Stern. Cine tuce acum mopila? Asta țin cauză de mahon al tău! Am plecat te la Coblens, patru luni mai târziu, fiindcă nu foiai să te tesparți te el. Am plătit optsprezece mii te mărci mai mult taxă de refugiați! Acuma stă aici pe stradă și fapor nu așteaptă.

Își întoarse capul spre Morosow și se uită la el disperat.

— Ce să facem? întrebă el.

— *Sales bohes! Sales réfugiés!* Tacă eu spun la el acum că noi suntem evrei el are să pună *sale juifs*, și atunci totul e pierdut.

— Dă-i bani, spuse Morosow.

— Pani? Ca să-mi arunce în opraz?

— Nici o grijă, spuse Ravic. Cine ocărăște în felul ăsta e pasibil de șperț.

— Asta nu e opiceiul meu. Să fiu inzultat și să mai și plătesc pe tea-supra.

— O insultă nu e o insultă decât în momentul când devine personală, explică Morosow. Omul a adresat o insultă generală. Întoarce-i insulta, dându-i un bacșiș.

În ochii lui Stern se aprinse o scânteie.

Scoase câteva bancnote și le întinse celor doi oameni. Amândoi le luară cu dispreț. Tot cu dispreț, Stern își băgă portofelul la loc în buzunar. Cei doi hamali se uitară unul la altul și începură să încarce în camion scaunele Aubusson. Bufetul îl urcau la urmă, din principiu. În timp ce-l ridicau în camion, îl suciră în așa fel încât partea dreaptă se frecă de

camion. Selma Stern se cutremură, dar nu spuse nimic. Stern nici măcar nu observase. Era ocupat cu revizia actelor și a vizelor, pe care le scoase din buzunar și le răsfoia pentru a nu știu câta oară.

— Nimic nu-i mai deprimant decât mobila depozitată pe trotuar, spuse Morosow.

Începură acum să coboare lucrurile familiei Wagner. Câteva scaune, un pat care stătea parcă rușinat și trist în mijlocul trotuarului. Două geamantane cu haine. Pe geamantane, diverse etichete — Viareggio, Grand Hotel Gardon, Berii, Hotel Adlon. O oglindă turnantă în care se reflecta strada. Obiecte de bucătărie — te întrebi pentru ce duc oamenii asemenea lucruri în America.

— Rudele, spunea Léonie Wagner. Rudele noastre din Chicago au făcut toate astea pentru noi. Ne-au trimis bani. Și au obținut vizele. Vize de turiști. După asta trebuie să plecăm în Mexic. Rudele, rudele noastre.

Îi era rușine. Se simțea ca o dezertoare, când știa că ochii celor care rămâneau erau ațintiți asupra ei. De asta și voia să plece așa de repede. Îi ajuta pe oameni să-i urce lucrurile în camion. Va răsufila ușurată în clipa când camionul va dispărea după primul colț. Și apoi aveau să înceapă alte griji. Dacă pleacă vaporul... Și când pleacă? Dacă va avea voie să coboare pe uscat. Grijiile se țineau lanț. De ani de zile.

Celibatarul Stoltz. nu poseda aproape nimic altceva decât cărți. Un geamantan cu haine și biblioteca. Ediții princeps, ediții vechi, cărți noi. Era rău proporționat, sfios și cu părul roșu.

Câțiva din cei care rămâneau în urmă se adunară în pragul ușii hotelului. Cei mai mulți erau tăcuți. Nu făceau altceva decât să privească la lucruri și la camion.

— Atunci, *auf Wiedersehen*, spuse Léonie Wagner nervoasă. Terminară cu încărcatul. — Sau mai bine zis la revedere. Râse încurcată. — Sau adio. Astăzi nici nu mai știi ce spui.

Începuse să dea mâna cu câțiva din cei de față.

— Rudele, spuse ea. Rudele noastre de acolo. Noi singuri n-am fi putut...

Se opri deodată. Doctorul Ernst Seidenbaum o bătu pe umăr.

— Fii liniștită. Unii au noroc, alții nu.

— Cei mai mulți n-au, spuse refugiatul Wiesenhoff. Fii liniștită. Și drum bun.

Josef Stern își luă rămas bun de la Ravic, Morosow și alți câțiva. Zâmbea ca și când îi reușise o fraudă.

— Cine știe ce ne așteaptă acolo? Poate că o să ne pară rău că nu mai suntem la acest hotel...

Selma Stern se și instalase în camion. Celibatarul Stoltz nu-și luă rămas bun de la nimeni. El nu pleca în America. N-avea acte decât pentru Portugalia. Călătoria lui i se părea prea neînsemnată ca să necesite o scenă de adio. Flutură din mână în clipa când mașina se puse în mișcare.

Cei rămași stăteau acolo ca niște curci plouate.

— Hai, îi spuse Morosow lui Ravic. Hai la Catacombă! După o scenă ca asta se impune un calvados.

Nici nu se așezară bine când intrară și ceilalți, ca niște frunze de toamnă aduse de vânt. Doi iepuri palizi, Wiesenhoff și Ruth Goldberg, șahistul automat Finkelstein, fatalistul Seidenbaum și alte câteva perechi; vreo șase copii; Rosenfeld, proprietarul impresioniștilor, care până la urmă rămăsese pe loc; câțiva tineri imberbi și mai mai mulți bătrâni.

Era prea devreme pentru cină, dar parcă nici unuia din ei nu-i venea să se întoarcă în singurătatea camerei lui. Se lipeau unul de altul. Erau tăcuți, aproape resemnați. Trecuseră toți prin atâtea nenorociri încât nimic nu-i mai mișca prea tare.

— Aristocrația a plecat, spuse Seidenbaum. Cei osândiți la moarte sau la închisoare pe viață, ne-am întrunit aici. Poporul ales! Aleșii lui Jehova! Mai ales pentru pogromuri. Trăiască viața!

— Ne-a mai rămas Spania, replică Finkelstein. Stătea cu șahul în față și rezolva problema din *Le Matin*.

— Spania. Sigur că da. Când i-or veda fasciștii pe evrei, o să-i pube și mai multe nu.

Zglobia chelneriță alsaciană aduse calvados. Seidenbaum își puse pince-nez-ul.

— Nici măcar asta nu putem unii dintre noi, declară el. Să ne-mbă-tăm turtă. Să scăpăm o noapte de mizerie. Nici măcar atâta. Urmașii lui Ahasverus. Și pe el, bătrânul rătăcitor, l-ar fi apucat disperarea în zilele noastre — n-ar fi ajuns prea departe fără acte.

— Bea un pahar cu noi, spuse Morosow. Calvadosul e bun. Slavă Domnului că proprietăreașă nu știe asta, că altfel i-ar urca prețul.

Seidenbaum clătină din cap.

— Nu beau.

Ravic se uită la un om nebărbierit, care scotea mereu o oglindă din buzunar, se privea în ea și apoi studia un pașaport. Repeta operația la fiecare două minute.

— Cine-i ăsta? îl întrebă el pe Seidenbaum. Nu l-am mai văzut până acum.

Seidenbaum își țuguie buzele.

— ăsta-i noul Aaron Goldberg...

— Cum așa? Madam Goldberg s-a remăritat așa de repede?

— Nu. I-a vândut pașaportul răposatului Goldberg. Cu două mii de franci. Bătrânul Goldberg avea barba căruntă; de asta își lasă barbă și noul Aaron. Din cauza fotografiei de pe pașaport. Uită-te la el cum își trage firele. Nu îndrăznește să folosească pașaportul până nu-i crește o barbă asemănătoare. Asta înseamnă să te iei la întrecere cu timpul.

Ravic se uită la omul acela care-și trăgea nervos firele din barba-i prizărită și o compară cu cea din pașaport.

— Poate foarte ușor să spună că i-a ars barba.

— Bună idee. Am să-i propun... Seidenbaum își scoase pince-nez-ul și-l legănă, la capătul lăntișorului.

— Macabră treabă, zâmbi el. Acum două săptămâni era altceva decât o simplă afacere. Astăzi însă Wiesenhoff începe să fie gelos și Ruth Goldberg nu știe ce să facă. Efectul demonic al actelor. După acte, tipul de colo e soțul ei.

Se ridică și se duse la masă, unde stătea noul Aaron Goldberg.

— Mi-a plăcut "efectul demonic al actelor", spuse Morosov întorcându-se spre Ravic. Ce faci astă-seară?

— Kate Hegstroem pleacă deseară cu "Normandie". O conduc până la Cherbourg. Mergem cu mașina ei și pe urmă o predau proprietarului garajului căruia i-a vândut-o.

— Poate suporta călătoria?

— Natural. Poate să facă ce-i pofteste inima. Vaporul are un doctor bun. La New York... ridică din umeri și-și goli paharul.

Aerul din Catacombă era închis și îmbăcsit. Sub palmierul artificial și plin de praf ședea o pereche. Amândoi erau cufundați într-o tristețe care-i înconjură ca un zid. Amândoi ședeau nemișcați, mână-n mână și parcă niciodată n-aveau să se mai poată scula de acolo.

Ravic avu deodată sentimentul că toată mizeria lumii era încuiată în sala aceea de subsol prost luminată. Becurile bolnăvicioase atârnav veștede și galbene pe pereți și făceau ca lucrurile să pară și mai jalnice. Tăcerea, șoptele, căutarea actelor care fuseseră răsfoite de o mie de

ori, reexaminarea lor, așteptarea mută, așteptarea deznădăjduită a sfârșitului, măruntele izbucniri spasmodice-de curaj, viața de o mie de ori umilită și împinsă acum într-un colț, îngrozită că nu mai poate merge mai departe — simți deodată toate acestea, îl izbea mirosul lor, mirosea frica, frica mută, covârșitoare și finală, o mirosea și știa unde o mai mirose o dată, în lagărele de concentrare spre care oamenii erau mânați de pe străzi, din paturi, și unde erau băgați în barăci ca să-și aștepte soarta.

La masa de lângă el ședea o altă pereche. O femeie cu cărare la mijloc și un bărbat. În fața lor, un băiețel de vreo opt ani stătea în picioare. Ascultase pe ia mese și acum se întorcea la ei.

— De ce suntem noi evrei? o întrebă el pe femeie.

Femeia nu răspunse.

Ravic se uită la Morosow.

— Trebuie să plec, spuse el. La spital.

— Plec și eu.

Urcară treptele.

— Ce-i prea mult, e prea mult, spuse Morosow. Asta ți-o declar eu, un fost antisemit.

Spitalul era vesel în comparație cu Catacomba. Și aici era durere, boală, mizerie; dar aici toate acestea, cel puțin aveau o oarecare logică și un sens. Știai de ce era așa, ce era de făcut și ce nu. Erau fapte, le puteai vedea și puteai încerca să le combați.

Veber ședea în camera lui de consultație și citea un ziar. Ravic se uită peste umărul lui...

— Lucrurile merg minunat, nu?

Veber aruncă ziarul jos.

— Bandă de tâlhari! Cincizeci la sută din politicienii noștri ar trebui spânzurați!

— Nouăzeci, declară Ravic. Ai mai aflat ceva de doamna de la spitalul lui Durant?

— S-a făcut bine. Veber se întinse nervos după un trabuc. Pentru tine e simplu, Ravic, dar eu sunt francez.

— Eu nu sunt nimc. Nu doresc însă altceva decât ca Germania să fie tot atât de coruptă ca și Franța.

Veber ridică ochii.

— Iartă-mă, vorbesc prostii. Uitase să-și aprindă trabucul. Nu se poate să fie război, Ravic. Pur și simplu, nu se poate! Astea nu sunt decât lătrături și amenințări. Până la urmă are să se întâmple ceva.

Rămase câteva clipe tăcut. Siguranța pe care o avusese până atunci îl părăsise.

— La urma urmei, avem linia Maginot, spuse el aproape rugător.

— Firește, răspunse Ravic fără convingere. Auzise asta de o mie de ori. Discuțiile dintre francezi se terminau de obicei cu această remarcă.

Veber își șterse fruntea.

— Durant și-a transferat averea în America. Mi-a spus secretara lui.

— Tipic.

Veber se uită la Ravic cu ochi obosiți.

— Nu e el singurul. Cumnatul meu și-a schimbat obligațiunile franceze în titluri americane "Gaston Nerée", și-a băgat banii în dolari și-i ține în seif. Se zice că Dupont și-a ascuns în grădină câțiva saci cu aur. Nici nu pot să vorbesc despre asta, spuse el ridicându-se. Refuz. E imposibil. Nu se poate ca Franța să fie trădată și vândută. În fața primejdiei toți se vor uni. Toți.

— Toți, spuse Ravic, fără să zâmbescă. Chiar și industriașii și politicienii care fac astăzi afaceri cu nemții. Veber se stăpânea.

— Ravic, să vorbim mai bine despre altceva.

— Cum vrei tu. Astăzi o conduc pe Kate Hegstroem la Cherbourg. Mă întorc la miezul nopții.

Veber răsuflă din greu.

— Ce... ce-ai aranjat cu tine, Ravic?

— Nimic. Ne vor trimite pe toți într-un lagăr de concentrare francez. E mai bine, în orice caz, decât într-unui nemțesc.

— Imposibil. Franța n-are să închidă pe refugiați.

— Om trăi și-om vedea. E normal să fie așa și n-avem, dreptul să spunem nimic.

— Ravic...

— Fii pe pace. Să sperăm că ai tu dreptate. Știi că au început să evacueze Luvrul? Tablourile cele mai de preț sunt trimise în Franța Centrală.

— Cine ți-a spus?

— Am trecut pe-acolo azi după-masă. Cristalurile albastre de la catedrala din Chartres au fost și ele împachetate. Am fost ieri acolo. O excursie sentimentală. Voiam să le mai văd o dată. Le-au dus de-acolo fiindcă au amenajat un aerodrom în apropiere. Au înlocuit cristalurile cu geamuri ordinare, întocmai ca anul trecut, în timpul Conferinței de la München.

— Vezi, izbucni Veber, agățându-se de un fir de pai. Nici atunci nu s-a întâmplat nimic. A fost vâlvă mare și pe urmă a venit Chamberlain cu umbrela lui.

— Da. Umbrela păcii e tot la Londra și zeița Victoriei e tot la Luvru — dar fără cap. Va rămâne acolo fiindcă e prea grea și nu se poate transporta. Plec, mă așteaptă Kate Hegstroem.

"Normandie" era tras la chei, strălucind în noapte cu miile de lumini. Vântul venea dinspre mare, rece și sărat. Kate Hegstroem își strânse blana în jurul trupului. Era grozav de slabă. Fața-i era numai oase pe care pielea stătea întinsă. Ochii înspăimântător de mari păreau niște lacuri întunecate.

— Parcă n-aș pleca... spuse ea. Îmi vine atât de greu...

Ravic o privi în ochi. Lângă ei se înălța vaporul gigantic, pasarela era viu luminată, oamenii se revărsau prin ea, mulți dintre ei grăbindu-se ca și cum le-ar fi fost teamă să nu ajungă prea târziu. Lângă ei se înălța un castel sclipitor, și numele lui nu mai era "Normandie", numele lui era Evadare, Fugă, Mântuire: în mii de orașe, în mii de camere, de hoteluri murdare și de beciuri din Europa, el era Fata Morgana a milioane de oameni, și ființa aceasta în ale cărei măruntaie rodea moartea spunea cu vocea ei subțire și duioasă, "Parcă n-aș pleca..."

Toate acestea erau lipsite de sens. Pentru refugiații de la Hotel Internațional, pentru miile de Internaționale din Europa, pentru toți cei hărțuiți, chinuiți, fugăriți, închiși, "Normandie" era pământul făgăduinței; s-ar fi prăbușit suspinând și ar fi sărutat pasarela, ar fi crezut într-o minune dacă ar fi avut ei biletul care flutura în mâna obosită a celei care călătorea spre moarte și care spunea nepăsător: "Parcă n-aș pleca".

Sosi un grup de americani. Afectați, veseli, gălăgioși. Ei aveau timp berechet. Consulatul îi sfătuiuse să plece. Acum discutau întâmplarea. Păcat. Ar fi fost interesant să mai stea să vadă cum se desfășoară lucrurile. În definitive ce putea să li se întâmple? Ambasadorul! Ei erau neutri! Păcat, zău!

Parfumul. Bijuteriile. Scânteierea diamantelor. Acum câteva ore erau la celebrul local Maxim, ridicol de ieftin când plăteai în dolari, și beau un

Croton 29 sau un Pol Roger 28 — în clipa aceasta erau pe vapor și aveau să-și petreacă timpul în bar, jucând table, bând whisky — iar în fața consulatului cozile lungi de oameni necăjiți, mirosul groazei plutind ca un nor deasupra lor, câțiva funcționari surmenați, și apoi ultima instanță, un secretar de legație care clătina din cap tot timpul și spunea: "Nu, nici o viză, nu, imposibil", osândirea tăcută a tăcutei nevinovății; Ravic fixa vaporul care nu mai era un vapor, era o arcă, ultima arcă dinainte de potop, potopul de care scăpaseși o dată și care acum era gata să te ajungă.

— E timpul să urci, Kate.

— Da? Adio, Ravic.

— Adio, Kate.

— Nu e nevoie să ne mințim unul pe altul, nu?

— Nu.

— Vino și tu, curând...

— Desigur, Kate, curând...

— Adio, Ravic. Îți mulțumesc pentru tot. Acum mă duc. De sus, am să-ți fac semn cu mâna. Tu stai aici până pornește vaporul și flutură din mână.

— Bine, Kate.

Urcă încet pasarela. Trupul i se legăna atât de ușor... Silueta ei, mai subțire decât toate celelalte de lângă ea, bine conturată, aproape lipsită de carne, avea eleganța sumbră a morții neîndoielnice. Profilul îi era neted ca un cap de pisică de pe un bronz egiptean — numai contur, respirație și ochi.

Ultimii călători. Un evreu, learcă de nădușeală, cu o haină de blană pe braț, aproape isteric, țipa și fugea după doi hamali. Ultimii americani. Pasarela începu să se ridice încet. Ce sentiment straniu! Se ridică, irevocabil. Sfârșitul. O fâșie îngustă de apă. Frontiera. Doi metri de apă numai — frontiera dintre Europa și America. Dintre salvare și dezastru.

Ravic o căută din ochi pe Kate Hegstroem; stătea rezemată de balustradă și flutura din mână. Ravic îi răspunse.

Vaporul parcă nu se mișca. Îți făcea impresia că pământul se retrage. Numai puțin. Aproape imperceptibil. Și deodată vaporul iluminat se eliberă. Plutea pe apele întunecate, proiectat pe cerul negru, și nu mai puteai ajunge la el. Kate Hegstroem nu se mai deslușea, nici ea nici ceilalți. Cei rămași în urmă se priveau tăcuți, stânjeniți sau cu o veselie falsă, și apoi grăbiți sau șovăitori, pleca fiecare pe drumul lui.

Conducea automobilul prin noapte, spre Paris. Gardurile și livezile Normandiei zburau pe lângă el. Luna atârna mare și ovală pe cerul învăluit în ceață. Vaporul era uitat. Nu mai rămăsese decât peisajul. Peisajul, mirosul fânului și al merelor coapte, tăcerea și pacea adâncă a inevitabilului.

Mașina alerga aproape fără zgomot. Alerga ca și cum gravitatea nu avea nici o putere asupra ei. Casele lunecau în goană înapoi, bisericile, satele, petele aurii ale estaminetelor și bistrourilor, luciul unui râu, o moară, și apoi iarăși conturul neted al șesului, cerul care se boltea deasupra lui ca interiorul unei cochilii uriașe pe al cărei sidef lăptos strălucea perla lunii.

Era la sfârșitul unei împliniri. Ravic mai trăise de multe ori sentimentul acesta; dar acum devenise întreg, puternic și dominant, îl pătrundea și nu-i mai putea opune rezistență.

Totul era lipsit de greutate și plutea. Trecutul și viitorul se uneau, fără nici o dorință și fără nici o durere. Nici un lucru nu era mai important

sau mai tare decât altul. Orizonturile erau la echilibru și, timp de o clipă, cântarul existenței lui era egal. Soarta nu este mai puternică decât curajul senin cu care o privești în față. Dacă nu-i mai poți rezista, poți să te omori. E bine să știi că nu ești de tot pierdut atâta timp cât mai ai viață în tine.

Ravic cunoștea primejdia; știa încotro merge și că a doua zi avea să reziste din nou — dar, deodată, în noaptea aceea, în ceasul acela, când se întorcea de la Ararat în mirosul de sânge al dezastrului care avea să vină, toate lucrurile își pierdură numele. Primejdia era primejdie și nu era primejdie; soarta era în același timp un sacrificiu și zeitatea căreia îi aduceai sacrificiul. Iar Mâine, era o lume necunoscută.

Totul era în ordine. Ceea ce fusese și ceea ce avea să vină. Era de ajuns. Dacă era să fie sfârșitul, bine. Iubise o ființă și o pierduse. Urâse pe cineva și-l ucisese. Se eliberase de amândoi. Prima îi însuflețise iarăși simțămintele; al doilea îi smulsese din rădăcină trecutul. Nu rămânea nimic neîmplinit. Nu rămânea nici o dorință, nici o ură și nici o jale. Dacă era să fie începutul, acesta era. Avea să pornească fără speranțe, pregătit pentru orice, cu forța simplă a experienței care-l întărise fără să-l sfarme. Cenușa fusese curățată. Organele paralizate reînviaseră. Cinismul își recăpătase forța. Totul era în ordine.

Dincolo de Caen întâlnești caii. Coloane lungi, în nopți, cai, cai fantomatici în lumina lunii. Și oameni, cu traiste, cu cutii de carton, cu pachete. Începutul mobilizării. Coloane de umbre pe partea dreaptă a șoselei, ca să lase loc pentru mașini.

Ravic trecea și-i lăsa în urmă. Cai, se gândea el, cai... Ca în 1914. Nici un tanc. Cai...

Se opri la o stație de benzină și-și umplu rezervorul. Se mai zăreau câteva lumini la ferestrele din sat, dar satul tăcea. Una din coloane pătrunsese în el. Oamenii priveau; nici unul nu flutura din mână.

— Mâine plec și eu, spuse omul de la stația de benzină. Avea trăsături vânjoase, de țaran. Tata a murit în războiul trecut. Bunicul, în 1870. Eu plec mâine. Mereu același lucru. Facem treaba asta de sute de ani. Nu putem să schimbăm nimic; trebuie să mergem și noi.

Privirea lui îmbrățișă pompa deteriorată, căsuța de lângă el și pe femeia care stătea tăcută alături.

— Douăzeci și opt de franci și optzeci, domnule.

Iarăși peisajul. Luna. Lisieux. Evreux. Coloane. Cai. Tăcere. Ravic opri în fața unui mic restaurant. Afară erau așezate două mese. Patroana îi spuse că nu-i mai rămăsese nimic de mâncare. Cina era cină și în Franța o omletă cu brânză nu înseamnă cină. Până la urmă o convinsese pe femeie și-i aduse salată, cafea și o carafă de vin obișnuit.

Ravic stătea singur în fața restaurantului zugrăvit în roz și mânca. Ceața plutea pe deasupra pajiștilor. Broaștele orăcăiau. Era pace deplină. De la etajul de sus al casei se auzi deodată un aparat de radio. O voce. Aceași voce, mângâietoare, încrezătoare, și cu totul inutilă. Toată lumea asculta și nimeni nu credea.

Făeu plata. — La Paris se introduce camuflajul, spuse patroana. A anunțat adineauri la radio.

— Adevărat?

— Da. Împotriva atacurilor aeriene. O simplă precauție. Așa a spus la radio, că e numai o măsură de precauție. N-are să fie război. Sunt gata să începă negocieri. Dumneavoastră ce credeți?

— Nu cred că are să fie război. Ravic nu știa ce altceva să spună.

— Să dea Dumnezeu. Dar ce rost are? Germania are să ocupe Polonia. Pe urmă o să ceară Alsacia și Lo-rena. Pe urmă coloniile. Pe urmă altceva. De fiecare dată mai mult, până când o să trebuiască să cedăm

sau să facem război. Așa că e mai bine să-l facem acum.

Patroana intră agale în casă. Pe drum venea o altă coloană.

Reflecția roșietică a Parisului la orizont... Camuflaj; Parisul avea să fie camuflat. Era firesc; dar suna bizar; Parisul camuflat; Parisul. Ca și cum lumina lunii avea să fie camuflată.

Suburbiile. Sena. Zarva de pe străduțele care se văr-sau în bulevardul ce curgea direct spre Arcul de Triumf. Și Arcul, ridicându-se șters, dar încă iluminat de lumina cețoasă de la Etoile. În spatele lui, în plină lumină și strălucire, Champs Elysées.

Ravic mergea cu mașina pe bulevard. Mergea prin oraș și, deodată, își dădu seama că întunericul începuse să coboare asupra Parisului. Ici și colo se zăreau locuri de lumină, ca petele de pârleală de pe blană... Jocul multicolor al firmelor electrice fusese înghițit de umbre care se lăsau amenințătoare peste stropi înspăimântați de roșu, de alb, de albastru și de verde. Unele străzi erau gata moarte, ca și cum niște viermi negri se târâseră pe la case și înghițiseră toată lumina. Aleea George al V-lea nu mai era luminată; aleea Montaigne era în agonie. Blocurile care aruncaseră noaptea cascade de lumină spre stele, te priveau acum cu fațade oarbe. Jumătate din aleea Victor-Emanuel al III-lea era camuflată și cealaltă jumătate luminată, ca un corp paralizat, în agonie, jumătate mort, jumătate viu. Boala se întindea pretutindeni și când Ravic se întoarse în Place de la Concorde, cercul ei larg murise și el între timp.

Ministerele zăceau palide și fără culoare, ghirlandele de lumină se stinseseră. Tritonii și naiadele dansatoare din nopțile de spumă albă împietriseră ca niște cioturi fără formă, pe delfinii lor, havuzurile erau golite de luminile apelor lor, obeliscul, altădată strălucitor, se înălța plumburiu ca un deget uriaș și amenințător al veșniciei, pe cerul întunecat, și pretutindeni, ca niște microbi, se târau becurile albastre, mici, chioare, ale apărării pasive, și — cu licăriri murdare — se răspândeau ca o tuberculoză cosmică peste orașul ce se stingea în tăcere.

Ravic duse mașina la garaj. Luă un taxi și se întoarse la hotel. În fața intrării, băiatul proprietăresei se cocoțase pe o scară și schimba becul alb cu unul albastru. Lumina de la intrarea hotelului fusese totdeauna atât de slabă, încât nu reușea să lumineze decât firma; becul albastru făcea să apară doar jumătate din numele hotelului, — "național", și asta numai dacă-ți dădeai osteneala să citești.

— Slavă Domnului că ați venit, îi spuse proprietăreasa de îndată ce-l zări. A înnebunit o cucoană de la numărul șapte. Cel mai bun lucru ar fi s-o ducem la balamuc.

— Poate că nu a înnebunit și e vorba numai de o criză nervoasă.

— E același lucru! Nebunii la balamuc. Le-am spus s-o ducă de aici, dar nu vor. Buclucul ăsta îmi lipsea mie acum! Dacă nu se potolește, o dau afară! Chiriașii ceilalți trebuie să doarmă.

— Zilele trecute a mai înnebunit cineva la Ritz, spuse Ravic. Un prinț. După ce l-au transportat la sanatoriu, toți americanii au vrut să se mute în apartamentul lui.

— Asta-i altceva. A înnebunit omul din cauza sângelui stătut. E elegant. N-a înnebunit de mizerie.

Ravic se uită la ea. — Văd că înțelegeți viața, doamnă.

— Trebuie s-o înțeleg. Vedeți că sunt o femeie bună. Toți refugiații s-au strâns la mine. E drept că și câștig ceva, dar prea puțin. Când însă începe o nebună să urle, asta-i prea mult. Dacă nu se potolește, o dau afară.

Nebuna era femeia al cărui fiu întrebuse de ce e evreu. Se ghemuise într-un colț al patului, cu mâinile la ochi. Camera era viu luminată. Toate

becurile erau aprinse și, pe deasupra, două lumânări ardeau în sfeșnice, pe masă.

— Gândaci, șuieră femeia. Gândaci! Gândaci negri, mari, lucioși! Uite-i pe la colțuri, mii de gândaci... Aprindeți lumina, aprindeți lumina, că vin, lumina, lumina, uite-i cum vin, peste mine!

Urla, lipită de zid, cu brațele întinse înainte, cu picioarele ridicate, cu ochii sticloși și holbați. Bărbatul ei încerca să-i apuce mâinile. — Dar nu e nimic, mamă, nu-i nimic în colțuri...

— Lumină, lumină! Uite-i că vin! Gândacii!

— Lumina e aprinsă, mamă. Toate luminile-sunt aprinse, uite și două lumânări pe masă. Omul scoase o lanternă din buzunar și îndreptă fascicolul de raze spre colțurile luminate ale camerei. — Nu-i nimic în colțuri, uite poți să vezi și tu că nu-i nimic, nimic.

— Gândacii! Gândacii! Vin încoace, s-a înnegrit podeaua de gândaci, ies din colțuri, lumină, lumină, se urcă pe zid, cad pe mine din tavan!

Femeia începu să horcăie și-și ridică mâinile deasupra capului.

— De când durează asta? îl întrebă Ravic pe om.

— De când s-a lăsat întunericul. Eu nu eram acasă. Încerc mereu. Am fost la consulatul Republicii Haiti și l-am luat și pe băiat cu mine. N-am reușit să fac nimic, și când m-am întors, nevasta stătea ghemuită în colțul patului și țipa.

Ravic își pregătise seringă. — A dormit după-masă?

Omul se uită la el neputincios. — Nu știu. Tot timpul a fost liniștită. N-avem bani de azil. N-avem nici... actele noastre nu sunt suficiente. Numai de s-ar liniști. Mamă, suntem toți aici... Și Siegfried e aici, și domnul doctor. Nu-i nici un gândac.

— Gândacii, îl întrerupse femeia. Vin din toate părțile! Și put! Ce groaznic put.

Ravic îi făcu injecția. — Să nu-i mai amintiți de asta. Peste câteva minute are să doarmă, are să doarmă obosită. Poate că a visat gândaci și s-a speriat. E foarte posibil să se trezească mâine și să nu-și mai aducă aminte de nimic. Dumneavoastră să nu-i amintiți. Faceți așa ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

— Gândacii, murmura femeia. Negri, grași...

— Aveți nevoie să țineți toate luminile aprinse?

— Le-am aprins fiindcă țipa după lumină.

— Stingeți becurile din tavan și lăsați-le pe celelalte până ce adoarme. Are să doarmă. I-am dat o doză destul de mare. Am să trec mâine pe la unsprezece să văd cum îi este.

— Vă mulțumesc, spuse omul. Nu credeți...

— Nu. Lucruri de astea se întâmplă des în zilele noastre. Puțină prudență timp de câteva zile. Nu-i arătați prea mult grijile dumneavoastră.

Ușor de spus, se gândi el în timp ce se urcă în camera lui. Aprinse lumina. Pe pat erau câteva cărți. Seneca, Schopenhauer, Platon, Rilke, Lao-Tze, Li Po, Pascal, Heraclit, o *Biblie*, alte cărți — grele și ușoare, multe din ele în ediții tipărite pe hârtie subțire, pentru cei ce pleacă cu multe cărți la drum. Și le alese pe cele pe care voia să le ia cu el. Se uită prin lucrurile lui. Nu prea avea ce să arunce. Purta cu el strictul necesar, așa ca să poată fi ridicat în orice moment. O pătură veche, un halat — aveau să-l ajute ca niște prieteni. Otrava din medalion, pe care o luase cu el în lagărul de concentrare din Germania. Faptul că o avea asupra lui și putea s-o folosească în orice moment făcuse calvarul mai ușor de suportat. Puse medalionul în buzunar. Era mai bine să-l aibă la îndemână. Avea cel puțin o siguranță. Nu știi niciodată ce se poate întâmpla. Gestapoul poate să pună iar mâna pe tine. Pe masă stătea o jumătate de sticlă de calvados. Își turnă un pahar. "Franța, se gândi el. Cinci ani de viață

neliniștită. Trei luni de închisoare, ședere legală. De patru ori expulzat. Tot atâtea întoarceri. Cinci ani de viață. A fost bine."

33

Suna telefonul.... Ravic ridică somnoros receptorul.

— Ravic...

— Da... Era Joan.

— Vino, spuse ea. Vorbea rar și încet. Numaidecât, Ravic.

— Nu...

— Trebuie...

— Nu. Lasă-mă în pace. Nu sunt singur. Na vreau să vin.

— Ajută-mă...

— Nu pot să te ajut...

— S-a întâmplat ceva... Vocea Joanei era sfârșită. Trebuie...

numaidecât...

— Joan, spuse Ravic nervos. Nu-ți mai pierde vremea cu teatrul.

Mi-ai mai făcut-o o dată și m-am prins. Acuma știu ce-ți poate pielea. Lasă-mă în pace și vezi de altul.

Trânti receptorul fără să mai aștepte răspuns și încercă să doarmă. Nu reuși. Telefonul suna, suna în noaptea cenușie și dezolantă. Ravic luă perna și o trânti peste aparat, zbârnâitul surd se mai auzi un timp și apoi încetă.

Ravic așteptă. Telefonul nu mai sună. Se ridică și-și luă o țigară. O stinse fiindcă nu-i simțea gustul. Restul de calvados stătea pe masă. Sorbi o înghițitură și puse paharul la loc. Cafea, se gândi el. Cafea caldă. Chifle proaspete cu unt. Cunoștea un bistro care ținea deschis toată noaptea.

Se uită la ceas. Dormise două ore dar nu mai era obosit. N-avea nici un rost să mai adoarmă acum și să se trezească mahmur. Se duse la baie și dădu drumul la duș.

Un zgomot. Telefonul? Închise robinetul. O bătaie în ușă. Ravic își puse halatul. Bătaia devenea din ce în ce mai tare. Nu era Joan, fiindcă ea ar fi intrat înăuntru. Ușa nu era încuiată. Șovăi o olipă înainte de a se duce să deschidă. Dacă era poliția...

Deschise ușa. Afară stătea un bărbat pe care nu-l cunoștea, dar de care își amintea de undeva. Era îmbrăcat într-un smoching alb.

— Domnul doctor Ravic?

Ravic nu răspunse. Îl măsură atent.

— Ce doriți? întrebă el.

— Dumneavoastră sunteți domnul doctor Ravic?

— Spuneți-mi mai bine ce doriți.

— Dacă dumneavoastră sunteți doctorul Ravic, trebuie să veniți imediat la Joan Madou.

— De ce?

— A suferit un accident.

— Ce fel de accident? Ravic surâdea neîncrezător.

— Cu un revolver. S-a descărcat...

— E rănită? întrebă Ravic zâmbind. Probabil o încercare de sinucidere, se gândea el, ca să-l sperie pe bietul om.

— Doamne, Dumnezeule, e pe moarte, șopti omul. Trebuie să veniți! E pe moarte! Eu am împușcat-o!

— Cum?

— Da... e...

Ravic își aruncase halatul de pe el și începu să se îmbrace.

— Sunteți cu taxiul?

— Cu mașina mea...

— Ei, drăcie... Ravic își puse din nou halatul de baie pe umeri, apucă trusa, pantofii, cămașa și costumul.

— Mă îmbrac în mașină... hai repede...

Mașina gonia prin noaptea ca de lapte. Orașul era complet camuflat. Străzile nu mai existau — numai un spațiu cețos, plutitor, prin care luminile albastre ale apărării pasive se zăreau — ca și cum mașina alerga pe fundul mării.

Ravic își puse pantofii și celelalte lucruri. Halatul cu care fugise jos îl ghemui în colțul canapelei. N-avea nici ciorapi, nici cravată. Privea nervos în noapte. N-avea nici un rost să pună întrebări omului de la volan. Acesta conducea cu mare viteză și cât se poate de atent. N-avea timp să vorbească. Singura lui preocupare era să se strecoare cu mașina, să facă loc altora, să evite accidentele, și să nu care cumva să rățăcească drumul prin întunecimea cu care nu era obișnuit. Cincisprezece minute pierdute, se gândi Ravic. Cel puțin cincisprezece minute.

— Mai repede, spuse el.

— Nu pot, fără faruri, din cauza camuflajului.

— Atunci aprinde farurile!

Omul aprinse farurile mari. Câțiva polițiști strigară după ei la intersecții. Un Renault zăpăcit de întuneric era gata să se ciocnească cu ei.

— Înainte. Mai repede!

Mașina opri în fața casei. Ascensorul era la parter, cu ușa deschisă. La unul din etajele de sus, cineva suna furios. Probabil că omul nu închisese ușa când plecase în goană. Bun, se gândi Ravic, am economisit câteva minute.

Ascensorul urca. Se opri la etajul al patrulea. Un bărbat deschise ușa și se uită înăuntru.

— Ce înseamnă să țineți atâta ascensorul jos?

Era persoana care apăsase pe buton. Ravic îi dădu un brânci și închise ușa.

— Un moment! Să ne urcăm noi mai întâi.

Bărbatul rămas la etajul al patrulea înjura. Ascensorul își relua urcușul. Omul de la etajul patru apăsă furios pe buton. Ascensorul se opri. Ravic ieși înainte ca ascensorul să pornească din nou, în jos, cu ei cu tot.

Joan stătea întinsă pe pat. Era îmbrăcată într-o rochie de seară închisă la gât. Argint pătat cu sânge. Sânge pe covor, în locul în care căzuse. Imbecilul o așezase în pat și plecase.

— Fii liniștită! zise Ravic. Fii liniștită! Lasă că nu e nimic. Nu-i nimic grav.

Tăie platca rochiei și o trase în jos. Sâni erau neatinși. Rana era la gât. Probabil că glonte nu-i atinsese laringele, altfel n-ar fi putut telefona. Nici o arteră nu fusese tăiată.

— Te doare?

— Da.

— Tare?

— Da...

— Are să-ți treacă în curând...

Injecția era pregătită. Citi teama în ochii Joanei.

— Nu-ți fie frică. E numai ca să-ți calmez durerea. Peste o clipă n-are să te mai doară.

Înfipse acul și apoi îl scoase.

— Gata. Se întoarse către celălalt. Telefonează la Passy 2741. Cere o ambulanță cu doi infirmieri. Repede!

— Ce e? Întrebă Joan, forțându-se să vorbească.
— Passy 2741, spuse Ravic. Imediat! Du-te și telefonează.
— Ce e, Ravic?
— Nimic grav. Aici nu te putem examina. Trebuie să te ducem la spital.

Joan se uită la el. Fața-i era unsuroasă, rimelul de pe gene se întinsese pe pleoape și rujul îi mânjea un colț al gurii. Jumătate de obraz arăta ca cel al unui saltimbanc de rând, iar cealaltă jumătate, cu unsoarea neagră de la ochi, ca cea a unei prostituate obosite, extenuate. În jurul chipului ei strălucea părul.

— Nu vreau să fiu operată, șopti ea.
— Să vedem. Poate că nici n-o să fie nevoie.
— E... Joan se opri.
— Nu, spuse Ravic. Nu e grav. Numai că aici n-avem instrumentele necesare.
— Instrumente...
— Pentru examinare. Acum am să... nu te teme, că n-are să te doară...

Injectia își făcea efectul. Ochii ei își pierdeau fixitatea. Ravic o examinează cu grijă.

Bărbatul se întoarce.

— Ambulanța e pe drum.
— Telefonează la Auteuil 1357. E spitalul. Dă-mi mie să vorbesc.

Bărbatul se execută docil.

— Ai să mă ajuți? șopti Joan.

— Bineînțeles.

— Nu vreau să mă doară.

— N-are să te doară.

— Nu pot... nu pot să suport... Adormea. Vocea i se stingea.

Ravic examinează locul unde pătrunsese glonte. Nici unul din vasele mari nu fusese atins. Nu se zărea rana pe unde ieșise glonte. Ravic nu spuse nimic. Nu spuse de ce îi era teamă.

— Cine te-a urcat în pat? Ai...

— El.

— Te-ai... Ai mers singură?

Înfrișoșăți, ochii se dezveliră de vălul tulbure.

— Ce? Nu... n-am putut să mișc piciorul. Piciorul — ce e, Ravic?

— Nimic. Mi-am închipuit. Ai să-ți revii repede...

Bărbatul intră în odaie. Spitalul...

Ravic se repezi la telefon.

— Cine e? Eugénie? O cameră — da — și telefonează-i lui Veber. Se uită spre Joan, apoi spuse pe șoptite:

— Pregătiți totul. Trebuie să operăm imediat. Am chemat o ambulanță. Un accident... da... bine... da, peste zece minute...

Agățată receptorul și rămase oâtva timp pe loc. Masa. O sticlă de cremă de mentă. Soârboasă băutură, pahare, țigări parfumate, îngrozitoare. Era ca într-un film prost, cu un revolver pe covor, sânge, totul părea fantastic... Ce mă face să mă simt în felul acesta? se întreba el. Tot ce s-a întâmplat era adevărat — și în clipa aceea își dădu seama că cel care venise să-l cheme era celălalt. Costumul cu umeri largi, părul lins și pomădat, mirosul discret de apă de colonie care-l enervase — acesta era actorul de ale cărui amenințări își bătuse joc. "A nimerit bine, se gândi el. Sau mai bine zis, a tras la întâmplare. Nu se poate să fi tras cu intenție, asemenea lovituri, date cu atâta precizie nu reușesc decât când tragi în neștire și n-ai intenția să nimeresti."

Se întoarce la Joan. Bărbatul îngenunchease lângă pat. Sigur că în-

genunchease, nici nu se putea altfel. Vorbea, se jeluia, vorbea, cuvintele i se revărsau din gură.

— Ridică-te, spuse Ravic.

Bărbatul se sculă docil. Își scutură, distrat, praful de pe genunchii pantalonilor. Ravic se uită la fața lui. Lacrimi! Până și asta!

— N-am făcut-o cu intenție, domnule! Jur că n-am vrut s-o rănesc, nici nu mi-a trecut prin gând! A fost un accident, un accident orb, nenorocit.

Stomacul lui Ravic se contractă. Accident orb! În curând are să înceapă să vorbească în versuri albe!

— Știi asta. Acuma du-te jos și așteaptă ambulanța.

Bărbatul voia să spună ceva.

— Du-te! îi spuse Ravic. Fii gata cu ascensorul. Dumnezeu știe cum o să ducem brancarda jos.

— Ai să mă ajuți, Ravic, spunea Joan somnoroasă.

— Da, răspunse el, fără speranță.

— Ești aici. Totdeauna sunt liniștită când ești cu mine.

Fața unsuroasă surâdea. Saltimbancul rânjea, prostituata zâmbea din greu.

— Bébée, n-am... spuse bărbatul din pragul ușii.

— Ieși! strigă Ravic. Pleacă, n-auzi?

Joan rămase liniștită câțva timp, apoi deschise ochii.

— E un imbecil, spuse ea cu o limpezime surprinzătoare. Natural, că n-a făcut-o cu intenție, săracul — a vrut numai să mă sperie. În ochi i se aprinse o lumină ciudată, aproape drăcească.

— N-am crezut că are să tragă — l-am provocat să...

— N-ai voie să vorbești.

— L-am provocat... Ochii i se făcură mici cât o geană. Vezi, așa sunt eu... Ravic — viața mea — n-a vrut să nimerească... și...

Ochii i se închiseră de tot. Surâsul se șterse. Ravic se uită nervos spre ușă.

— Nu intră brancarda în ascensor. E prea strâmt. În cel mai bun caz trebuie s-o ținem pe jumătate aplecată.

— Puteți întoarce la colțuri?

Internul se duse afară să vadă.

— Poate că da. Trebuie s-o ridicăm pe sus. Ar fi bine s-o legăm de brancardă.

O legară. Joan era între vis și viață. Din când în când scotea câte un geamăt. Internii ieșiră din apartament.

— Ai cheie de la ușă? îl întrebă Ravic pe actor.

— Eu... nu, de ce?

— Ca să intri în apartament.

— Nu. Dar trebuie să fie o cheie pe undeva.

— Caut-o și în cuie ușa. Internii erau ocupați la primul cot al scării.

— Ia și revolverul cu dumneata. Poți să-l arunci undeva, afară...

— Mă... am să mă... am să mă predau poliției. E grav rănită?

— Da.

Bărbatul începu să nădușească. Scara era luminată de becuri care țineau numai trei minute după ce apăsa pe buton și-apoi se stingeau. La fiecare etaj se găsea câte un buton. Internii mergeau cu destulă ușurință între etaje. La cotituri era mai greu. Trebuiau să ridice brancarda mult deasupra capetelor, peste balustradă. Umbrele lor uriașe dansau pe pereți. "Unde am mai văzut eu asta? Am mai văzut-o undeva", se gândi Ravic, deconcertat. Apoi își aduse aminte. "Cu Raszinsky, la început de tot..."

Internii își strigau unul altuia în ce direcție să se miște, brancarda

zgâria tencuiala de pe perete; ușile se întredeschiseră și fețe curioase apărură. Pijamale, păr zbârlit, fețe umflate de somn, cămăși de noapte, purpurii, verzi, cu flori tropicale...

Lumina se stinse din nou. Internii bombăniră în întuneric și se opriră.

— Lumina!

Ravic căută butonul. Intră cu mâna într-un sân de femeie. Îl izbi o răsuflare care mirosea urât, ceva i se frecă de picioare. Lumina se aprinse iar. O femeie cu părul blond se uita la el. De fălci îi atârnavă punji de grăsime, obrazul îi era uns cu cremă și cu mâna stângă ținea poala unei *robe-de-chambre* de mătase, cu mii de crețuri. Arăta ca un mops obez pe un pat de dantelă.

— A murit? Întrebă ea cu ochi scânteietori.

— Nu. Ravic trecu mai departe. Se auzi un miorlăit strident și niște pufnituri. O pisică.

— Fifi. Femeia se aplecă și-și dezgoli genunchii monumentali. Fifi, scumpo, te-au călcat?

Ravic coborî scările. Brancarda se legăna la picioarele lui. Văzu capul Joanei, care se clătina după mișcările brancardei. Nu putea să-i vadă ochii.

Etajul întâi. Lumina se stinse iar. Ravic se repezi câteva trepte în sus, ca să găsească butonul. În momentul acela ascensorul începu să zbârnâie, trecu, aprins, în jos și se cufundă în întuneric, de parcă ar fi coborât din cer. Actorul stătea în cușca de sârmă. Alunecă în jos pe lângă brancardieri, fără zgomot, irezistibil, ca o apariție. Găsise ușa de la ascensor deschisă și coborâse cu el ca să-i ajungă pe ceilalți. Făcuse foarte bine, dar producea un efect comic, sinistru și înfiorător.

Ravic își ridică ochii. Tremuratul îl lăsase. Mâinile nu-i mai asudau în mănușile de cauciuc. Schimbuse mănușile de două ori. Nu-i rămânea altceva de făcut decât să-și învingă nervozitatea.

Veber stătea în fața lui.

— Ravic, dacă vrei, cheamă-l pe Marteau. Poate să vină într-un sfert de oră. El operează și tu îl asigți.

— Nu, e prea târziu.

Ravic respiră adânc. Se liniștise și începu să lucreze.

Pielea. Albă. O piele, ca oricare altă piele. Pielea Joanei Sânge. Sângele Joanei. Sânge ca oricare altul. Tamponul. Mușchiul zdrobit. Tamponul. Atenție. Mai departe. O scamă de brocard de argint. Fire. Mai departe. Canalul răni. Așchii. Mai departe. Canalul care duce la... care duce la...

Ravic simți cum i se golește capul. Se îndreptă lent.

— Uite, uite... aici... a șaptea vertebră.

Veber se aplecă deasupra inciziei.

— Stăm prost.

— Nu prost. Nu mai este nici o speranță. Nu mai e nimic de făcut.

Ravic își privi mâinile. Se mișcau în mănușile de cauciuc. Erau mâini puternice, mâini bune, operaseră de o mie de ori și cususeră la loc trupuri sfârtecate, de cele mai multe ori reușiseră, câteodată nu, în câteva rânduri făcuseră aproape imposibilul, o șansă dintr-o sută — și-acum, acum când totul atârna de ele, erau neputincioase.

Nu putea face nimic. Nimeni n-ar mai fi putut face nimic. O operație era cu neputință. Stătea și se uita la rana roșie. Ar fi putut să-l cheme pe Marteau. Marteau i-ar fi spus același lucru.

— Nu se poate face nimic? Întrebă Veber.

— Nimic. Ar însemna să-i scurtăm viața. Ar slăbi-o. Ai văzut unde a

pătruns glontele. Nici măcar nu pot să-l scot.

— Pulsul e neregulat și se ridică — o sută treizeci — spuse Eugénie de după paravan.

Rana se făcu mai cenușie, ca și cum un suflu de întuneric trecuse peste ea. Ravic avea injecția cu cofeină gata pregătită.

— Coramină, repede! Oprește anestezia!

Făcu o a doua injecție.

— Cum e acum pulsul?

— Neschimbat.

Sângele era tot ca de plumb.

— Fii gata cu adrenalina și cu aparatul de oxigen!

Sângele se întuneca, de parcă niște nori treceau pe deasupra lui și-l acopereau cu umbra lor. Ca și cum cineva trăgea draperiile deja ferestre și lăsa camera în întuneric.

— Sânge, strigă Ravic disperat. Transfuzie de sânge.

Aparatul de oxigen începu să lucreze.

— Pulsul scade. O sută douăzeci. Foarte slab.

Viața revenea.

— Acum? Mai bine?

— Mai bine, mai regulat.

Umbrele se șterseră. Marginile răni îi pierdeau culoarea lor cenușie. Sângele se făcea iarăși sânge. Sânge. Oxigenul lucra.

— I se zbat pleoapele, spuse Eugénie.

— Nu-i nimic. Poate să se trezească. Ravic aplică pansamentul.

— Cum e pulsul?

— Mai regulat.

— Ca prin urechile acului, spuse Veber.

Ravic simți că-l apasă ceva pe pleoape. Era sudoarea. Picături groase. Se îndreptă. Aparatul de oxigen bâzâia.

— Ține-l mereu.

Ocoli masa de operație și rămase un timp la picioarele Joanei. Nu se gândea la nimic. Se uită la fața Joanei. Mișca. Nu murise încă.

— I-am luat mostră de sânge. Trebuie s-o trimitem la laborator. De unde luăm sânge pentru transfuzie? întrebă Eugénie.

— De la spitalul american, spuse Veber.

— Trebuie să încercăm, zise Ravic, cu toate că n-are să ajute la nimic. Îi prelungeste agonia, atâta tot. Ai de gând să anunți poliția?

— Da, spuse Veber. Sunt obligat. Dar asta înseamnă că peste câteva minute ai să dai ochii cu doi comisari. Ții neapărat?

— Nu.

— Bine. Ne mai gândim noi după-masă.

— Destul, Eugénie, spuse Ravic.

Tâmpilele Joanei își recăpătaseră puțin culoarea. Albul-cenușiu prinsese o nuanță trandafirie. Pulsul îi bătea regulat, slab și precis.

— Putem s-o ducem înapoi. Eu am să stau aici.

Se mișcase. Mișcase mâna. Mâna dreaptă. Stânga nu se mișca.

— Ravic... spuse ea.

— Da...

— M-ai operat?

— Nu, Joan. N-a fost nevoie. Am spălat numai rana.

— Ai să stai cu mine?

— Da.

Închise ochii și adormi iar. Ravic se duse la ușă.

— Adu-mi, te rog, o cafea, îi spuse el surorii de zi.

— Și chifle?

— Nu, numai cafea.

Se întoarse și deschise fereastra. Dimineața se înălța, limpede și strălucitoare deasupra acoperișurilor. Vrăbiile se jucau pe streșini. Ravic se așază lângă fereastră și aprinse o țigară.

Sora aduse cafeaua. Ravic sorbea, fuma și se uita pe fereastră. Când se întoarse din nou, din dimineața aceea luminoasă, sala i se păru întunecoasă. Se ridică în picioare și se uită la Joan. Dormea. Eugénie îi spălase fața. Era foarte palidă. Buzele abia i se mai vedeau.

Ravic duse tava cu serviciul de cafea, afară, pe sală. Mirosea a ceară de parchet și a puroi. Sora trecu pe lângă el cu niște pansamente pline de puroi. Undeva bâzâia un aspirator de praf.

Joan începu să se miște. În curând avea să se trezească. Cu dureri de cap din ce în ce mai mari. Durerile aveau să sporească. Mai avea de trăit câteva ore sau câteva zile, în chinuri pe care nici o injecție nu mai putea să i le adoarmă.

Ravic se duse după o siringă și fiole. Joan deschise ochii în clipa în care Ravic se întorcea.

— Capul... mă doare, murmură ea.

Ravic așteptă. Joan încercă să-și miște capul. Picioarele îi erau grele. Ochii trebuiau să se forțeze ca să-l vadă pe Ravic.

— Mă simt ca de plumb. Se trezi de tot. Nu mai pot...

— Încă puțin și ai să te miști mai bine.

Îi făcu injecția.

— Nu mă durea așa de rău înainte... Încercă să miște capul.

— Ravic, șopti ea, nu vreau să sufăr. Făgăduiește-mi că n-am să sufăr... bunica mea... am văzut-o... nu vreau... nu i-a ajutat la nimic... făgăduiește-mi...

— Îți făgăduiesc, Joan. N-are să te doară prea tare. Aproape deloc.

— Are să-mi ajute imediat?

— Da... imediat. Peste câteva minute...

— Ce e... cu brațul meu...

— Nimic. Nu poți să-l miști. Ai să-ți revii în curând...

— Și piciorul... piciorul drept...

Încerca să-l ridice, dar piciorul nu se mișcă.

— Tot așa, Joan. Nu face nici un efort. Ai să-ți revii...

Joan mișcă din cap.

— Tocmai îmi pusesem în gând să trăiesc altfel, șopti ea.

Ravic nu răspunse. N-avea nimic de spus. Poate că era adevărat.

Cine n-are de gând să trăiască altfel?

Joan își clătină capul agitat, într-o parte și-ntr-alta. Vocea ei era monotonă și greoaie.

— Ce bine... că ai venit... Ce... m-aș fi făcut... fără tine?

— Da...

"Același lucru, se gândi el deznădăjduit. Ai fi făcut același lucru. Orice cârpaci s-ar fi priceput tot atât de bine. Orice cârpaci. Acum, când am cea mai mare nevoie de știința mea și de tot ce-am învățat, e-n zadar. Orice doctor de două parale ar fi făcut același lucru Nimic."

La prânz, Joan știa. El nu-i spusese nimic, dar ea își dăduse deodată seama.

— Nu vreau să fiu șchioapă, Ravic... Ce-i cu picioarele mele?... Nici unul nu se mai mișcă...

— Nimic. Ai să umbli bine, ca totdeauna, de îndată ce ai să te dai jos din pat.

— Când am să mă dau jos din pat? De ce minți? Nu e nevoie să minți... nu e nevoie...

— Nu mint, Joan.

— Ba da... trebuie... nu trebuie să mă lași să stau aici... când n-are să-mi mai rămână... decât durerea. Făgăduiește-mi.

— Îți făgăduiesc.

— Când n-am să mai pot... să-mi dai ceva. Bunica mea a zăcut cinci zile... și urla. Eu nu vreau asta, Ravic.

— N-are să fie nimic. N-are să te doară prea tare.

— Dacă vezi că e rău de tot... să-mi dai... ceva tare... pentru totdeauna. Trebuie să-mi dai... chiar dacă eu nu vreau... sau fără să știu eu... fă cum îți spun acum. După aceea... făgăduiește-mi!

— Îți făgăduiesc. Dar n-are să fie nevoie.

Privirea înspăimântată se stinse. Rămase întinsă acolo și era liniștită.

— Tu ai dreptul s-o faci, Ravic, șopti ea. Fără tine... nici n-aș mai fi în viață.

— Ei! Ce tot vorbești?

— Nu. De-atunci — de când ne-am întâlnit — atunci nu mai știam... tu mi-ai dat... anul acesta de viață. A fost un dar din partea ta. Își întoarse capul spre el. De ce n-am stat cu tine?

— A fost vina mea, Joan.

— Nu. A fost... nu știu...

Amiaza aurie stătea la fereastră Draperiile erau trase, dar lumina pătrundea prin părți, Joan era într-o somnolență provocată de narcotic Aproape că nu mai rămăsese nimic din ea. Cele câteva ore o devoraseră ca niște lupi. Sub pătură, trupul ei părea că se subțiază. Vlaga se scurgea din ea. Plutea între somn și viață. Câteodată era aproape inconștientă, câteodată perfect lucidă. Durerile se întetiseră. Începu să geamă. Ravic îi făcu o injecție.

— Capul, murmură ea. Mă doare mai tare...

După un timp începu iar să vorbească.

— Lumina... prea multă lumină... mă arde...

Ravic se duse la fereastră și lăsă rulourile. Apoi strânse draperiile. Camera era acum aproape în întuneric. Se întoarse și se așeză pe pat, lângă ea.

Joan își mișcă buzele.

— Durează atâta... nu mai ajută, Ravic...

— Peste câteva minute...

Joan zăcea inertă. Mâinile stăteau moarte pe pătură.

— Trebuie... să-ți spun... atâtea...

— Mai târziu, Joan.

— Nu. Acuma... nu mai e timp. Atâtea lucruri... să-ți explic...

— Cred că știu aproape tot, Joan.

— Știi?

— Cred că da...

Valurile, Ravic vedea valurile convulsive care-i străbăteau trupul. Amândouă picioarele erau acum paralizate. Brațele la fel. Sânul abia mai sălta.

— Știi că eu... totdeauna... numai pe tine...

— Da, Joan.

— Celălalt era o întâmplare...

— Da, știu...

Câteva clipe tăcu. Respira greu.

— Ciudat, spuse ea deslușit. Ciudat... că poți să mori... când iubești...

Ravic se aplecă asupra ei. Nu era decât întunericul și fața Joanei.

— N-am fost bună cu tine... șopti ea.

— Tu ai fost viața mea...

— Vreau... nu pot... brațele mele nu vor mai putea niciodată... să te îmbrățișeze...

Ravic o văzu cum se luptă să-și ridice mâna.

— Ești în brațele mele, spuse el. Și eu într-ale tale.

Joan încetă o clipă să mai respire. Ochii îi erau cu totul umbriți. Îi deschise. Pupilele erau foarte mari. Ravic nu știa dacă mai vede.

— *Ti amo*, spuse ea.

Vorbea limba copilăriei sale. Era prea obosită pentru cealaltă. Ravic îi luă mâinile lipsite de viață. Ceva se rupea în el.

— Tu m-ai făcut să trăiesc, Joan. Vorbea chipului aceluia cu ochii înțepeniți. Tu m-ai făcut să trăiesc. Nu eram altceva decât o bucată de piatră. Tu m-ai făcut să trăiesc...

— *Mi ami, tu?*

Era întrebarea unui copil care stătea gata să adoarmă. Era ultima oboseală, după toate celelalte.

— Joan, iubirea e un cuvânt prea slab. Nu e de ajuns. E numai o părțică, un strop dintr-un râu, o frunză de pe un copac. E cu mult mai mult.

— *Sono stata — sempre con te...*

Ravic îi ținea mâinile care nu le mai simțeau pe ale lui.

— Ai fost tot timpul cu mine, spuse el fără să-și dea seama că începuse să vorbească nemțește. Ai fost tot timpul cu mine, indiferent dacă te-am iubit, te-am urât sau mă arătam nepăsător — asta n-a schimbat niciodată nimic, ai fost tot timpul în mine...

Până atunci fiecare din ei vorbise într-o limbă împrumutată. Acum, pentru prima oară, fără să-și dea seama, vorbeau amândoi limba lor, obstacolul cuvintelor căzute și se înțelegeau mai bine ca oricând...

— *Bacciami.*

Îi sărută buzele uscate și fierbinți.

— Ai fost tot timpul cu mine, Joan...tot timpul.

— *Son' stata perduta senza di te...*

— Eu am fost mai pierdut fără tine. Tu ai fost toată lumina și dulceața și amărăciunea... tu m-ai zguduit și mi te-ai dat, pe tine, și m-ai redat mie însumi...

Ravic o privea. Membrele ei erau moarte, totul era mort, numai ochii îi erau vii, și gura și răsuflarea, și Ravic știa că mușchii auxiliari aveau să cadă pradă paraliziei. Acum de abia mai putea să vorbească, începuse să gâfâie, dinții îi scrâșneau, fața i se schimonosea, se sforța încă să vorbească, gâtul era în spasme, buzele-i tremurau, horcăitul, horcăitul adânc și sinistru, și apoi un țipăt.

— Ravic, bălbâi ea. Ajutor...acum!

Ravic avea acul pregătit. Îl luă repede de pe măsută și i-l vârî sub piele. Repede, înainte de a veni spasmul următor. Să nu se sufoce lent, chinuitor, mereu, interminabil, cu din ce în ce mai puțin aer. Să nu sufere fără rost. Nu mai avea înaintea ei decât durerea. Ore întregi, poate.

Pleoapele i se zăbură. Apoi rămaseră nemișcate. Buzele se întredeschiseră. Răsuflarea încetă.

Dădu draperiile la o parte și ridică ruloul. Se întoarse la pat. Fața Joanei era rigidă și străină.

Închise ușa după el și se duse în birou. Eugénie ședea la o masă și completa niște fișe.

— Pacienta de la numărul doisprezece a murit, spuse Ravic.

Eugénie dădu din cap fără să ridice ochii.

— Doctorul Veber e la dânsul în cameră?

— Cred că da.

Ravic străbătu coridorul și intră în camera lui Veber.
— Numărul doisprezece a murit. Acuma poți să anunți poliția.
Veber rămase cu privirile în jos.
— Poliția are altceva de făcut acum.
— Ce?
Veber îi arată o ediție specială din *Le Matin*. Trupele germane invada-seră Polonia.
— M-am interesat la Minister. Astăzi se declară războiul.
Ravic puse ziarul jos.
— Asta-i, Veber.
— Da. Acesta-i sfârșitul. Biata Franță.
Ravic se așeză pe un scaun. Totul era searbăd.
— E mai mult decât Franța, Veber, spuse el apoi.
Veber se uită la el.
— Pentru mine e Franța. Asta e destul.
Ravic nu răspunse.
— Ce-ai de gând să faci? întrebă el după un timp.
— Nu știu. Mă prezint la regiment. Aici... făcu un gest... are să preia cineva spitalul.
— Ai să rămâi pe loc. În război e nevoie de spitale. N-o să te ia nimeni de aici.
— Nu vreau să stau aici.
Ravic se uită în jur.
— Ultima zi de spital. Cred că totul e în ordine. Bolnava cu uterul se însănătoșește; cazul cu vezica biliară merge spre bine; cu cancerul nu mai e nici o speranță, o a doua operație e inutilă. Asta-i tot.
— De ce? întrebă Veber cu glasul duios. De ce zici că e ultima zi?
— Ne vor strânge de îndată ce se declară războiul.
Ravic observă că Veber e gata să spună ceva.
— Să nu discutăm degeaba. Cu siguranță că ne trimit într-un lagăr.
Veber se așeză pe scaunul lui.
— Nici eu nu mai știu ce să zic. Poate... Poate că nici n-au să lupte. Vor închina țara, și atâta tot. Nu mai știu nimic.
Ravic se ridică în picioare.
— Mai trec deseară pe-aici, în caz că sunt liber. La opt.
Ravic ieși. Pe culoar se întâlni cu actorul. Uitase de el cu desăvârșire. Când îl văzu pe Ravic, sări în sus.
— Ce face?
— A murit.
Bărbatul rămase cu ochii holbați.
— A murit? Își duse mâna la inimă cu un gest tragic și se clătină.
Al dracului comediant, se gândi Ravic. Probabil că jucase de atâtea ori în genul ăsta, încât rolul îi intrase în sânge. Poate însă că era sincer și că gesturile lui profesionale atârnavu absurd de durerea lui adevărată.
— Pot s-o văd?
— Pentru ce?
— Trebuie s-o mai văd o dată! Bărbatul își duse amândouă mâinile la piept. Într-una din ele ținea un Hombourg maron deschis, cu borul tivit cu mătase.
— Nu înțelegeți! Trebuie...
Avea lacrimi în ochi.
— Ascultă, îi spuse Ravic enervat. Ai face bine să dispari. Femeia e moartă și nu se mai poate schimba nimic. Fă ce vrei și du-te dracului! Nu-i pasă nimănui dacă ai să iei un an de închisoare sau ai să fii achitat dramatic. Oricum, peste câțiva ani, ai să te folosești de întâmplarea asta ca să-ți dai aere în fața femeilor și să le cucerești. Ieși afară! Idiotule!

Îl îmbrânci spre ușă. Bărbatul șovăi o clipă. La ușă se întoarse:

— Bestie nesimțitoare: *Sale boche!*

Străzile erau pline de oameni. Stăteau ca ciorchinii în fața buletinelor electrice de pe clădirile ziarelor. Ravic se duse în Jardin de Luxembourg. Voia să fie singur câteva ore înainte de a fi arestat.

Grădina era goală, în lumina caldă a după-amiezii târzii de toamnă. Copacii sugerau subtil toamna, nu toamna care veștejește, ci toamna care pârguie. Lumina era aurie și albastrul era ultima flamură de mătase a verii.

Ravic rămase acolo mult timp. Vede lumina schimbându-se și umbrele alungindu-se. Știa că acestea erau ultimele lui ore de libertate. Proprietărea nu mai putea adăposti pe nimeni, odată ce se declarase războiul. Se gândi la Rolande. Nici Rolande. Nimeni. Dacă ar fi continuat să trăiască ilegal ar fi fost bănuț de spionaj.

Rămase în grădină până seara. Nu era trist. Prin fața lui treceau siluete. Siluete și ani. Și apoi ultima siluetă nemișcată.

La șapte plecă. Plecă din ultimul loc al păcii, parcul ce se întuneca. Pe stradă se vindeau ediții speciale. Începuse războiul. Luă masa într-un bistro care n-avea radio, apoi se întoarse la spital. Veber îi ieși înainte.

— Vrei să faci o cezariană? Chiar acum a sosit.

— Desigur.

Se duse să se schimbe. Pe sală se întâlni cu Eugénie Rămase împietrită când îl văzu.

— Nu te așteptai să mă mai vezi? întrebă el.

— Nu, răspunse ea, trecând repede mai departe.

Copilul scâncea, îi făceau baie. Ravic se uită la fața aceea roșie și la degete. "Nu venim pe lume zimbind", gândi el. Dădu copilul surorii. Era băiat.

— A venit la timp pentru război, și cine știe ce fel de război, spuse el.

— Dacă se întâmplă să fii arestat — îi spuse Veber în timp ce se spălau amândoi — vrei să mă anunți imediat unde ești?

— De ce vrei să-ți creezi dificultăți? E mai bine să nu cunoști pe nimeni din categoria mea.

— De ce? Fiindcă ești german? Ești refugiat.

Ravic zâmbi trist.

— Nu știi că refugiații sunt copiii nimănui? Pentru țara lor sunt trădători. În străinătate sunt cetățenii țării lor de origine.

— Pentru mine n-are nici o importanță. Vreau însă să ieși de acolo cât mai repede cu putință. Vrei să uzezi de numele meu?

— Dacă ții... Ravic știa că n-avea s-o facă.

— Gândul acesta e îngrozitor. Ce-ai să faci acolo?

— Pentru doctori se găsește oriunde ceva de făcut. Ravic își șterse mâinile. Vrei să-mi faci o favoare? Îngrijește de înmormântarea Joanei. Eu nu mai am timp să mă ocup de asta.

— Natural. Mai ai ceva să-mi dai în grijă? A avut proprietăți sau așa ceva?

— Să lăsăm asta în seama poliției. Nici nu știa dacă are rude. De altfel, nu prezintă nici o importanță.

Își puse haina.

— Adio, Veber. Mi-a făcut plăcere să lucrez cu tine.

— Adio, Ravic. Trebuie să ne socotim cu cezariana.

— Trece-o în contul înmormântării. Și-așa are să te coste mai mult. Aș vrea să-ți mai las niște bani.

— Nici nu te gânde. Nici nu te gânde, Ravic. Unde vrei să fie înmormântată?

— Nu știu. În orice cimitir. Am să las aici numele și adresa ei. Ravic le scrise pe un formular de rețetă al spitalului.

Veber puse hârtia sub o greutate de cristal în care era fixată o foaie de argint.

— Bine, Ravic. Cred că peste câteva zile plec și eu. Fără tine n-am fi putut face multe operații.

leșiră împreună.

— Adio, Eugénie, spuse Ravic.

— Adio, Herr Ravic. Se uită la el. — Vă duceți la hotel?

— Da. De ce?

— A, nu, nimic. Mă gândeam numai.

Era întuneric. În fața hotelului stătea un camion.

— Ravic, spuse Morosow, ieșind de sub ușa un case de lângă hotel.

— Boris? Ravic se opri.

— Poliția e în hotel.

— Mi-am închipuit.

— A, carnetul de identitate al lui Ivan Kluge. Știi, rusul care a murit. E valabil încă un an și jumătate. Hai cu mine la Șeherezada să schimbăm fotografiile. Pe urmă poți să stai la alt hotel ca refugiat rus.

Ravic clătină din cap. — Prea riscant, Boris, în timp de război e nevoie de mai multe acte. Mai bine n-ai deloc.

— Atunci ce ai de gând?

— Mă duc la hotel.

— Te-ai gândit bine, Ravic? întrebă Morosow.

— Da, foarte bine.

— A naibii treabă! Cine știe unde or să te ducă.

— În orice caz n-or să mă extrădeze. Cu Germania s-a terminat. Nici măcar în Elveția nu mă mai trimit. Ravic zâmbi. — Pentru prima oară, de șapte ani de zile, poliția o să vrea să ne țină, Boris. A trebuit să vină războiul ca să ajungem aici.

— Se zvonește că se înființează un lagăr de concentrare la Longchamp. Morosow se trăgea de barbă. — Uite pentru ce ai fugit de lagărul nemțesc — ca să intri acum într-unui franțuzesc.

— Poate că ne vor pune curând în libertate.

Morosow nu răspunse. — Boris, spuse Ravic. Nu te-ngriji de mine. În război e nevoie de doctori.

— Ce nume ai să-ți dai când te arestează?

— Cel adevărat. O singură dată l-am mai folosit aici — acum cinci ani. Ravic rămase un timp tăcut.

— Boris, spuse el apoi. Joan a murit. A împușcat-o un tip. E acum la spital, la Veber, și trebuie înmormântată. Veber mi-a promis că o să se ocupe de asta, dar nu știu dacă n-are să-l concentreze înainte. Vrei tu să te îngrijești? Nu mă întreba nimic, spune da și gata.

— Da, spuse Morosow.

— Bine. Adio, Boris. Ia din boarfele mele tot ce crezi că poate să-ți folosească. Și mută-te la mine în cameră. Mereu ziceai că vrei să-mi iei baia. Acum mă duc. La revedere.

— *Merde!* spuse Morosow.

— Fie. Ne-ntâlnim după război. La Fouquet.

— Pe care parte? Champs Elysées sau George al V-lea?

— George al V-lea. Suntem niște dobitoci. Niște eroi mucoși. La revedere, Boris.

— *Merde!* zise Morosow. Nici măcar nu-ndrăznim să ne luăm răams bun ca lumea. Vino-ncoa, idiotule!

Îl sărută pe Ravic pe amândoi obraji. Ravic simți barba și mirosul de tutun de pipă. Nu era plăcut. Se-ndreptă spre hotel.

Refugiații stăteau la Catacombă. Ca primii creștini, se gindi Ravic. Primii europeni. Un bărbat în haine simple ședea la un birou, sub palmierul artificial, și scria numele și datele personale ale tuturor. Doi polițiști păzeau intrarea prin care nimeni n-avea de gând să fugă.

— Pașaport? îl întrebă omul în haine simple pe Ravic.

— Nu.

— Alte acte?

— Nu.

— Ilegal?

— Da.

— De ce?

— Am fugit din Germania. Mi-a fost imposibil să-mi procur acte.

— Numele dumatiale?

— Fresenburg.

— Prenumele?

— Ludwig.

— Evreu?

— Nu.

— Profesiunea?

— Medic.

Bărbatul scria. — Medic? întrebă el și-i întinse lui Ravic o bucată de hârtie. — Cunoști un medic care-și spune Ravic?

— Nu.

— Sunt informat că locuiește aici. Am primit un denunț împotriva lui.

Ravic se uită la el. Eugénie îl întrebase dacă se întoarce la hotel și fusese surprinsă să-l vadă în libertate.

— V-am spus că nu locuiește aici nimeni cu numele ăsta, declară proprietăreasa, care stătea în picioare lângă ușa de la bucătărie.

— Dumneata să taci, spuse omul morocănos. Ai să-ți iei pedeapsa că nu i-ai denunțat pe oamenii ăștia.

— Sunt mândră de asta. Dacă omenia se pedepsește, atunci n-ai decât!

Bărbatul era gata să răspundă, dar se opri cu un gest nepăsător. Proprietăreasa îl fixă provocator. Avea protecție și nu-i era teamă.

— Fă-ți bagajul, îi spuse bărbatul lui Ravic. Ia-ți lenjerie și mâncare pentru o zi. Și o pătură, dacă ai.

Un polițist îl însoți până sus. Mai toate ușile de la camere erau deschise.

— Altceva nimic? îl întrebă polițistul.

— Altceva nimic.

— Restul lucrurilor le lăsați aici?

— Restul lucrurilor le las aici.

— Și asta? Polițistul arată cu mâna spre Madona de lemn pe care Joan i-o trimisese la Internațional după prima lor întâlnire.

— Și asta.

Se duseră jos. Clarisse, servitoarea alsaciană îi întinse lui Ravic un pachet. Ravic observă că și ceilalți aveau pachete asemănătoare. — Ceva de-ale gurii, zise proprietăreasa. O să vă fie foame. Sunt sigură că acolo nu vă așteaptă cu masa întinsă.

Se uită țintă la bărbatul în haine simple. — Nu vorbi prea mult, spuse acesta enervat. Nu eu am declarat război...

— Dar nici oamenii ăștia.

— Lasă-mă în pace. Se uită spre polițist. — Gata? Luați-i.

Grupul sumbru începu să se miște. Ravic îl zări pe omul cu soția care văzuse gândaci. Omul o sprijinea cu brațul lui liber. Sub celălalt, avea un geamantan și mai ducea unul în mână. Băiatul târa și el un bagaj. Omul se uita rugător la Ravic. Ravic dădu din cap. — Am instrumente și doctorii la mine, spuse el. Nu-ți fie teamă.

Se urcară în camion. Motorul duduia. Porniră, proprietăreasa stătea în prag și le făcea semn cu mâna.

— Unde ne ducem? întrebă cineva pe unul din polițiști.

— Nu știu.

Ravic stătea lângă Rosenfeld și lângă falsul Aaron Goldberg.

Rosenfeld ținea un sul sub braț. Cézanne și Gauguin. Obrajii îi zvâcneau. — Viza spaniolă, spuse el. A expirat înainte de a... Rosenfeld se opri. — Pasărea Morții a plecat, spuse el apoi. Markus Meyer a plecat ieri în America.

Camionul îi hurduca. Ședeau toți lipiți unul de altul. Aproape că nimeni nu vorbea. Ravic îl zări pe fatalistul Seidenbaum. Stătea înghesuit într-un colț. — Tot acolo am ajuns, spuse el.

Ravic căută o țigară, dar nu găsi. Își aduse aminte că avea destule în geamantan. — Da, zise el, oamenii rezistă la multe.

Camionul merse pe alea Wagram și coti în Place de l'Etoile. Nu se zărea nici o lumină, nicăieri. Piața era toată în beznă. Era atât de întuneric, încât nici Arcul de Triumf nu se mai vedea.
